XXXII. évfolyam, 25. szám

Budapest, 1926. junius 20.

Uj Idők

SZERKESZTI
HERCZEG FERENC

A Szépművészeti Muzeum új szobortárából. Lux Elek: Női képmás

Kiadóhivatal Budapest, VI., Andrássy-út 16. sz

Ára 7000 korona

Lux Elek

IRODALMI LEXIKON

Az IRODALMI LEXIKON

betürendbe szedett cikkekben kiterjeszkedik *az irodalom minden ágára és tárgykörére*, az irodalom jelenségeit oly módon csoportositva, hogy az olvasó minden idevágó kérdésre azonnal világos, érdekes, de amellett alapos és kimeritő választ kap.

Az IRODALMI LEXIKON

tartalmazza *minden kor és minden nép* irodalmának összefoglaló főcikkekben való ismertetését, továbbá külön cimszavak alatt *az egyes irók életrajzát, müveik jellemzését, irodalmi munkásságuk esztétikai méltatását*, müveik jó kiadásainak, magyar forditásainak és a reájuk vonatkozó fontosabb irodalomnak felsorolását, mindenütt részletesen kiterjedve *a ma irodalmára* is. De irók és nemzeti irodalmak az irodalom területének csupán külső *terjedelmét* fogják át, *mélységét* csakis az

IRODALMI LEXIKON

által oly bőven ismertetett *esztétikai, dramaturgiai, poétikai, stilisztikai, nyelvészeti fogalmak, irodalmi tipusok, irányok, stilusok, korszakok* meritik ki.

Az IRODALMI LEXIKON,

mely a minden müvelt ember számára nélkülözhetetlen tudnivalók hihetetlen tömegét adja, egyben a legérdekfeszitőbb, legélvezetesebb olvasmány is, mert a legelvontabb, tudományos tárgyu cikket is bárki számára könnyen érthetővé teszi annak könnyü és vonzó előadásmódja.

Ehhez járul a páratlanul gazdag *képanyag*, az irók arcképeit, diszes, régi cimlapokat, mestermüvek kiváló, egykoru illusztrációit ábrázoló, mintegy

1000 kép,

mely amellett, hogy a könyv külső és belső értékét lényegesen emeli, nagy mértékben hozzásegit a szöveg maradéktalan megértéséhez.

A *munkatársak* névsora, mely a magyar irodalomtörténetirás legragyogóbb neveit foglalja magában, valamint a hatalmas mű tartalmához méltó, kivételesen gazdag, művészi kiállitása kellő biztositéka annak, hogy

Az IRODALMI LEXIKON

mindenképpen megfelel korszakos jelentőségü hivatásának.

Az IRODALMI LEXIKON

hófehér, famentes papiron, dusan aranyozott egész vászonkötésben, mintegy *1200 oldal terjedelemben* jelenik meg.

Az IRODALMI LEXIKON

ára megjelenésig **375.000** korona = **30** pengő s e kedvezményes árban az „Uj Idők" olvasói *részletfizetésre* is megrendelhetik. Az előzetes megrendelés alkalmával **75.000** korona fizetendő, a fennmaradó összeg *a könyv tényleges átvételétől kezdődő* 5 havi, **60.000** koronás részletekben egyenlitendő ki.

Megjelenés után az Irodalmi Lexikon ára **450.000** korona = **36** pengő.

Megrendelhető:

az UJ IDŐK könyvosztályában,

Budapest, VI., Andrássy-ut 16.

új regénye **Az Egyetemes Regénytár** *új regénye*

Braddon: Boszorka

Az angol irodalom kiváló alkotása! A regény 27 iv terjedelmü és az Uj Idők olvasói, az Egyetemes Regénytárra való előfizetés utján 33.000 koronáért jutnak a hatalmas munkához!

Az Egyetemes Regénytár előfizetési dija az Uj Idők olvasói részére: félévre . . . . . 50.000 korona

---

A KÖNYVPIAC UJDONSÁGAI.

A MAGYAR IRODALOM ESEMÉNYE

Hegedüs Lóránt: A HALHATATLANOK ÚTJA

„A halhatatlanok útján bolyongok ebben a könyvben és jönnek velem azok a magyar lelkek, akik nem akarják látni a mai halandóságot Ez az az út, amelyen lelkem járt s mennél több magyar jön velem ezen a nyomon, annál inkább hihetünk a feltámadásban" *(Hegedüs Lóránt).* Ára . . . . . **45.000** K

Karinthy Frigyes: KI KÉRDEZETT?

Elmés és mély, eredeti és érdekes, mulattató és elfeledhetetlen könyv Ára . . . . . **55.000** K

ÉRDEKES, UJ, SZÉP REGÉNYEK

Benes Klára: TAVASZI VIHAR

Hangulatos, finom szerelmi regény. Hivatott költő munkája. Ára . . . . . **40.000** K

Zádor-Stettner Tamás: SZENT MILLIÁRDOS

A fiatal iró egyik legszebb munkája. Z. Stettner Tamást irodalmi működésének elismeréseül most iktatta tagjai sorába a Petőfi-Társaság. Ára . . . . . **37.500** K

SZÓRAKOZTATÓ OLVASMÁNYOK

UJ COURTHS-MAHLER REGÉNY!

ÁTOK. (A népszerü irónő egyik legérzelmesebb, legszebb regénye.) Ára . . . . . **40.000** K

Eschstruth: TÜNDÉRKIRÁLYNŐ

Egy bájos, finom leányalak érdekesen megirt, érzelmes története. Hamarosan éppen olyan népszerü lesz, mint a szerző többi munkája. Ára . . . . . **20.000** K

Gyp: NAPOLEONETTE

A nagy francia háboru idején szövődik ez a bájos szerelmi történet, amelynek hőse Napoleonette, a kedves francia kislány Ára . . . . . **37.500** K

Megrendelhetők kiadóhivatalunkban!

Lux Alessio — *Ballerina* (287) *bronzo.*

Mostra Roma 1928.

Lux Elek

[illegible]

Billy és Josefine Ford, az autókirály unokái, akiket a közel napokban egy kilovagolás alkalmával gangszterek támadtak meg, hogy elrabolják őket. A gonosztett már-már sikerült amikor a Ford-gyár próbautról hazatérő több kocsija tünt föl az országuton, amelyeknek láttára a rablók elvágtattak.

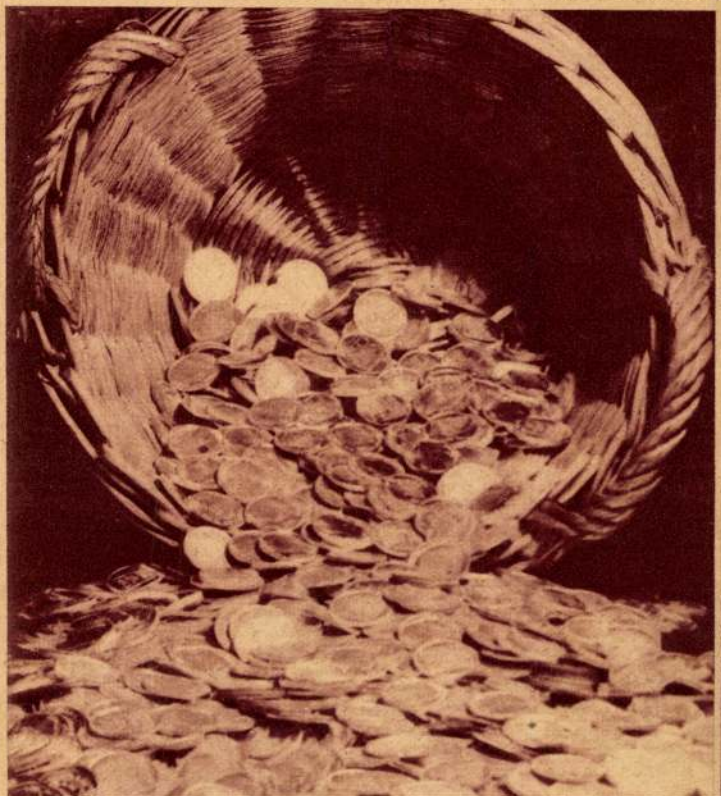

Elkészültek az uj 100 frankos francia aranyak és dülnek gurulnak a bőség kosarából, ki tudja merre...

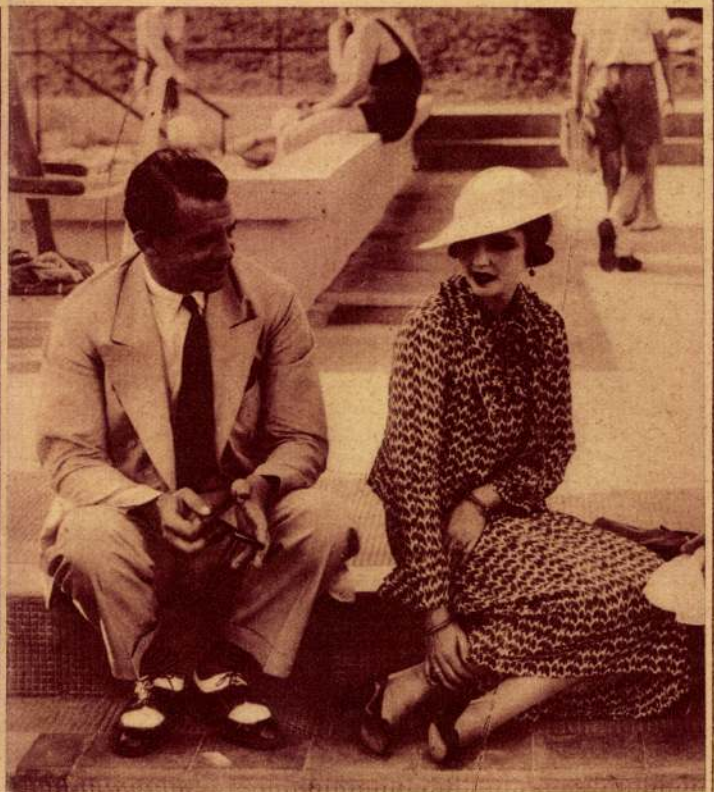

Barbara Hutton, a multimilliomos dollárörökösnő és férje, Mdivani herceg a svábhegyi strandon

TÁNCOSNŐ

Lux Elek szobrászműve

Lux Elek

Magyarság Rejes mell. 1937 aug. 15.

„Virágok tündére" (Fafaragás)
Lux Elek szobormüve

Szentiványi Miklós

mikai gyár egy sikerült munkája:
mykenei állatkarikaturák stílusában.
Foto dr. M. Aczél

Lux Elek

»Vénusz«, Lux Elek szobra. A kitünő szobrász-poéta aktfigurája leheletfinomságu plasztikával ábrázolja a habokból kikető Vénuszt

Magyarság képes mell.

1925. márc. 12

Lux Elek

A párisi kiáll. magyar
pavillonjában.

Vasárnapi Ujság Uj Magyarság
képes mell. 1937 jul. 25.

ottságának Bizottsága tagjai az

évre.

46/1932 - III.)

Kamill, ezredes, a Hadtörténelmi
azgatója. Bp. II. Olasz-fasor 17-21.

egyet. m. tanár, M. Nemzeti Muzeumi
III. József-u. 5.

ay István dr., államtitkár, Miniszég.

, a M. Nemzeti Muzeum néprajzi osztázgatója. Bp. X. Néprajzi Muzeum.

. ny. r. tanár. Bp. I. Ábel Jenő-u 14.

Városi Közmunkák Tanácsának elnöke.
brentey-tér 4.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET
1934. 104. l.

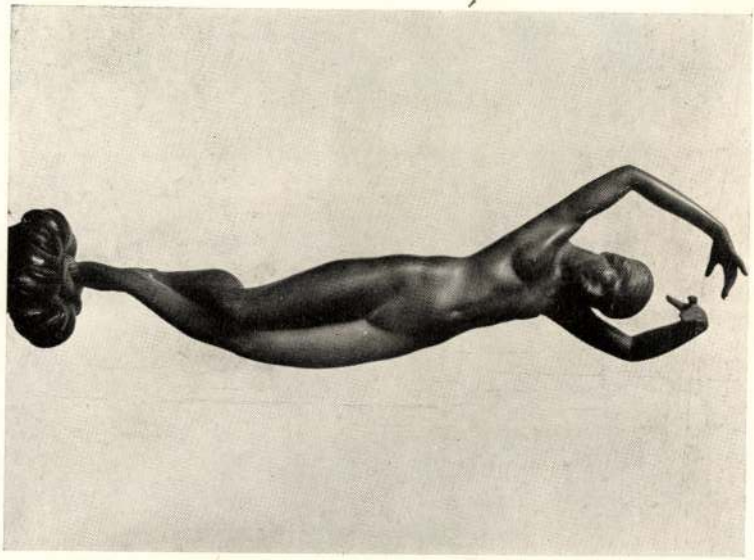

Lux Elek

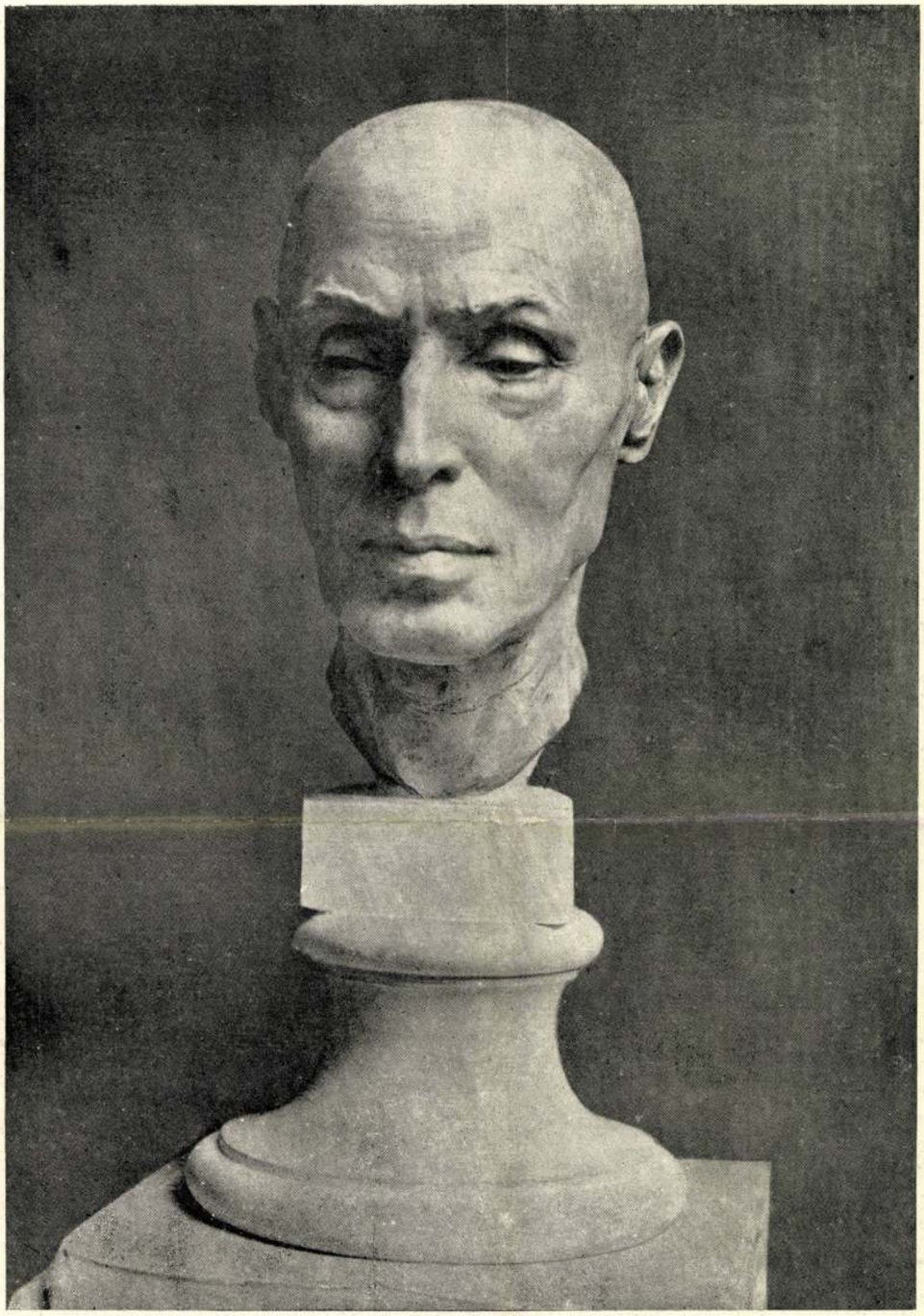

71

71. Lux Elek: Férfiképmás. Márvány. 71. A. Lux: Marmorbildnis eines Mannes. 71. A. Lux: Buste d'un homme en marbre.

6*

Magyar Iparművészet

1919

72

72. Lux Elek: Táncosnő. Bronzszobor.

72. A. Lux: Tänzerin. Bronze.

72. A. Lux: Danseuse. Bronce.

75

75. Lux Elek: Táncosnő. Bronzszobor. 75. A. Lux: Tänzerin. Bronze. 75. A. Lux: Danseuse. Bronce.

74

75

74—75. Borszéky Frigyes: Festett porcellánok.

74—75. Fr. Borszéky: Porczellanmalereien.

74–75. Fr. Borszéky: Porcelaine peinte.

70

70. Lux Elek: Táncosnő. 70. A. Lux: Tänzerin. 70. A. Lux: Danseuse.

Magyar Iparművészet
1919.

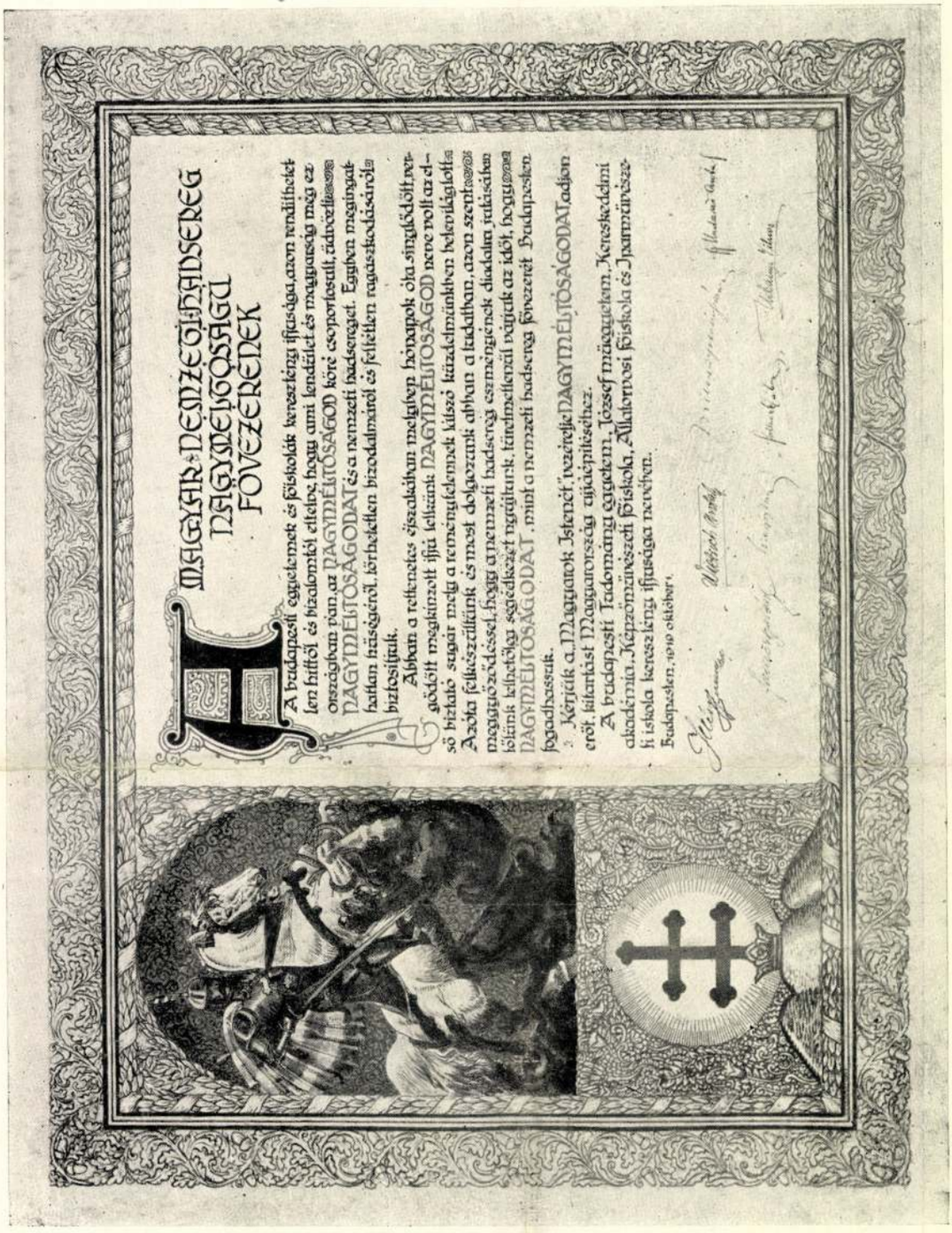

69

69. Haranghy Jenő: A főiskolai hallgatók díszfelirata Horthy Miklós fővezérhez.

69. E. Haranghy: Ehrenadresse der ung. Hochschüler an dem Oberbefehlshaber Admiral N. v. Horthy.

69. E. Haranghy: Diplôme adressé au Commandant de l'armée hongroise N. de Horthy.

GMOND: VÉNUS SZÜLETÉSE.

LUX ELEK: TÁNCOSNŐ.

Gerő Ödön. Az art-kiállítás. Magyar Művészet 1925. I.

430 l.

Leszkovszky György: Szt. Cecilia. Az új Szt. János-kórház kápolnájának kórusán levő freskó.— Hl. Cäcilie, al fresco Gemälde am Chor der Kapelle des Hl.-Johannes-Spitals, Budapest. — Saint Cecile, al fresco painting in the choir of the chapel in the new St. John's hospital, Budapest.

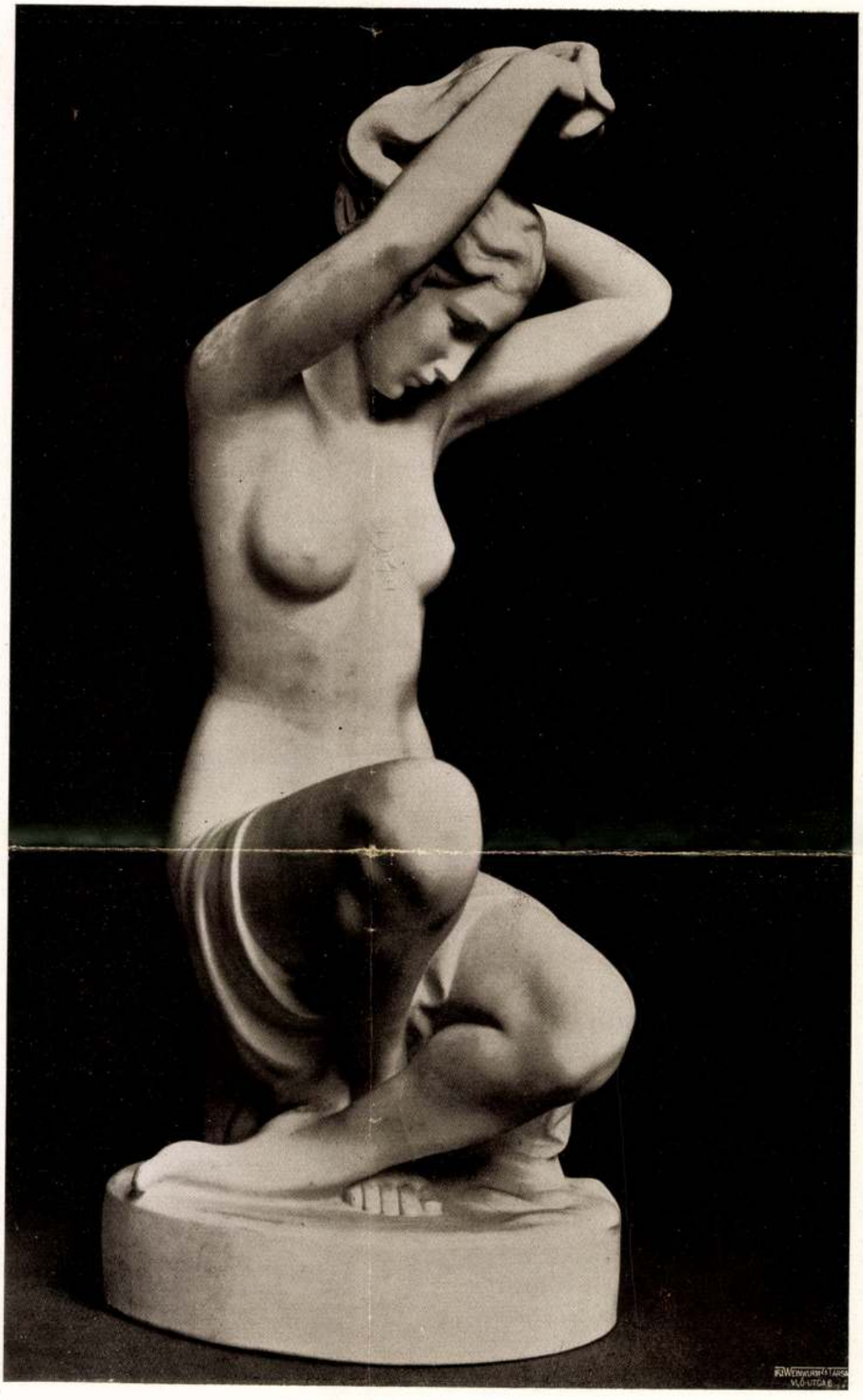

Lux Elek: Fésülködő leány. A herendi porcellángyár szobormüve. — Mädchenfigur der Herender Porzellanfabrik. — Statue of a girl. Executed by the Porcelain Manufactory, Herend.

Magyar Iparművészet
1930. 1–2. f.

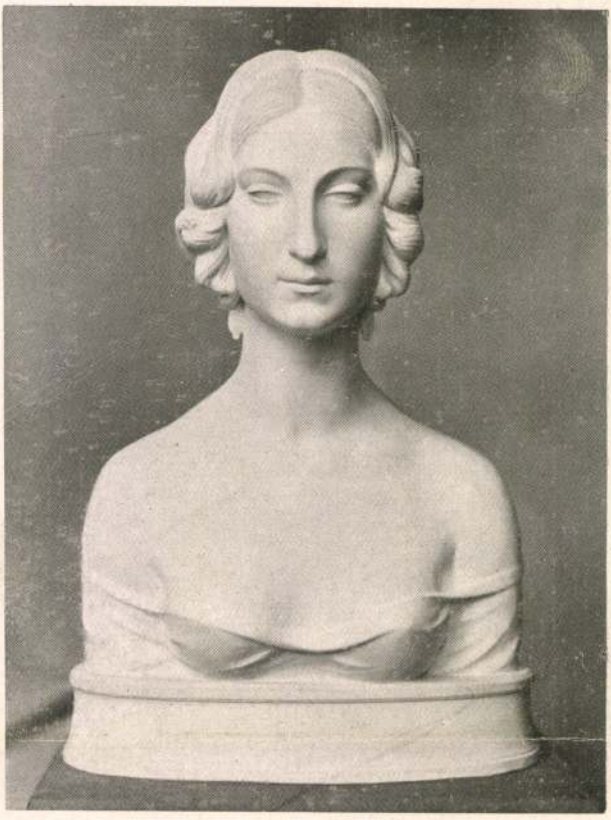

Lux Elek:
Strasser Olga mellszobra.

Bencze Tab. kiáll

1925. márc.

Udvary Géza:
Szüret.

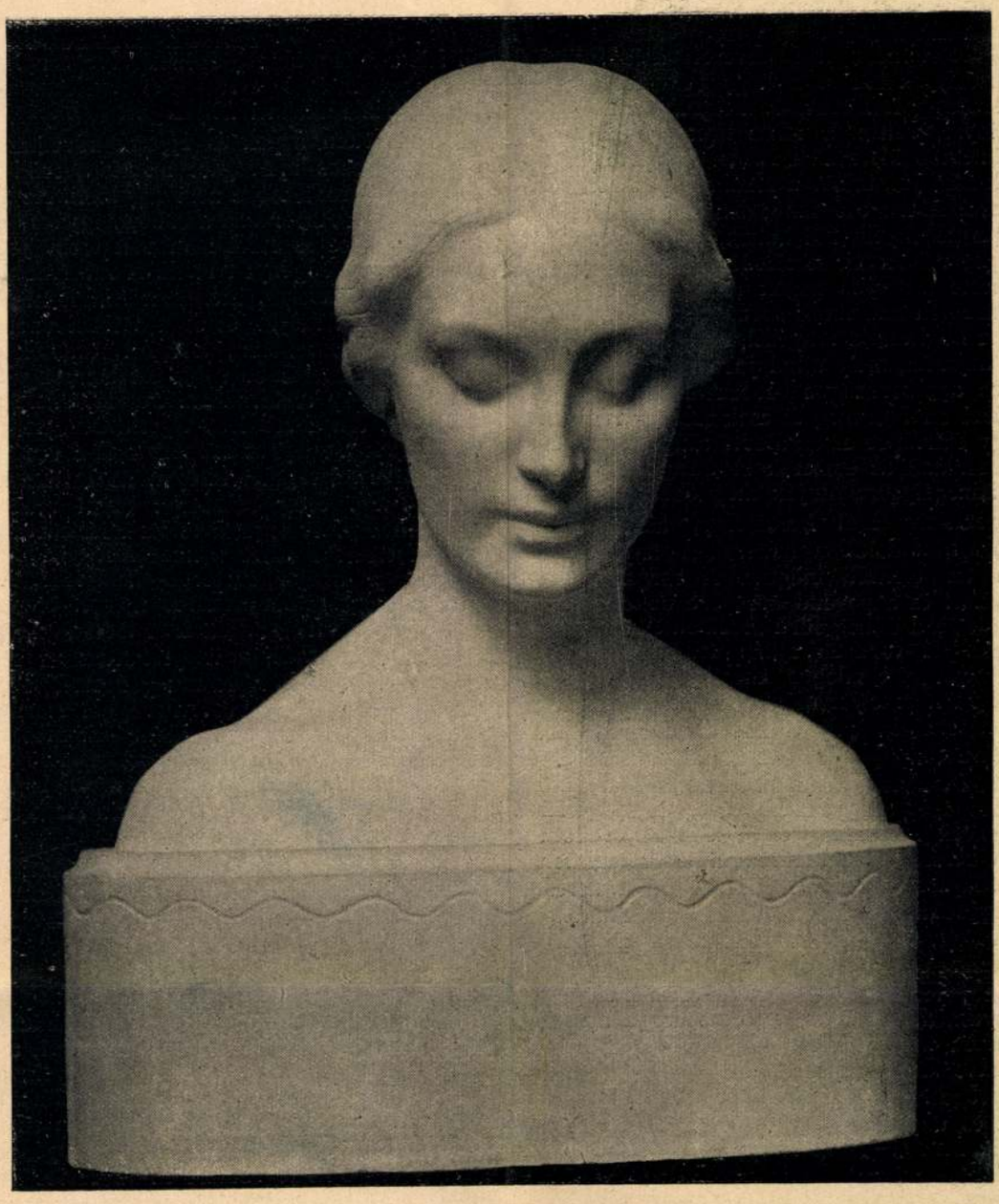

Tanulmányfej. Lux Elek szobormüve az Ernst-Múzeum kiállításán

A párduc

Elbeszélés

Irta RACHILDE

Az aréna földalatti boltozatából lassan fölemelkedett a ketrec. Magával hozta a sűrü, fekete éjszaka hideg leheletét. Midőn a ketrec rácsai kinyiltak az ég ragyogó fényére, a vadállat hirtelen lábai alatt érezve a bíborfoltos aranypalástot, az aréna homokját, megittasulva a világosságtól, istennőnek érezte magát. Fiatal volt, ruhája a fekete párducok királyi gyásza, végtagjain néhány hatalmas topáz volt elszórva, szeme merev, nézése tiszta volt, mint azoké, akik elhagyott, nagy folyóknak partján csak komor, szűz képüket szemlélték még. Hatalmas, finom macskakarmai mintha tollpelyheken mozognának. Három könnyű ugrással az aréna közepén termett. Itt komoly és hajlékony mozdulattal leült, nem törődve sem a sokasággal, sem a császári páholyal és karmai gondos tisztogatásába fogott.

Közelében felnégyelt keresztények lógtak magas kereszteken, melyeket pirosra festett a vér. Egy elefánt hullája, hatalmas, szürke testével, mint óriási ledőlt fal, a különös kékszínű ég egy sarkát eltakarta. A messzeségben egy amfiteatrum lépcsősen emelkedő padjai körében ködben úszó alakok halvány képei mozogtak. Különös zaj hangjait hozta onnan a szél és a vadállat, elvégezvén a tisztogatást, orrát a földhöz szorítva kereste a fájdalmasan dühös kiáltások okát, melyek megmagyarázhatatlanok voltak számára, mert hideg és módszeres erkölcsei csak a hasznos és szükséges gyilkosságot engedték meg, de nem értették annak különféle idegcsiklandozó változatait. A távolból széltől korbácsolt hullámok tompa morája hallatszott és villámtól sújtott ágak ropogó panasza. A fenevad fölényes nyávogással a zivatart látszott kihívni és lassú méltósággal, megfoghatatlan szeszélytől hajtva, talán, hogy kimutassa az igazi vadállatok szelídségét, letelepedett az elefánt ízletes és hatalmas teste elé, megvetve az emberzsákmányt.

Lassan, mint kinek ideje nem sietős, ivott az óriási hullából csurgó párolgó italból, terjedelmes darab húst szakított ki magának, majd a lakoma végeztével az ebéd maradékaira telepedve, bal mancsa gondos fényesítésébe fogott. Két nappal előbb börtö-

Uj Idők 1919. nov. 23.

fiének sötétjébe köménnyel fűszerezett és sáfránnyal behintett húscafatokat dobtak, hogy belei emésztő tüzét a végtelenségig fokozzák, de a tapasztalt szaglászó nem ment lépre, volt már része hosszabb böjtökben és veszedelmesebb kísértésekben is. Ismerte hazája égő deleinek szomját, mikor a madarak panaszos, szomorú énekeket sírtak eső után; ismerte a határtalan erdők mérges növényeit, hol hüllők, melyeknek villásnyelve mérget váltott ki, leselkedtek, hogy megigézhessék; ismerte bizonyos napok rendkívüli erejét és bizonyos áldozatok szánalmas soványságát, a szorongó lesbenállást a hold csalfa fényénél, mely gazul oly vad árnya után hajtotta, mely mind jobban elveszett a távolban. Ezen nyomorúságos vadászatokról a szegény ördög ösztönét tartotta meg és csak szerény részt kért most, nehogy elszédítse ez az áldott világ, hol a húsra epedő fenevadakkal az emberek barátságot kötnek és nagyszerű ünnepélyekre hívják meg őket.

Egy meztelen testü keresztény, kezében vasgolyós ostorral, láthatatlan hóhéroktól hajtva, tünt fel hirtelen az elefánt mögött. A megaludt vérben megcsúszott és a porond közepére bukott. Gúnykacaj csendült fel a tömeg sűrü soraiból. A keresztény görcsös mosollyal vértelen ajkán leült ellenségével szemben és rászegezte világos tekintetét. Kezében ostorát szorongatta, amelyet még a vadállattal szemben sem akart használni, mely a következő pillanatban meg fogja fojtani.

A fenevad mancsai könnyed mozdulatával mintha jellezte volna: Meg vagyok elégedve. Kinyújtózkodott, szemét félig lecsukta, és farkát zavarodottan mozgatta. A keresztény életösztöne különös tekintetük nyugodt párbajában az állatszelidítők titkát kereste, az akarat egyedüli, legfőbb hatalmát a vadállatokon; ez pedig kutatta, hogyan bogozhatná ki az emberfaita hatalmának szálait.

Óriási zaj verte fel őket. Mindenkinek figyelme feléjük irányult, de senki sem értette meg a mulattatásnak e furcsa nemét. Hirtelen harag ragadta el a nézőket. Dühös kiáltások hangzottak fel a harcosok után, kik bevágtattak lovaikon, elhurcolták az elefánt nehéz testét és talpra állitották szemtől-szembe a két ellenfelet, kik nem engedték el egymás tekintetét.

De az áldozat nem akart harcolni, a párducot sem hajtotta már éhsége. Hiába fenyítette meg őket lándzsájával a katonák egyike, az állat egy ügyes ugrással kikerülte a szúrást, a keresztény megőrizte mélabús mosolyát.

Erre hatalmas ordítás hangzott fel minden oldalról. A borzasztó zivatar kitört. A katonák rátámadtak a hátráló vadállatra. A lándzsákat félrerakták, szurokkal bevont hajítódárdákat kaptak fel, meggyújtották a hozzájuk ragasztott tollakat és fütyültek a betanított kutyáknak. Hatalmas edényekben forró olajat hoztak. Minden gyülölet egy pillanat alatt a fiatal párduc ellen fordult, mely tanácstalanul verte farkával lágyékát s értelmetlenül nézte a nagy harcrakészülődést. Azonban a katonák nem hagyták észretérni, rátámadtak, a vadállat nyomába vetették magukat, félrerúgva a haldoklók testét, amelyek megakadályozták az üldözésben. A párduc babonás félelemtől hajtva menekült. Hihetetlen zürzavar közepette üldözött és üldözők, emberek és állatok hanyattbuktak, egymást fellökték a nép határtalan mulatságára, amelyet ez az új bohócjelenet teljesen kibékített. Minden oldalról köveket, ékszereket, fegyvereket dobtak a megrémült fenevad felé. Patricius nők ékszereket hajítottak, melyek sivítva hasították a levegőt és a császár állva, sajátkezüleg pénzdarabokkal dobálta. Egy utolsó kétségbeesett ugrással a párduc dühtől részegen, nyilaktól felborzoltan, lángoktól körülvéve, a nyitott ketrecbe menekült. Rázárták a rácsot és a sötét ketrecet visszaengedték a földalatti helyiségbe.

Kegyetlen napok és éjjelek következtek. Időről-időre panaszos nyávogást hallatott, felhivást a naphoz, melyet soha többé nem fog látni. Az aréna gúnytárgya lett. Azt mondták, hogy gyáva, visszautasította a harcot és ezért nem volt többé joga a nemes állatok sorsára igényt tartani. A rab fenevadak őrzője, egy öreg rabszolga, szánalom nélkül nézte lándzsáktól felhasított száját, és csak a többi vadállattól visszautasított darabokat, lerágott csontokat, rothadt, büdös húst dobott be neki, ezt halmozta fel ketrecében, mint egy csatornában. Bundája, tele szennyel és piszokkal, csupa seb lett. Gyermekek, hogy kigúnyolják, farkát a talajhoz szögezték és a szegény fenevad kínos erőfeszítésekkel kitépte, de farkának vége ottmaradt. Az öreg rabszolga azzal mulatott, hogy egyik kezével csalogatta és ha közeledett, a másikkal egy marok ként szórt szemébe. Egyik fülét teljesen leégette a fáklya sustorgó lángjánál. A levegőtől, fénytől megfosztottan, véres nyáltól csepegő szájjal, szánalmasan vonított. Kijárat után kutatva, a rácsot koponyájával verte, a talajt karmaival szakította és bensejében sötét és rejtelmes gonoszság született meg. Mert oly rettenetes, sötét haraggal mormogott: parancs jött, hogy hagyják éhenhalni. Megfojtást vagy szívenszúrást lándzsával, e fenevadakhoz méltó halálnemeket ő már nem érdemelt meg. Megfeledkeztek róla és az öreg őr egyszerüen nem ment el többé fáklyájával ketrece előtt.

A fenevad megértette. Elhallgatott; egy utolsó gőgös mozdulattal lefeküdt és összezúzott farkát magához vonva sebes mancsait keresztberakta, tüzes szemeit lecsukta és álmodozott, várva végvonaglását. Óh, a zivatar, mely az erdők fáit ropogtatja, az óriási nap, a rózsaszín hold, a madarak, melyek eső után sírnak, a könnyen fogható fiatal zsákmány, melynek vérét egyetlen lélegzettel ki lehet szívni, a hüs források, a zöld messzeségek, a nagy folyók, amelyeknek tükrében a fenevadaknak csillagfonta koszorújuk van... Lassanként a haldokló párduc agyát régi képek vakitották el. Óh, a messzi boldogság, a szabadság! S végső kétségbeesése emlékezetébe hozta sorsát, szeme elé hozta a biborfoltos aranypalástot az aréna homokját, az elefánt hatalmas szürke testét, melynek belei kilógtak, a keresztény kemény mosolyát és a harcosok dühös kiáltását, a kínokat, mind a kínokat. Az orrát keresztberakott mancsaira fektette és úgy látszott, mintha aludnék... talán már meg is halt.

Hirtelen eloszlott börtönének sötétje. A csapóajtó kinyilt és az égből ebbe a pokolba, ahol az elátkozott fenevad húzodott meg, fehér karcsú alak, egy nő, ereszkedett le. Tunikája felhajtott sarkában negyed gödölyét tartott és vállán jobb karja teli kancsót támasztott. A párduc felnézett. Ez a fehér teremtés az öreg őr leánya volt.

— Állat — mondá és megrázta szőke fürtjeit, melyekből aranyszikrákat csalt ki a belopódzó világosság — sajnállak. Nem akarom, hogy meghalj.

Ezzel leeresztette a láncot, kinyitotta a rácsot, a negyed gödölyét a ketrec küszöbére dobta és vigyázva letette a teli kancsót.

Ekkor a párduc, hátsó lábaira támaszkodva, egész kicsinyre húzta össze magát, hogy meg ne ijessze a gyermeket, egy pillanatra rászegezte foszforeszkáló szemeit, egy szökkenéssel torkára ugrott és megfojtotta . . .

Lux Elek

Lux Elekné

Művész felesége. Uj Magyarság
Vasárnapja 1935 márc. 10.

A mocsgelemi evezős club jelmezei

Az Emyricana karaváni corporatiójának

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1974 JUN - 8
Kisalföld

Lux Elek

8

1021

LUX ELEK: ANYASÁG — MÁRVÁNYRELIEF.
(Kiss Vera felvétele — KS)

ehér köpenyben

ben mindig várakoznak. Pe-
. Ügyes keze alatt elegáns es-
alakulnak. Ahogy beleharap
légek hajában.

— *Hozzásegítik-e a KISZ-esek az építőket, hogy minél előbb elkészüljön a klub?*

— Eddig olyan munkát végeztek, ami nem nőknek való. És szervezetünk mindössze két fiatalemberrel büszkélkedik. Viszont a belső dekorációt mi magunk, a saját szájízünk szerint akarjuk elkészíteni.

ben járnak elöl, a sportban is jeleskednek.

— Megalakítottuk a női futballcsapatot, és másodikak lettünk a városi bajnokságon. Az egyik KISZ-es édesapja edzi a lányokat, aki valamikor aktív futballista volt. Én nem játszom, csak szurkolok nekik a mérkőzéseken.

És most szurkol az érettségi vizsgák előtt. A Révai Gimnázium levelező tagozatának szorgos hallgatója volt négy éven át. Igaz, hogy csak kéthetenként tudott órákra járni a délelőttös műszak után, otthon igyekezett pótolni mindazt, amit munkája miatt elmulasztott. Tanulmányi szabadságban sem dúskál: hat napot kapott egész évre.

— Azért valahogyan túl leszek majd a nehézségeken. Férjem segít az otthoni munkában, ezzel tud könnyíteni rajtam. Érettségi után pedig megint több időm lesz a mozgalmi feladatokra.

— *Mit tervez a következő*

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
197 JUN 2
Tolnamegyei Népújság

Lux Elek
1021

Lux Elek: ANYASÁG (márvá nyrelief)

(Kiss Vera felvétele — KS)

magazin •

Egy ház, ahol 132 nyel

Moszkvában a Külföldi Irodalmi Könyvtár olvasói között az ember „kulcsot" kap a világ könyvraktáraihoz. Ez nagyon egyszerű dolog. Veszünk egy hosszú kékes színű blankettát, ráírjuk a könyvtárban őrzött 132 nyelvű több mint 4 millió kiadvány közül a szükségesek címét és félóra múlva kézhez kapjuk a megrendelt könyveket, folyóiratokat, újságokat és elhelyezkedhetünk velük az olvasóteremben.

A könyvtárnak összesen 14 olvasóterme van. Ezek közül az egyik: az audiovizuális anyagok terme. Az olvasók itt magnetofonfelvételeket, hanglemezeket hallgatnak, diafilmeket néznek. Többnyire olyan emberek jönnek ide, akik idegen nyelveket tanulnak, hogy beszédtanfolyamokat, fonetikai tanfolyamokat hallgassanak, tökéletesítsék kiejtésüket.

A könyvtárnak 60 000 állandó olvasója van. Naponta 1500—2000 ember látogatja. A Szovjetunió 590 városában lakó olvasók a könyvtárközi kölcsönzés rendszerén keresztül

mányos központ is, ahol a mai külföldi irodalmat tanulmányozzák és kiadói tevékenységet is folytatnak. A könyvtárnak 700 munkatársa van. A Külföldi Irodalmi Könyvtár tájékoztató közlönyöket ad ki a külföldi szépirodalomról, művészetről, természettudományokról és társadalomtudományokról, az idegen nyelvek oktatásának módszertanáról, ezenkívül monográfiákat, bibliográfiai útmutatókat állít össze.

Igen kiterjedtek és széles körűek a könyvtár külföldi kapcsolatai. Kollektív tagja a szovjet—magyar, a szovjet—lengyel, a szovjet—kubai, a szovjet—francia és más baráti társaságoknak. Együttműködik az UNESCO könyvtárainak és archívumainak dokumentációs osztályával, a Könyvtári Társaságok Nemzetközi Szövetségével. A világ 85 országának könyvtáraival, kiadóvállalataival, egyetemeivel, és tudományos intézményeivel tart fenn állandó könyvcserét. A könyvtárba 92 országból 5000-féle újság és folyóirat ér-

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1974 MÁJ – 5

Szolnokmegyei Hirlap

Lux Elek

LUX ELEK: ANYASÁG

sózó, matringoló, szövő munkakörb tott munkára fel tanulási időre ór sőbb darabbére biztosít.

Ez azt jelenti, h napig közel hat bért kapnak a k tán két hónapig res keresetük öt kát bérkiegészítésként adja a szövetkezet. Az ezután következő két-két hónapban fokozatosan 30, majd 20 százalékra esik vissza ez a juttatás. A teljesítménybérre teljes egészében tehát csak nyolc hónap után térnek át. Látszatra kedvező az ajánlat, mégsem kapkodnak utána a lányok. Miért, hiszen a szőnyegszövő jól gazdálkodik, évről évre több a nyeresége, több tízmillió forint értékben exportálja termékeit.

Kevés az eszkimó

A szövetkezet nem szab teljesíthetetlen feltételeket a jelentkezéskor. Szemet húny afelett is, ha valaki nem végezte el, az általános iskola nyolc osztályát. Azt mondja erre az elnök: — Úgy is kihullanak azok, akiknek nincs meg a kellő műveltségi szintjük, hiszen nem tudnak a rajzokon eligazodni.

A lányok mégsem ostromolják a szövetkezetet. Nagyon is egyszerű, kézzel fogható okai vannak ennek. hogy a fiataloknak a munkába lépés semmi rendkívülit nem jelent, az élet természetes velejárójának tartják, s ezért sok mindent mérlegelnek. Van olyan vállalat például, amelyik a betanulási időre nem 5.80 forintos órabért igér, hanem tíz forintosat. S emellett szakmaszerzési lehetőséget is biztosít.

Kézenfekvő tanulság

Nem vitás, hogy több ajánlat közül a kedvezőbbet választják a fiatalok, akik — érthető okokból — nemcsak a jelent, hanem a jövőt is nézik. Kézenfekvő tehát a tanulság: a betanulási időre magasabb órabért, s szakmaszerzési lehetőséget kell biztosítani a fiataloknak. Két évi szakmai gyakorlat megszerzése után volna is erre mód, a szövetkezet elnökének tájékoztatása szerint foglalkoznak is ezzel a gondolattal.

Ez volna a járható út, a fiatalok életútjának hathatós támogatása. Az emberre min-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1914 JUN 16
Keletmagyarország

Lux Elek

1021

Lux Elek: ANYASÁG (márványrelief)

a
a
a
a
d
b
a
k ... olyan területe
... például Szabolcs-Szatmár.

Amit nem lehet halogatni

Jóllehet a minisztériumnak hosszú távu elképzelései, maximális igényei vannak, a pénz kevés a valóraváltáshoz. Igy a tervek csak akkor válnak ténnyé, ha a koncepció a helyi erők megtoldják saját kezdeményezésükkel. A miniszter leszögezte: *a megyék hatáskörének növelése, a tanácsi irányítás beváltotta a hozzáfűzött reményeket,* sőt felül is múlta a várakozást. Tegyük hozzá az a megyei döntés, amely munkamegosztást ír elő a nyíregyházi, vásárosnaményi fehérgyarmati és kisvárdai kórházak között rövidesen érezteti hatását, kiegyenlíti a ma még meglévő egyenetlen terhelést az intézmények között. Nyilván segít majd az is, hogy éppen a kedvező demográfiai jelenségek miatt *a tervezett belgyógyászati pavilon helyett Nyíregyházán szülészetit hoznak létre.*

A nagyarányú új építésekre nem nyílik lehetőség a következő terviciklusban sem. De a rekonstrukciók segítenek. *A miniszter sem tagadta kérdésükre adott válaszában: ez*

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1972. MÁJ. 5

Vas Népe

Lux Elek

1021

Lux Elek: ANYASÁG

...művészeti mozgalmunkról

...műhelymunka, szép produkciók —

csapat (vezetője *Bárdosi Balázsné*) és a szentgotthárdi Szakmaközi Művelődési Ház csoportja (vezetője *Horváth Béláné*). Ezüstöt kapott a horvátzsidányi, a sárvári, a szombathelyi Magyar László Úttörőház, a csákánydoroszlói, az őriszentpéteri, a szombathelyi Úttörő utcai iskola, a szombathelyi Győrffy utcai óvoda és a szombathelyi Népfront utcai iskola együttese.

Vasváron a néptáncscsoportok szemléjén 17 csoport lépett színpadra kisdobos és úttörő kategóriában. Bronzot kapott az iványi, a toronyi és a táplánszentkereszti együttes, ezüstöt a szombathelyi Dózsa iskola, a szentpéterfai iskola és a csákánydoroszlói iskola csoportja, aranyat kapott a körmendi (vezetője *Marx Katalin*) és a szentgotthárdi művelődési ház) vezetője *Kovács Jánosné*) csoportja a kisdobos kategóriában. Érdekes volt, hogy a Dózsa iskola és a körmendiek csoportja nem válogatott táncosokból, hanem egy-egy osztályközösségből alakult. Az úttörő kategóriában emléklapot kaptak a vasszécsényiek és a toronyiak, bronzot a bükiek, a vasváriak és a simaságiak, ezüstöt a sárvári Petőfi úttörőcsapat és a szombathelyi Antal János utcai iskola csoportja, aranyat kapott a szentgotthárdi művelődési ház (*Kovács Jánosné* vezette) és a kőszegi (*Szalai Ferencné* vezette) kis együttes. Az ezüst és arany minősítést elért csoportok vezetőinek a megyei tanács művelődésügyi osztálya könyvvásárlási utalvánnyal kedveskedett, s valamennyi résztvevő megkapta *Geszler Mária* ez alkalomra készített szép kerámiáját.

A vasvári bemutatónak két nagy élménye is volt. Itt jelentette be a megyei úttörőelnökség képviselője, hogy Kőszegről hat kis táncost jutalomként augusztusban elvisznek a Szovjetunióba, a Joskar-Ola-i úttörőtáborba, háromhetes üdülésre. A bejelentést „csatakiáltás" kísérte. A másik élménynek részese volt valamennyi résztvevő, s a vasváriak: a táncosok a délelőtti bemutató után táncruhában vonultak fel Vasvár utcáin, a délutáni szakmai megbeszélés után pedig díszbemutatót tartottak a közönségnek. Ennek egyik kedves színfoltjaként említhetjük a *Németh Lajos* által vezetett táplánszentkereszti citerazenekart: jó példát mutattak arra, hogy a néptánc kísérete stílusosan, jól megoldható hazai „anyagból" is. A táncos mezőnyre ugyancsak a jó válogatás, a gondos színpadi megjelenés, az életkor figyelembevétele volt a jellemző. Vasi gyűjtésből két csoport is mutatott be, a kőszegiek és a csákánydoroszlóiak, míg a szentpéterfai kis táncosok a nemzetiségi tánckultúrából adtak ízelítőt.

Még egyetlen művészeti ág bemutatója van hátra: vasárnap Körmend fogadja az irodalmi színpadokat, a versmondókat és a színjátszócsoportokat, s bizonyára erről a bemutatóról is leírhatjuk majd az eddigi bemutatók tanulságát: a művészetek aktív művelésének pedagógiai és esztétikai hatása látszik fejlődő gyermekművészeti mozgalmunkra.

(szakáts)

Lux Elek

Lux Elek: „Táncosnő"

dr. 1933. X. 29..

Milanoban kísérleteket vége

Lux Elek

M. 1933. X. 29.

Lux Elek: „Fésülködő"

mélyzete Lemay és Few re

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1974 MÁJ – 5

Dolgozók Lapja Komárom

Lux Elek

6

1021

LUX ELEK: ANYASÁG (márványrelief)
(Kiss Vera felvétele—KS)

vjet televízió ne és jövője

— Hogyan alakul az Osztankinói Televíziós Központ napi teljesítménye?

— A központ jelenleg négy programot közvetít, melynek összidőtartama 50 óra. Ezt egészíti ki az Orbita-rendszerben közvetített program; 1971. március elsejétől ez a rendszer Közép-Ázsia és Szibéria sokmillió televízió nézője számára kezdte meg adásait a „Vosztok"-rendszer segítségével. A korábbi műsornál három órával előbb kezdődő adás tulajdonképpen a központi televízió hatodik programját jelenti és lehetővé te-

— Hány új televíziós reléállomás épül az új ötéves tervben?

— Országunkban 60 reléállomás kezdi meg működését. Ez lehetővé teszi, hogy 18 millióan, vagyis az ország lakosságának 75 százaléka nézheti a televízió adásait. A új ötéves terv fejlesztési programja előirányozza, hogy minden szövetséges köztársaságban, valamint Leningrádban, Gorkijban, Szverdlovszkban és Novoszibirszkben kezdődjék meg a színes televíziós adáshoz szükséges műszaki bázis kiépítése. Ezen kívül több televíziós központot fejújítunk. Hazánkban jelenleg 126 televíziós központ, 18 nagy teljesítményű- és 960 kis teljesítményű televíziós reléállomás működik. A helyszíni közvetítésekhez kellő mennyiségű közvetítő kocsival rendelkezünk; 1971—1975-ben 45 új televíziós állomást adunk át rendeltetésének, köztük 25 színes tévé-közvetítő kocsit.

— Tudjuk, hogy a televíziónál rendkívül nagy szerepe van a képmagnetofonnak. Mit tudna mondani ennek további fejlődéséről?

— 1966-ban 45 képmagnetofonunk volt. Számuk 1971-ig 103-ra emelkedett (a Moszkvában működő 80 képmagnón kívül). Jelenleg az ország 338 televíziós központjában használunk képmagnót. Az elkövetkezendő ötéves tervben a szovjet televízió még 300 Elektron—2"

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1974 AUG 11
Zalai Hirlap

Lux Elek

1021

Lux Elek: ANYASÁG (márványrelief)

KIRENDELT

1974. augusztus 13

Szabadság tér 1. (nagytemplommal

az új helyiségben kezdi meg működését.

A régi (Kossuth L. utcában lévő) TOTÓZÓ üzemelése a fent közölt időponttal megszűnik.

Kérjük keressék fel új KIRENDELTSÉGÜNKET, vásároljanak TOTÓ—LOTTÓ szelvényt!

Országos Takarékpénztár
Zala megyei Igazgatósága

95

Zalaegerszegi

GELKA SZERVIZ

Zalaegerszeg, Kossuth u. 40.

rövid határidőre vállalja mindennemű

háztartási gép javítását

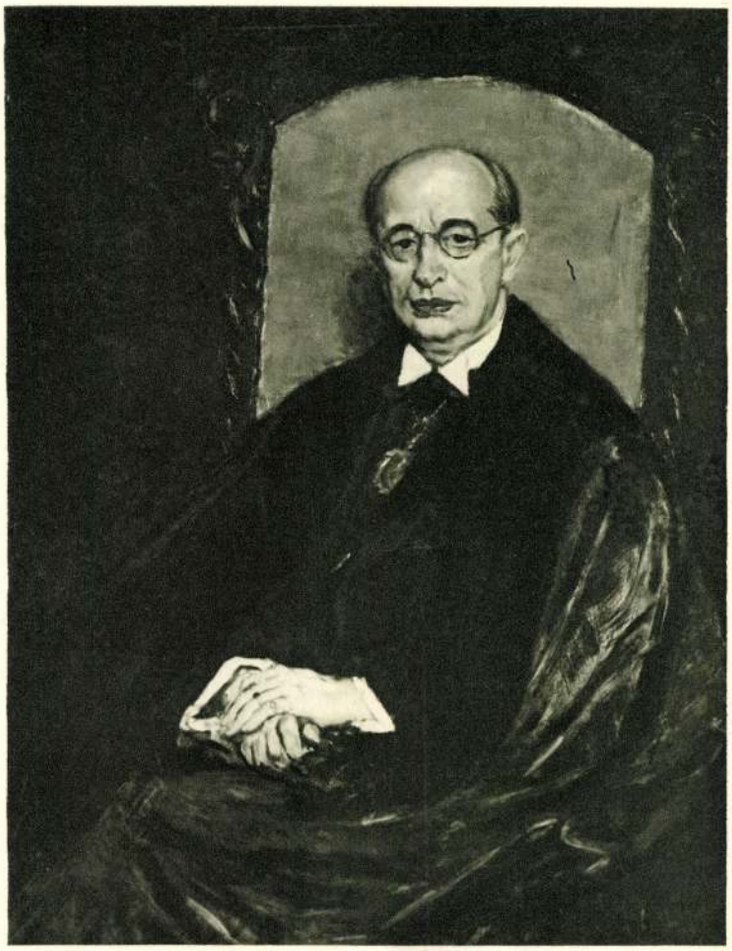

CSÓK ISTVÁN: DR. RAVASZ LÁSZLÓ EV. REF. PÜSPÖK ARCKÉPE
A Szinyei Merse Pál Társaságnak a Nemzeti Szalónban rendezett IV. kiállításából

nyesül. Lotz nem Tiepolo, vagy Maulbertsch követője, a tiszta rajzot sehol sem áldozza fel a színek vibrálásának, a határozott vonalak nem oszlanak fel, nem foszlanak szét a fényben, az azur kékjében. Lotz a felhőktől tarkított ég minden színkáprázatát felhasználja a derűs kékségtől kezdve a megvilágított felhők fehér és aranysárga tónusáig, a sötét, komor borulásig. A felhőtrónuson ülő Zeus és Hera feje fölött a legfehérebb a színfolt, Bacchus a kék ég előtt lebeg, a nyugvó istenek a keret mögül felszálló felhőkön pihennek. Nagy fantázia nyilvánul meg már ezeknek a felhőkön elpihenő istencsoportoknak különböző fölépítésében is. Hét különböző, de szervesen egymásba kapcsolódó csoport különböztethető meg az istenek birodalmában. Zeus és Hera egyenletesen feltornyosuló felhőgomolyagokon ülnek, míg az Éj lakói és a Párkák csoportja feltörő felhőnyúlványon foglalnak helyet. Más a felhős háttere és alapja Poseidon és Aphrodite csoportjának is. A bacchansok kara és a múzsák forgataga a keret alól rajzik elő. Hullámzó ritmus érvényesül a csoportok emelkedésében és alászállásában. A nézőtér bármely pontjáról nézzük is a festményt, mindenüvé jut egy-egy hatásos csoport, mindenütt találunk a szemléletet tökéletesen kielégítő középpontot.

Lotz a térbeliséget, mely a centrális távlati pont felé viszi a szemet, kitűnően egyenlíti ki a sík-diszítés dekoratív szempontjaival. Ebben a tekintetben a drapériák vonaljátékára támaszkodik. A lobogó leplek nemcsak a renaissance pompát biztosítják, hanem a kompozíció dekoratív rajzának egyenletes áramlását is. Sehol semmi zsúfoltság, a figurális együttes mindegyik alakja szabadon éli ki magát. Itt látszik, hogy Lotz mennyire született monumentális festői feladatok megoldására. Alkotása művészi hatását elsősorban a nagyszabású körvonalakra, a klasszikus pózokra bízza. Bár a belső rajz is fontos nála, mégis a kontur nagyvonalúsága fejezi ki leginkább művészi akarását. Az arcok változatos jellemzésére kevesebbet gondol, mint az alakok monumentális beállítására. Nem a quattrocento olasz mesterei lebegnek szeme előtt, hanem a delelőjére érő renaissance nagy festőhérosai, akik az antik mintákon lelkesedve, az alakokat megfosztot-

ták egyéni valószerűségüktől és egész mivoltukban eszményi világba emelték őket. Lotz istenei egy családba tartoznak, nők, férfiak, gyermekek egyaránt a klasszikus eszményiség egyivású szülöttei.

A lantját pengető Apollo Musagetes a főalakja a kompozíciónak. Nemcsak a nap és a fény istene, hanem a költészeté, az éneké, a lyrai játékoké is. A nézőtér tengelyében, a karmester fölött egyedül jelenik meg eszményi meztelenségében, szinte minden rövidülés nélkül áll a képmező síkjában. A belvederei Apollo és az Apollo Kitharoedos szobrának szépségei és tulajdonságai egyesülnek benne. A múzsák, a hórák, a diadal és a dicsőség hirdetői csak távolról veszik körül, alakja, melyet a rőt drapériák festői szélességben lobognak körül, élesen vágódik bele az aranysárga világos háttérbe. Mögötte a legnagyobb, a legerősebb fényfolt. Mégsem bomlanak föl a határozott körvonalak a fényárban. Lotz Apollója uralkodik a fényen, nem vesz bele a nagy világosságba. Lábainak fejét a felhős pódium eltakarja, ezáltal az eszményi alakú, ifjú isten magasabbnak tűnik fel. Lába alatt a Hórák hármas csoportja, akik nemcsak az évszakok istennői voltak, hanem az erkölcs, a rend őrei is. Ruhátlan felsőtestük kibuggyan a lobogó drapériák kavargásából. Mellettük balra fenségesen szárnyaló női alak, Aurora lebeg, Apollo előtt hint rózsákat. A hajnal istennője egyik oldalon a felkelő nap fényében fürdik, míg másik oldalát sötét árnyék borítja. Örvénylő, széltől dagadó, bő ruhában repül Apollo előtt, mint elődje Guido Reni római freskóján, a Casino Rospigliosiban. Fölötte itt is fáklyát tartó szárnyas puttó oszlatja el a sötétséget.

Utánuk Zeus és Hera csoportja következik, egymásra támaszkodva ülnek magas felhőtrónusukon. Lábuk alatt a megvilágított felhőgomolyagok szinte szilárd aláépítményt alkotnak, jelentőségüket is kiemelik, mert elválasztják őket a többi istentől. Zeus típusa az otricolii szoborra emlékeztet,[11] Hera pedig a Ludovisi-fej fenséges arcvonásainak emlékét őrzi. Ebben a csoportban nyilatkozik meg leginkább a rövidülés, a középpont felé irányuló kompozíciók távlatának vonalmenete. Zeus mellett a szárnyas Nike alakja, Apollo felé nézve jobbjában pálmaágat, baljában koszorút tart. Alatta a fiatal Ganymedes, Zeus pohárnoka a sassal, mellyel őt Zeus az Olympusra ragadta. Törvényes utóda a Sixtus-kápolna mennyezetén levő, füzért tartó ifjaknak. Felhúzott jobb lába michelangelói emlékeket ébreszt bennünk; nincs benne semmi bágyadt szomorúság, teljesen kibékült sorsával, új otthonával. Előtte jobbra lent három istennő gulaszerű zárt csoportja; Geára, Demeterre és Rheára ismerünk bennük. A felső közöttük Gea, a mindent tudó rejtélyes földanya, aki köpenyét fejére húzva, kémlelve néz a messzeségbe. Csak felső teste látszik, mint ahogyan a mythológia mondja. Előtte hátán pihen Demeter, kezében kormánypálca, a másik oldalon pedig a koszorús Rhea, jobbjában a bőség szarujával. Ez a hármas csoport szimbolizálja a föld termékenységét. Utánuk Pallas Athene következik, fején sisak, pajzsára és lándzsára támaszkodik. Nemes szépségű arca figyelni látszik, egész alakját beburkolja a hátul lobogó peplos. Alatta jobbra a ruhátlan ifjú Hermes, fején szárnyas kalappal, hátravetett baljában a caduceussal. Gondtalan állásban, féltérdre támaszkodva előre hajlik, hogy ő is jobban lássa az eseményt, amit Hera és Athene figyel. Mellette háttal a félmeztelen, szakállas, sánta Hephaistos, aki nem nyomorék mivoltát, hanem szépen ívelődő hátát mutatja. Pihenő antik folyamisteneket juttat eszünkbe, de Michelangelótól kezdve az újkor művészete is előszeretettel ábrázolta így a pihenő aktokat. Előtte a felhők közül alig kibontakozva egy női alak tűnik fel, akiben valószínűleg Charisra, Hephaistos feleségére ismerünk. Athene lábánál a másik oldalon ellenfele, Ares, a háború istene nyugszik teljes vértezetben. Jobbjának helyzete nem teljesen világos, épúgy mint Hermesé sem. Fölhúzott jobb lába, melyet leghíresebb antik szobrától, a Ludovisi Arestől vett kölcsön Lotz, az alak rövidülését még jobban kiemeli. Alatta két trombitáló amorett röppke szerelmeire utal. Athene háta mögött Hebe, az ifjúság, az élvezet istennője, kezében korsóval, csészével; ünnepi alkalmakkor szintén az istenek pohárnoka volt. Előtte, háttal a szemlélőnek férje, Herakles pihen, fesztelenül elterülve a felhőkereveten. Ebben a csoportban ábrázolta a mester a legtöbb istenséget. Szinte mindnyájan Apolló lantjátékára figyelnek, az isteni zene az Olympusnak is kivételes ünnep. A másik oldalon a zene hatása majd a muzsák és a grácziák táncában fejeződik ki.

A főistenek csoportjától a légben tovasuhanó, aranyszárnyú Iris, Héra hírnöke, egyben a szivánvvány istennője visz át bennünket zordabb társasághoz. Örvénylő, lobogó ruhája szinte feledteti a nehéz mozdulatot, melynek rövidülésében a képen feltűnik. Mintha utána kapna a meztelen Hadesnak, aki éppen a karjával esdeklő, kétségbeesett Persephonet ragadja el, hogy a sötétség világába hurcolja. Ennek a birodalomnak képviselői a denevérszárnyas, lepellel eltakart csoport főalakjai. Fölöttük a felhőgomolyag tetején a három Párka fonja az élet fonalát, Tichének, a sors istennőjének a társaságában. Maga a főalak a sohase öregedő Nyx, akinek egészséges nőiségét meztelenségében Lotz

[11] Kriesch Aladár szerint Zeust a mester önmaga képére alkotta. (Művészet III. évfolyam 1. o.)

VIDOVSZKY BÉLA: NEDECZI VÁRKAPU
A Szinyei Merse Pál Társaságnak a Nemzeti Szalónban rendezett IV. kiállításából

RUDNAY GYULA: BÁBONYI AKÁCOK
A Szinyei Merse Pál Társaságnak a Nemzeti Szalónban rendezett IV. kiállításából

SZŐNYI ISTVÁN: TAVASZ
A Szinyei Merse Pál Társaságnak a Nemzeti Szalónban rendezett IV. kiállításából

szinte erőteljesen hangsúlyozta. Mennyire távol van ez a keleti odaliszkra emlékeztető, ébren alvó női alak az előbbi csoport hozzáférhetetlen istennőitől. Hosszú nemzedékek lehetősége szunnyad a karját fejekörül kulcsoló testben. Tőle jobbra a szárnyas Hypnos alussza összekuporodva zavartalan álmát, jobbra pedig ikertestvére Thanatos, a halál istene kémleli, hogy kit raboljon el az élők sorából. Messzebb tőlük, már a tiszta égbolt háttere előtt a holdsarlós Artemis-Selene suhan el a kelő világosság fénye elől. Fáklyáját szárnyas puttó tartja, leple a sietésben kidagad, mint a vitorla szárnya. A másik oldalon a zord Erinnysek, a bosszúállás istennői tombolnak. Hajukban, derekukon kígyók, kezükben tőr, kígyós ostor és fáklya. Mint tovairamló viharfelhők merülnek fel vad forgatagban a keret pereme mögül. Ehhez a csoporthoz már nem hallatszik el a lantpengető Apolló diadalmas zenéje, ezek már nem figyelnek az isteni hangra, kegyetlen hivatásukat teljesítik.

Annál zajosabban csap fel az ének, a zene hangja a következő csoportban. Már nem a felhő viszi, hanem dévaj kedvük kapja szárnyra őket, hogy tovaragadja a mulatozókat a kék ég azurjában. Apolló ellenlábasa a dyonisosi játékok istene, Bacchus tűnik fel szilaj kíséretével. A mennyezetnek ellenkező oldalán központi hely jut neki, akárcsak Apollónak, hiszen az ő tiszteletére rendelt dythirambusokból fejlődött ki a tragédia és a komédia. De Apolló fölényét, fényét Lotz Olympusán az ő megjelenése sem veszélyezteti.

A szőlőkoszorúval koronázott ifjú Bacchus szintén meztelenül lebeg elénk, lobogó leple előtt jobbjában a thyrsost tartja. Mellette felesége Ariadne, vagy egy bacchansnő, akinek arcát a felemelt, italos csészét tartó jobbja azonban eltakarja. Érdekes, hogy a Bacchus-csoportban a legtöbb alak arcát nem látjuk. Bizonyára nem akarta Lotz a kecskébe oltott faúnok vigyorgó fintorával a mennyezet ünnepi hangulatát megrontani. Bacchus és Ariadne ünnepi lebegése szilaj tánccá fajul a két bacchans és szatír élénk körvonalakkal megoldott, szellemes csoportjában. Magasra emelt karjuk, a zene ütemében ugráló lábuk a lobogó drapériákkal valósággal ornamentális szépségű, szimmetrikusan kiegyensúlyozott rajzot alkot. Egyik legszebben komponált dekoratív folt az egész mennyezeten. Pedig mennyi átvágás, takarás, rövidülés jellemzi a hármas csoportot. A másik oldalon a keret alól tör elő az öreg szakállas Sylenus, a kentauron lovagló bacchansnő és a többi szilaj mulató. Egyik közülök Bacchus elé lebeg, hogy féktelen kedvében cintányérját verje össze előtte. Szárnyas puttók a bacchanaliák szerelemittas hangulatára céloznak. Bacchus mámora a föld halandóit is magával ragadja. Szárnyalásuk Lotz mester jóvoltából diadalmaskodik a nehézség törvényein. Szárnyak nélkül is repülnek, úsz-

nak az égben, mint emberré varázsolt felhőfoszlányok.

Poseidon, a tenger-isten birodalma tárul elénk a következő csoportban felhőtalapzaton, amelyen a háromágú szigonnyal felfegyverzett Poseidon feleségével Amphitritével és udvarával nyargal, tömörebb, sötétebb, cseppfolyósabb, mint az előbbi hasonló talapzatok. A puha felhőpárnákon elterülő Amphitrite mintha szőke testvére lenne Nyxnek. Nőiségében hangsúlyozott aktja valósággal a germán mythologiából lépett ki. Körülöttük kagylókürtön, hárfán muzsikáló tritonok, nereidák, közülök az egyik, a csoport élén a tenger kincseit, gyöngyöket tartja magasan feje fölé. Poseidon mögött a felhők feltornyosulnak, hogy hátterül és talapzatul szolgáljanak a szárnyas, meztelen ifjú Zephirosnak, az enyhe nyugati szellő istenének, akinek félig háttal álló karcsú alakja, lobogó haja a tavaszi fuvallatot szimbolizálja. Mellette zord fivére, Boreas arcát eltakarva, a föléje boruló zivatarfelhőket idézi föl. Legtöbben előrefigyelnek, hogy tanúi legyenek a szépség istennője születésének.

Lotz Olympusán már varázslatos meztelenségében áll előttünk Aphrodite. Nem a tenger habjaiból kél ki, hanem a hamvas felhőktől átitatott fény birodalmából. Talapzaton látszik állani, testének vonalai antik szoborábrázolásokra emlékeztetnek, de repülő haja és köntöse festői könnyedséget kölcsönöz eszményi szépségének. Ő maga is gyönyörködni látszik testének vonalaiban, egy szárnyas puttó tükröt tart fölötte, ebben nézi magát kacéran csodálkozva. Jobbra tőle, szintén a kék ég háttere fölött lebegve, a három grácia egymást átkaroló csoportja tekint Aphroditéra. Egyik közülök Páris almáját nyujtja az istennő felé. Nem egymás mellett lebegnek a síkban elterülve, mint az antik vagy renaissance ábrázolásokon, hanem a térbe komponálva, amint körtáncot lejtenek. Egyikük még a felhőkön jár, a másik kettőt már elkapta a repülés fuvalata. A széltől lobogtatott drapéria szabadon hagyja testük meztelenségét, nekik nincs mit takarniok, mert Lotz felruházta őket a női báj összes jegyeivel. A fény- és árnyékfoltok még inkább kiemelik Aphrodite és a három grácia varázslatos testének harmonikus plasztikáját. A másik oldalon széltől lobogtatott óriási drapéria árnyékában a lepkeszárnyu Psyche húzódik meg, akihez éppen most repült szerelmese, az ifjas Eros. Bájos amorettek hada, Rubens puttóinak leszármazottjai röpdösnek, játszadoznak megelevenítve a felhők rózsaszínű foszlányait.

A gráciák széltől fodrozott drapériája másik lebegő csoporthoz vezeti át a szemlélőt, a múzsák csoportjához. Ők már teljesen Apolló lantjának hatása alatt állanak, a napisten zenéjének hangjára örvénylik fel egymásba kulcsolódó rajuk. Mintha teljesen súlyukat veszítették volna, oly könnyedén, csapongva keringenek a levegő tengerében. Terpsychore hátán fekszik, gondtalanul úszik az örömteli lét önfeledt, tiszta mámorában. Csak aki az antik és az újkori művészet emlőjén nevelkedett, lehetett képes a múzsáknak ezt a keringését ilyen harmonikusan megoldani. A repdeső drapériák csodálatosan egészítik ki a figurálisok onduláló vonalait. Sehol semmi erőszakos törés, mindenütt az egymásba áramló lágy körvonalak, mindenütt a szűzi testek nemes mozdulatai uralkodnak. Alant, Apolló lábához legközelebb a diadémmel koronázott Melpomene, a tragédia komor múzsája germán emlékeket ébreszt bennünk. Hozzá hasonlóan ábrázolta Feuerbach Medeát. Ő az egyedüli, aki nem vesz részt az örömteli repülésben, pedig a reá támaszkodó Thalia, a komédia múzsája szinte hívni látszik őt. Egyike a legmerészebb rövidülésben ábrázolt alakoknak. Ez a kék ég előtt lebegő csoport egyedül is elég arra, hogy Lotz Károlynak antik eszményektől táplált, tiszta renaissance képzeletét legtökéletesebben bizonyítsa. A múzsák hadával zárul az Olympus fenséges gyűrűje.

Bár a kompozíciót elsősorban a vonalak éltetik, Lotz mégis a színek örömteli óceánjában fürészti isteneit. A temperafestés fénytelen derűje, világos frissesége ömlik el az alakokon. Az ég kékje nem uralkodik annyira, hogy a kompozíció aranysárga-piros összhatását veszélyeztesse. Színben is a nézőtér alaptónusához van az Olympus hangolva. A téglavörösek, a barnák, a sárgák az uralkodó színek, a kékek és megtört zöldek csak itt-ott villannak elő; fehér folt alig akad a mennyezeten. Lágy átmenetek, egymás hatását erősítő effektusok a levegő áttetsző mivoltát az azúr ég végtelenjét éreztetik a finomságok minden árnyalatában. Valóban, a zene fenséges apotheosisa áll előttünk minden variációjában az Olympus boldogító derűjében, a könnyen teremtő zseni mindent feledtető optimizmusán át tündökölve. Mintha a zene különböző ritmusai, a játszian csapongó, a fenséges és a komor melódiák a figurális ábrázolásokban megelevenednének. Az Olympus Lotz muzsikális lényének, zenei tehetségének képzőművészeti leszűrődése. Ez a mennyezet a XIX. század falfestészetének egyik legeszményibb eredménye, méltó arra, hogy az egyetemes művészettörténelem meghajtsa előtte zászlaját.

Közvetlenül mellette a prosszenium felőli oldalon, az Olympus isteni együttesének kiegészítéseképpen két aranyalapra festett medaillonkép csatlakozik a kompozícióhoz. A hírt és dicsőséget allegorizálják. Lotz a szerződésben kikötött Arion és Orpheus alakjait elhagyta, mert az utóbbi történetét Than Mór beszélte el a lépcsőház falfestményein.

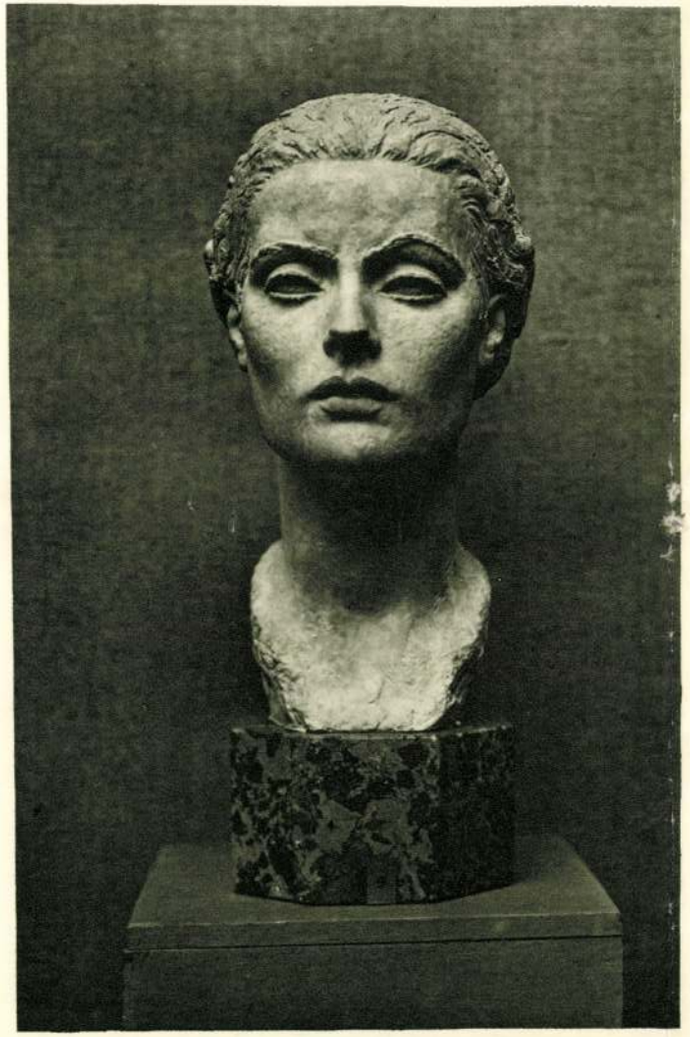

SIDLÓ FERENC: NÖI KÉPMÁS
A Szinyei Merse Pál Társaságnak
a Nemzeti Szalónban rendezett IV. kiállításából

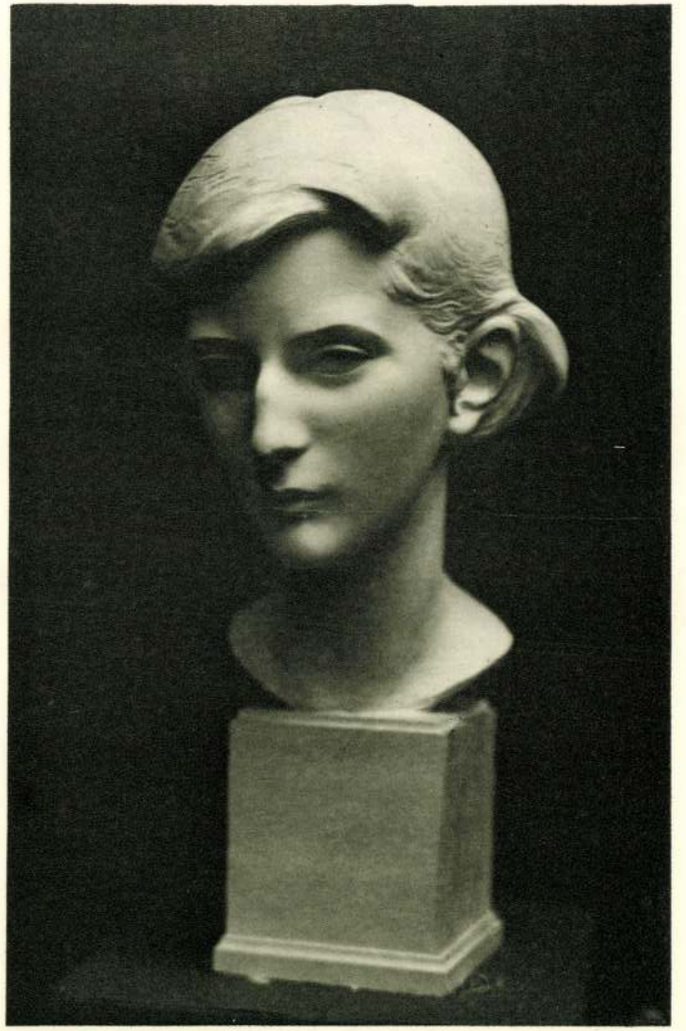

LUX ELEK: LEÁNYKAFEJ
A Szinyei Merse Pál Társaságnak
a Nemzeti Szalónban rendezett IV. kiállításából

Ezeket a szerződés 5. pontjában fölvett képekkel helyettesítette. Az egyiken lobogó kék köntösben ideális női alak vezeti Pegasust, a másikon női akt lovagol a szárnyas griffen. Bár a keret átvágja Pegasus lábait, mégis hiánytalanul érvényesül a nemes paripa minden szépsége. Épp így teljesen harmonikus, szinte ornamentálisan hangsúlyozott a griff és vörös drapériás akt kompozíciója. Mesteri a rövidülésük és plasztikus a rajzuk, a griff valósággal antik vagy renaissance bronzokra emlékeztet. Az architektúra renaissance szépségeit mérlegelő szigorú gondolkozás vezette Lotzot, midőn a két medaillont aranyalapra festette. Nem akarta a háttér ábrázolásával átlyukasztani a mennyezetet, mint a nagy kompozíción, ezek csak figurális ékességei az aranytónusú nézőtérnek.

Még inkább háttérbe szorította a sarkok mezőibe komponált alakokat, melyeknek szürketónusú grisaille-képei csak halvány kísérő akkordjai a nagy mennyezetnek. Renaissance és barokk mesterektől tanulta Lotz, miképpen kell a mennyezetkép hangszerelését gazdagítani, az architektúra és a festmény-kompozíciók közé dekoratív értékű, figurális motívumokat tolni. Ezekben a kifejező kontraposztokban élte ki Lotz is tiszta művészi fantáziáját. Nincs téma, amely kötötte, irányította volna képzeletét, egyedül a képmező alakja határozta meg a fekvést, az állás vagy ülés irányát, de a mozdulat belső tartalmát a mester hevítette át egyénisége tüzével. Az alakok teljesen szimmetrikusak, ugyanaz a karton szolgált mintául tükörképszerűen a jobb- és baloldali szögletekben fekvő posaunás és pálmaágas alakoknak.

Aranyalapra kerül a proscenium mennyezetét betetőző allegorikus triptichon is, középen a költészet (Apollo), mellette a zene és a tánc lebegő alakjával. Raffael freskóinak fenséges páthosza ömlik el a márványtrónuson ülő, kiterjesztett szárnyú, koszorús költészeten. Jobbján és balján két szárnyas géniusz, az egyik a lantot nyujtja feléje, a másik kezében irattekerccsel figyelni látszik. A gazdag drapériák vonalai az alak nagyvonalúságát fokozzák, a meztelenség esetleg kedvezőtlenül ható formáit elleplezik anélkül, hogy az ülés helyzetének világos kifejezését elhomályosítanák. A michelangelói Mózes kontraposztjának és redőzuhatagának emléke kísért az alak mozdulatában és a ruhaleplek monumentális esésében, mely a magasabbra emelt ballábról omlik alá. A zene hárfán játszó és a tamburás tánc alakjai közül talán a hátát mutató ruhátlan Terpsychore félaktja a kitűnőbb. Mintha a testét övező köntös a jókedvű tánc hevében bomlott volna fel. Pompeii házak falain láthatunk hozzá hasonló táncoló menádokat. A zene alakja már komolyabb, hárfáján szinte a keresztény erényeket dicsőíti. Bár a triptichon főértékei a nemes rajzban rejlenek, a derült színek harmóniája, kiegyenlítettsége nagyban hozzájárul a hármas kép eszményi hatásához. Lotz megmutatta, hogy miképpen lehet elnyűtt, üres allegóriákat is művészi tartalommal megtölteni.

Bécsi emlékek rajzanak fel a puttók aranyalapra festett, 13 hatszögletű képén, melyek a mennyezetet tartó íveket és a proscenium homlokfalát díszítik. Rahl tanítványai, Bitterlich és Griepenkerl díszítették ilyen medaillonokkal az ottani operaház nézőterét mesterük tervei alapján. De míg Bécsben a nyolc zenélő angyalka Donatello páduai puttóinak mintájára szinte mind antik hangszeren játszik, addig Lotz gyerkőcei valóságos kis zenekart alkotnak. (Olajvázlatok a Szépművészeti Múzeumban.) Mindegyik hatszögben egy-egy puttó muzsikál, csak a két tágasabb mezőben játszanak párosával. Középen a díszpáholy felett pöttömnyi karmester vezényli társait. Csupa önfeledt, kedves mozdulat, minő csak Lotz optimista világszemléletében születhetik.

Viszont Michelangelo emlékeit idézik a proscenium páholyai felett lévő boltívekre festett nyugvó alakok. Ezek azok a figurális díszek, amelyek festésére Szilágyi Lajos építészi ellenőr tesz előterjesztést: „az előszíntéri páholyok belívezetén hat mező festése iránt Lotz Károly által, egyenként 100 frt, összesen 600 frt összegért".[12] Bizonyára a szerződés 5. pontjában felvett két festményt pótolták, de nem a hírt és dicsőséget ábrázolják, mert ezeket Lotz már a mennyezet mellett lévő medaillonokban megfestette, hanem a középső boltsüvegben a tragédia és komédia alakját, mellettük pedig a másik négy ívmezőben dekoratív figurákat. A tragédia igazi michelangelói ivadék. Felöltözve egyik lábát magasra húzza, így pihen az ív fölött, hátát a szemlélő felé fordítja, tragikus maszkra támaszkodik. A firenzei Medicisírok márványbafaragott, fekvő szimbolumainak változata ez a Medea-arcélű alak. A komédia alakjának beállításában, az alak hátradűlésében, rövidülésében már világosan nyilatkozik a mennyezetképek szokásos távlata. A horizont a szemlélő lenti helyzetének megfelelően, a kép keretének alsó vonala alatt fekszik. Nemcsak a vígjátékot kifejező derült maszk, hanem magának a kép közepe felé dűlő alaknak kevésbbé komplikált helyzete is kifejezi, hogy itt nem állunk szemben az élet megoldhatatlan problémáival. Nem néz maga elé komoran, mint tragikus társa, önfeledten tekint a világba. Mellettük két oldalt az aranysárga tónusú, egyszínű, dekoratív alakok ismét az együttes nagyvonalú figurális hangszerelését egészítik ki. Ezek is párosával, azonos kartonok alapján, tükörképszerűen készültek. Meztelen szépségük az

[12] Ugyanott.

utolsó láncszem Lotz képzeletének nagyszerű emberbirodalmában.

Még két al secco temperát festett a mester az Operaházban, a főlépcsőház elsőemeleti csarnokában, a foyerbe vezető ajtók feletti lunette-ekbe. Később bízták meg ezekkel és egyenként 200—200 frt tiszteletdíjat kapott értük. Than Mór lépcsőházi festményei mellett olyan nagyvonalúak, mint a cinquecento-kompozíciók a sok és kisebb alakos quattrocentó-kép mellett. Mintha Andrea del Sarto firenzei *Madonna del Sacco* lunettje előtt állanánk. Ezek is nők és allegóriák, a baloldali az építészeti tervezést a dekoratív faragással, a jobboldali a festészetet a szobrászattal ábrázolja. Utóbbin az alakok derékig meztelenek. (Színes tanulmánya a Szépművészeti Múzeumban.) Az egyiken a tervébe elmélyedő építészet, a másikon a palettás festészet ül kényelmesen, alacsony félköríves fal előtt, társaik hozzájuk hajlanak. Az utóbbi kettő jelentését a composit oszlopfejezet, illetőleg női szoborfej magyarázza meg. Kék ég előtti, színpompás kompozíciók, élénk színharmóniájuk 50 év alatt azonban, sajnos, nagyon megfakult. Mindkét festmény alapos restaurálásra, legalább is konzerválásra szorulna. A festékréteg sokhelyütt lepattogzott róluk.

A Szépművészeti Múzeum őrzi a mennyezetképhez, a proscenium páholyok fölötti alakokhoz készült színes krétatanulmányokat. Mindegyik alakot Lotz beállított élő modell után rajzolt és később öltöztette fel drapériákkal. Ezeknek redőzetéről, omlásáról, dagadásáról természetesen külön készített tanulmányokat. A rajzok közvetlenebbek, mint a kartonok vagy a festmények alakjai, a fejek, az idomok naturalisztikusabbak, viszont az utóbbiak emelkedettebbek, formaszépségük eszményibb. Lotz a megszokott, akademikus pózokat, kontraposztokat is mindig újból a természet után tanulmányozta, ezért olyan friss alakjainak minden mozdulata. Nem mások modorát alakította át, hanem a látott valóságot érlelte ki saját stílusává. Dolgozási módszerének ezt a menetét, rajzainak az esetlegességektől való tisztulását, egyben melegségüknek csökkenését a krétarajztanulmányoknak a kartonokkal és a kész festménnyel való összehasonlítása élénken bizonyítja. Hiába, a vázlatok mindig közvetlenebbek, mint a kész képek, a kiérlelt szépségért, az eszményitésért a művésznek meg kell adni az árat. Lotz azok közé tartozott, akinek alkotásaiban aránylag igen kevés frisseség ment veszendőbe.

Az Operaháznak 1884. szeptember 27-én történt ünnepies megnyitása nemcsak az építésznek, hanem Lotznak is diadalát jelentette. A hozzáértők el voltak bűvölve a nézőtér harmonikus együttesétől, architektúra és festészet fenséges összhangjától. Akadt mégis kritika, kifogásolták azt, hogy Lotz nemzetközi, elnyűtt allegóriákat festett a mennyezetre és hogy nem magyar tárgykörből, művelődéstörténetünk multjából vagy jelenéből merített. Ennek a hazafias érzésektől vezetett, teljesen tárgyilagos kritikának Ipolyi Arnold besztercebányai püspök, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat akkori elnöke volt a képviselője. A Képzőművészeti Társulat elnöki megnyitójában, 1884 március 9-én, melyben Lotz Olympusát egyébként, mint az elmúlt művészi év legnagyobb eseményét méltatja. Ugyanezt megismétli az 1885 március 8-iki közgyűlés elnöki megnyitóbeszédében — félreértett szavainak helyreigazításaképpen. A *Magyar mithologia* szerzője azt óhajtotta volna, hogy Lotz a mennyezeten a magyar kultúrhistóriából merített jeleneteknek, vagy a magyar ősmonda alakjainak állítson emléket. A váddal szemben már Kelety Gusztáv megvédte Lotzot.[13] Eltekintve attól, hogy a reális jelenet megfestése, a mennyezet síkjára való fölvetítése megoldhatatlan stiláris nehézségekbe ütközött volna, a programm — mint láttuk — szigorúan előírta a képek témáját. A komoly zene fenségét csak a való élettől elvonatkoztatott szimbolumok, allegóriák fejezhetik ki.

Ipolyi beszédének mégis volt foganata, mert ennek hatása alatt jöttek létre a Magyar Tudományos Akadémia falfestményei, melyekben Lotz a magyar művelődéstörténet nevezetes korszakát örökítette meg.

Csak a művészek tudták igazán értékelni Lotz hatalmas munkáját. Elhatározták, hogy ünnepet rendeznek a mester tiszteletére és megmintáztatják mellszobrát a Műcsarnok számára. A Képzőművészeti Társulat örökös tiszteletbeli tagjává választotta. Ezt maga Ipolyi indítványozta. Emlékérmet és üdvözlő iratot szándékoztak neki átadni az összes magyar művészek aláírásával. Elsőnek Munkácsy Mihály írta alá a nevét. De úgy az ünneplésre, a díszlakomára, mint az érem és az üdvözlőirat átadására csak hosszú idő multán került a sor. Lotz nagy szerénységével egyelőre kitért az ünnepeltetés elől, csak a királytól fogadta el a III. osztályú vaskoronarendet. 1898 február 27-éig kellett várni, míg átadhatták neki a magyar művészek megemlékezését. Ez Lotz Károly napja volt, ekkor az egész magyar társadalom hódolt zsenije előtt az Iparművészeti Múzeum csarnokában.

Azóta sok év pergett le, de az Olympos szépségei nem fakultak meg. Ma már mindenki tudja, hogy Lotz Károlynak operaházi falfestményei örök értékei művészetünknek.

[13] *Keleti Gusztáv*: Művészeti dolgozatok, Monumentális festészetünkről, 355—371. o.

YBL ERVIN

Lux Elek: Táncosnők. Bronz. ◆ Tänzerinnen. Bronze. ◆ Danseuses. Bronze.

Magyar Iparművészet
1926.

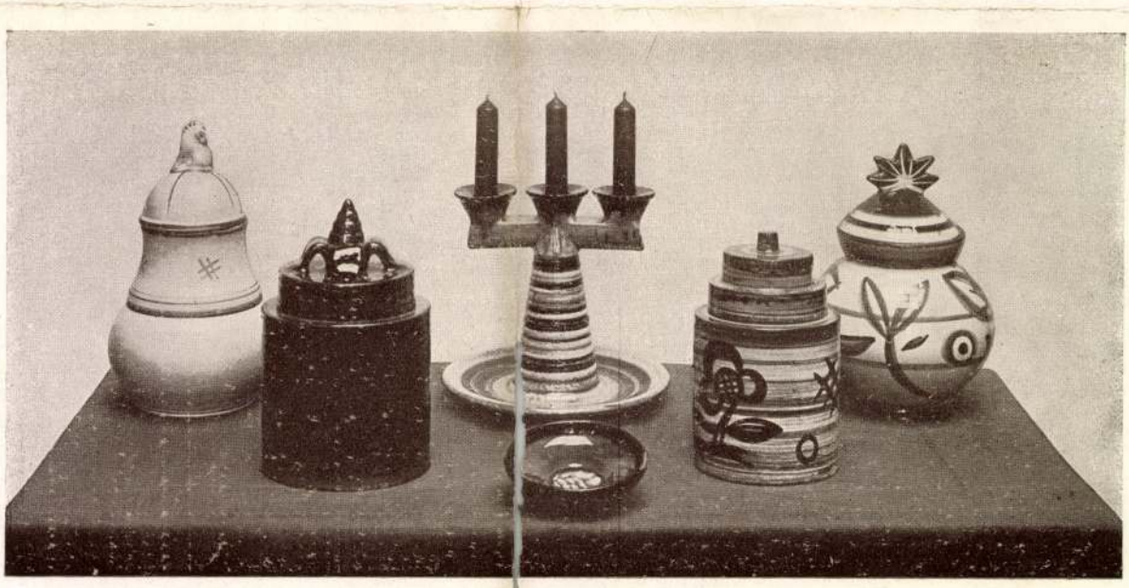

92 Szemelvények a kieli kerámiai gyár újabb munkáiból. ◆ Kieler Kunst-Keramik. ◆ Objets d'art. Exécutés par la Fabrique céramique à Kiel.

Magyarágos
Lux Elek szobrászművész
úrnak
Budapest
I. Ybl Miklós tér 3

Az elmult év szeptember havában volt szerencsém művész úrral közölni, hogy az „Éremkedvelők Egyesülete" részére szivességből és ingyen, vállaltam a magyar plakett és éremművészek műveinek katalogisálását és egyben felkértem életrajzi adatai és emlékérem és plakett művei pontos leirásának szives beküldésére.

A nevezett Egyesület ezzel egyrészt hazafias, kulturális, feladatot kiván teljesíteni, amiért is a mű, a nagyobb terjeszthetőség érdekében német nyelven is megjelenik, másrészt ezzel ujjabb fellendülést kiván adni a hazai és külföldi plakett és emlékérem gyűjtésnek, aminek hasznát legnagyobb részt éppen az éremművészek láthatnák.

Sajnos, dacára annak, hogy ezen feladat lelkes támogatását jogosan véltük minden magyar szobrászművésztől elvárhatni, mindeddig nélkülöznöm kell művész úr életrajzi adatait, valamint plakett és emlékérmeinek pontos leirását, vagy azon szives közlését, hogy emlékérmeket vagy plaketteket egyáltalán nem készített.

Ily körülmények között arra kellett szorítkoznom, hogy a múzeumok, valamint saját és egyéb magángyűjtők birtokában levő emlékérmek és plakettek s az illető gyűjtők bemondása alapján szerkesszem meg ezen műnek művész úrra vonatkozó részét.

Ennek következményeképpen azonban eleve el kell hárítanom magamról minden felelősséget, ha művei és talán éppen azok, melyekre legnagyobb súlyt helyez, nem lesznek ezen, a magyar érem és plakettművészet egészét felölelni kivánó alapvető munkában felvéve, mivel ezeket múzeumokban vagy gyüjteményekben fel nem lelhettem, vagy oly emlékérmek és plakettek szerzősége lesz művész úrnak tulajdonítva, amelyeknek autorságát semmi körülmények között sem vállalná, ezzel egyrészt saját érdeke ellen cselekedve, másrészt lehetetlenné téve egy teljesen pontos mű megszerkesztését.

Újból, külön ki kell emelnem, hogy a kért adatok beküldésével semminemű anyagi, vagy előfizetési, vagy bármily egyéb kötelezettséget,

sem mostanra, sem későbbre nem vállal, mivel ez sem az „Éremkedvelők Egyesülete“, sem az én részemről nem nyerészkedésre számító ténykedés, hanem tiszta és önzetlen hazaszeretet által sugallt cselekedet, mellyel Magyarország magas kulturális fejlődése a külföld előtt is bemutattatni kivántatik.

Van szerencsém tehát Műnéy Urat újból felkérni, hogy életrajzi adatait és műveinek a mellékelt minta szerint megszerkesztett jegyzékét, a hazafias célra és saját érdekére való tekintettel mielőbb alólirott címemre eljuttatni méltóztassék, — megjegyezve, hogy kételyek esetén lakásomon mindenkor felvilágositások megadása céljából rendelkezésre állok.

Kiváló tisztelettel:

Dr. Procopius Béla

Címem:

Méltóságos

Dr. Procopius Béla nyug. rk. követ és megh. Miniszter Úrnak,

Budapest, IV., Piarista-u. 2. sz. V-ik em. 12 ajtó.

Minden egyes emlékérem vagy plakett, leirását kérem külön-külön a következő adatok közlésével megszerkeszteni:

Méret? milyen a nagysága?

Öntött? vert? trébelt? vagy galvano-e?

Alakja? kerek, ovális, négyszögletes, vagy 5, 6 vagy 8 stb. szögletű, vagy szabálytalan alakú-e?

Anyaga? Arany, ezüst, bronz, ón, vagy gyps-e stb. és hány példányt készíttetett mindegyikből.

Egyoldalú vagy kétoldalú-e a plakett, vagy emlékérem?

Előlap.

A felirás teljes és pontos szövege, azzal, hogy körirat-e, vagy az érem vagy plakett alsó vagy felső részén, jobbra, balra, vagy a középen van-e, vizszintesen, vagy függőlegesen stb. Domború vagy mélyített-e az irás?

Az arcképnél, fej-e vagy mellkép? jobbra vagy balra, szembe, fél, vagy $^3/_4$ profilban jobbra vagy balra van-e ábrázolva az illető plakett vagy emlékérmen, holott a jobb vagy bal, az érmet szemlélő jobb, vagy bal oldalának megfelelően veendő, hajadon fő? szakáll? szemüveg? stb. Öltözet? Nőnél hajviselet?

Egyéb az emlékérmen, vagy plaketten foglalt díszítés, mint pl. babérlevél, alul vagy felül, drapéria?

Az emlékérem vagy plakett szegélye, gyöngykör, vagy sima, vagy egyszerű vonal, keret stb.?

Mesterjegy vagy teljes név, hol van? mesterjegynél milyen? és hol?

Hátlap.

A felirat teljes és pontos szövege, úgy mint az előlapnál.

A hátlapon foglalt allegorikus, vagy egyéb compositióknál az alakok leirása, férfi vagy nő? meztelen-e, lepellel borított, vagy más öltözetű? páncélos, álló, vagy ülő, fekvő, vagy térdeplő alakok fordulnak szóban, jobbra, balra, vagy szembe fordulva?

A fej födetlen-e vagy sisakos, fátyollal, vagy koronával stb. fedett?

Mely alak, jobb vagy balkezében mit tart? vagy tesz? Megjegyzendő, hogy a jobb kar vagy láb stb. az ábrázolt alak jobb keze, vagy jobb lábának megfelelően irandó le.

Több alaknál ezek száma, neme? Mi van az emlékérem közepén, bal vagy jobb oldalán, mi van elől, mi van a háttérben? alul vagy felül?

Babér, cser, vagy szöllőlevél, vagy buzakalász koszorú övezi-e a hátlapot?

Milyen a perem?

Van-e, hol és milyen mesterjegy?

Életrajzi adatok.

Név _____

Születési hely _____ év _____ hó _____

_____ nap _____

Végzett művészeti tanulmányok _____

Mesterek _____

Tanulmányutak.

Elnyert dijak, kitüntetések stb.

Munkásságának iránya. (kisplasztikus, architektonikus, vagy monumental szobrász, érmész stb.)

régi országgyülésen a választójogi kérdésről, a bankkérdésről mondott nagyobb beszédeket. Tagja volt a delegációnak és számos bizottságnak. Eleinte a Szabadelvüpárt, később a Nemzeti Munkapárt kötelékébe tartozott. 1917-ben a választójog kérdésében elfoglalt álláspontja miatt kilépett a Munkapártból, ahová csak a választójog letárgyalása után lépett be ujra. Számos ipari és kereskedelmi vállalat elnöke és igazgatósági tagja. A forradalom kitörésekor visszavonult a politikától és csak a második nemzetgyülésben vállalt ujból mandátumot az Egységespárt programmjával a gyulai kerületben. A nemzetgyülésben gyakran felszólalt, főként a kultusztárca kérdéseinek kapcsán és külpolitikai ügyeknél. Többizben sürgette a numerus clausus eltörlését. 1925 februárjában résztvett az Interparlamentáris Unió végrehajtó-bizottsága ülésén Párisban, majd a Népszövetségi Ligák varsói konferenciáján mondott nagy beszédet a kisebbségek helyzetéről. Ugyanebben az évben az Interparlamentáris Unió washingtoni konferenciáján szólalt fel a kisebbségek érdekében. 1926 tavaszán a Népszövetségi Ligák Uniójának genfi ülésén az ő javaslatára mellőzték a francia ligának azt az inditványát, hogy a frankhamisitás ügyét a Népszövetség elé terjesszék. Ugyanekkor megakadályozta Linder Béla és Vér Imre Magyarországot vádoló javaslatának tárgyalásra való kitüzését is.

Lukáts Tibor dr. *(etrekarcsai)*, orvos. Született Budapesten, 1902-ben. Középiskoláit a budapesti gyakorló-főgimnáziumban, egyetemi tanulmányait a Pázmány Péter tudományegyetemen végezte, ahol 1926-ban az orvostudományok doktorává avatták. Mütőorvosi képesitését 1929-ben a Makay-klinikán nyerte el. Előbb három évig Winternitz tanár mellett mint segédorvos müködött. 1932-ben pedig a Máv. kórház I. sebészeti osztályának alorvosa lett. A Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete, az Országos Orvosszövetség tagja.

Lukinich Imre dr., történetiró, egyetemi nyilvános rendes tanár. 1880-ban született. Középiskolai tanulmányainak befejezése után megszerezte a középiskolai tanári oklevelet. Később egyetemi tanárnak nevezték ki és a Széchenyi-könyvtár igazgatója lett. Igen jelentős tudományos müködést fejtett ki és főleg Erdély történelmét tárgyaló müvei a magyar történetirás kiváló értékei. Tanulmányai közül megemlitjük: Az erdélyi hódoltságról és Erdély területi változásairól, I. Rákóczi György, Bethlen Ferenc, Bethlen István, A szatmári béke története, stb. Ő szerkesztette az 1925-ben megjelent Klebelsberg-emlékkönyvet.

Luttár Miklós *(szentbiborczi)*, ny. áll. isk. igazgató. Született Muraszombaton 1851-ben. Atyja Miklós földbirtokos és postamester volt. Középiskoláit Kőszegen végezte, majd

Sopronban folytatta tanulmányait. A pécsi püspöki tanitóképző-intézetben kezdte meg müködését. Ezután állami szolgálatba lépett Ganicsán (Zala megyében) és Fiuméban tanitott 1908-ban történt nyugalomba vonulásáig. Tanitói müködése alatt szakirodalmi tevékenységet fejtett ki. Vend-magyar szótára mint önálló munkája jelent meg. Munkatársa volt a „Domovina" cimü hazafias irányzatu vend ujságnak. Gazdasági és ipari kérdésekről számos szakelőadást tartott. Iskola számára az Egri Kátét forditotta vend nyelvre, akként, hogy az egyik oldalon a magyar szöveg volt, a másikon meg szószerinti megegyezéssel a vend. Egyházi és világi dalokat forditott vend nyelvre — magyarositás érdekében.

Lux Elek, szobrászművész. Szepesváralján született, 1884-ben. Középiskoláit Lőcsén, a Képzőművészeti Főiskolát Budapesten, Münchenben és Brüsszelben végezte. A

világháboruban, mint főhadnagy teljesitett katonai szolgálatot és az általános összeomláskor szerelt le. 1919 óta rendes tanára az Orsz. Iparművészeti Főiskolának. 1923-ban a Szinyei nagy dijat és még ugyanezen évben a kisplasztikai nagy dijat is elnyerte. Portréi finom leegyszerüsitésükkel, aktjai kifejező és erőteljes mozgásukkal tünnek fel.

hatta volna a Mária Terézia-rendet, de mivel ennek már birtokosa volt, a rend káptalanja a tiszti arany vitézségi érmet itélte meg. 1918 február 8-tól március 8-ig parancsnoka volt a Magyarországon és Horvát-Szlavonországban elhelyezett összes karhatalmi célokra alkalmas csapatoknak és sikeresen nyomta el az akkori felforgatásra törekvő szélsőséges baloldali mozgalmakat. 1918 október 26-án, négy nappal a forradalom kitörése előtt nevezték ki Budapest katonai parancsnokának. 1919 január 1-én nyugalomba vonult és azóta minden közéleti szerepléstől teljesen visszavonult életet folytat. 1919 végén megalapitotta a NyUKOSz-t és azóta elnöki minőségben vezeti azt.

Lukács Géza *(kövecsesi)*, ny. főispán, m. kir. udvari tanácsos. Középiskolai tanulmányait Miskolcon, Iglón, Rimaszombatban és Rozsnyón végezte, majd az eperjesi jogakadémiát és később a budapesti tudományegyetem jogi fakultását látogatta. Ügyvédi vizsgát tett Budapesten 1881-ben. Tanulmányainak befejezése után a gömörmegyei Tornaalján nyitott ügyvédi irodát. Kiváló képességeivel hamar ráterelődött a vármegye figyelme, ugy hogy a közbizalom a közigazgatási pályára szólitotta. 1882-ben Gömör vármegye III. aljegyzőjévé, később II., végül 1885-ben I. osztályú aljegyzőjévé választották meg. 1893-ban lett a vármegye főjegyzője, 1910-ben választották meg alispánná. Közéleti pályafutásának jellemzésére említésreméltó, hogy valamennyi megválasztása a tisztujitó közgyűlések egyhangú közfelkiáltásával történt. 1917-

ben a kormány a vármegye főispánjává netörvényhozó testületnek. 1925-ben lemondott magas egyházi méltóságáról és jelenleg csak mint a rimaszombati ref. egyház presbitere tevékenykedik. Közéleti szereplése mellett élénk irói tevékenységet is fejtett ki. Ezenkívül tagja, illetve elnöke volt több vármegyei jellegű közgazdasági intézmény igazgatóságának. Ezek az intézetek azonban az új államalakulás után kedvezőtlenre változott életkörülmények folytán kénytelenek voltak felszámolni. Egyénisége, amely a politikai, kulturális, egyházi és gazdasági életben egyaránt ismert és becsült nevet szerzett, nyugalomba vonulása óta is szinte páratlan közmegbecsülésnek és népszerüségnek örvend.

Lukács György dr. *(erzsébetvárosi)*, volt kultuszminiszter. 1865-ben született Nagyváradon. Miután a budapesti egyetemen jog- és államtudományi doktorrá avatták, a belügyminisztérium szolgálatába lépett, ahol tiz évig müködött. Külföldi tanulmányai után ő szervezte meg 1895-ben 4500 anyakönyvi kerületben a rendszeres anyakönyvvezetést. 1897-ben Békés vármegye, majd 1901-ben Hódmezővásárhely főispánjává nevezték ki. E minőségben sokat fáradozott az agrárszocialista mozgalmak által feldult viszonyok rendezésén. Több községben tejszövetkezetet, Békésen kenderáztató telepet létesitett. Orosházán, Gyulán és Hódmezővásárhelyen ipari kiállitásokat rendezett. Nevéhez füződik a gyulai közkórház fejlesztése, a gyulai főgimnázium, polgári iskolák, állami gyermekmenhely stb. létesitése. Hódmezővásárhelyen Szanatóriumegyesületet alapitott. Kettős főispáni méltóságát 1905 nyaráig viselte, amikor kultuszminiszterré nevezték ki. E minőségében a magyar nyelv intenzivebb tanitását szorgalmazta, egyszerüsitette az érettségi vizsgát, kodifikálta a baptista felekezet elismerését s rendszeresitette az iskolákban a tuberkulózis elleni védekezés módjainak, valamint az alkohol káros hatásának tanitását. Nevéhez füződik a Ráth György Muzeum megszerzése, valamint számos pedagógiai reform előkészitése. Miniszteri állásáról az országgyülésnek 1906 febr. 18-án történt feloszlatásakor mondott le. Értékes tanulmányokat irt jogi és agrárszociális kérdésekről. Munkatársa volt a Magyar Közigazgatás cimü szaklapnak és szerkesztette a Monarchia cimü külügyi közlönyt, valamint a Nemzetvédelem cimü folyóiratot. Három évtized óta fáradhatatlan munkásságot fejt ki a tüdővész elleni védekezés terén, mint a József Királyi Herceg Szanatórium Egyesület elnöke. Gyulán és Debrecenben szanatóriumot létesitett, az ország különböző részeiben pedig sok tüdőbeteg-gondozót állitott fel. Elnöke A Gyermekért cimü országos egészségügyi társaságnak. Alelnöke az Országos Magyar Képzőművészeti Társulatnak, tagja a Magyar Külügyi Társaságnak. A

HEREND JUBILÁL

„Égő kanóc mellett, építőkanállal vidáman dolgozni, ehhez hit, elpusztíthatatlan alkotó kedv szükséges!" Ezeket a szavakat írta dr. vitéz József Ferenc királyi herceg ő fensége az Első Magyar Országos Iparművészeti Tárlat alkalmából a „Magyar Iparművészet" hasábjain. Mennyivel aktuálisabb ez a mondat ma, amidőn a földgömb felét felgyujtotta az égő kanóc s amikor magas lángok lobognak olyan helyeken is, ahol különben a kultúra, civilizáció érezte magát otthon.

Ilyen körülmények között nem volt könnyű feladat egy olyan iparművészeti kiállítást rendezni, amely az egyik legtiszteletreméltóbb iparművészeti, illetőleg műipari üzemünknek, a Herendi Porcellángyárnak 100 éves fennállását van hivatva ünnepelni és ennek a gyönyörű hagyományokkal rendelkező és ma is pompásan vezetett üzemnek jelentőségét a magyar közönség előtt kihangsúlyozni.

Az az egészen szokatlanul nagy érdeklődés, amellyel a magyar közönség ezt a ritka jubileumot kíséri, azt igazolja, hogy közönségünk is szíves-örömest áll be az ünneplők sorába. Ennek az általános hangulatnak, ennek a minden magyar ember szívében érzett örömnek adott kifejezést először a m. kir. kormány, amidőn a kiállítás ünnepélyes megnyitására képviselőjét, dr. Varga József m. kir. iparügyi minisztert küldötte ki, akinek a megnyitáson elmondott és oly meleg elismerést tartalmazó fenkölt szellemű beszédét a Herendi Porcellángyár legszebb emlékei közé sorozhatja.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége szintén a legszebb érzésektől áthatott örömének akar kifejezést adni azzal, hogy e szép jubileum alkalmából igaz nagyrabecsüléssel és őszinte szeretettel üdvözli a Herendi Porcellángyár rt. igazgatóságát, a gyárnak dolgozó művészeket, a vállalatnál dolgozó tisztviselőket és munkásokat. És szívünk legmélyéből fakadó melegséggel üdvözöljük gróf Esterházy Móric m. kir. titkos tanácsost, a Herendi Porcellángyár rt. illusztris elnökét és dr. Gulden Gyula ügyvezető igazgatót, akik oly páratlan lelkességgel, nagy körültekintéssel, a régi hagyományok tiszteletbentartásával és a mai kor követelményeinek teljes megértésével viszik a gyárat előbbre a prosperitás útján. Hogy az ő munkásságuk mit jelentett, azt a legjobban e két szám igazolja: 1923-ban 15 munkás dolgozott a gyárban, ma 448. Ez a két szám és a gyár által foglalkoztatott modern művészek névsora, továbbá a hatalmas export-sikerek minden szónál ékesebben hirdetik, hogy magasrendű gazdasági és kulturális szellem hatja át a mai vezetőket és kitűnő munkatársaikat.

Amidőn társulatunk legőszintébb és legmelegebb szerencsekívánatát tolmácsoljuk a Herendi Porcellángyárnak 100 éves fennállása alkalmából, egyszersmind arra kérjük a Mindenhatót, hogy az Ő áldása lebegjen továbbra is e tiszteletreméltó magyar vállalkozás felett, hogy a mult eredményei a jövőben is minél nagyobb sikerekkel legyenek fokozhatók.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT
ELNÖKSÉGE

„HEREND SZÁZ ÉVES“

1939 decemberének 7. napján egy kiállítás nyílt meg az Országos Magyar Iparművészeti Társulat helyiségeiben s cégérében ez a kiállítás követésreméltó egyszerűséggel adja tudtul látogatóinak, hogy a magyar iparművészet egykori, küzdelmek között elültetett s oly nehezen foganó palántáinak egyike íme százados törzsökké fejlődött.

Az az anyag pedig, mely a kiállítás termeiben kápráztat, biztos alapját adja annak az ítéletnek, hogy e százados fejlődés nem jelent aggkort, mely ismét üvegházi gyámolítás után eseng, hanem javában, virágjában levő életerőt, mely a magabírás biztonságával, szinte mosolyogva néz a számára kétség nélkül nyitva álló újabb századok elé.

A herendi porcellángyár ünnepe ez a százados évforduló s ezt az ünnepet méltó keretbe foglalták az arra illetékesek. A gyár jelenlegi vezetősége élén az előkelő szellemű és nagy látókörrel rendelkező gróf Esterházy Móriccal továbbá az energikus, célszerű módon áldozatkész igazgatóval, Gulden Gyula dr.-ral s a társulat, a herendi manufakturát mindig dédelgető társulat vállvetve törekedtek arra, hogy ez a kiállítás ne csak kevesek magánügye legyen, hanem külsőségeiben is az egész magyar művészetet szerető társadalom széles hullámokat verő közügyévé avatódjék.

A szép és áldozatos szándékot Szablya János ügyvezető alelnök irányítása mellett a rendező, ifj. Richter Aladár és a kiállítás belső terét megteremtő építész, Erhardt Ernő váltották valóra. Mindkettőjük munkája az egymást megértés és az összhangzó együttműködés jegyében fogant és létesült. Szinte iskolapéldája az igazi iparművész munkának.

Erhardt belső tere nagyvonalú és változatos. Kevés utánagondolás is elárulja azt a tömérdek kisebb kényszerítő nehézséget, amely állandóan felmagasodott a tervező fantázia előtt. A nehézségeket minden súlyos problematizálás nélkül könnyedén oldotta fel s minden csábító alkalom ellenére is elkerülte az öncélú hivalkodást. Műve hangulatos belsőtér és mégis csupán hajléka a kiállítás anyagának. Csupán azért és csupán azzal él.

Richter Aladár ízléssel és határozott történeti érzékkel rendezte el azt az óriási anyagot, melyet a gyár, a köz- és a magángyüjtemények bocsátottak rendelkezésre. Helyes egyensúllyal váltakoznak a kisebb-nagyobb téregységek tárlói s csak örvendhetünk azon, hogy az bőségével szinte zavarbahozó anyag nagyrészéről lemondott a levegős tárgyelhelyezés és a finom, csendéletszerű csoportosítás kedvéért.

A kiállítást Varga József iparügyi miniszter nyitotta meg s hogy egészében mit is jelent ez a kiállítás, azt a megnyító alkalmával elhangzott két beszéd, Szablya Jánosnak, a társulat alelnökének üdvözlő és a miniszter megnyító beszéde érzékelteti.

Szablya János a meghatott perceknek megfelelő bensőséges szavakkal üdvözölte a megnyító vendégeit és a minisztert.

„Ünnepre jöttünk! — mondotta — a magyar iparművészet és műipar ünnepére, a száz éves Herend jubileumára.

Súlyos időkben ünnepeljük a magyar porcellángyártás ugyancsak nehéz száz esztendejének az évfordulóját.

Áldja meg a Mindenható ezen a százesztendős évfordulón azt a sok magyar tehetséget és kezet, amelynek gyönyörű munkája oly sok örömet szerzett a magyar szemnek, a magyar léleknek. Amely annyi dicsőséget hozott idegen országokban, még az Óceánokon túl is nemzetünknek.

Áldja meg a Mindenható a herendi gyár jelenlegi vezetőit, gróf Esterházy Móric úr őnagyméltóságát, dr. Gulden Gyula ügyvezető igazgató urat, a gyárnak dolgozó művészeket, tisztviselőket és munkásokat, hogy lelkes munkájukat a jövőben is eredményesen folytathassák hazánk dicsőségére.

És köszönjük szívünk legmélyéből Nagyméltóságodnak, hogy a magyar királyi kormány képviseletében a mai ünnepségre közénk jött, ezzel is bizonyítván azt a meleg érdeklődést és szeretetet, melyet a magyar iparművészet és műipar irányában állandóan tanusítani méltóztatik. Kérjük, ezt a szíves jóindulatát őrizze meg irányunkban a jövőben is.“

Ezután Varga József iparügyi miniszter a következő beszéddel nyitotta meg a kiállítást:

„A magyar iparművészet az utóbbi esztendőkben is sok dicsőséget szerzett magának és hazánknak. Egyre-másra ismeri meg és ismeri el alkotóink képességeit a legtávolabbi országok társadalma is. Azok között az intézmények között, amelyek mindenkoron harcosai voltak a magyar iparművészetnek, egyik legelőkelőbb helyet a herendi porcellánüzem foglalja el. Ez a gyárrá terebélyesedett üzem alapításának százesztendős évfordulóját üli most és az Országos Iparművészeti Társulat által rendezett kiállítás keretében mutatja be a száz esztendő küzdelmes, de dicsőséges történetét. A küzdelmekről csak keveseknek van tudomásuk, Istennek hála, a dicsőség annál szélesebb rétegek előtt ismeretes.

A kiállításon sokak előtt és előttem is becézve nézett tárgyak láthatók, itthon maradt hirdetői az elmult évszázad magyar művészi törekvéseinek. Ezekről csak annyit, hogy a legszebb példányok nem hazánkban maradtak, császárok és fejedelmek háztartásának ékességei napjainkban is. De ha erre a multra minden magyar büszkén tekinthet is vissza, ugyanezt mondhatjuk a jelenről is. Művészeink színe-javának alkotásait égeti porcellánná a herendi gyár, amelynek vezetősége megértve az idők parancsát, már nemcsak az élet vagyoni kiváltságosai számára teszi lehetővé a művészi értékű szobrok és háztartási dísz és használati tárgyak birtoklását, hanem mindazoknak is, akik bőséges anyagi javak híjján, lelkiszükségletüket elégítik ki, amikor szeretik az ízléses porcellánt.

Nagyjaink mindenkor meleg érdeklődéssel figyelték a gyár fejlődését. Kossuth Lajos buzdító elismeréssel ír az 1842-i kiállítás ma már műkincsnek

becsült herendi porcellánjairól, Széchenyi Pál gróf kereskedelemügyi miniszter 1884-ben 40.000 forinttal támogatja a vállalatot és hathatós segítséget nyujtott a gyárnak Baross Gábor is. A százesztendős forduló ékes bizonyság, hogy a támogatás nem volt hiábavaló. Egyre több művészünk és iparművészünk, sok tisztviselő és munkás alkotnak a gyárban most is kiválót, külföldön és belföldön egyaránt tetszetős tárgyakat. A gyárvezetőség, művészeinkkel és munkásainkkal benső együttműködésben, mintaszerű tanonceneveléssel arra törekszik, hogy kielégítse a legváltozatosabb igényeket és ízlést, olyat termeljen, ami külföldre is szállítható, de a belföldön is keresett. Meggyőződésem, hogy a magyar ízlés továbbfejlesztésében és elismertetésében hathatósan közre fog működni a jövőben is, belékapcsolódik az Iparművészeti Társulat „Új magyar otthon" elnevezésű társadalmi mozgalmába, amely díszes, meleg, magyar otthont kíván nyujtani széles társadalmi rétegeknek.

A gyár kíváló vezetőinek és munkásainak üdvözletemet fejezem ki és őszinte örömmel köszönöm az Iparművészeti Társulat illusztris elnökének, dr. vitéz József Ferenc királyi herceg úr ő fenségének és munkatársainak azt a sok fáradozást, amely lehetővé tette, hogy ez a nagymultú üzemünk, munkásságát méltó keretben mutathatta be.

* * *

Herend ma részvénytársasági alapon működő gyárüzem, mely a helyszínen közel ötödfélszáz embernek ad kenyeret. Termelése mégis nélkülözi a gyárszerű előállítás szabványosságát, olcsó hatásokra való törekvését. Minden ízében művészi és ezt a művésziséget mind formáiban, mind színeiben, egész megjelenésében hangsúlyozza, anélkül azonban, hogy ez a hangsúly hivalkodássá, vagy szenvelgéssé válnék.

Tulajdonképen helytelen is a gyár szó, a gyár kitétel Herenddel kapcsolatban. Helyesebb volna a manufaktura nemes tartalmú magyar megfelelőjének a használata, ha volna olyan magyar kifejezés, amelyik teljes egészében s tömören fedné az idegent. Kézműves üzem Herend, mely néhány jelentéktelen gép kivételével formálást, festést, égetést, csiszolást egyenként egyéni módon teremt és bírál meg. Sem a tucatszándékot, sem a selejtet nem tűri. Ami a műhelyekből kikerül, az igényes, előkelő és tökéletes.

Idegen nyersanyagokból gyárt, mivel a hazaiból kifogyott, de az anyag előkészítését, iszapolását, pihentetését, vegyi és fizikai keverését már magyar kézzel, magyar szakértelemmel végezteti.

Korongolói, mintázói, darabformáinak készítői, festői egytől egyig helybeli földmívesemberek, vagy ezeknek leszármazói, kik mesterségüket, helyesebben művészi kiképzésüket az üzem által fenntartott gyári iskolában és előkészítőben nyerik.

Vezetőik, oktatóik képzett, jóízlésű iparművészek és szakemberek, kik meglepő készséggel, végtelen türelemmel és egészen sajátságos maguk által kitalált, a hely követelményeihez szabott, ámde azt nagyszerűen kielégítő módszerrel fogják a művészi rajznak, vagy mintázásnak a pányvájára a fiatal fiukat, leányokat.

Az az eredmény pedig, amit az oktatók módszere, türelme s a tanulók szorgalma és ma már mondhatjuk öröklött hajlandósága produkál, szinte csodálatos.

Mondhatnók, minden herendi ember porcellános. Vagy dolgozik, vagy dolgozott a gyárban. Mezei munka, mi másegyéb el-elcsábítják a korong, az öntőminta, vagy a festőasztal mellől, de majdnem mindenik visszatér s évről-évre kitart munkahelyén.

Nem csoda így, ha a festőteremben a mult század 80-as éveiben aranyéremmel kitüntetett ősz festőmesterrel szemben ott látjuk ülni unokáját, aki nemrég szabadult fel.

Herend családias. Kedves és közvetlen. Ilyen már az épülete is. Ez az épület egyszerű és szerény. Részben még az őseredeti építkezés, részben újabb toldás, de az új szárnyak sem térnek el a régitől, hanem híven követik annak formáit. Ezek a formák a zömök épülettest földszintjét tagoló íves árkádokból és az emelet ritmikus ablaksorából adódnak.

Herend ma közel ötödfélszáz munkással dolgozik és kemencéiből az asztali, valamint a dísztárgyként készülő porcellánok tízezrei kerülnek ki s találnak gazdára idehaza éppúgy, mint a művelt és művészetet szerető világ minden részében.

Asztali porcellánjai amellett, hogy bőven és híven ismétlik a régi és jól bevált herendi mintákat, melyek Herendnek az önálló porcellánstílus jogát szerezték meg, modern, egészen új megoldásokban is bővelkednek, szobrai pedig egyenesen tárházát jelentik az újabb magyar szobrászművészet termékeinek. Nemcsak az újabb idők jelentős magyar plasztikai műveinek porcellánmásaival találkozunk a sorozatban, hanem mondhatjuk, hogy majd minden nevesebb szobrászművészünk külön a gyár számára is mintázott kisebb-nagyobb modelleket.

Különösen a fiatalokat buzdítja munkára a gyár, pártfogolja kísérleteiket, neveli őket az anyag ismeretére. Az üzemben évről-évre helyet biztosít néhány iparművésznövendéknek, kik a porcellánkészítés fogásait, technikai fortélyait a legközvetlenebb tapasztaláson keresztül okulhatják végig.

Rövid seregszemle meggyőzhet bárkit is arról, hogy a herendi gyár szobortermelése felöleli szinte az összes lehetőségeket s nemcsak a bevált, üzletnek is biztos megoldások barátja, hanem a kísérletnek, a jövő alakításának is.

Legtöbb porcellánszobornak a modellje Lux Elek műterméből került ki, Lux Elek művészetét dicséri. Lux gyengéd formanyelve, finom felületmunkája szinte önkéntelenül kívánkozott a porcellánanyag után és így Lux és a gyár találkozása igazán szerencsésnek nevezhető. Lux figurái igen nagy sikert arattak a porcellánkedvelők körében s ilyenformán a gyárnak leginkább hasznothajtó termékei közé tartoznak. Fésülködő nője több nagyságban is elkészült. Legnagyobb változata egyben a gyár legnagyob méretű plasztikai vállalkozását is jelenti. Ennél nagyobb porcellánszobor a herendi gyárban nem készült. Két változatban, ülő és álló alakban mintázott bűbájos Matyó Madonnája a népmese üde közvetlenségével, kedves naivitásával jeleníti meg a Madonnát s teremti meg annak egy egész új eszményét.

Cserkésze, Mulatozó legénye, Csárdáskirálynője Táncosnője, Női aktja egészítik ki szobrainak sorát s a koronát e sorozatra kétségtelenül Ludas Matyija tette fel. Ez a hetyke kis lovasa a hatalmas gunárnak meghódította a hont és a külföldet egyaránt. Nyugodtan állíthatjuk, hogy méltán. Méltán, mert csak ritkán sikerül közkedvelt és közismert motívumot művészi formába sűríteni anélkül, hogy banálissá, vagy bőbeszédűvé ne válnék s hatása így vagy amúgy el ne romolnék. A Ludas Matyi mindkét veszedelmet elkerülve vált művészi porcellánszoborrá és kedvencévé a közönségnek.

Lux Eleknek még egy nagyobbméretű allegorikus szoborcsoportja is készült a herendi gyárban. Állami megrendelésre mintázta meg a Szüretkompoziciót, melynek kétoldalt álló táncoló párja önállóan is forgalomba került.

Lux Elek gazdag sorozata után Vastagh György állatszobrait kell említenünk, melyek szintén kedvelt motívumok a vásárlóközönség előtt.

Horvai Jánosnak a Jó pásztor, Madonna, Furulyázó pásztor című kompozicióit találjuk egyebek között a herendi szobrok sorában. Valamennyi nagyméretű előképnek porcellánra való kicsinyítése. Telcs Edétől Szent Flóriánt találunk a sorban s ugyancsak tőle való a Hüvelyk Matyi nagysikerű mintája is.

A gyár felismerve azt a sok lehetőséget, melyet egyes régebbi mesterek művei, vagy vázlatai jelentenek a porcellánban való megjelenítés számára, Izsó Miklósnak és Huszár Adolfnak néhány alkalmas művét a gyártás számára újramintáztatta.

Különösen sikerültek e nemben Izsó Miklósnak, jelenleg a Szépművészeti Múzeumban levő kisméretű vázlatai után készült táncoló parasztfigurák s a híres Búsuló juhász porcellánváltozata. Úgy a táncolókat, mint a Búsuló juhászt Gácser Kata mintázta újra. Gácser Kata eredeti műveinek révén is sok kapcsolatot tart Herenddel. Állatszobrai, halai, tengeri állatai és madarai igen kedvelt mintái a gyárnak. Sokat kísérletezik s itt-ott (mint például anyagszerűtlen ezüsttestű delfinjével) álutakra is téved, de nem kétséges, hogy művei fontos emlékeivé lesznek a magyar porcellánmintázásnak.

Híres csoportot jelenít meg porcellánban a Búcsúzkodás is, mely Pásztor Jánosnak fából faragott eredetije után készült. Pásztortól még két kompoziciót, a Csókot és a Csárdást találjuk a minták között. Gyors egymásutánban kell említenünk Keleti Sándor madármintáit, Kisfaludi Strobl Zsigmond Hadik-huszárját, Krupinszky László Aranyfácánját és Pulykáját, Lőte Éva kedvesen stilizált Csodaszarvasát, Markup Béla kompozicióit, Maugsch Gyula Kutyáit, Sinkó András Nyusziját és egyéb állatszobrait, Ullrich Károlynak, a gyár jelenlegi főmodellátorának Kanáriját és Krisztusfejét, Edvi Illés György, Reményi József plakettjeit, Csapváry Károly nagyon kedvelt Japán nőjét, magyarruhás szobrait, tarkafestésű matyó figuráit, csak azért, hogy nagyjából a neveket elsoroljuk, ha már részletes elemzésükre időnk és főkép terünk hiányzik is. Külön kell azonban említenünk Ligeti Miklósnak nagysikerű Déryné szobrát.

Herend ma virágjában van. Erősebb, megalapozottabb, mint valaha. Vezetősége minden áldozatra kész ugyan, de biztos alapokon tartja a menetet, kétséges kockázatok elkerülésével. Herend ma, ez alatt a vezetés alatt ért el fejlődésének arra a fokára, melyet annyiszor el akartak már érni vezetői siker nélkül. Művészi, egyéni teljesítményt nyujtani, mégis számolni a nagyközönség ízlésével és teherbíró képességével is és teremteni megfelelőt a napiforgalom számára, hogy az anyagi bázis ne rendüljön meg a művészi követelések igényei folytán. A mai vezetés gróf Esterházy Móric, a társulat elnöke és dr. Gulden Gyula, a gyár ügyvezető igazgatójának vállán nyugszik. Az a felvirágzás, mely az ő vezetésük óta Herend osztályrésze lett, biztos kezesség a jövőt illetően.

Mert bár Herend megérte a százéves fordulót s virágzásának teljében érte el, fájdalommal láthatjuk történetéből, hogy ez a hosszú fennállás nem volt mindig derűs és biztos lét. Még nem is olyan régen mult el az az idő, mikor alig néhány ember dolgozott falai között s az üzem közelebb volt a bukáshoz, mint az élethez.

Ennek a küzdelmes és bizonytalan létnek voltak fénypontjai és voltak mély pontjai is. A fénypontokat mindig azok a hosszabb-rövidebb időközök jelentették, mikor a gyár vezetői Herendet az egyéni, kézimunka, a művészi termelés szintjén tartották, a mélypontok pedig azok az idők, mikor Herendet az olcsó cseh porcellán versenytársává akarták megtenni s termelését csupán hasznothajtó kereskedelmi anyagnak tekintették.

Különleges viszonyaink és különleges szervezeteink következménye volt, hogy önmagában egyik szándék sem állhatott volt meg s nem vezethetett az óhajtott sikerre. A fénypontot jelző művészi szándékú időközök, mint például a méltán elismert, elméleti tudását tekintve is kiváló s művészlelkű Farkasházy Jenő igazgatásának korszaka szükségképen jutott kátyúba, mert az ország önmagában képtelen eltartani egy olyan luxusigényű porcellánüzemet, mint amilyen Herend volt.

A porcellán mindig és mindenütt óriási anyagi, pénzáldozatot követelő és jóformán ellenszolgáltatás nélkül elnyelő szirén volt. Nem csoda, hogy Európának majdnem minden nagyhírre jutott porcellán manifakturája királyi, vagy főúri udvarok pártfogása alatt fejlődött és működött. Királyi, hercegi kedvtelés volt a művészi porcellán, mert előállításának előzetes költségei oly magasra rúgtak, hogy azokat a gyártmányokat még oly magasan szabott árán is lehetetlen volt megvenni. Herendet megelőzően hazánkban is csak mint főurak kísérlete kezdődött a porcellángyártás, a szép kezdetek azonban csakhamar abbamaradtak. Farkasházy igazgatása művészi porcellánt akart termelni, de hiányzott mögüle az az anyagi támasz, melyet az efajta termelés megkíván. Erkölcsiekben bőven aratott a gyár és a produktum, de élete fennállása bizonytalanná vált, kétséges mentőakciókra szorult. Nem kétséges, hogyha az igazgató, kinek egyénisége nem volt alkalmas a gyár üzleti, anyagi részének vezetésére, megkapta volna akár a társadalomtól, akár köz-, vagy magánmecénásoktól az állandó anyagi segítséget, termelése nagyot lendült volna és művészi tekintetben minden tiszteletet, becsülést megérdemelt volna.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET
1939.

Amit azonban ebben az időben készít a gyár, az jó, az elismerésreméltó, művészi. Bizonyítja ezt a külföldi aranyérmek szép sorozata, mely éppen ebben az időszakban jutott ki Herendnek és gyártmányainak. Páris, Szent Pétervár, az amerikai St. Louis, Milano, Torino azok a nevezetes nemzetközi kiállítások, melyeken Herend elnyerte a legfőbb kitüntetést. Nyilvánvaló, hogy idehaza is meg volt a becsülete, ipari, iparművészeti kiállításaink szintén a legelső helyen tüntették ki. Sajnos, mindez nem biztosította az anyagi fellendülést is.

Farkasházy igazgatását megelőzően azonban súlyosabbak voltak a Herendet fenyegető veszedelmek. Farkasházy erkölcsiekben magasra emelte, de a különféle részvénytársaságok korszaka, mely a milleniumtól körülbelül 1880-ig számítható, éppen azokban az erkölcsi, művészi értékállományban kezdte ki az üzemet, amely pedig alapítása óta a legjellemzőbb volt a vállalatra és termelésre.

A részvénytársaságok hasznot akartak. Olcsó, tömegárut akartak piacra dobni, amelynek segítségével az országba áramló selejtes cseh és német porcellánt kiszoríthassák. Nem törődtek tehát a tradicióval, nem a hely és a különleges viszonyok követeléseivel s üzleti politikájukkal magát a technikai gyártást is megrontották. Ha van ennek a korszaknak érdeme, mégis úgy az az, hogy kísérletezett magyar népi motívumoknak a festésbe való bevezetésével, azonban ez sem vezetett a kellő sikerre. Ilyen irányú kísérleteknek egyik legsikerültebb példája a magyar motívumokkal díszített, mázalatti kobaltfestésű tányér.

Pedig a részvénytársaságoknak intő lehetett volna azoknak a példája, akiktől a gyárat átvették, nevezetesen az alapító örököseié. Ezek voltak ugyanis az elsők, kik atyjuknak gyártási elveivel szembehelyezkedtek és a herendi manufakturát vásári, olcsó termelésre akarták átállítani. Elgondolásuknak minden eredménye az volt, hogy míg atyjuk ezer bajjal ugyan, de folytonos erkölcsi diadal közepette negyven évig fenntartotta, vezette és fejlesztette gyárát, addig a hasznot akaró örökösök a már készen kapott és bevezetett üzemet alig hat évig tudták a maguk kezelésében megtartani s utána kénytelenek voltak minden fenntartás nélkül eladni az egészet.

Visszafelé haladván így az időben, így érkezünk el a herendi gyár alapításához, első jelleget adó virágkorához és alapítójának, Farkasházi Fischer Móricnak személyéhez.

Fischer éppen száz esztendővel ezelőtt, 1839-ben veszi meg Stingl Vincétől azt a telket a rajta levő épülettel együtt, mely a jelenlegi gyárnak is mintegy magvát alkotja. Herenden a fazekasság régi hagyományokra nyúlik vissza, mint minden olyan helyen, ahol alkalmas nyersanyag és főkép tüzelő elegendő mennyiségben található. Herenden is alakult keramikai üzem, amely úgylátszik, a porcellángyártással is megpróbálkozott, azonban eredmény nélkül úgy, hogy mikor a Tatáról idejövő Fischer vételi ajánlatot tesz, a telep tulajdonosainak, ezek örömmel fogadják a vevőt.

Fischer eleinte csak ipari porcellántermelésre gondol. Első éveiben egyszerű formákat gyárt, nagyon egyszerű, költséget nem igénylő vonalas, csikos festéssel. Gyárának nem tervezett ismertető és védő jegyet, legfeljebb bekarcolták a készülő edénybe a Herend szót. Ekkor még csak annyi elismerés jut a herendi termékeknek csupán, hogy azok tűzállók és olcsók. 1841-ben pátenst kap a gyár s megszűnik eddigi függő helyzete. Eddig ugyanis szabadalma nem lévén, a hatóságok, főleg a bécsi porcellángyár intrikái folytán bármikor betilthatták volna működését.

1842-ben Fischer megjelenik gyártmányaival az Első Magyar Iparmű Kiállításon s ekkor már megindulhatott a Herendre oly jellemző, díszes, egyéni munka, mert habár a kiállításon csak bronzérmet kap Herend, a kiállított darabokra maga Kossuth Lajos hívja fel lapjában mind a szakértők, mind a mecénások és a nagyközönség figyelmét. A kiállított darabokat úgy jellemzi, hogy azok méltók a hercegi asztalra, amelynek számára készültek. Különösen egy hatalmas méretű halastálért lelkesedik.

A hercegi asztal, amelynek számára az 1842-ben készült és kiállított edények terveződtek, pontosan nem ismeretes, de aligha járunk messze az igazságtól, ha az Esterházy-családot sejtjük, mint megrendelőt. Az Esterházyak ugyanis már korán segítségére voltak a gyárosnak. Majdnem minden évben kerül tőlük nagyobbarányú megrendelés, sőt, mikor Fischer arra kényszerül, hogy üzemének nagyobbítására a Rothschild-banktól 25.000 forintnyi kölcsönt vegyen fel, jótállója maga Esterházy Károly gróf volt.

Herend nemzetközi sikereinek sorát az indítja el, hogy sikerrel utánoz régi európai gyártmányokat, még nagyobb sikerrel utánoz azonban és teremt újat a régi kínai porcellánok nyomán. Vállalja úgy Meissen, mint Sèvres és a bécsi gyár régi készleteinek kiegészítését, felújítását s ez a vállalkozása olyan sikerrel járt, hogy eddigi kísérleteinek anyagi terheit az újabb igazodás csaknem teljesen helyrebillenti. 1845-ben Bécsben jelenik meg utánzataival s nemcsak dicséretet nyer, hanem üzletfeleket is.

1848 a gyár életében szinte szünetet jelent. A gyáros fiai katonának állanak, munkásai is nyilván úgy, hogy jelentősebb esemény a gyártásban nem írható fel ezekben az években. Azonban valószínűleg ekkor kezd foglalkozni Fischer a kínai porcellán utánzásának gondolatával. Gondolatát, kísérleteit siker koronázta úgy, hogy bizakodással vállalhatta a turini királyi udvarnak ama megbízását, hogy egy hiányossá vált kínai porcellán asztali készletet egészítsen ki. A megbízásnak eleget is tett éspedig úgy, hogy az akadékoskodó bírálók megszégyenültek s Herend teljesítménye hatalmas elismerésre tett szert.

1851-ben a gyár termékei megjelentek a londoni világkiállításon s ott egy csapásra meghódították a műértőket s az üzletembereket egyaránt. A kiállított darabokat megvásárolják s tömegével rendelnek utána. A kiállításon Herend első díjat nyer és az angol királynő nagy étkezőkészletet rendel a gyártól. Ennek a mintájára készül ma is a gyár legdíszesebb asztalikészlete, mely az első illusztris rendelő után a „díszes, vagy nagy Viktória-service“ nevet viseli.

Két évvel később Fischer már tengerentúlra is elmerészkedik. Megjelenik a Newyorki nemzetközi kiállításon s hogy joggal tette, bizonyság rá az

elnyert első díj és az utolsó darabig eladott kiállítási anyag.

1855-ben Páris volt a sikerek újabb állomása. Újabb első díj, előkelő vásárlók és rendkívül elismerő sajtó dícséri Herend anyagát s az alapító gyáros művészi érzékét gyártmányai iránt tanusított szeretetét.

Ekkor már széleskörű mintagyüjteménye van Herendnek s a sok utánzás nyomán kezdett már kialakulni valami helyi sajátság is a darabokon, olyan helyi sajátság, amely önként adódott a számos meisseni, sèvresi, ó-bécsi és kínai minta együttéléséből s amely később sajátságos herendi stílussá érett, mert, hogy Herendnek önálló stílusa van azt a külföldi szakkönyvek is elismerik.

Míg Herendnek imígyen felvirult, addig a régi, pártfogolt és igazán nemes hagyományokra visszatekintő bécsi porcellángyár mindinkább erejét veszti és 1862-ben meg is szűnik. Féltett és védjegyzett mintáit a király egy év mulva Herendnek ajándékozza s a mintákkal együtt a gyártás jogát is.

1865-ben újabb sikert könyvelhet el Párisban Herend. Fischerhez maga a francia igazságügyminiszter intéz levelet s ebben hallatlan lelkesedéssel dícséri a herendi gyártmányokat és készítőjüket. Méltán csatlakozik ez a levél ama másikhoz, melyet a kor egyik legnagyobb természettudósa Alexander Humboldt intézett az alapító gyároshoz elismeréssel szólva annak törekvéseiről és eredményeiről.

Közel van azonban az idő, midőn a gyár életében a dicsőség mellett (s ezt hangsúlyozzuk, hogy mellette, mert az alapító életében a dicsőségben sohasem volt hiány), a nehézségek is mindinkább megmutatkoztak.

Meissen rájövén, hogy régi mintáinak utánzása Herendnek mit jelentett, maga is rájön a régi s.sz porcellán felújítására, újragyártására és ezzel veszedelmes vesenytárssá vedlik, mert egyik legfontosabb bevételi forrása Herendnek lassan elapad.

Az alapító fiai is felnőttek s megházasodtak, a gyárban foglalkozván annak jövedelmét is többfelé kellett osztani, nőttek a terhek s kiút alig látszott.

Az alapító nem látott maga előtt más utat, mint azt, amelyen haladva gyárát elismertté, mondhatjuk naggyá tette, a fiúk pedig úgy vélték, hogy az erkölcsi nagyságot kövesse immár az anyagi haszon. A viszálynak méginkább a gyárvezetés adta meg az árát s hiába volt a király hatalmas megrendelése, hiába voltak nagy összegű kölcsönök s hiába a kölcsönök adta lehetőséggel elért újabb bel- és külföldi sikerek, hiába hasonlítják az ekkor már öreg gyárost a nagy francia keramikushoz Palissyhoz a válság egyre tart, egyre mélyül s 1874-ben a herendi gyár ellen megnyitják a csődöt. Az alapító ekkor visszavonul Tatára s többé nem avatkozott Herend ügyeibe. Fiai megkísérlik a haszon hajszolását, de összes eredményük csak annyi, hogy atyjuk hagyatékával elérnek néhány külföldi sikert. Herendet átalakítani nem sikerült nekik s néhány évi küzködés után gyárukat eladják az államnak.

Rövid és vázlatos rajza ez száz esztendőnek. Mégis tanulságos és megindító. Megindító, mert Herend története nagyszerűen példázza a kicsiny kezdet és a szerény eszközök néha óriásra lendülő erejét és hatását, tanulságos is, mert arra int, hogy mindíg az eszményibb, az ideálisabb felfogásnak van haszna és jogosultsága. A művészi eszmény sohasem hagyja cserben azokat, akik reá esküsznek s érte életet és anyagiakat áldoznak, míg az anyagi haszon csak olyan csábítás, amely föltétlenül zsákutcába vezet.

Végül még meg kell említenünk, hogy ennek a lélekemelő kiállításnak a hatását erősen fokozták azok az értékes gyüjtemények, amelyeknek tulajdonosai, névszerint Bernáth Imre, dr. Czindery Kálmán, dr. Deutsch József, gróf Esterházy Móric, gróf Esterházy Károly András, dr. Fettick Ottó, Forbáth Magda, Földvári Emma, Grünwald Vilmosné, báró Hatvani Józsefné, Havas Sándor, Herendi Gyári Múzeum, dr. Horváth Lajos, Kenessey Pongrác, Lemmer Gizella, dr. Lukács Antal, Magyar Történeti Múzeum Iparművészeti Tára, Popper József, dr. Ruzicska Ilona, Scitovszky Béla, Szüllő Árpád, Veszprémi Püspökség, Veszprémi Múzeum, gróf. Zichy Rafaelné szívesek voltak gyüjteményeik legszebb darabjait a kiállítás számára átengedni.

Herend sok kísérlet után újból eljutott oda, hogy alapítójának szellemében a művészi eszmény uralkodásának jegyében vezetik, ez adja meg a jogot az újabb centenáriumok megjóslásához, mert joggal hihetjük, hogy erről az útról letérni többé nem fog.

KAMPIS ANTAL

HEREND HELYE A MAGYAR KERAMIKA FEJLŐDÉSTÖRTÉNETÉBEN

Herend centenáriuma két bájos könyv megjelenésével kezdődött. Mindkettőt Ruzicska Ilona írta. Egyiknek A Herendi Porcellán, a másiknak A Magyar Porcellán volt a címe. Ez utóbbihoz Mihalik Sándor írt A Magyar Porcellán Gyártás Kezdeteiről először. Élvezettel olvastam e munkákat, ami arra indított, hogy rámutassak arra a néhány pontra, ahol Herend őstörténelme kiegészítésre szorul.

E dolgozatok ugyanis példásan összefoglalják mindazt a kísérletet és eredményt, amely hazánkban a porcellán körül a XVIII. és XIX. század fordulóján történt, de ezután átmenet nélkül közlik a tényt, hogy „1839 tavaszán gr. Esterházy Károly pártfogásával a tatai iparoscsalád egy tagja Herenden porcellánműhelyt alapított". Ez mindenesetre felkelti a komoly érdeklődő kíváncsiságát: hogyan érkezett el a Holicshoz kapcsolódó magyar keramika

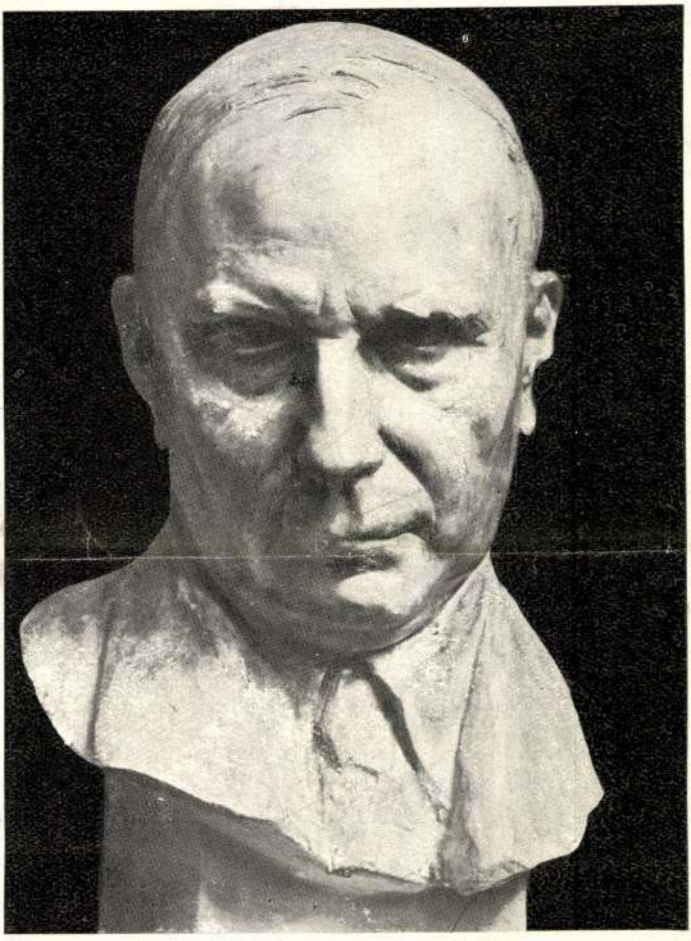

Lux Elek: Férfi-arckép.

Lux Elek

Koll. Kiäll. Ernst.
1928.

Ikey Schoenstein szerelmi bájitala

— Elbeszélés. —

Irta: **O. Henry.**

A *Kék Csillag* gyógyszertár ott volt a First Avenue sarkán.

Ikey Schoenstein volt a gyógyszerészsegéd és a vevők barátja, tanácsadója, készséges vezetője, akinek a tanácsát meghallgatták, tudását megbámulták, de az orvosságát sokszor kiöntötték.

Ikey vagy két utcával lejjebb, Mrs. Riddlenél lakott. Mrs. Riddle-nek volt egy Rosy nevű leánya. Ikey imádta Rosyt. De Ikey félénk volt a leánnyal szemben. Ő csak a gyógyszertárban tudott erős, okos és bátor lenni.

Mr. McGowan is szerelmes volt Rosyba. Ő is náluk lakott. De ő nem volt félénk. Sokszor ellátogatott a Kék Csillag gyógyszertárba, mert Ikeyhez meleg barátság fűzte.

Egyik délután izgatottan jelent meg.

— Ikey, — mondta — ide hallgass. Valamit kérni akarok tőled.

— Vesd le a kabátodat, — mondta Ikey. — Megvágtad a kezed?

Mr. McGowan mosolygott.

— Nem találtad el Ikey! Rosy meg én ma este megszökünk és megesküszünk.

Ikey keze görcsösen ökölbe szorult.

— Feltéve, — folytatta McGowan, — hogy Rosy meg nem gondolja a dolgot. Már két hete készülődünk. Egyik nap azt mondja, hogy jön, a másik nap, hogy nem jön. Végre megbeszéltük a mai napot. De az indulásig még öt óránk van s attól félek, hogy megint megmásítja elhatározását.

— De mit akarsz tőlem?

— Nézd öregem. Én már lakást is béreltem Harlemben. Teafőző is van az ebédlőben és virág az asztalon. A papot 9.30-ra odarendeltem. Mi lesz, ha Rosy megint mást gondol?

— Még mindig nem értem, mit akarsz tőlem.

— Az öreg Riddle ki nem állhat engem, — folytatta McGowan. Egy hete nem engedte velem az utcára Rosyt. Ha nem félnének attól, hogy elveszítenek egy jó lakót, már régen kidobtak volna.

— Bocsáss meg, Chunk, — mondta Ikey, — meg kell csinálnom ezt az orvosságot, mert mindjárt érte jönnek.

— Mondd, — szólt hirtelen McGowan, — nem tudnál valami port adni, amitől Rosy biztosabban szeretne engem? Hallottam már hasonló esetekről. Azt gondoltam, hogy ha ma este belopnék a poharába valami port, nem változtatná meg elhatározását. Csak egy-két óráig tartson a hatása.

— Mikor akartok szökni? — kérdezte tompa hangon Ikey.

— Kilenc órakor. Hétkor vacsorázunk. Nyolckor Rosy fejfájás ürügye alatt lefekszik. Kilenckor az öreg Parvenzano beereszt a hátsó ajtón az udvarba. Lesegítem Rosyt az ablakból. Van valami porod, Ikey?

Ikey lassan dörzsölte az orrát.

— Chunk, — mondta. — Az ilyesmivel nagyon kell vigyáznunk nekünk, gyógyszerészeknek. Te vagy az egyetlen, akinek megteszem. Meglátod, milyen hatása lesz.

Odament az asztalhoz és kavargatott valamit. Valami altatóport, amelytől veszedelem nélkül többórai nehéz álomba merül az ember. Átadta a barátjának és azt mondta, hogy ettől még jobban fogja őt szeretni Rosy.

Miután McGowen elment, Ikey azonnal levelet küldött Mr. Riddle-nek. Leleplezte az összeesküvést.

— Majd én résen leszek! — pattogott az öreg. — A szobám úgyis a Rosyé fölött van. Vacsora után fölmegyek, magamhoz veszem a puskámat és várok. Ha beteszi a lábát a hátsó udvarba, ambulanciára fog menni esküvő helyett.

Abban a tudatban, hogy Rosy mélyen alszik Morpheus karjaiban, a vérszomjas apa pedig fegyveresen várakozik, Ikey nyugodt volt, hogy vetélytársát ártalmatlanná tette.

A *Kék csillag* gyógyszertár egész éjjel nyitva volt, hogy teljesíthesse kötelességét, ha valami tragikus dolog történik.

De nem történt semmi.

Nyolc órakor reggel felváltották Ikeyt, aki rohanva ment haza. Az utcán McGowan jött vele szembe, taxival, győzedelmes mosollyal.

— Nagyszerűen sikerült, — mondta boldogan. — Rosy pontosan ott volt az ablakban s 9.30-kor már férj és feleség voltunk. Ő most fönt van a lakásban. Kék pongyolában lágytojást főz nekem. Jaj, milyen boldog vagyok! Legközelebb feljössz hozzánk, Ikey.

— És a... a por? — dadogta Ikey.

— Ja, a por! — mondta Chunk, széles mosollyal. — Hát, tudod, mikor vacsorához ültünk és ránéztem Rosyra, azt mondtam magamban: „Chunk, ha ez a lány a maga jószántából nem akar veled menni, akkor nem szabad hókusz-pókusszal elcsalni. És akkor ráesett a tekintetem az apjára. Gondoltam, nem volna baj, ha egy kicsit jobban szeretné a jövendő vejét, hát inkább az ő kávéjába szórtam a port, amit adtál."

Angolból fordította: *Ruzitska Mária*

Leányarckép. Lux Elek szobormüve

Uj Idők 1928. 6. 17.

A nagyvilágból. A Szovjet-Oroszországban milliószámra csavargó elzüllött gyerekek egyike a rendőrőrszobán

Kis Tárca

Hétmillió gyerek

Angol lapok megírták, hogy hozzávetőleges számítás szerint hétmillió gyerek csatangol szerteszéjjel Szovjet-Oroszországban, szülők, rokonok nélkül, legtöbbjük nem is sejti kicsoda-micsoda az atyafisága, honnan került az élet vásárába.

Hétmillió gyerek az majdnem annyi, mint amennyi Csonka-Magyarország összes lakosa.

Egy országnyi kiskorú, akik semmit sem tanulva, semmit sem tudva, éhségtől hajtva, rongyba burkolózva lopásból élnek, itt-ott falkákba verődve rablással, utonállással foglalkoznak. Visszavadult emberek. Egy pár ezer év kulturájának emlékei lesúrlódtak róluk s ott tartanak ma, ahol egykoron a kőkorszak idején tartottak őseink. Vagy talán még ott sem.

Milyen jövő felé indul a gyerekek e tömege? Hétmillió csatangolót nem lehet összefogni, s ha össze is fognák, hol van hirtelenében hely hétmillió gyerek nevelésére, tanítására? Hisz egy országot kellene számukra építeni.

Ennek a katasztrófának, amelynek várható következményei el sem képzelhetők, egyetlen oka az, hogy a szovjetek cárjai hatályon kívül helyezték s elavult előítéletnek bélyegezték a *család* fogalmát. Tehát azt az életformát, amely oly sok évezreden át bevált fészke volt az apró embernek, nevelte, oktatta addig, míg igazán emberré tudott válni.

Ezt idejét mult babonának minősítették, a házassággal együtt. Mert a szovjetházasság, mint az angol kutatók kiderítették, máról-holnapra való házasság, amelyet könnyű dolog holnap ujjal kicserélni. Hogy az ily „házasságból" született gyerekkel mi lesz, ki törődik vele?

Nem a mi gondunk s nincs is befolyása erre az ügyre másnak, mint az orosz hatalom urainak. Ha az embernek nem volna szíve, még nevetni is lehetne, hogy hová vezet egy nagy garral világgá szónokolt frázis az élet valóságai közepette.

A néprajz kutatói számára azonban új tér nyílik, mert e hétmillió gyerek, akikből egy-kettőre hétmillió felnőtt lesz, egy új életformát fog jelenteni, amely nem illeszthető bele egyikébe sem azoknak az osztályoknak, amelyekbe az etnografusok eddig beleskatulyázták a félvad vagy fél-kulturás törzseket. Mert hiszen azoknál legalább törzsekről van szó, tehát rokonsági kötelékről. Míg a hétmillió gyerek bandáiból ez is hiányzik.

Az új típus nem ismer betűt, nem ismer vallást, kézművességet, semmit. Rokont, törzset, hazát még kevésbbé. Nem ismer hagyományt, nem ismer szokást. Tehát oly dolgokat sem, amelyek a mai őserdőlakó nomád népeknél legalább a kultúra egy fajtáját vagy annak szerény csiráját jelentik. Hogy is ismerne valamit, amikor legzsengébb korában lökték ki a pusztába, ahol a tanyák közelébe is csak az éj leple alatt mer férkőzni, mint a gödörben tanyázó róka, mikor tyúklopásra somfordál emberlakta vidékre.

Az etnográfus számára érdekes tanulmány lesz az új típus: a visszavadult ember. A többi ember is tanulhat valamit ettől a hétmillió gyerektől, azt, hogy mit is jelent ez a szó: család.

Krónikás

Asszú bokor

Asszú bokor búsul a mezőben,
Megviselte már az ősz erősen,
Oly nyomorult, rongyos lett, szegényke,
Hogy vele egy koldus sem cserélne!

Míg ágait sűrű lomb takarta,
Madárfészek rejtőzött alatta,
Az a fészek, az volt az ő szíve,
A verése eldalolt messzire.

De mióta kietlen, tar ősz lett,
Vége van a régi, szép időknek,
Mire a tél maholnap megjelent:
Üres fészek, puszta ág, renyhe csend!

Szomorú sors ez a sors, megértem,
S mégse tudom sajnálni egészen:
Új tavasz jön ismét a bokorra,
Megint lesz a fészeknek lakója.

Amit az ősz kegyetlen letépe,
Új levelek zsendülnek helyébe
És a némán tengődő táj felett
A víg dalok újra felcsengenek.

Hej, ha én most a bokor lehetnék,
Nem búsulnék, sőt inkább nevetnék,
Ősz uramtól egy kukkot se félve,
Fittyet hányva néznék a szemébe!

Jöhetne a zordon tél az őszre,
Nem rontaná kedvem el még ő se,
Nem bánnám én: akárhogy havazzon,
Csak lenne még egyszer egy tavaszom!

Jakab Ödön

Lux Elek

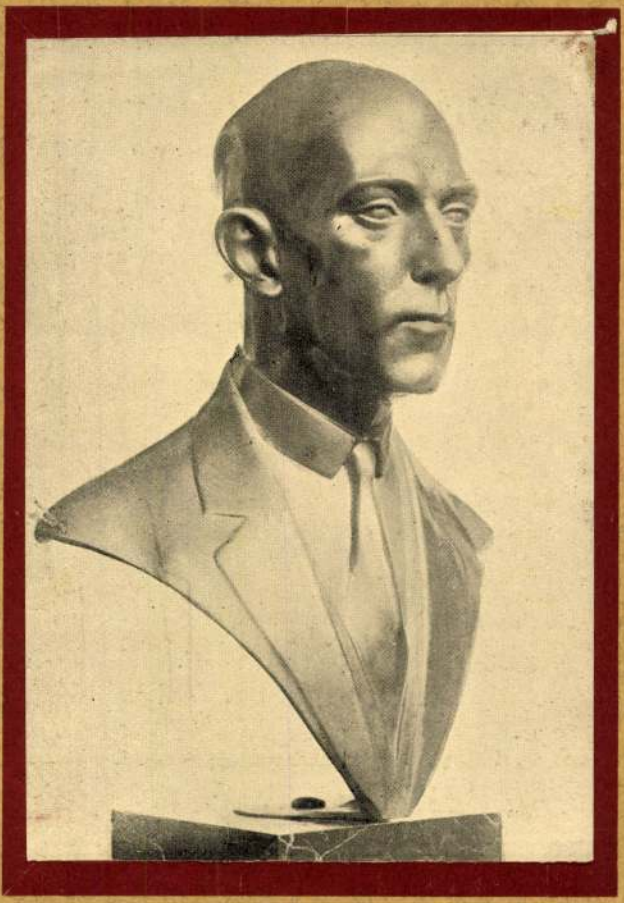

158. Lux Elek: B. G. ur mellszobra

Cékbeliek VI. kiáll

Nemzeti Szalon 1926.

(aquatinta) a véletlenek ügyes kihasználásával — a genie által megfékezett táltos viszi lovasát a csillagok közé. Eredeti felfogású és folthatású „Golgotá"-ja is. A primitív görög vonal egyszerűsége állít meg Gwozdecki „Odysseus és Kalipso" c. karcánál. Hecht „Kovácsműhely"-e túlságosan ritka vonalrendszerű. A „Léda" teljesen a ma, folthatásra nem törekvő hidegtű karca. A „Gyászinduló"-nak vonalritmusa érdekes. Hoppen János a XVIII. század formanyelvén rajzolja templomait. Jablczynskinek a monumentalitás iránt van kiváló érzéke. A „Szent János székesegyház" gótikájának könyörtelen függélyesei, a bizarrfoltú danzigi „Gdanks", végül az éjjeli hangulatban ábrázolt „Skarga háza" a legjellemzőbb lapjai. Általában kevesebb szín vagy az egyszerű, titokzatos fekete jobban illenének lapjaihoz. A műértő többre értékeli a rézkarcban a sejtelmest, a képzeletet ingerlő színtelenséget, mint a túlmagyarázkodó színt. Kamienski két lapja közül jobban szeretjük a „Szajna partját" széles, borongós foltjaival. Konieczny lapjai közül eredeti foltmegoldású a „Profil", míg a karcolótű játéka pompásan érvényesül a „Tanulmányfő"-n. Érdekes a folthatása a Dostojewski jellemző erejét megközelítő hangulatú Lopienski „Műhelyben" c. karcának. Mesteri tűkezelés jelentkezik e kiváló művész másik nyomatán, az „Arckép"-en. Mehoffernek „Bíbornok arcképe" igazi festőgrafikus munkája. A fej lapozatos formáit, színét erőteljes, biztos vonalrendszerrel jelzi. Mondralnak régibb karca lehet a naturalisztikus „Cipész", viszont dekoratív hatású, kitünően jellemző, szélesen rajzolt az „Apacs". Legújabb művei közül való lehet. Rzecki a párizsi lebujok nőalakját vaskos realitással és kiadós nyomdászsegítséggel ábrázolja. Skoczylas „Kis templom" c. lapja arra mutat, hogy a jeles fametsző a karcolótűt is kitünően használja. Skotnicki Jan „Vihar" c. aquatintájának szép a hangulata, az „Udvar" kis színes lapja bájos egyszerűségű. A foltmaratásnak mestere Stankiewicz Zsófia (Szent János-utca). „Régi varsói ház" c. lapja erőteljes, motívuma a mi Brassónk részleteire emlékeztet. Mindezektől teljesen elütő Wojnarski „Idyll" c. metszete, mely felfogásában a XVI. század rézmetszőit követi, csupán a formát és vonalat adja fejlett vésőkezeléssel.

Utoljára hagytam az érdekes és lapjaiban oly sokféle Siedlecki Ferencet. Eredeti felfogású, misztikus „Ujszülött"-jét én vernis mou-nak (puha viaszréteg közvetítésével, irónrajz alapján készült maratott karc) nézem. „Csók"-jának szeszélyes vonalmenete, „Elmélkedés" c. mezzotintjának érdekes sötét foltja, a többágu tűvel mesterkedett „Tavasz"-a — végül nemesen egyszerű, alkalmasint régibb műve „C. Norwid arcképe" (mezzotint) oly finomságot, a grafikusnak oly ízlését tárják elénk, hogy méltán számítják őt a lengyel grafikusok legjobbjaik közé.

*

Ha nem is tudtunk mindenkit érdeme szerint méltatni, ha bevalljuk is azt, ami kétségtelen: modern grafikai műnél a művésznek oly technikai ötletei, azoknak oly keverése és egymásutánja érvényesül, hogy a mű készülésébe belelátni egy kiállítás keretén belül s a védőüvegen át lehetetlen. Iparkodtunk a grafikus szemével meglátni, a grafikus ösztönével kitapogatni azt, ami a grafikai mű életrekelése körül oly titokzatos s oly szép.

A modern grafikának vonzóereje éppen a gondolatkeltésben, a hangulatkiváltásban van. A maratott karcnak közvetlen, idegesen futó vonala a maga hangsúlyosan domborodó vagy félbemaradó testével, fényviselő gerincével és árnyékvetésével, a nyomás összefoglaló fátylával, a csupasz lemezbe karcolt „hidegtű" vonal acélos kipengésével és bársonyszegett barázdáival, a felborzolt lemez (mezzotint) a maga mélysötét lágy foltjaival megannyi lélekbemarkoló, izgató képpé válik a művész keze nyomán...

De íme, a kevésbbé alkalmasnak tartott kőlap is hangulatot lehelhet, csak mester kezébe kerüljön...

S a fametsző kése is olyan nemzeti dalokat zenghet, melyeknek hatása alatt az idegen is feldöbben és kutató lélekkel iparkodik belelátni a művész által elétárt sajátságos világba.

Boldog nép, melynek festői a grafika minden ágában ily mesterekkel dicsekszenek — boldog művészek, kik feltámadott hazájukat ily meggyőző alkotásokkal ismertethetik. Ha — ami a dolog természetében van — sokfélék is alkotásaik, azoknak legtöbbje mélyenjáró és tüzes lelkekre, erős nemzeti érzésre, kiválóan képzett mesterekre és egész munkásságukban az igaz művészettől elválaszthatatlan őszinteségre vall.

A lengyel grafikai kiállítás a nemzeti szerencsétlenségünk és anyagi depresszionk révén gondba borult magyar művészekre mély hatást tett. A lengyel példa azt mutatja, hogy nekünk is, akiknek oly fejlett művészetünk van, a magunk világát kell kiaknáznunk, amire a közel mulıban elszenvedett körülzárásunk máris erőteljesen rámutatott.

*

Ha fölemlítjük még, hogy a Nemzeti Szalon „societair"-jévé választotta Skoczylas László, a mester fametszőt s a bámulatos festő-litografust Wyczólkowski Leót s hogy méltán tüntette ki „Mention"-nal Mehoffer, Brandel, Siedlecki, Jastrabski, Jarocki, Bartlomiejczyk, Pankiewicz és Stryjenska művészeket; ha elmondjuk, hogy a rendezés, Déry Béla munkája, igazán kiváló volt; úgy búcsút vehetünk

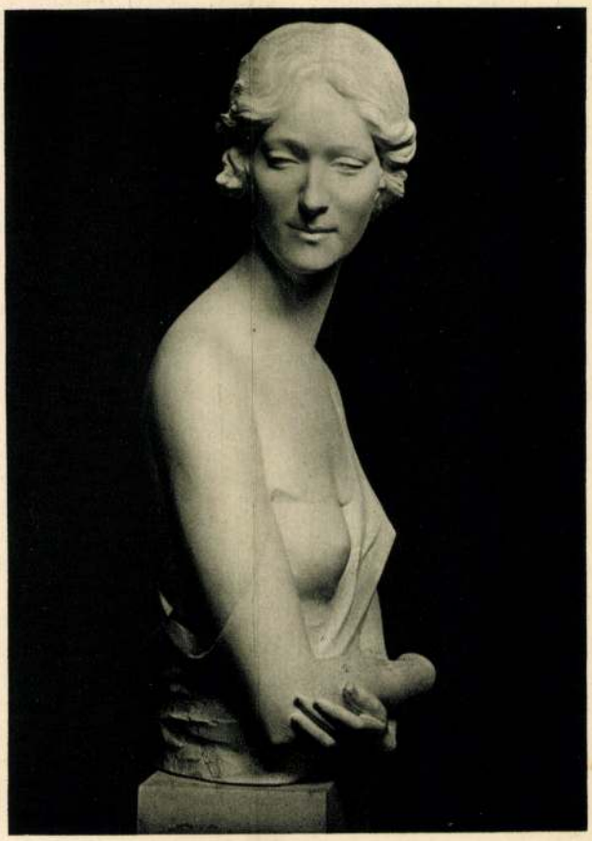

LUX ELEK: NŐI ARCKÉP.

a lengyel grafikusoktól azzal, hogy többször szeretnők munkáikat látni.

*

I. Sigismond Michalowski és dr. Strakosz urak, akik a kiállítást lengyel részről előkészítették s akik ezért őszinte hálánkra tarthatnak számot, kilátásba helyezhették, hogy a lengyel képzőművészek repraesentatív kiállításukkal (festészet—szobrászat—építészet) 1926 őszére hozzánk készülnek.

Testvéri, igaz örömmel s a jelen bemutató nyomán méltán támadt nagy érdeklődéssel várjuk őket. *Budai Emil László.*

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT Akt-kiállítása erkölcsi és anyagi siker tekintetében páratlanul áll a magyar kiállítások történetében, mert december 7-től január 31-ig összesen 122.000-ren látogatták, tehát Budapest lakosságának mintegy 12%-a. A kiállítás anyagában 444 mű szerepelt, amelyek a magyar képzőművészet összes irányzatait 1850-től 1925-ig képviselték. A rendezőbizottság az elmult 75 év művészi alkotásaiból rendkívüli gonddal válogatta ki ama műveket, amelyek különösen a klasszikus úttörőket képviselték. Az élő művészek legkiválóbb alkotásaikat gyüjtötték egybe a kitűzött pályázat anyagába, kiállítván egy-két évtized előtt alkotott jelesebb műveiket is. Különösen a magyar szobrászat vonult fel elismerésreméltóan, de a festészeti rész anyaga is kitünő bizonyítéka volt az utóbbi évtizedek fejlődésének. A retrospektiv anyag összeválogatásánál rendkívül eredményes munkát végzett Petrovics Elek dr., aki a mintaszerű rendezés nagy munkáját is végezte. A kiállítás rendező- és bírálóbizottsága a következőkből állt: Lukács György dr. elnök, Deák-Ébner Lajos, Lyka Károly, Majovszky Pál dr., Petrovics Elek dr., liptóujvári Stróbl Alajos, Wolfner Gyula. A bizottság 1925. december 14-én tartott ülésén a Barta Károly úr által felajánlott díjakat a következőképpen osztotta ki:

A szobrászati I. díj 1. helyezettje: Pásztor János „Elűzött" című művével. 2. helyezettje: Szentgyörgyi István „Mécses" című művével. 3. helyezettje: Kisfaludi-Strobl Zsigmond „Venus születése" című művével. 4. helyezettje: Gách István „Női akt" című művével.

A szobrászati ifjúsági díjat Erdei Dezső nyerte el „Narkissos" című művével. Kitüntető elismerést nyertek (az öntési költségek fedezésével): Damkó József, Farkas András, Gárdos Aladár, Jálics Ernő, Kallós Ede, Lányi

Magyar Művészet
1926.

KERNSTOK GINA : TANULMÁNYFEJ

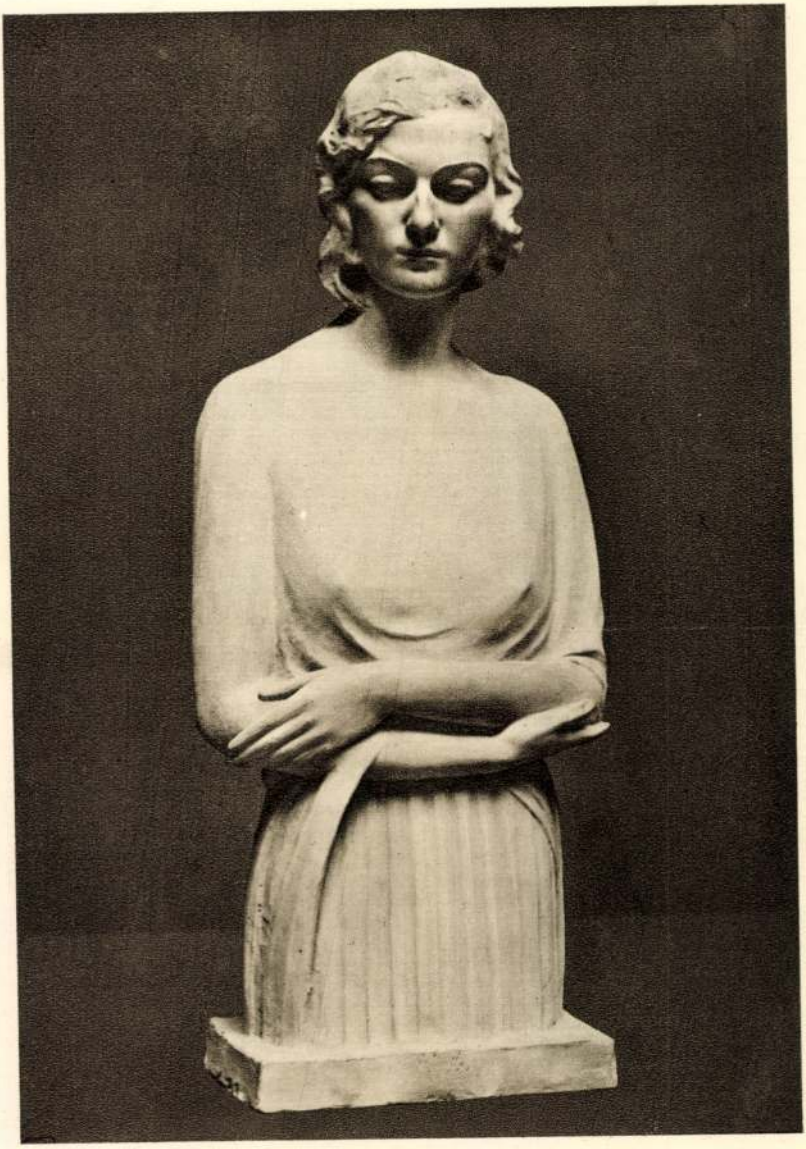

LUX ELEK: PERL L.-NÉ

Nemzeti képzőm. kiáll. 1935

Lux Elek új szoborművei. Táncosnő

Sándor úgy megijedt, mintha kisértetet látna. Rabinovich pedig kaján mosollyal mondta:

— Nini, hát itthon van?

— Magának mindig, kedves Rabinovich bácsi — szólt a méltóságos úr, miközben egy elegáns bűvészmozdulattal a szalónba hívta az öregurat. Amióta utoljára itt járt Rabinovich bácsi, a méltóságos úr újra berendeztette a szalónt. Sötétkék szövetkárpitok, narancssárga szalagpántokkal, ugyanilyen kerevetek, sötétzöld szőnyeg és kalapált rézkandalló. Kissé merész, de egészben véve sikerült kombináció. Az öreg körülnézett, a pillantása azután megpihent egy zsebbe való írótollon, mely az asztalan feküdt. Ilyet ő már régóta szeretett volna.

— Hogy ez? — kérdezte.

— Nem is tudom már... Azt hiszem, tizenöt vagy húsz korona — szólt elnéző mosollyal a házigazda.

Különös, hogy Rabinovich ezen dühbe jött. — Ez az ember tizenöt-húsz koronát költ egy tollra — az ő pénzéből! Felindulása annál különösebb és indokolatlanabb volt, mert hiszen a méltóságos úr nemcsak a tollát, hanem az automobilját, a bútorait, a fehérbetétes lakkcipőjét, az ingét, a harisnyáját és az alsónadrágját is a Rabinovich úr pénzén vette.

A méltóságos úr szivarokat tett az asztalra és mosolyogva ült szembe hitelezőjével. Valami bűvös, lefegyverező, jégolvasztó, mondhatnám Arnheim-szekrény-nyitogató ereje volt az ő mosolyának. Rabinovich bácsi már ismerte ezt a veszedelmes mosolyt és gonosz cinizmussal igyekezett ellene védekezni.

— Kérem alássan, — mondta — azért jöttem, hogy megmondjam méltóságodnak, hogy most már nem adok pardont!

— Ah? És kinek nem ad pardont, kedves Rabinovich? — kérdezte hanyagul a méltóságos.

— Méltóságodnak! Méltóságod azzal hitegetett engem, hogy feleségül veszi Boronkai Brunner báró

Lucy leányát. Boronkai Brunner a legjobb név a piacon. Én ezért moratóriumot és újabb kölcsönt is adtam méltóságodnak, hogy Biarritzba mehessen Lucy kisasszony után.

A méltóságos úr a szemére tette monokliját.

— És nem voltam Biarritzban?

— Dehogynem! Ott volt, sőt onnan négyszer telegrafált pénzért. A Boronkai Brunner-féle házasságból azonban nem lett semmi. És nem is lesz belőle semmi. A báró úr kitiltotta önt a házából és Lucy kisasszony külön megmondta a portásoknak, hogy utasítsák el méltóságodat, ha be akarná magát jelentetni.

A méltóságos úr mélabúsan mosolygott.

— Bravó, Rabinovich! Maga kitünően van értesülve.

— Biztosítom méltóságodat, hogy ez elég pénzembe is került. Még többet is tudok. Azt is tudom, miért nem akarja önt Lucy kisasszony többet látni.

— Nos?

— Mert méltóságod ahelyett, hogy Lucy kisasszonynak udvarolt volna, kikezdett Csigolyay grófnéval, Boronkai Brunner férjes leányával.

A méltóságos úr hatalmas füstkarikát fújt a levegőbe és a karika jóideig ott lebegett Rabinovich fejebúbja fölött, ami némileg hasonlatossá tette Illés prófétához.

— Ez bizony szórul-szóra így történt — hagyta helyben fedett hangon a méltóságos.

Az öreg önuralmának egyszerre vége szakadt. Felugrott és két öklével az asztalon kalapálva, oroszlánhangon bömbölte:

— Mi lesz a pénzemmel, kérem alássan?

Lux Elek új szoborművei. Fiúképmás

És be sem várva adósának válaszát, harsogó hangon hozzátette:

— De most már nincs pardon! Csődbe hajtom méltóságodat, megnyomorítom, tönkreteszem! Erre a becsületszavamat adom!

A méltóságos keményen végigmérte hitelezőjét.

— Rabinovich, — mondta — ön kezd engem untatni a badarságaival. Ön nagyon félreérti a helyzetet, ha azt hiszi, hogy megnyomoríthat engem. Értse meg végül, hogy egy embert, akinek minden vagyona az esze és a sétapálca-gyüjteménye, nem lehet tönkretenni. Ha én ma csődöt kérek önmagam ellen, akkor nem én leszek megnyomorítva, hanem ön. Mert önnek ez a csőd félmillió koronájába fog kerülni. Ezt eddig kíméletesen elhallgattam ön előtt, de végre az én türelmemnek is van határa!

— Az én pénzem! Az én jó pénzem! — sopánkodott Rabinovich.

— Ön félti a pénzét? — kérdezte naiv csodálkozás hangján a méltóságos.

— Hogy féltem-e? Én volnék Pesten a legboldogabb ember, ha féláron túladhatnék a méltóságod váltóin.

A méltóságos türelmetlenül felszökött, a telefonhoz sietett és csengetett.

— Mit csinál? — kérdezte az öreg.

— Eladom az ön váltóit. Azaz az én váltóimat, amelyek önnél vannak.

— Azt hiszi, akad Pesten bolond, aki megveszi?

— Bizza rám. Én különben már régebben elhatároztam, hogy megvonom öntől a bizalmamat. Ön nem üzletember. Ön kiszámíthatatlan és beszámíthatatlan impresszionista. Akár egy alanyi költő. Ön írjon verseket, mint Mikszáth Kálmán, de ne foglalkozzék olyan dolgokkal, amelyekhez nem ért.

A méltóságos úr időközben összeköttette magát doktor Faragóval. Az irodából azt mondták, hogy a doktor fent van a lakásán, de mindjárt lehívatják.

— Ezt az embernyúzót is ismeri? — kérdezte megborzadva Rabinovich.

— Hitelezőm. Ön nagyon téved, ha azt hiszi, hogy ön az egyetlen. Óvatos adós nem szolgáltatja ki magát egy ember önkényének, hanem több hitelezőt tart.

Faragó jelentkezett a telefonon.

— Halló! — kiáltotta a méltóságos. — Arról van szó, hogy hajlandó-e doktor úr nagyobb összegű váltóimat átvenni fele áron?

— Fele áron? Akár egy milliót!

— Köszönöm!

A méltóságos lecsöngetett. Rabinovich még mindig a kezében tartotta a telefon kagylóját.

— Mit jelent ez? — kérdezte tágra nyitott szemekkel.

— Azt jelenti, hogy Faragó kitünő üzletember, aki tudja, hogy az én váltóim ma aranyat érnek. Menjen azonnal hozzá és kösse meg az üzletet. Mint régi jóbarátja ajánlom, ne elégedjék meg ötven percenttel. Faragó megad hetvenet is, talán nyolcvanat is. Igy is nyer még huszat! Isten önnel, kedves Rabinovich!

Az öreg azonban nem ment el.

— Méltóságos úr, — mondotta — én lobbanékony ember vagyok. De azért sohasem vétettem a tisztelet ellen, mellyel méltóságodnak tartozom. Ez igen komoly dolog, kérem alássan!

— Szóval, ön tudni akarja, hogy miért jó pénz az én váltóm? Megmondom! Az orvosom és a hitelezőm előtt nincs titkom.

A méltóságos egy levelet vett ki krokodilbőrtárcájából és odaadta Rabinovichnek.

— Fogja és olvassa!

A levél így szólt:

„Lucy elárult. Az uram mindent tud. Holnap jön meg Bécsből. Kérem, jöjjön el ma délután hatkor a szokott helyre. Tanácsoljon, segítsen, mert megőrülök!“

Aláírás nincs.

— Mit jelent ez? — kérdezte Rabinovich.

— Azt jelenti, hogy Csigolyay gróf megtudta azt, amit ön is tud.

— És aztán?

— A többi az ő dolga, nem az enyém. Én nem törődöm semmivel és nem is megyek el a határai légyottra.

Rabinovich arca egyszerre céklacvörös lett.

— Hohó, — kiáltotta — nem odáig van! Méltóságod gavallér és nem hagyhatja cserben a védtelen asszonyt! Nem szabad kitenni szegényt a férj bosszújának! Mentse meg, szöktesse meg! Gondolja meg, hogy egy Boronkai Brunner-leányról van szó!

— Magam is ilyesmire gondoltam, de félek a botránytól — szólt kedvetlenül a méltóságos.

Az öreg lángolt és lelkesedett.

— Egy Boronkai Brunner-leányt megszöktetni nem botrány, hanem dicsőség! Ez sokkal biztosabb kombináció, mint a Lucyé. Ha megkéri a leányt, bizonyára akadékoskodtak volna a szülők. De ha megszökteti az asszonyt, követelni fogják, hogy vegye feleségül. És akkor méltóságod diktálja a feltételeit és mi valamennyien kint vagyunk a csávából!

— Meglátom, mit teszek — szólt a méltóságos. — Mindenesetre beszélnem kell előbb Faragó doktorral...

— Mi dolga azzal a harapófogóval? — idegeskedett Rabinovich.

— Egy Boronkai Brunner-leányt nem szöktethetek meg ötven koronával a zsebemben. Angliába kell mennem, mert most az a divat és ott drága az élet. Faragó majd ad pénzt.

A pénz szóra hirtelen bágyadtság vett erőt Rabinovichon. De hamar megemberelte magát és elszántan mondta:

— Hát az öreg Rabinovich bácsit már kutyába se tetszik venni?

A méltóságos jó ideig szabadkozott.

— Nem, barátom, én elhatároztam, hogy a jövőben óvatosabb leszek hitelezőim megválasztásában.

Egy ideig még disputáltak ezen és ez a nagylelkűség harca volt a szerénységgel, végül mégis engedett a méltóságos úr s elvben elfogadta az újabb kölcsönt, melyet Rabinovich neki felajánlott.

Délután félhat volt, mikor az öreg elhozta a pénzt. Sándor belépett és bejelentette, hogy az automobil előállott. Egyszersmind egy sürgős levelet adott át gazdájának. Rabinovich a borítékon megismerte Csigolyay grófné írását... A méltóságos úr sietős kézzel felbontotta a levelet, átfutotta, miközben az arca felragyogott, azután ajkához szorította az illatos papírt és azt mondta: Megyek, sietek, repülök! — és lerohant a lépcsőn. Rabinovich utánaszaladt. A méltóságos beugrott az automobilba, majd kihajolt az ablakon és így szólt az öreghez:

— Rabinovich bácsi, most be fogom önnek bizonyítani, mennyire becsülöm és szeretem önt. Ne kérdezzen semmit, ne habozzék egy pillanatig sem, hanem menjen azonnal Csatárihoz, Nobelhez, Freundlichhoz, Faragó doktorhoz, Schlesingerhez, Bialkához, Kálváryhoz, Suricshoz és Hoszperdához és vásárolja össze a váltóimat. Ötven, hatvan, nyolcvan percentért, amennyiért adják! A lovagias diszkréció kötelessége megakadályoz abban, hogy bővebb felvilágosítást adjak önnek, de mondhatom, az én ügyem most már úgy áll, hogy az angol bank is szerencsésnek érezné magát, ha leszámítolhatná a váltómat.

Az automobil ekkor pöfögve és vartyogva megindult, benzinszagú gőzfelhőbe burkolva az ámuló Rabinovich bácsit.

Csigolyay grófné levele, melyet a méltóságos úr az imént kapott, így szólt:

„Minden rendbe jött. Az uram százezer forintot veszített a bécsi jockey-klubban, édesapám megfizette és ezen az alapon helyreállott a családi béke. Egyetlen kikötésük, hogy nem szabad magát többet látnom. Ezt megigértem és igéretemet be is fogom

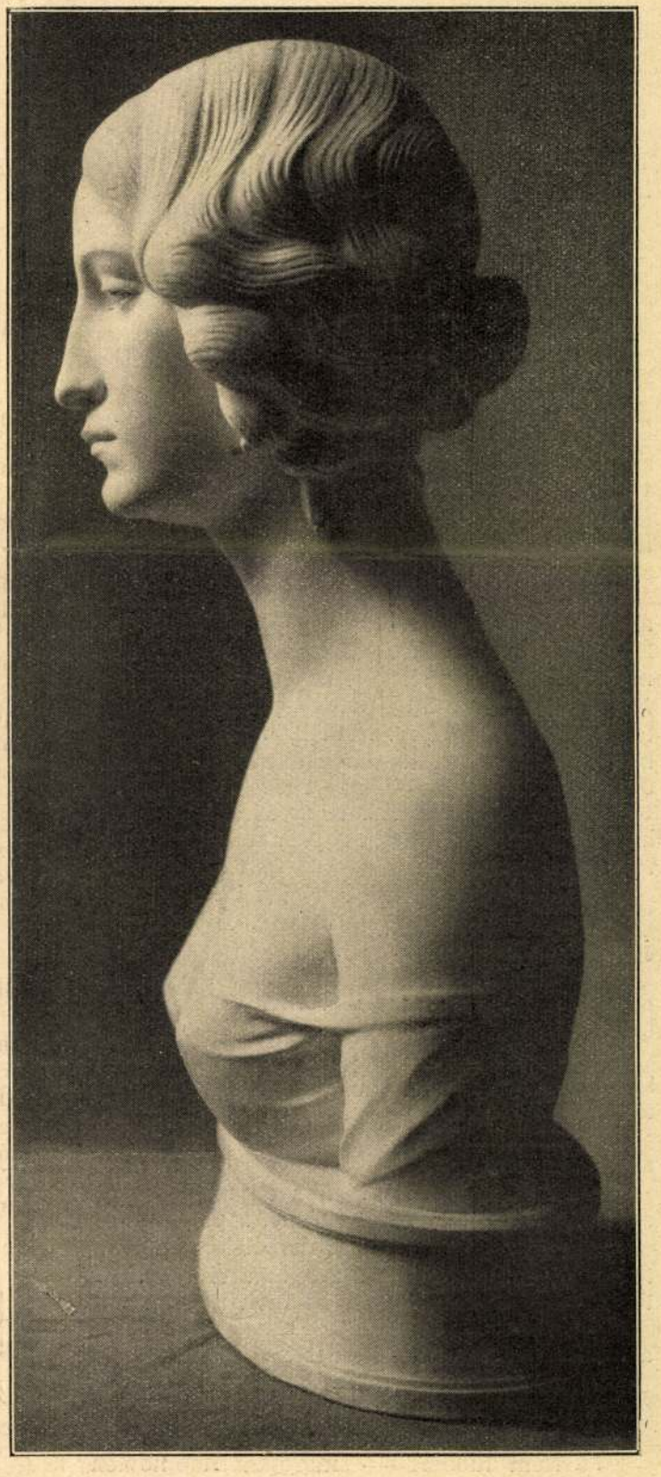

Lux Elek új szoborművei. Női képmás

tartani. Félóra mulva Angliába utazom az urammal. Isten önnel!"

III.

Egy óriás piros automobil állott meg a ház előtt, hova engem a tisztelt olvasó már két vasárnapon át elkísérni szíves volt. A gépkocsiból a méltóságos úr szökött ki. Midőn semmi rosszat sem sejtve, vidáman besietett a kapun, a homályos lépcsőház alján megrohanta egy ember, akinek arcát eltorzította a düh. Ez az ember déli egy óta várakozott ott a méltóságos úrra, most pedig háromnegyed hatra volt. Ez az ember Rabinovich bácsi volt, a méltóságos úr főhitelezője.

A méltóságos úr ekkor hirtelen átölelte az öreget és kacagva kiáltotta:

— Ohohó, csakhogy elcsíptem. Most már nem eresztem ám, hanem fölviszem a lakásomra és ott meg fog velem inni egy pohár tokajit!

Azzal diadalmasan hurcolta föl a lépcsőn. Láthatólag úgy megörült Rabinovichnak, mint a kislány, mikor négylevelű lóherét talál a réten.

A lépcső fordulóján megállott az öreg és hangosan kiáltotta:

— Tehát semmi sem igaz! A méltóságos úr nem fogja elvenni sem Lucy bárónőt, sem Csigolyay grófnét! A milliomos házasság kútba esett!

A méltóságos úr szabályos metszésű arcán valami férfias ború futott végig.

— A házasságomból nem lesz semmi, — mondta — és most már hozzátehetem: hála Istennek! Mert lássa, Rabinovich bácsi, önre való tekintettel kész voltam arra, hogy egy szeretetlen nőhöz láncoljam életemet, pedig ön emlékszik a költő szavaira: a szerelem mindent pótol, de a szerelmet nem pótolja semmi.

Rabinovich nem tudott erre mit válaszolni, főleg azért nem, mivel a meredek lépcsőn kissé elfulladt a lélekzete. Csak akkor jutott megint szóhoz, mikor már ott ült a méltóságos úr kék-sárga szalónjában. Előbb azonban fölhajtott egy pohár bort és ragyujtott egy Henry Clayre. Nem igen bírta ugyan a nagy havannákat, de tudta, hogy a méltóságos azokat az ő pénzén vásárolja — és igyekezett valamit megmenteni a maga számára. A nagy úrral való sűrű érintkezés folyamán némileg elsajátította már annak könnyed életbölcseségét.

— Mi lesz most már? — kérdezte Rabinovich.

A méltóságos úr jónak látta, hogy irányt szabjon a keletkező párbeszédnek.

— Képzelje, — mondta derült nyugalommal — doktor Faragó árverést kért ellenem. Rongyos tízezer korona miatt!

— Az az embernyúzó? — fakadt ki Rabinovich, aki — ezt meg kell neki adni — szívéből gyűlölte a többi uzsorásokat.

A méltóságos úr indíttatva érezte magát, hogy megvédje Faragót.

— Doktor Faragó ideálja az uzsorásnak. Mert, sajnos, sok kontár is lézeng ezen a pályán. A kontáruzsorás azt hiszi, hogy neki derűre-borúra tönkre kell tenni az embereket. Ez azonban tévedés. Tönkretenni csak azokat szabad, akiknek pénzük van.

— Akkor miért akarja Faragó most tönkretenni a méltóságos urat? — kérdezte Rabinovich.

A házigazda finoman mosolygott. Aztán egyszerre így szólt:

— Tudja ön, mi a halász-pelikán?

— Nem tudom! — morogta Rabinovich kedvetlenül.

— Majd megmagyarázom. Japánban honosított pelikánokkal halásznak. Rézkarikát tesznek a madár nyakára, hogy le ne nyelhesse az elfogott halat, aztán vízbe küldik. Amit a pelikán fog, azt a halász kiveszi a csőréből. Ez a halász-pelikán. Most Faragó doktor úgy tesz velem, mint a japán ember a pelikánnal. Az árverés arra való, hogy halásszak a számára.

— És hol halásszon a méltóságos úr? — kérdezte Rabinovich gyanakodva.

— Azt hiszem, Faragó úgy gondolja a dolgot, hogy az ön zsebében, kedves Rabinovich.

Az öreg úr ekkor sajnálatosan megfeledkezett arról, hogy mivel tartozik házigazdájának és önmagának, s indulatosan az asztalra csapott.

— Szemtelenség! — kiáltotta.

A méltóságos úr a fegyelmezett gentleman nyugalmával fogadta ezt a kitörést.

— Magam is azt hittem, hogy Faragó doktort minden túlzás nélkül szemtelen embernek lehet nevezni. Ez azonban nem változtat a tényen, mert számítása egészben véve helyes. Elméletben legalább az. Én pedig kénytelen vagyok magamat azzal vádolni, hogy súlyos hibát követtem el, midőn megengedtem, hogy az adósságaim oly aránytalan módon oszoljanak meg. Én önnek félmillióval, Faragónak pedig csak tízezer koronával tartozom. Önnek ezen aránytalanság folytán ötvenszer nagyobb érdeke, hogy talpon maradjak, mint Faragónak. Ő ezt tudja és számol a helyzettel. Ő tudja, hogy ön, mint okos ember, nem engedheti meg, hogy tízezer korona miatt megindúljon a lavina és én csődbe jussak. Szóval: a támadás tulajdonképpen önnek szól és én rendkívüli módon sajnálom, hogy ezúttal nem is tudom önt megvédeni.

— Ez az ember megint tízezer koronát fog belőlem kipréselni! — mondta magában Rabinovich.

A föltevés szinte fantasztikusnak látszott, az öreget azonban páni félelem fogta el. Úgy érezte, hogy még megmenekülhetne, ha most se szó, se beszéd, eliramodnék innen. De aztán megelégedett azzal, hogy szorosan begombolja pénztárcája fölött a kabátot. Beszélhet és szavalhat most már a méltóságos úr, ameddig akar, ezúttal nem kap pénzt. Ha térdre borul, ha sírva fakad, ha meghal Rabinovich lába előtt, akkor sem kap. A nagyobb biztosság kedvéért az öreg titokban átkot is mondott magára, rettenetes és szent átkot, magára és minden oldalági és lemenő rokonára, mely átok akkor válik esedékessé, ha még egyszer jégre vezettetné magát ezzel az emberrel.

— Tudja mit, Rabinovich bácsi, — szólt ekkor a méltóságos úr — ne beszéljünk ma üzletről és pénzről. Unom már a sok herce-hurcát. Lesz, ami lesz — punktum!

Azzal fölkelt, az ablakhoz lépett és ásítozva lenézett az utcára. Láthatóan igen szerette volna, ha hitelezője elhordja magát. Rabinovich azonban elhatározta, hogy itt marad még. Végre is a mesterségéhez tartozott, hogy alkalomadtán kissé kellemetlenkedjék adósának.

A méltóságos úr most körüljárt a szobában, miközben azt a furcsa fölfedezést tette, hogy a képei mind ferdén lógnak. Miközben sorra megigazította őket, félvállról beszélt az öreghez.

— Nini, most eszembe jut valami... Az imént a nemzeti vásáron jártam... Egy sátorban, hol honi bajuszkeféket árultak, egy igen érdekes fiatal hölgyet láttam... Azt mondták, hogy Rabinovich Róza a neve... Talán valami rokona?

— Az én Rózám. A lányom.

A méltóságos úr fölemelte a mutatóujját, lehúnyta a fél szemét és úgy igyekezett megállapítani a függőleges vonalat a falon.

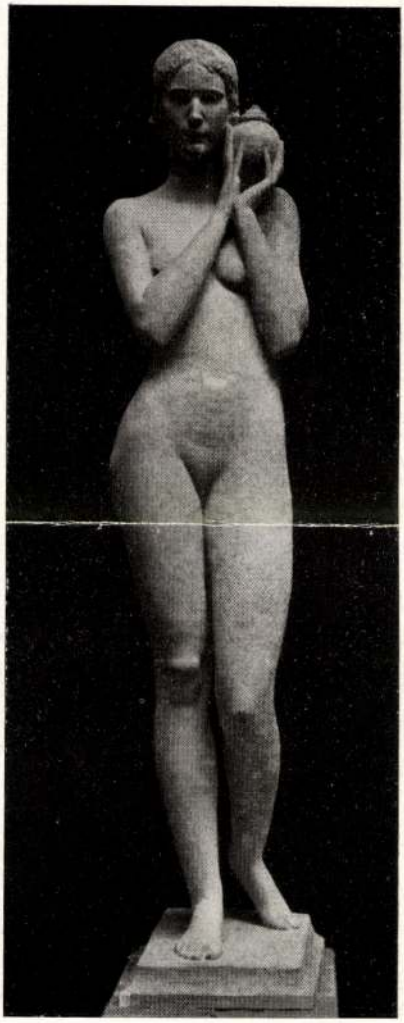

Lux Elek: Akt.

K. M. Társ jub. kiáll. 1936.

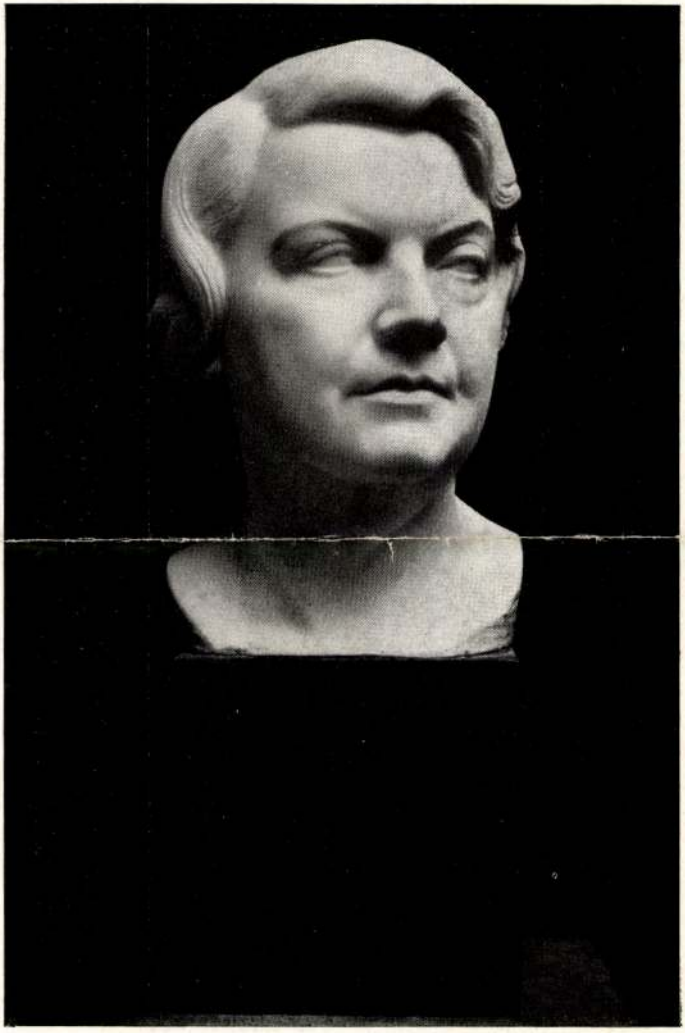

Telcs Ede: Arcmás.

LUX ELEK : SÍREMLÉKTERV

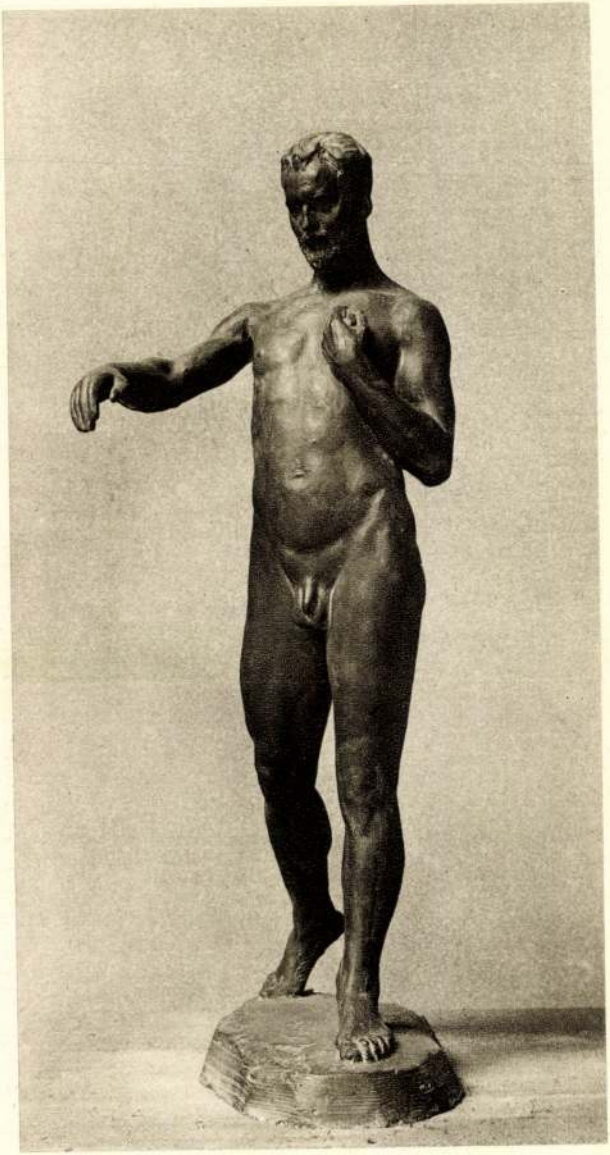

GÁCH ISTVÁN: TANULMÁNY

Nemz. Képzm Kiáll

1933

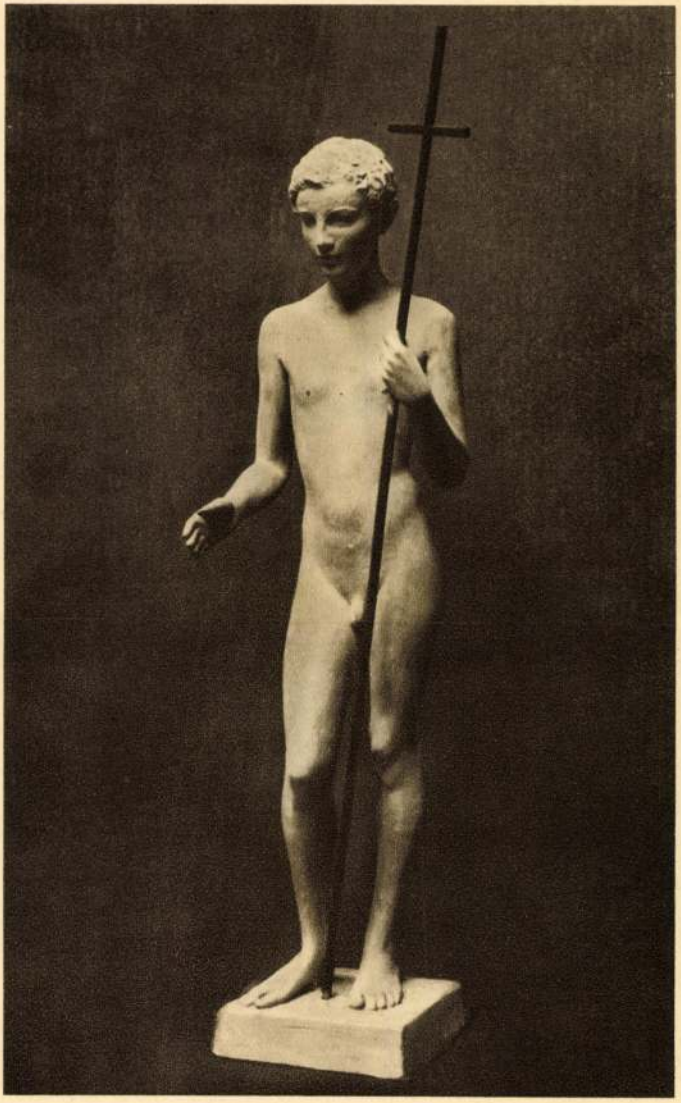

LUX ELEK: KERESZTELŐ SZT. JÁNOS

Nemzeti Szépm. Kiáll. 1933

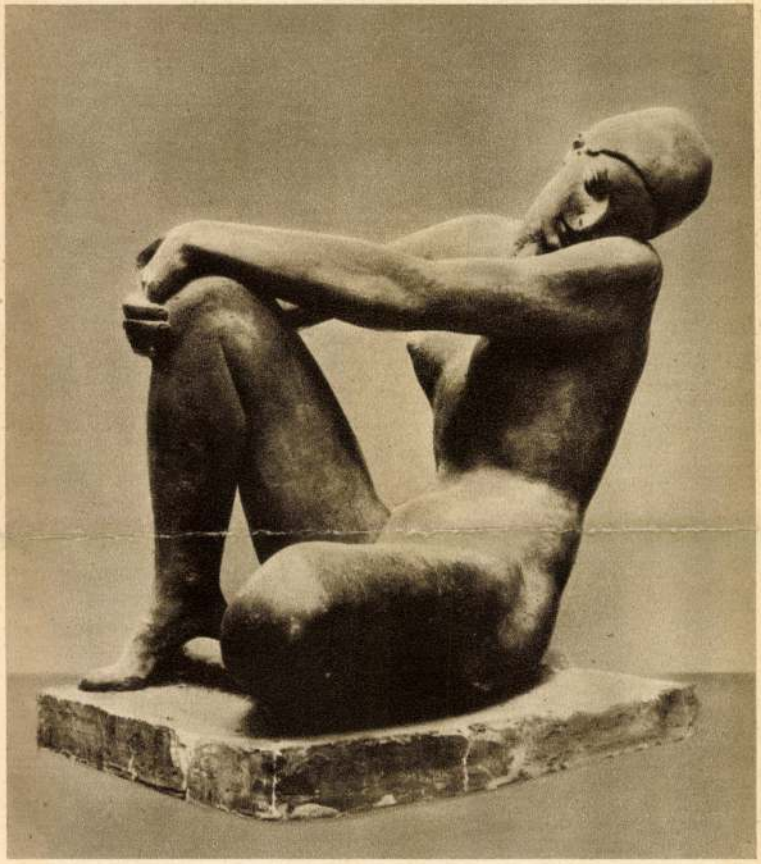

DÓZSA PARKAS ANDRÁS: MERENGŐ NŐ

Magyar írók művei

HERCZEG FERENC

műveinek jubiláris gyüjteményes díszkiadása

1. Pogányok.
2. Az aranyhegedű.
3. A honszerző.
4. Szerelmesek.
5. Az élet kapuja. A fogyó hold.
6. Szelek szárnyán. Andor és András.
7. A hét sváb.
8. Simon Zsuzsa. Idegenek között.
9. A Gyurkovics-lányok (regény és színdarab).
10. A Gyurkovics-fiúk. Gyurka és Sándor.
11. Álomország.
12. Lélekrablás. A királyné futárja.
13. Szabolcs házassága. Egy leány története.
14. Magdaléna két élete. A fehér páva.
15. Fenn és lenn.
16. Az első fecske.
17. Napnyugati mesék.
18. Mutamur.
19. Arianna.
20. Tűz a pusztában.
21. Napváros.
22. Árva László király. Éva boszorkány.
23. Déryné ifjasszony. Kéz kezet mos. Az első vihar.
24. Bizánc. Ocskay brigadéros.
25. A híd. A fekete lovas.
26. A dolovai nábob leánya. A három testőr.
27. Honthy háza. Az aranyborjú.
28. Balatoni rege. Az ezredes. Tilla.
29. Sirokko. Kék róka. A kivándorló.
30. A költő és a halál és Kilenc egyfelvonásos.

A 30 kötet ára aranynyomású egészvászonkötésben *240.— pengő.*
Havirészlet 8.— pengő.

Merített papiron nyomott, amateur félbőrkötésbe kötött, számozott példányok ára 400.— pengő.

MAGYAR IRÓMESTEREK

A Petőfi-Társaság jubiláris könyvei

1. *Bársony István:* Délibáb.
2. *Csathó Kálmán:* Mért nem ment hozzá nagymama nagypapához?
3. *Farkas Pál:* Elbeszélések.
4. *Herczeg Ferenc:* A Lánszky-motor. A költő és a halál.
5. *Lampérth Géza:* Mégis Mátyás. *Sas Ede:* A megújrázott élet.
6. *Lázár István:* A Nílus rózsája.
7. *Lőrinczy György:* A boldogság császárja. *Falu Tamás:* Nyolcvanas évek.
8. *Pekár Gyula:* Az ezüsthomlokú vándor.
9. *Surányi Miklós:* Noé bárkája.
10. Tanulmányok
11. Elbeszélések.
12. Költemények.

} Irták a Petőfi-Társaság tagjai

A sorozat ára valódi aranynyomású félbőrkötésben *96.— pengő.*

Havirészlet 8.— pengő.

A regényírás remekei

A legszebb magyar regények gyüjteménye

Minden művelt embernek ismernie kell a világirodalom legjobb íróinak válogatott munkáit.

E sorozat minden egyes kötete tényleg remeke a regényírás kiválóságainak. Minden könyvtár legértékesebb könyvsorozatai.

MAGYAR SOROZAT:

1. *Erdős Renée:* Borsóhercegnő.
2. *Farkas Pál:* Es-riadi rézbánya.
3. *Kosáryné Réz Lola:* A vén diák.
4. *Kosáryné Réz Lola:* A nagyságos úr és az asszony.
5. *Nagy Endre:* Mademoiselle Martsha.
6. *Orczy Emma bárónő:* A vörös Pimpernel.
7. *Orczy Emma bárónő:* Megfizetek.
8. *Surányi Miklós:* A nápolyi asszony I.
9. *Surányi Miklós:* A nápolyi asszony II.
10. *Szomaházy István:* Meseváros.

A sorozat ára valódi aranynyomású egészvászonkötésben 60.— pengő.
Havirészlet 6.— pengő.

Magyar könyvek

Ebben a sorozatban tizenkét kiváló magyar író tizenkét reprezentativ munkáját, tartalmának megfelelően, díszes köntösben bocsátjuk a magyar közönség elé.

1. *Biró Lajos:* Marie és más asszonyok.
2. *Bródy Sándor:* Imre herceg.
3. *Farkas Pál:* Az es-riadi rézbánya.
4. *P. Gulácsy Irén:* Hamueső.
5. *Hegedüs Loránt:* A halhatatlanok útja.
6. *Herczeg Ferenc:* A milói Vénusz karja.
7. *Karinthy Frigyes:* Heuréka.
8. *Krudy Gyula:* Andráscsik öröksége.
9. *Lovik Károly:* Keresztúton.
10. *Pekár Gyula:* Vénusz könnyei.
11. *Tormay Cécile:* A régi ház.
12. *Ujhelyi Nándor:* Tabán.

A sorozat ára valódi aranynyomású félbőrkötésben *96.— pengő.*

Havirészlet 8.— pengő.

Megrendelési szelvény a boríték 4. oldalán.

UJ IDŐK SZERKESZTI HERCZEG FERENC

XXXIV. évfolyam, 46. szám
Budapest, 1928 november 11.

Feltámadás. Lux Elek szobormüve

Kiadóhivatal: Budapest, VI., Andrássy-út 16.

Ára 30 fillér

LUX ELEK

BUDAPEST, 193
TELEFON 519-06

Méltóságos
Dr. Procopius Béla nyug. ok. követ és megh.
Miniszter Úrnak

Budapest

Méltóságos Úrnak!

Sz. 1. Jelzőlitására a legnagyobb sajnálattal értesítem Méltóságodat, hogy érmekkel mint ezidig gyakorlatilag nem foglalkoztam ennyán 1–2 jelentéktelen kísérlettel rendelkezem.

Bocsánatot kérek, hogy oly kérőn válapolok, azonban külföldön tartózkodtam és csak most ehezkem meg.

Maradtam, kiváló hűhelettel.

Budapest, 930 IX. 23

Lux Elek

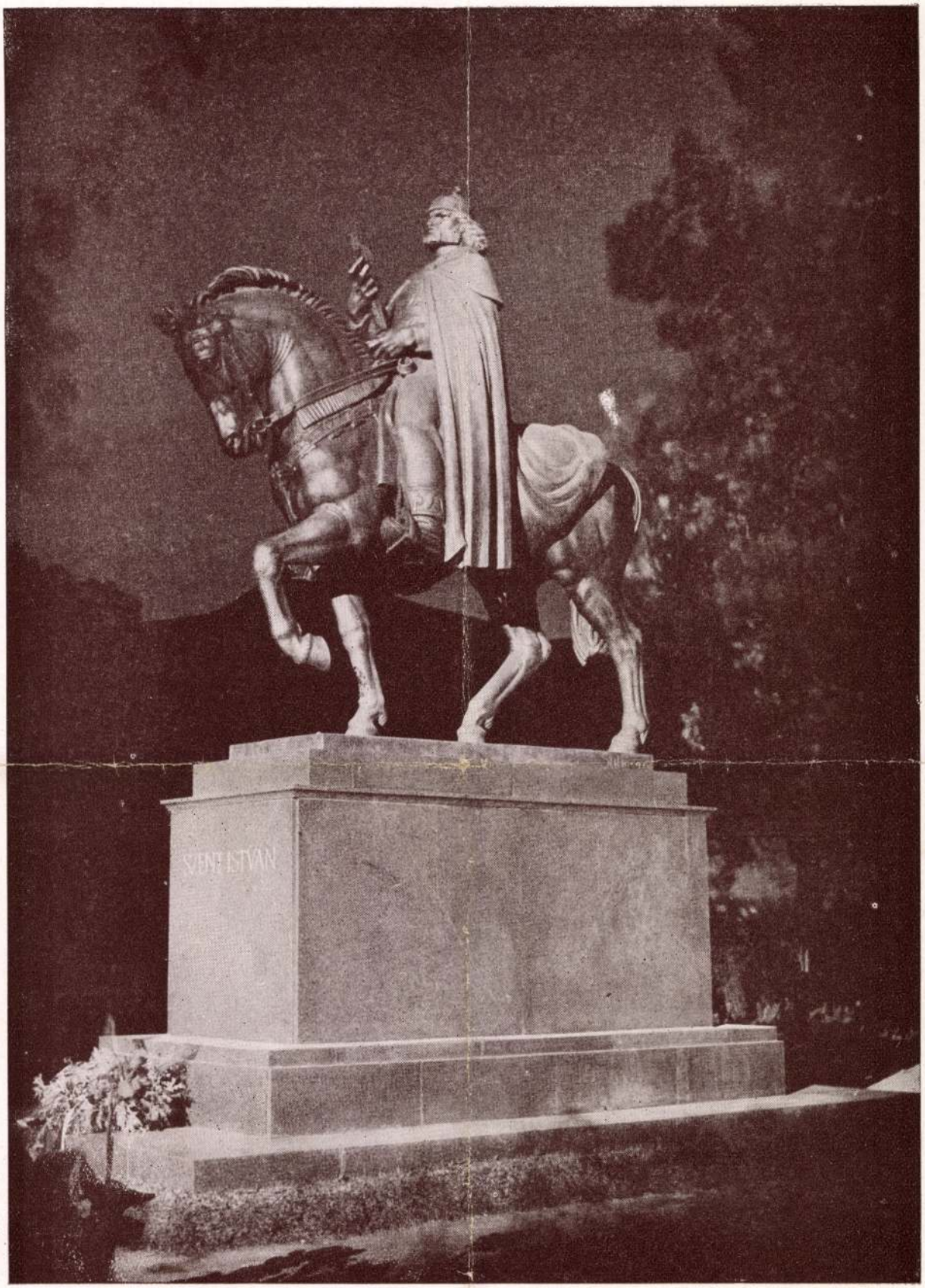

(Tóth)

SIDLÓ ~~ISTVÁN~~ Ferenc: SZENT ISTVÁN (SZÉKESFEHÉRVÁR)

LUX ELEK: WATTAY VÁRKAPITÁNY (SZÉKESFEHÉRVÁR) *(Németh)*

Europa 1943. 3. 12

ZILAHY LAJOS,

a Nemzeti Színház nagysikerű ujdonságának szerzője, az újabb magyar irodalom egyik legtehetségesebb művelőjének, összegyűjtött munkái most jelentek meg.

ZILAHY LAJOS

meghódította a magyar szíveket, regényei, színdarabjai diadalmaskodnak a világ nagy nemzetei előtt is. A nagytehetségű magyar író **összegyűjtött munkái 10 kötetben,** a legszebb kiállításban, hófehér papiroson, elegáns, aranyozott művészi angol egészvászonkötésben,
gazdag kincsei a magyar léleknek.

A 10 kötet tartalma:

1. **Valamit visz a víz**
   Regény
2. **Az ökör és más komédiák**
   Egyfelvonásos színdarabok
3. **Halálos tavasz**
   Regény
4. **Az ezüstszárnyú szélmalom**
   Elbeszélések
5. **A két fogoly**
   A regény I. kötete
6. **A két fogoly**
   A regény II. kötete
7. **Versek**
   Összegyűjtött költeményei
8. **Szépapám szerelme**
   Családi levelesláda. Regény és elbeszélések
9. **Süt a nap, Hazajáró lélek, Zenebohócok**
   Színdarabok
10. **A fehér szarvas, Szibéria, A tábornok**
    Színdarabok

10 KÖTET 68.— PENGŐ

Egyszerre szállítva kapható havi 4.— pengős részletfizetésre!

UJ IDŐK SZERKESZTI HERCZEG FERENC

XXXVI. évfolyam, 42. szám
Budapest, 1930 október 12

Szüret. Lux Elek műve

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrássy-út 16.
Telefon: Aut. 266—83, 245—09.

Ára 50 fillér

EGY CSÚNYA ÖREG ANGYAL

ELBESZÉLÉS. ÍRTA: SZMÓN ISTVÁNNÉ

Ez meglehetősen régen történt, akkor, amikor még a két kicsi lányom csöppecske volt.

Egy téli, ködös délutánon történt, a zuzmarás és meglehetősen barátságtalan utcán, kint a Józsefváros egyik szűk sikátorában. Nekünk azonban nem tetszett akkor zordnak, vagy szomorúnak. A szent este délutánja volt és az én két picikém tele volt izgatott örömmel, ragyogó sejtelmekkel és valami — csak karácsonykor érezhető — meleg, boldog csodavárással.

Lejöttünk egy kicsit sétálni, egyrészt, hogy gyorsabban elmúljon az idő a fagyujtásig. A karácsonyfa már teljes díszében ragyogott a kicsi szalónunk asztalkáján, a gyerekekre váró sok szép holmi rózsaszín selyempapírok és aranyszalagok között feküdt a fehér terítővel letakart zongorán, csak még valami színes fényszórókat akart az édesapjuk elhelyezni.

Természetesen a Jézuskáról beszélgettünk és az angyalokról, akik ma olyan nagyon elfoglaltak és olyan boldogan sürögnek mindenütt.

— Itt is szálldosnak körülöttünk, ugye? Csak nem látjuk őket! — mondta a kisebbik és rámemelte óriási, csillogó kék szemét. — Itt röpködnek a sok karácsonyfával!

És én is, mint ők, valósággal érezni véltem a levegőben a vidám szárnycsapások szelét, és hallani a halk, csengő és elfojtott kacagásokat.

Egyszerre a nagyobbik lánykám megállt és szinte ijedten kapaszkodott a karomba. Ő sem volt még iskolás és nagy, komoly, aranyszínü szeme döbbent kérdéssel nézett az arcomba, miközben fehérbolyhos kesztyűbe bújtatott kezecskéjével izgatottan mutatott egy mellettünk elbaktató hajlott alakra:

— Ez a bácsi minek visz karácsonyfát? Hisz azt az angyalok hozzák!

Odanéztem. Kopott, munkásforma emberke ballagott arra, kezében jókora csomaggal, hóna alatt kis karácsonyfával. Egy pillanatig nem tudtam, mit feleljek? De a rámszegezett, szorongó, sötét és a csillogó kék szempár sürgetett...

— Biztosan az angyalka adta neki, vele küldi valahová, mert neki túlsok a dolga.

A kutató, aranybarna szempár megnyugodva fordult a fényes kirakat felé, de a kisebb, rózsás arcocskában boldogan csillant fel az eleven kék szem.

— Vagy az is lehet, anyukám, — mondta a pici lányom, — hogy ez igazánbul angyal, csak azért változott át, hogy rá ne ismerjenek!

— Igen, csakugyan, az is lehet, — feleltem én meglepve és megkönnyebbülten, azt hivén, hogy ezzel a kérdés megoldódott.

Pedig dehogy! Mindakét gyerek felvillanyozva, izgatottan meredt a rongyos-zubbonyos, vézna kis öregre, aki télikabát nélkül, rojtos nadrágjából kikandikáló szakadt cipőjében tovább ballagott a néptelen külvárosi utcán. Engedtem a két gyerek izgatott vonszolásának és elindultunk az öreg nyomában.

Közben ráismertem: János bácsi volt, aki a hatemeletes nagy bérház valamennyi lakójának a kályháit ellátta tüzelővel. A házban ugyanis nem volt teherlift és így szombatonkint János bácsi hordta tele a pincéből szénnel, meg fával a hatalmas szenesládákat a konyhákban.

Mentünk utána. János bácsi egyenesen a mi házunk felé ballagott.

A két kislány felujjongott mellettem:

— Anyi, nézd, a mi házunkba megy! Jaj, talán ez éppen a mi angyalunk!

És elerésztve a kezemet, utánaeredtek az öregembernek, aki csakugyan befordult a homályos kapualjba. Keresztülvágott a hosszú, szürke udvaron, a főlépcső felé mégcsak nem is pillantott és — a két kislánnyal a nyomában — megállt egy homályos, jégvirággal befuttatott üvegü, kopottzöld ajtó előtt, amelyet színehagyott, ócska kartonfüggöny takart. Itt letette a fenyőt, meg a csomagot, kivette hatalmas, tarka zsebkendőjét és megtörülte a homlokát. Aztán halkan megkopogtatta az ajtót. Az óvatosan kinyílt és a viceházmesterné legnagyobbik fiának sápadt feje jelent meg a nyílásban:

— Elvitted a gyerekeket? Bejöhetek? — kérdezte az öreg suttogva. A fiú szintén suttogva felelt:

— Bent vannak a házmesternénénél. Azt mondta, ottmaradhatnak, amíg elkészülünk.

Felkapta a fát és előrement; az öreg a nagy csomaggal utána. Az ajtót nyitvahagyták és így az én két kislányom lélekzetvisszafojtva figyelhette, amint a gyerek, meg az öregember felállítják a fácskát a sötét tűzhely előtt és az «angyal» kibontja a hatalmas csomagot. Jókora Betlehem került elő belőle, istállóval, juhocskákkal, pásztorokkal, és egy világoskékre mázolt, palástos Szűz Máriával.

Miközben figyeltem, amint a filléres apró gyertyácskákat, vékony drótocskákkal a kopasz ágakra erősítik, és egy-egy piros papírba burkolt szalóncukor is kerül ide meg oda — lassan eszembe jutott az a párbeszéd, amit a napokban hallottam, amíg a liftre vártam:

— Kapiknét bevitték a Rókusba, nem hallotta? — szólt János bácsihoz a házmesterné. — Kezelába csupa görcsbe húzódott, alighanem meghűlt szombaton a mosásnál.

— No, szegény gyerekek, éppen a szent ünnepre maradnak magukban? — Csóválta a fejét az öregember, aztán nyögve és izzadva továbbindult, vézna testét meghajtva a nehéz zsák alatt.

Ez volt az a párbeszéd, ami most emlékezetembe ötlött. Megfogtam a két kislány kezét, akik mozdulatlanul bámultak a piszkos ajtóra, amelyet a kis inasgyerek épen most csukott be. A nagyobb lányom rámemelte sötét, mély szemét és azt suttogta:

— Kár, hogy becsukták az ajtót. Nem láthatjuk, mikor átváltozik!

A kisebbik maga elé nézett és átszellemülten mondta:

— Én láttam! Az arca, meg a szeme már átváltozott! A ruhája nem számít! Igazi angyal volt, tudom!

— Én is tudom! — bólintottam reá csöndesen.

Magyar művészet

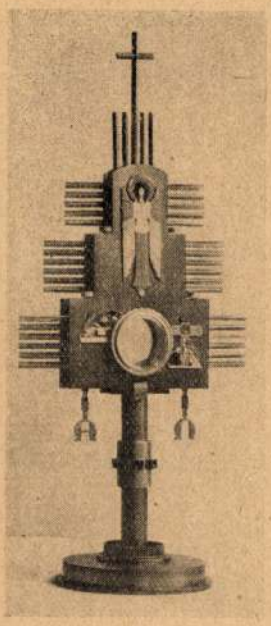

Szentségtartó
(Főv. Iparrajziskola)

Az Árpádok, vegyesházi királyok alatt, amikor Magyarország Európa egyik vezető hatalma volt, versengtek a királyok és főpapok, hogy minél pompásabb templomok hirdessék Isten dicsőségét, meg az építtetők jámborságát. De arra is volt gondjuk, hogy a királyi paloták, kolostorok minél szebbek, művészibbek legyenek, meg hogy a várkastélyok már messziről elárulják: nemcsak gazdag, hanem művelt, művészetet pártoló urak laknak benne. Az évszázadokig alig szünetelő háborúban, sajnos, elpusztult ezeknek a műalkotásoknak legnagyobb része. Ami megmaradt, azt a törökök nemtörődömsége, meg a magyarok nagy elszegényedése engedte romba dőlni. Sőt, amit a törökdúlás is meghagyott, meg a kuruc-labanc váltakozó hadiszerencse se perzselt fel, az a műemlék még a múlt század második felében se volt biztonságban. A zsámbéki templomot például a múlt század hetvenes éveiben robbantották fel a falu lakói, hogy a faragott köveket Budapestre fuvarozzák, utcakövezésre adják el Európa egyik legszebb csúcsíves templomának rombadöntött falait.

A török hódoltság alatt nemcsak az Alföld, hanem az egész környező vidék templomai, kolostorai elpusztultak. Buda felszabadulása után megindult persze az építkezés, egymásután épültek a barok, majd klasszicista stílusú templomok, paloták, az elpusztultnál kisebb és szerényebb, de még mindig szép és művészi vidéki kastélyok, udvarházak. Rengeteg épült, de ebből a fellendülésből a magyar művészeknek nagyon kevés haszna volt. Bécsi, gráci építészek, esetleg olasz mesterek voltak a tervezők, osztrák, olasz festők műhelyéből került ki az oltárkép, a mennyezet freskója. Az oltárokat, szobrokat, szószékeket, a templom egész szobrászati díszét olasz mesterek faragták. Ha pedig szerényebb anyagi eszközök álltak csak a megrendelő rendelkezésére és nem futotta volna márványra, akkor tiroli fafaragók szobrai díszítették a templomot. Külföldi művészek dolgoztak Pannonhalmán, Egerben, Pesten és Budán, a magyar művészek meg kénytelenek voltak kivándorolni, vagy itthon éheztek, mert nem jutottak tehetségüket fejlesztő, megélhetésüket biztosító feladathoz.

A múlt század második felében, a kiegyezést követő általános nagy fellendülésben egyszerre virul ki a magyar művészet. Azután jött a világháború és utána újra egy szegény ország nézte fájó szívvel, de bizony tehetetlenül művészeinek nyomorúságát, azt, hogy milyen kevés feladattal bízhatják meg az elismert, nagy mestereket is, milyen kevés, szinte semmi munka nem jut a fiatal nemzedéknek. Keresni, kutatni kezdték, milyen munka felelne meg a magyar tehetségek művészi becsvágyának, ami legalább szűkös kenyeret is biztosítana nekik, milyen munkára jut még az ilyen nehéz időkben is legalább pár garas?

Körülnéztek művészek és műbarátok és látták, hogy egyszer egy oltárkép kell, máskor egy szobor, vagy keresztelő medence. Lakásukban szeretnének egy szép Madonna képet, vagy örökmécsest, szenteltvíz-tartót. Kevés pénz áll rendelkezésre, de az olasz, meg a tiroli tömegtermelés ezért a szerény összegért is szállítja mindazt, ami kell. Arra, hogy művészeknél érdeklődjenek, a legtöbb megrendelőnek nem is volt bátorsága. Le az iparművészek összefogtak és elhatározták, nem engedik át ezt a munkát idegeneknek. Megcsinálják ők, legalább minden lakásban, templomban magyar szív munkája szól magyar szívhez.

Lux Elek: Matyó-Madonna (Herend)

Gondolkoztak, azután munkához fogtak. Márványszobrot nem adhatott a szobrász a kispénzű vásárlóknak. De csinált egy matyóruhás, gyönyörű magyar Madonnát. Egy porcelángyár sokszorosította ezt a Madonnát és ez már eljuthat a magyar otthonokba. Művész tervei szerint szövik meg a magyar szentek, a Madonna képét. Nem francia gobelintechnikával, mert azt vajjon ki tudná megfizetni? Torontáli technikára gondol a tervező művész és már el is készülnek a legszebb magyar szentképek.

A régi ötvösök el se tudták volna képzelni, hogy templomoknak ne ezüstből, aranyból, drágakővel, művészi zománccal készüljenek a kegyszerek. Pedig a régi ötvösmunkák értékét se a ma rettenetes drága nyersanyag adja meg hanem a művészi munka. Az ötvös művészete vasból, rézből, bronzból éppen olyan szép kelyheket, tálakat, kereszteket alkot, mint gazdag korszakok művészei aranyból, ezüstből. Éppen olyan értékesek ezek a munkák, mert hiszen magyar iparművészek lelke él minden darabban, amit imádkozó magyaroknak készítenek.

Benedek Rózsi.

Magyar Lányok 1940. 13. sz.

Lux Elek

Az pest

Néhai Gróh István az Iparművészeti Főiskola igazgató siremlékét, Lux Elek és Demkó Rezső bronzszobrát a héten leplezték le

Nemzeti Újság
Képes rnell.
1939 márc. 19.

ILLUSTRIRTE FR

Voile zu
annter zu
nel-Besatz
Armlöcher

r Foulard
le. Ueber
Band.

3. Anzug mit langer Jackentaille aus gestreiftem Flanell. Spange zum Schluss der kurzen doppelten Vordertheile. Schnebbengürtel. Chemiset aus Leinen. Schirm mit knorrigem, fruchtverziertem Holzstock. Basthut mit Federn.

4. Anzug aus Changeant-Seide. Stoffpuffen und Schleifen als Rocksaum-Verzierung. Abgesteppte Fältchen schränken Aermel und Taille, letztere miederartig ein. Gurt und Kragen-Garnitur aus Band. Runder Hut mit Blumenstrauss.

Druck der „Stey

hogy az akkori közbirtokos-osztály asszonya nagyot haladt a művelődésben? És véletlen-e, hogy ezek az asszonyok neveltek annyi kiváló embert a hazának? És szükséges-e magyarázat? Nemcsak az, hogy a lelkük szomjas volt a kultúrára. Hogy milyen szomjas volt azelőtt is, bizonyítja rengeteg írásbeli emlék. De az irodalmi kultúrának ez az elterjedése s ennek nyomán a középosztály, — középbirtokos osztály, még akkor, — asszonyainak szellemi előrehaladása ilyen általánosságban csak azért volt lehetséges, mert aránylag jó módban éltek. Legalább is megvolt a lehetőség arra, hogy jó módban éljenek. Ha a férfi gazdálkodott: ez volt a legkényelmesebb megoldás, de nem mindig a legszerencsésebb: sok volt a jóból, az asszonynak nem igen volt dolga s megtermett a kékharisnya-típus lassan. De ahol a férfi politizált, vagy kártyázott, ott az asszony vitte a gyeplőt, ha arravaló volt. És valójában ezek között az asszonyok között kereshetjük a férfi szemében is ideális nő típusát. Az ideális nő, — a férfi szempontjából, — aki: 1. Állandóan otthon van. 2. Háztartását rendben tartja. 3. Nem kér a férjétől pénzt. 4. Sohasem teszi azt a benyomást, hogy túlerőltette magát a munkában, mégis megvan minden. 5. Külsejében szelidnek, tehetetlennek, segítségre szorulónak tünik fel. 6. A férfi úgy érezze, hogy ő parancsol otthon.

A XIX. század középosztálybeli asszonya mindennek nagyszerűen megfelelelhetett.

Állandóan otthon volt, — (már aki otthon volt s hajlamot érzett magában arra, hogy dolgozzék s a gyermekeit nevelje; ma is van, aki a korzón sétál e helyett s akkor is volt, aki minden keresztelőn, lakodalmon, temetésen, születésnapi uzsonnán megjelent s mindegyre elszaladt a szomszédba valami jóízű pletyka örömére,) — állandóan otthon volt. De mi volt ez az otthon? Először is: egy egész ház, földszintestől, emeletestől, pincéstől, padlásostól. Azonkívül udvar, kert, istálló, — egész kis birodalom! Aki arravaló volt, csodát tehetett benne! Rendezhette, rakosgathatta, pénzt szerezhetett belőle. És elláthatta a házat! Szégyen lett volna fűszeren kívül valamiért a boltba küldeni. Volt mivel dolgozni, volt mivel rendelkezni, különösen, ha a földeken is az asszony járt utána a gazdálkodásnak. Egészséges, szép, szívgyönyörködtető munka. Produktiv munka! S hogyne tarthatta volna rendben a háztartását? Miska, az udvart söpörd! Lizi, azokat a sajtárokat azonnal csillogóra mosd! Kati, holnapra két mosóasszony álljon be munkára! Nem azt mondom ezzel, hogy ő nem dolgozott. Csak azt mondom, hogy volt módja beosztani a munkát. Természetes, hogy itt is lehetett valaki pazarló vagy fösvény, ügyetlen, vagy lusta. De a lehetőség megvolt hozzá s nagyjából a rátermettség is: hiszen az édesanya okosan mindig gondolt reá, hogy a leányából jó háziasszonyt neveljen.

De . . .

De a gyerekek (kevés kivétellel!) naphosszat nem látták az anyjukat, dajka öltöztette, dajka vetkőztette őket, — sok úrigyerek tót vagy sváb dajkájától tanult először beszélni. Később a kertben voltak. Napestig nem látta néha a szülő a gyermeket. A fiúgyermek megedződött, egészséges volt, de szigorúan kellett tartani, mert elvadult. A leánygyermek más volt: ő az anyja mellé került, amint a háztartás tanulásának az ideje elkövetkezett. De csak akkor! Ezzel nem azt akarom mondani, hogy dédanyáink mulasztást követtek el, amikor nem ápolták maguk a gyermekeiket. Csak azt akarom mondani, hogy sokszor éppen úgy nem lehettek a kisgyermekükkel, mint ahogyan ma nem lehet vele az irodába járó asszony. A férfi azonban ennek nem jött a tudatára máig sem. Ő csak azt látta és látja, hogy az asszony otthon élt, a háztartás rendben volt s hogy ritkán, vagy soha nem kért pénzt, legfeljebb ruha kellett neki, az is csak ünneplőre. A többit megszőtték-fonták otthon. Neki magának nem kellett megerőltetnie magát, a béresek, mosóasszonyok, konyhalányok serege közepette. Hanem azért, ha felöltözött imbolygó krinolinjába, az ember, — a férfi, — azt hihette volna, rögtön elfújja a szél. Olyan keskenynek, kicsinek tünt fel a legkerekebb, legpirospozsgásabb arcocska is ebben a viseletben! A modora pedig bátortalan volt és szelid, amint a férfiak titokzatos ügyeire, a politikára, a nagyvilágra terelődött a szó, amiben nem voltak járatosak. Ezért érezték magukat a férfiak messze fölöttük. És mert az asszony is önkénytelenül alacsonyabbrendűnek érezte a háztartási munkát a politikánál, hajtotta meg tekintélyes férje előtt gondolkozás nélkül a fejét s volt a férfi korlátlan úr a házban, — sokszor csak látszólag, de legtöbbnyire maga az asszony is hitte . . . Hogy azután mi történt, arról nemsokára beszélünk.

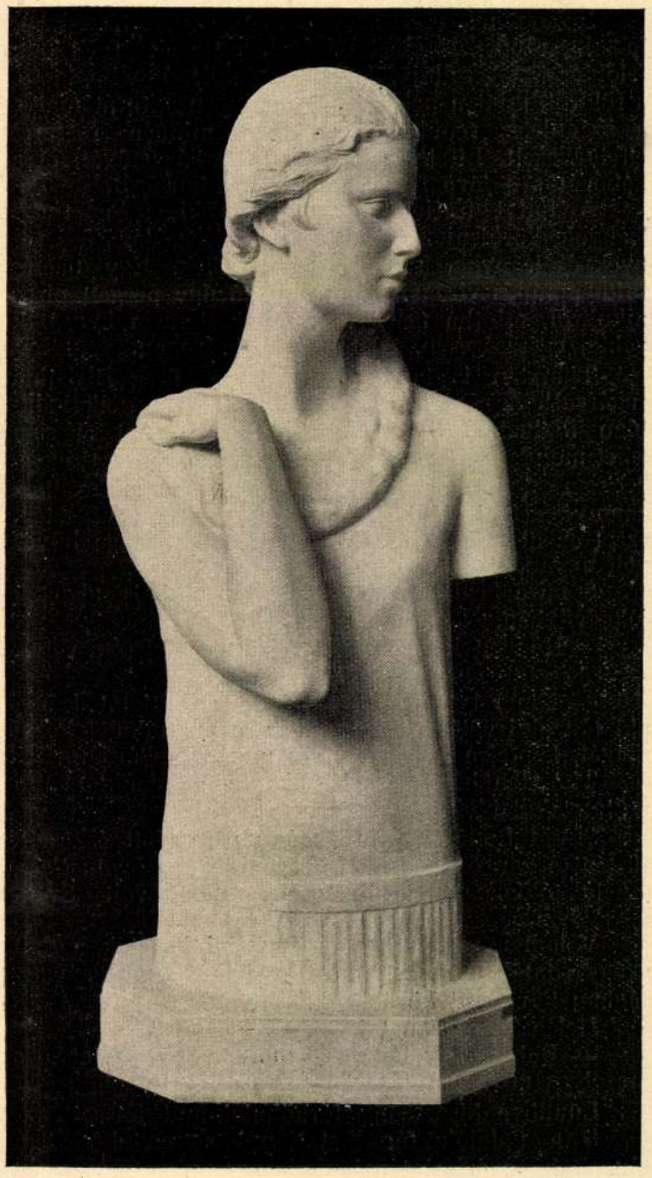

A művész hugának képmása. Lux Elek szobormüve az Ernst-Muzeum kiállításán

Uj Idők 1928. febr. 12.

A bálozó Budapest

Mühlbeck Károly rajza

Bessel doktor feltámadása

— Regény —

Jogos magyar fordítás.

Irta: **Ludwig Wolff**

Fordította: **Fodor Gyula**

7. folytatás

11:

A parti ház visszhangzott a kacagástól. A vendégek vidámsága ellenállhatatlanul magával ragadott mindenkit. *Igazi* fiatal művészek, *igazi* fiatal leányok gyültek itt össze, hogy Thorsten Gleerupot ünnepeljék s az övével együtt a maguk tündöklő ifjúságát is, gondtalan, boldog, napfényes életét.

Helene Bessel kissé elfogultan, tartózkodóan fogadta vendégeit. De tartózkodása az első félórában feloldódott. A szilaj jókedv forgószele úgy kapta fel a földről, mint a pelyhet s ő boldogan adta át magát a szédületes repülésnek. Közben minden rosszról elfeledkezett. Elfeledte saját magát, házasságát, el a háborút s a jövő fenyegető bizonytalanságát.

A fiatal férfiak udvaroltak neki s a fiatal leányok körülrajongták. Szálas, délceg, jóvérű legények és leányok, szőkék, kékszemüek. Egy nemes fajta pompás virágai. S a svéd szó úgy pergett piros ajkukról, mintha nem is beszéltek, hanem kacagtak volna, egészségesen, teletorokból, boldogan.

Thorsten is boldog volt s az öreg Kristina sugárzott. A rózsák, szegfük, liliomok, rezedák kábítóan illatoztak. S az ünnepi ebéd... Azt el sem lehet mondani, hogy mennyit ettek. Órákhosszat egyebet sem csináltak, mint ettek. És ittak. Borral kezdték, champagneival folytatták s jeges puncccsal végezték, ezzel az alattomos, északi itallal, amely maga hűvös volt ugyan, de lángra gyujtotta a vért.

S mire bealkonyodott, még táncolni is akartak jókedvükben.

— Hogyan képzelik? — kérdezte Helén nevetve. — Táncolni, ebben a hőségben?

— Nincs is meleg, — felelte egy fiatal leány, aki táncolni való kedvében már nem tudta fékezni magát, képtelen volt rá, hogy nyugodtan álljon.

Thorsten két festővel felkapta a pianinot s a műteremből kivitte a partra.

Sigrid Lundbye, aki nehány perc előtt érkezett, tüstént a zongorához ült és rázendített a *Jeannettere*, amely akkor a legdivatosabb nóta volt Svédországban.

Valamennyien ujjongva énekelni kezdték a dalt s úgy ropták a táncot, hogy a por félembermagasságban kavargott körülöttük.

Helén Thorstennel járta.

— Bolond egy tánc, — mondta elragadtatva s mosolyos arccal, a férfi karjában.

Lundbye kisasszony fáradhatatlanul játszott.

S a fiatalok fáradhatatlanul s magukfeledten táncoltak az óriási táncteremben, amely fölött már kigyultak az első csillagok.

Az éj dalolt. A tenger brummogta énekéhez a basszust. S a fehérmellű sirályok sikoltoztak.

— Sajnálom, nem tudok tovább, — mentegetődzött Helén, amikor az ötödik fiatalember kérte táncra.

S Thorstenhez menekült, aki éppen ekkor vált el egy vereshajú, szépségesen szép Brünnhildétől.

Thorsten belekarolt s elvezette a táncolók köréből.

A zene elhalkult mögöttük s a tenger hangosabban morajlott.

— Eszeveszett egy társaság, — mondta Helén s csodálkozott, hogy milyen telten, ércesen szól a hangja.

— Hogy hétköznap okosak tudjunk maradni, néha el kell veszíteni az eszünket. „Okosnak" lenni, mindig „okosnak": elviselhetetlen.

Az asszony nevetett:

— Maga úgy beszél, Thorsten, mint egy ünnepi szónok. Vagy, mint egy prédikátor. Vagy, mint az öreg Björnson. Vagy, mint... tudom is én hogyan. Nem vagyok ura gondolataimnak. Úgy látszik, nekem is sikerült elvesztenem az eszemet. Becsiptem. Nem nagyon, de becsiptem. Hogy az ördög vitte volna el, aki a Caloric puncsot kitalálta!

Tovább mentek a parton.

— Nem a puncstól vagyunk részegek, Helén asszony. A fiatalságtól. Az élet örömétől. Attól a boldogító gondolattól, hogy nem haltunk meg. Hogy élünk!

— Ne szavaljon, Thorsten. Becsiptem. Botrány, de így van. És egyre nevethetnék. Ráadásul pedig halálosan elfáradtam.

Karját kiszabadította a férfi karjából s leült a homokba, amely még forró volt a nap hevétől.

Messziről eltompultan hangzott a tánczene egyenletes ritmusa.

— Táncolnak, pihenő nélkül. Végkimerülésig. Reggelig. S vélök táncolnak a csillagok is, Thorsten. Nézze csak...

A férfi leheveredett melléje s felnézett az égboltozatra.

— Valóban. Velük táncolnak a csillagok...

— De ott délen, vagy nyugaton, vagy tudom is én, melyik tája az a világnak, felhő emelkedik a tenger fölé...

Keze Kelet felé mutatott.

A férfi ajkához vonta az elefántcsontszín kezet s minden ujját csókokkal borította el.

— Olyan fáradt vagyok, hogy tüstént el tudnék aludni.

Ludwig Wolff legnagyobbszabású regénye: A játékos, megjelent. Ára 6 pengő.

Mire fizethet elő az Uj Idők olvasója azon a befizetési lapon, amelyet a mai számhoz mellékeltünk:

6.40 *pengővel* Az Uj Időkre, negyedévre

8.40 „ (8.80 pengő helyett) Az Uj Időkre, negyedévre és a Milliók Könyve három regényére

8.— „ (8.40 „ „) Az Uj Időkre, negyedévre és az Én Ujságomra, negyedévre, vagy a Százszorszép Könyvek három regényére

8.40 „ (8.80 „ „) Az Uj Időkre, negyedévre és Magyar Lányok-ra, negyedévre

9.20 „ (10.20 „ „) Az Uj Időkre, negyedévre, Az Én Ujságomra, negyedévre, Az Én Ujságom könyveire, negyedévre

10.— „ (10.80 „ „) Az Uj Időkre, negyedévre, a Magyar Lányok-ra, negyedévre és Az Én Ujságom negyedévére, vagy

10.— „ (11.80 „ „) Az Uj Időkre, negyedévre, a Magyar Lányok-ra, negyedévre és a Százszorszép Könyvek három regényére

10.40 „ (11.20 „ „) Az Uj Időkre, negyedévre és az Egyetemes Regénytár sorozatára, negyedévre

12.40 „ (13.60 „ „) Az Uj Időkre, negyedévre és az Egyetemes Regénytár sorozatára, negyedévre és a Milliók Könyve regényeire, negyedévre

12.— „ (14.20 „ „) Az Uj Időkre, negyedévre, Egyetemes Regénytárra, negyedévre és a Százszorszép Könyvek három regényére

12.50 „ (12.80 „ „) Az Uj Időkre, félévre.

18.— pengővel (23.— pengő helyett) előfizethet:

Uj Idők	negyedévre
Egyetemes regénytár . .	„
Milliók Könyve	„
Magyar Lányok	„
Százszorszép Könyvek . .	„
Az Én Ujságom	„
Az Én Ujságom Könyvei .	„

Vagyis 18 pengőért ellátjuk egész családját három hónapon keresztül folyóiratokkal és küldünk önnek tizenkét elegánsan kiállított művészi, érdekes regényt.

Kérjük olvasóinkat, jelezzék a befizetési lapon, hogy az előfizetési díjon felül küldött összeg mire szolgál.

A Milliók Könyve új sorozatának megindulása alkalmából, több ezer előfizetőnk kérésére a **Milliók Könyve** kedvezményes előfizetési árából az **Uj Idők előfizetői számára** még külön kedvezményt adunk.

Az Uj Idők előfizetői a Milliók Könyve

1/4 évfolyamára	(három regényre)	2	pengő	40	fillér	helyett	2.—	pengővel
1/2 „	(hat regényre)	4	„	50	„	„	4.—	„
egész „	(tizenkét regényre)	9	„	60	„	„	7.50	„

fizethetnek elő. Akik magasabb áron fizettek elő, a különbözetet a Milliók Könyve következő negyedévi előfizetési árának beküldésekor levonásba hozhatják.

A Milliók Könyve legközelebbi száma ugyancsak 160 oldal terjedelemben közli **Georg Fröschel: Soha ilyen nászutazást!** című regényét, Kosáryné-Réz Lola művészi fordításában.

UJ IDŐK SZERKESZTI **HERCZEG FERENC**

XXXV. évfolyam, 40. szám
Budapest, 1929 szeptember 29.

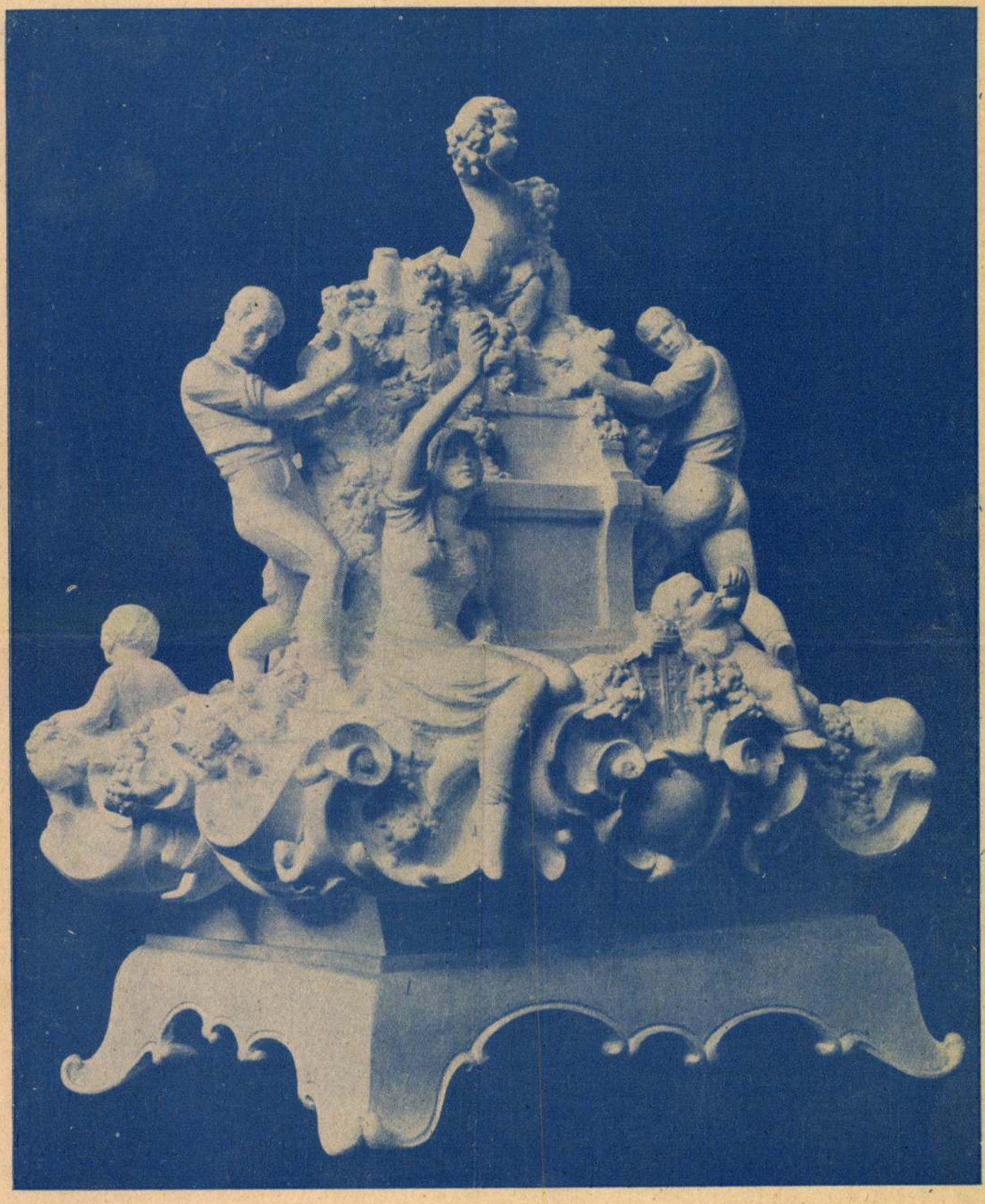

Magyar szüret.

Lux Elek porcellán-szoborcsoportja, amelyet a herendi gyár számára a közoktatásügyi minisztérium megbizásából mintázott

Kiadóhivatal: Budapest, VI., Andrássy-út 16.

Ára 50 fillér

LUX ELEK: LEÁNYKAFEJ
A Szinyei Merse Pál Társaságnak
a Nemzeti Szalónban rendezett IV. kiállításából

MAGYAR MÜVESZET
1933. 376. l.

Lux Elek

nak az égben, mint emberré varázsolt felhőfoszlányok.

Poseidon, a tenger-isten birodalma tárul elénk a következő csoportban felhőtalapzaton, amelyen a háromágú szigonnyal felfegyverzett Poseidon feleségével Amphitritével és udvarával nyargal, tömörebb, sötétebb, cseppfolyósabb, mint az előbbi hasonló talapzatok. A puha felhőpárnákon elterülő Amphitrite mintha szőke testvére lenne Nyxnek. Nőiségében hangsúlyozott aktja valósággal a germán mythologiából lépett ki. Körülöttük kagylókürtön, hárfán muzsikáló tritonok, nereidák, közülök az egyik, a csoport élén a tenger kincseit, gyöngyöket tartja magasan feje fölé. Poseidon mögött a felhők feltornyosulnak, hogy hátterül és talapzatul szolgáljanak a szárnyas, meztelen ifjú Zephirosnak, az enyhe nyugati szellő istenének, akinek félig háttal álló karcsú alakja, lobogó haja a tavaszi fuvallatot szimbolizálja. Mellette zord fivére, Boreas arcát eltakarva, a föléje boruló zivatarfelhőket idézi föl. Legtöbben előrefigyelnek, hogy tanúi legyenek a szépség istennője születésének.

Lotz Olympusán már varázslatos meztelenségében áll előttünk Aphrodite. Nem a tenger habjaiból kél ki, hanem a hamvas felhőktől átitatott fény birodalmából. Talapzaton látszik állani, testének vonalai antik szoborábrázolásokra emlékeztetnek, de re-

másba kulcsolódó rajuk. Mintha teljesen súlyukat veszítették volna, oly könnyedén, csapongva keringenek a levegő tengerében. Terpsychore hátán fekszik, gondtalanul úszik az örömteli lét önfeledt, tiszta mámorában. Csak aki az antik és az újkori művészet emlőjén nevelkedett, lehetett képes a múzsáknak ezt a keringését ilyen harmonikusan megoldani. A repdeső drapériák csodálatosan egészítik ki a figurálisok onduláló vonalait. Sehol semmi erőszakos törés, mindenütt az egymásba áramló lágy körvonalak, mindenütt a szűzi testek nemes mozdulatai uralkodnak. Alant, Apolló lábához legközelebb a diadémmel koronázott Melpomene, a tragédia komor múzsája germán emlékeket ébreszt bennünk. Hozzá hasonlóan ábrázolta Feuerbach Medeát. Ő az egyedüli, aki nem vesz részt az örömteli repülésben, pedig a reá támaszkodó Thalia, a komédia múzsája szinte hívni látszik őt. Egyike a legmerészebb rövidülésben ábrázolt alakoknak. Ez a kék ég előtt lebegő csoport egyedül is elég arra, hogy Lotz Károlynak antik eszményektől táplált, tiszta renaissance képzeletét legtökéletesebben bizonyítsa. A múzsák hadával zárul az Olympus fenséges gyűrűje.

Bár a kompozíciót elsősorban a vonalak éltetik, Lotz mégis a színek örömteli óceánjában fürészti isteneit. A temperafestés fénytelen derűje, világos frissesége ömlik el az

lani a kedves mamának. Maudra gondolt, a forróvérű párizsi félszűzre, a *Századvégi leányok* hősnőjére és merészen kockára téve a bácsi tiszteletét a szerelméért, odasugott neki halkan:

— Hát én a lábamat így nem mutathatom meg magának, de ... maradjon itt, én pedig majd odaülök a hintaszékbe, szembe. Hintázni fogok és ...

... Emlékszik még erre, Kedves Néni? Én emlékszem, mert kis fiú voltam, ott ténferegtem a zsúron a nagyok közt és véletlenül meghallottam, mikor ezt súgta a bácsinak.

Kedves Néninek ugyanis az arcocskája kedves volt ugyan akkoriban is, de szépnek éppen nem volt mondható. Inkább gerjeszthetett tiszteletet, mint szerelmet. A lába ellenben! ...

Mert én is láttam ám, nemcsak a bácsi. Volt ugyanis annyi eszem, hogy a helyemen maradjak a hallottak után. Láttam és áldom a jó Istent, hogy még tizenkétéves sem voltam egészen, mert ha történetesen huszonöt vagyok, alighanem én vettem volna feleségül Kedves Nénit, nem a bácsi.

.... Ne tessék haragudni, hogy ezt a történetet annyi esztendő után ilyen indiszkrét módon kitálaltam. És pironkodni se méltóztassék, hiszen az utókor fényesen igazolta Kedves Nénit, általános, nyílt szokássá téve a lábmutogatást, amihez Kedves Néninek annak idején még merész elhatározásra és annak a meggondolására volt szüksége, hogy a cél szentesíti az eszközt.

Alighanem az ezzel kapcsolatos kis lelkifurdalás az oka annak, hogy Kedves Néni a mai rövidszoknyaviselést erkölcstelennek bélyegzi. Akkor erkölcstelennek érezte a saját eljárását, ma tehát erkölcstelennek ítéli a másokét.

Pedig Kedves Néni téved.

Az erkölcstelenség nem a vádlimutogatásban van s a Kedves Néni eljárásában sem az volt erkölcstelen, hogy megmutatta a lábát a bácsinak, hanem az, hogy titokban és csak a saját lábát mutatta meg neki.

Kedves Néni korát megelőzve rájött arra, hogy abban az időben a szép arcuak javára szörnyű igazságtalanság történik a nők versenyében a szépermetűek rovására. A női szépséget ugyanis akkoriban, a termetet a torzításig elburkoló divat mellett, csak az arc után ítélték meg. A kevésbbé szép arcuak ennélfogva, hiába voltak esetleg termetre százszor szebbek, hátrányos helyzetbe kerültek, mert a szépségük rejtve maradt. Kedves Néni ebből levonta önmagára nézve a következtetést: megmutatta a lábát és elbájolta a bácsit. Ujító volt, úttörő, mert utána ezt teszi ma az egész női nem, amely ma nemcsak arccal, hanem lábbal is hódít. Ma általánossá és nyilt harci eszközzé vált az, amit Kedves Néni egyedül csinált és titokban.

Ez nyilt, becsületes versenye ma a lábaknak és nincs benne semmi erkölcstelen. Néni eljárásában az volt az erkölcstelenség és azért érzett lelkifurdalást, mert ezzel a tiltott eszközzel tulajdonképpen kijátszotta a konkurrenseit. Puskával harcolt íjjak és dárdák ellen. Lovagiatlan volt a többi versenytárssal szemben, sőt a bácsival szemben is, akit elszédített, anélkül, hogy alkalma lett volna szegénynek összehasonlító tanulmányokra.

A rövidszoknyadivat általánossága tulajdonképpen arra jó, hogy megakadályozza az ilyen néni-féle, divatellenes hódítóeszközök alkalmazását. A titokban való megszegését és kijátszását a versenyszabályoknak. A nők szempontjából tehát igazságos és ennélfogva nem is erkölcstelen. Legfeljebb kellemetlen azoknak, akiknek csúnya lábuk van.

A mohamedánoknál egészen a legutóbbi időkig erkölcstelenség volt az arc mutogatása. Szemérmetlenség volt fátyol nélkül idegen férfi előtt megjelenni. És egy födetlen arc hihetetlen izgató és szenzációs látvány volt minden török úr számára.

Ahol a nők födetlen arccal járnak, ott csak a szép arc kelt érdeklődést. Ugyanez az eset a lábakkal is.

Azelőtt egy-egy karcsú boka megpillantása esős időben, vagy villamosra szállásnál esemény volt és kellemes szenzáció. Ma? Az ifjúurak tekintete minden különösebb érdeklődés nélkül siklik el a térdig látható, selyemharisnyás lábakon s ugyancsak szépnek kell lenni annak, amelyiken a szemük mégis megakad.

Hol van itt izgalom, erotika, vagy erkölcstelenség? Sehol! Annyira sehol, hogy már kezd is a dolog unalmas lenni.

Kezdjük unni a lábakat, higyje el Kedves Néni! Ideje is lenne már áttérni valami más testrészre!

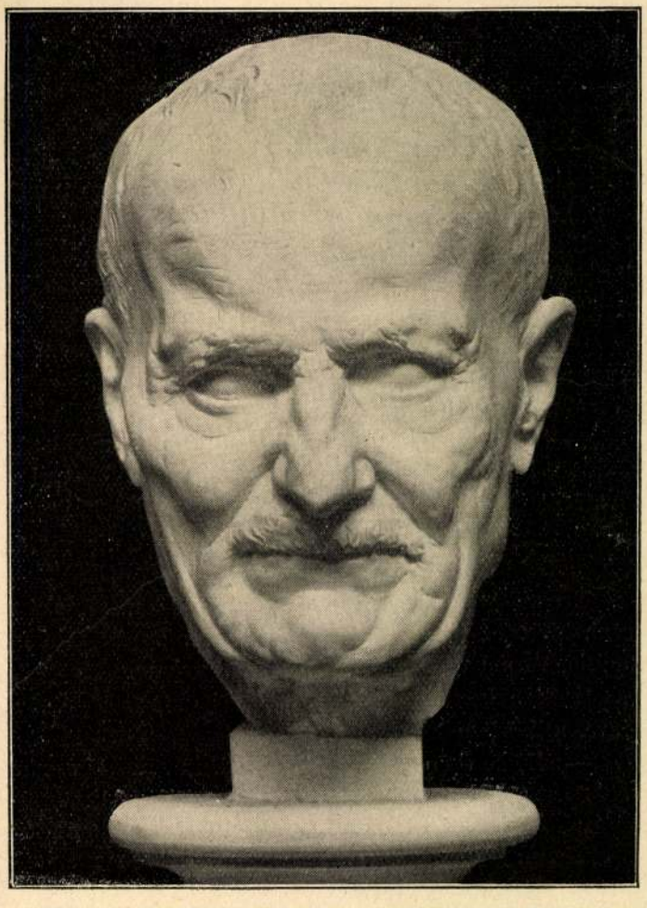

Képmás. Lux Elek szobormüve a Szépművészeti Múzeumban

Ujság 1929. 19.7.

Kurta és hosszú

Irta: **Csathó Kálmán**

Hogy van az, Kedves Néni, hogy egy idő óta nem tetszik már se a rövid haj, se a rövid szoknya ellen filippikákat tartani?

Mi történt? Meg tetszett talán szokni a kurta-divatot? Belé tetszett törődni? Vagy csak belefásult Kedves Néni a megbotránkozásba és feladta a meddőnek bizonyult harcot?

Vagy talán észre se méltóztatott venni, hogy újabban lekerült ez a téma a napirendről?

Mert lekerült. Erre mifelénk legalább már alig esik szó róla; legfeljebb olyankor, ha a társaságnak egy-egy új hölgytagjáról, mikor a kalapját leteszi, kisül, hogy kontyot visel.

Ilyenkor a többiek, a rövidhajuak körülcsodálják, mint valami ritka tüneményt és karban zengik:

— Milyen helyes! Jaj, be édes!

És úgy néznek rá, egy csepp irigykedéssel és egy kis borzongó kíváncsisággal, mint a gyalogember a repülőre. Mint a baromfiudvar szelid libája a felette szálló vadludra. Mint a kispolgári házileány a merész egyéniségű démonra. Vagy, mint ezelőtt tiz esztendővel a kontyosok a bubifrizurásra.

Az illető hölgy pedig szerénykedve mosolyog és azt mondja:

— Igazán nem azért... De nekem nem áll jól a rövid haj. Pedig úgy szeretném...

A többiek azonban tudják, hogy ezt csak azért mondja, mert nem akarja, hogy azt higyjék, ami igaz, hogy tudniillik a divattól elütőt, a merészet, a szokatlant hajhássza.

Mert ő nem „még mindig" visel hosszú hajat, hanem „már megint."

— Csak tudod, szivem, a kalapokkal van baj, — folytatja a kontyos. — Külön kell csináltatnom, mert, amit készen kapni, az mind kicsi...

Ez ugyan panasznak hangzik, de tulajdonképpen dicsekvés. Amit, hogy kissé mérsékeljen, megszólal az egyik hölgy:

— Én is növesztem már. Párizsban már nem is divat a rövid haj!...

A másik ráfeleli:

— Ezt már évek óta hallom és mégis mindenki rövid hajat visel. Sohasem is fog többet kimenni a divatból! Mert kényelmes és higiénikus. És ha százszor hosszú haj lesz is a divat, én már csak megmaradok a rövid frizura mellett.

Erre senki sem mer ellenvéleményt megkockáztatni. Mert ez ma a konzervativ hang. Az erkölcs hangja. A ma erkölcse ugyanis: a hygiene.

Csak a hosszúhajú hölgy jegyzi meg mentegetőzve, miközben kissé elpirul:

— Hiszen én sem... De nekem... tifuszom volt és utána... megnőtt a hajam. A tifusztól.

Bólintanak rá és kórusban felelik, megbocsátón és elnézőn:

— Hát persze! Az más!

De titkon összenéznek és a tekintetük azt mondja:

— Kinőtt ám! Kacérságból! Mert hacacáré vagy!

Pillanatnyi szünet áll be a beszélgetésben, míg végre az egyik hölgy hirtelen új témával töri meg a kínos csendet:

— Hallottátok már? A tavaszi ruhák mind hosszúk Párizsban. A kurta szoknya kimegy a divatból...

Karban helyeslik ezt is, de tulajdonképpen titokban mind meg vannak ijedve. Kivéve azt az egyet, akinek nem szép a lába és emiatt nagyon erkölcstelennek tartja a rövid szoknyát. Ez az egy szívéből mondja:

— Hála Istennek! Gyalázat, amit ma csinálnak! A térde is kinn van a legtöbbnek.

Most egy és ugyanaz a mozdulat következik a hölgykoszorú minden tagja részéről. Olyan egyszerre, mintha vezényszóra történnék. Tudniillik mind lehúzgálják egy kicsit a térdükön a szoknyát, hogy jobban takarjon. Közben a konzervativ hajlamú, aki az imént kijelentette, hogy sohasem fog hosszú hajat viselni, azt mondja:

— Azért a sleppes divat nem fog visszajönni soha többet. Az is rettentő egészségtelen volt. Az utca porát hazahozni a ruha alján! Borzasztó idők voltak!

Neki ugyanis nagyon formás lábfeje van és vékony a bokája, feljebb azonban egy kis hiba van, amit örömest eltakar.

Kedves Néni viszont, aki más szemmel nézi azt a régi világot, mint ezek a fiatalok, nem találja olyan borzasztóknak azokat az időket, amikor még az utcai ruhák is sleppesek voltak. Kedves Néni ugyanis akkor volt abban a korban, hogy a járókelők utána fordultak az utcán, mert, mi tagadás, nagyon sikkesen tudta a ruháját felfogni, ha sár volt. Meg is jegyzi finoman:

— Hja! Abban az időben úrinőnek nem volt lába!

Valószínű, hogy, ha a bácsi nem ülne ott a szegletben, mondana Kedves Néni egyebet is. Igy azonban egy kicsit restelli magát, mert eszébe jut az a régikis eset, amikor még a Prévost *„Les demivierges"* című regénye új volt s *Századvégi leányok* címen megjelent magyar fordítását Kedves Néni is elolvasta titokban. A bácsi akkoriban udvarolt éppen Kedves Néninek, de az ügy nagyon nehezen haladt előre. A bácsi hamis fiatalember volt ugyan, de Kedves Nénit olyan halálosan tisztelte, hogy a nagy tisztelettől nem birta annyira elveszíteni a józan eszét, hogy vallani kezdjen.

Ez volt a helyzet, mikor — ez a Prevost úr kártékony hatása volt, — egy zsúron, a fiatalok szobájában arról folyt a társalgás, hogy milyen szép a szép női láb és a bácsi könnyelműen azt a kijelentést tette, hogy őrá egy szép lábnak sokkal nagyobb hatása van, mint egy szép arcnak.

Kedves Néni ebben a pillanatban olyan lépésre szánta el magát, amit aligha mert volna bevál-

Lux Elek

Nemzeti Újság
Képes mell.
1938. szept. 18.

Földváry Gábor, Lux Elek szobra és

LUX ELEK: A SZOLNOKI BÁBAKÉPZŐ INTÉZET RÉSZÉRE KÉSZÜLT „ANYASÁG". 1926

LUX ELEK

I.

Egy régi tárlat emléke... Abból az időből való, amikor a Képzőművészeti Társulat nagy kiállításain még teljes számban vonult föl az egész magyar művészet. Legalább is mindenki, aki nevet és értéket jelentett. Ezen a tárlaton vitrinben egy táncosnő kis bronzfigurája állt. Alig tizenöt-húsz centiméteres darab és mégis erről a kis szoborról és művészéről, *Lux* Elekről nagyon sok szó esett akkor. Új név volt, új bevonulás, új siker. A kritika, a jury és a nagyközönség egyhangú elismerése fogadta. Érdekes, hogy ezt a méreteiben kis figurát ott a vitrinben mindenki megtalálta. Mindenki figyelmét felhívta graciózus szépsége, mozgásának könnyed és szabad lendülete, a naiv öröm, amely kifejeződött benne s a dekoratív hatás, amelyet kiváltott. Új szobrász volt, aki hozta, új téma és új forma. Nem véletlen, hogy *Lux* Elek első táncosnő figurájának első vásárlója, tehát első esztimálója nem kisebb ember volt, mint *Szinyei-Merse* Pál, aki — ha piktúrájában nem is — életében olyan rajongója volt a táncnak.

Mert *Lux* Eleknek ez a kis szobra a művészet értőin és barátain túl különös nagy öröme volt a tánc híveinek és connoisseurjeinek. Nem azért, mert táncosnőt ábrázolt a maga értékes művészi megformálásában, hanem mert az *új* táncosnőt ábrázolta. Közvetlenül azután volt ez, hogy forradalma zajlott le a táncnak, amely alatt itt a művészi produkciószámba menő balett értendő. Ez a forradalom pedig a táncos figurát újból szobrászi témává revelálta.

Ha a modern művészet nagy mesterei között *Degas*-ra gondolunk, aki szintén sokat és szívesen foglalkozott ballerinatémáival, önkénytelenül is arra kell emlékeznünk, hogy az a régi balett, amelyben

LUX ELEK: TÁNCOSNŐ. 1925

LUX ELEK: TÁNCOSNŐ FÁTYOLLAL. 1921

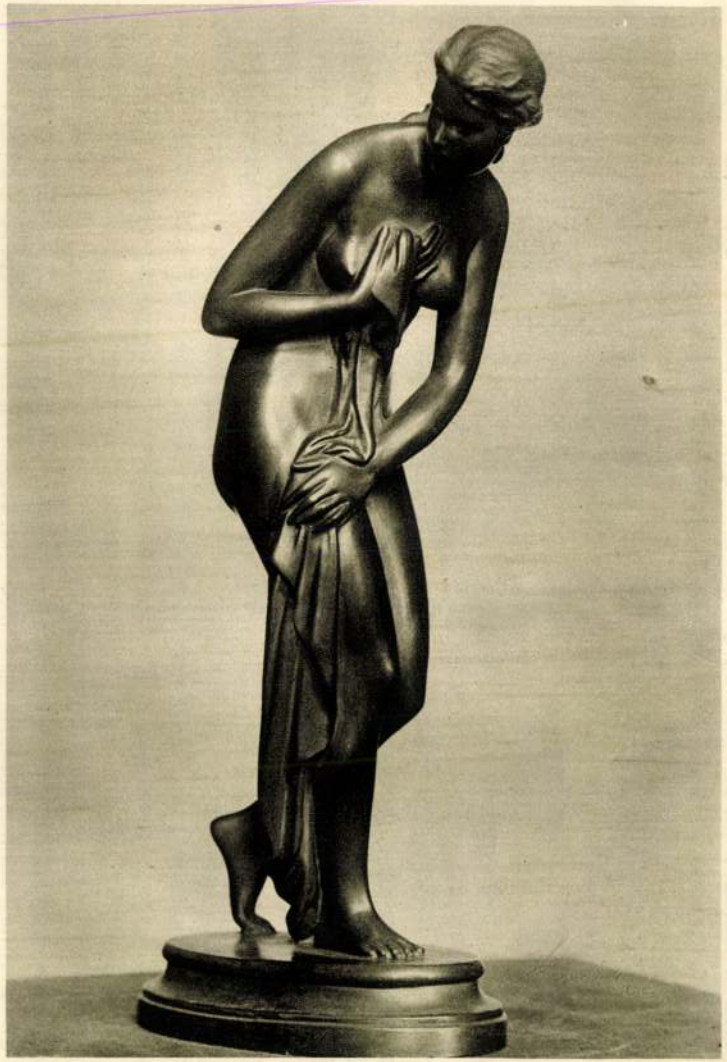

LUX ELEK: ZSUZSANNA. 1924

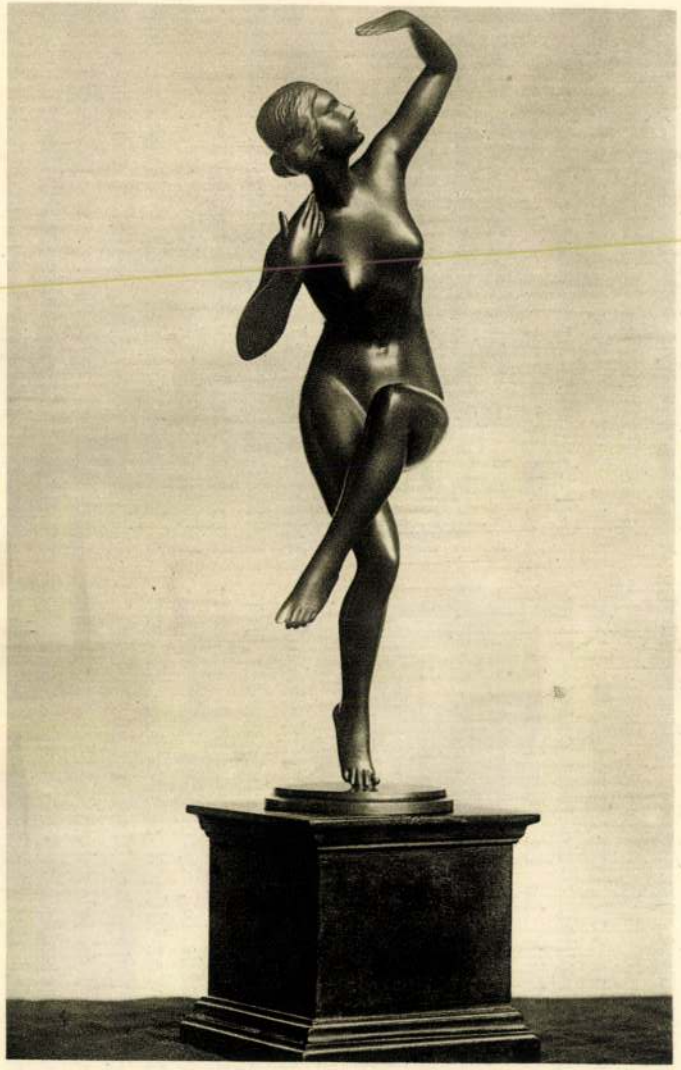

LUX ELEK: TÁNCOSNŐ. 1913
Szépművészeti Múzeum

ő pikturai és grafikai tárgyat keresett, a maga mindvégig ornamentális célzatával csak éppen pikturai és csak éppen grafikai motívumok nyujtására volt alkalmas. Mert ennek a régi balettnek principiuma és lényege az volt, hogy kemény füző páncéljába merevített rövid tüllszoknya bilincseibe foglalta be és rögzítette meg a testet, a láb és a kar mozgásának hagyományos tánclehetőségeivel adott a színpadon dekoratív és ornamentális hatásokat. Ezen túl sem külső megjelenésben, sem lirikumban soha többet. Ekkor következett el — hol görög emlékekre támaszkodva, hol más forrásokból táplálkozva — a tánc reformja, vagy ha úgy tetszik, forradalma. Az ilyen esemény nem véletlenül következik be. Szorosan belekapcsolódott ez is az időnek szabadság- és szabadító mozgalmaiba. Mert a tánc reformja szabadságot és felszabadítást jelentett elsősorban. Elvetését jelentette a merevségnek, a páncélnak, fölszabadítását a test teljes mozgásának és kifejezőképességének. A majdnem lemeztelenített test a maga mozgásának kötetlen ritmusában pedig új föladat volt a szobrász számára.

Lux Elek ezt a föladatot találta meg s megtalálta egyben a már első jelentkezésében ennek leghűbb és legteljesebb kifejezési formáit. A megérzett indulatok hevében szabadon és korlátlanul mozgó test egy pillanatának artisztikus megörökítése az, ami hangot kap benne. S első kísérletében pontosan és jól érzi, hogy a momentánságnak, a mozgási póz labilitásának közvetítésére nem alkalmasak a nagy méretek. A táncos művészi problémája, amely attitüdjének egy-egy pillanatában látszólag a nehézkedés törvényeit győzi le és semmisíti meg, elhihető és megfogható a kisplasztika eszközeivel. Érvényre juthat gráciája, könnyedsége és lendülete. Ha erre az első kis szobrára gondolunk, szinte meglepő a biztosan megtalált eredmény. Lábújjhegyen álló figura, egy lábon, nyilván egy forgás lendületében, egyik föltartott karja jól hajló kiegyensúlyozásában, spirális mozgása vonalai ritmusában is csupa szép hatás. Egy pillanat, a póz egy másodpercnyi töredéke, amelyben ez a test nem maradhat meg, tovább kell mozdulnia, aminthogy előzőleg is a mozgás állandósága hozta el e pillanatába.

Valóban fontos itt a méret kérdése, de talán még fontosabb az a két tulajdonság, amely generálisan végigmegy Lux művészetének egész fejlődésén. Az egyik a nyugalom, a másik az elrendezés tisztasága. Lux minden dolgában az anyagon át érvényesülő nyugalmat hirdeti s ez a kis táncosnő így hat ránk, a maga mozgásának és egyensúlyának teljes labilitásában is abszolút biztosnak. A nyugalmon túl a rendnek, a befejezett tiszta munkának kvalitásai a mozgás szuggesztív hatásának elősegítői.

Nagyon érthető, hogy ez az első nagy siker állandó érdeklődést vált ki belőle a téma iránt. Ma mintegy tizenöt táncosnő figurája van különböző méretekben és fejlődésének különböző állomásairól. Ha ezt a fejlődési vonalat végignézzük, azt látjuk, hogy szorosan követi a modern tánc fejlődését s a kiválasztott pózokban, a mozgásnak egyre vakmerőbb lendületében ugyanazt az utat futja meg, mint a test egyre nagyobb szabadságával, egyre nagyobb biztonságával és mozgásbőségével érvényesülő modern táncművészet. Az első periódus figurái még a tánc örömének naivitását, a mögötte élő indulatok csöndes és halk szépségét formálják meg, ámde fokonként egyre vakmerőbb lesz a mozdulat, egyre hevesebb az indulat, egyre lengébb, minden súlytörvényen felülálló a póz. A megformálás is változik. 1922-ben stílusában még az ancien-regime grafikai és pikturai emlékeire utal és majdnem egészen festői hatású. Három esztendővel később azonban nemcsak e pittoreszkségről és nemcsak az első szobrok lineáris elementumairól mondott le, hanem tiszta szobrászi megformálásban adja az emberi test, a táncoló női test minden szépségét.

Az első táncosnő sikerét sorra követik a többiek. Egyik a Szépművészeti Múzeumba került, több ízben szerepel velük Velencében nemzetközi kiállításokon, mindig azzal az eredménnyel, hogy több példány elkel belőlük, még pedig nem is a laikusok, hanem ismert nevű műgyüjtők válogatják ki. Egyik ilyen Velencében kiállított szobra azután az ottani Giovanelli-múzeumban kap helyet. Mindezek kisebb méretű szobrok. Egyszer azonban megpróbálkozott azzal is, hogy nagyobb tömegekben adja en-

LUX ELEK: UNOKAHÚGOM, LUX RÓZSI. 1922

LUX ELEK: LUX ELEKNÉ. 1921

nek a problémának szobrászi megoldását. Sajnos, az eredményét nem láthatta ő maga sem, mert a világháború kitörése félbeszakította munkáját. Nemcsak a féligkész táncosnő maradt abba, de jó hosszú időre minden szobrászi munkája. Katona lett és ez az új munkaköre épp olyan teljességgel foglalta le, mint ahogy egész életének és egész munkásságának karakterisztikus jegye ez a teljes elmélyülés, alaposság, a rendnek abszolút tisztelete, amely még a legkristályosabb szépségben is érvényesül.

II.

Az ilyen tulajdonságok nem véletlenek. A gyökerük ott van a családban s a fajtában, amelyből a művész kiszármazik. Sőt, Lux Bleknél nem véletlen a művészi hajlam sem. Amilyen ősi és eredeti, erős és teljes a talentuma, annyira bizonyos, hogy a hajlamot kora gyermekkorában készen kapta. A családja Szepesváralján régi zipser patricius familia. Az apja nagy érdeklődéssel a művészet iránt, ifjúságában művészi pályára készült, de a megkezdett út hirtelen félbeszakad, a családfő meghal, gazdátlan marad a régi ház, a műhely és az üzlet. A művész apja kénytelen leszámolni a maga vágyaival és céljaival a család és a tradíció érdekében. Kékfestő és kereskedő lesz, de annyira soha le nem számol, hogy szabad idejét ne festő- és rajzpróbálgatásokkal meg fafaragványokkal töltse el és a textilformáit is maga készíti. Ez amateur-szórakozások közben legalább az a remény élteti, hogy a kedvét, a hajlandóságát, a tehetségének érzését valamelyik gyermekében plántálhatja tovább. Elhatározása volt, hogy ha gyermekei egyikében a talentumnak nyomát sikerül fölfedeznie, képzőművészi pályára adja. Ilyen szempontból figyeli állandóan a gyermekeit és azon iparkodik, hogy érdeklődésüket a művészet dolgaira ráterelje. Gyerekjátékszernek agyagot ad a kezükbe és szorgalmasan, érdeklődve lesi, hogy mit gyúrnak belőle.

A választás végül Elek nevű fiára esik. Ügyesek a rajzai, ügyesek kis faragott figurái s azontúl benne van a művészpályáról elsodort apa bizodalma a maga folytatása iránt. A familia nem hiába zipser és nem hiába patricius. Nem festőakadémiára küldi, hanem a gyakorlat szempontjait véve figyelembe, az ifjú próbálkozó *Bártfára* kerül a *Hölzel*-féle, államilag segélyezett *oltárépítő* szakiskolára. Itt kezdi meg fejleszteni azt a tehetséget, amely egyrészt apai örökség. Valószínű azonban, hogy speciális szobrászi talentumához anyai részről is kapott ajándékot. Ezen a részen egyik elődje a szintén szepességi Boehm József Dániel érmész, a bécsi Burg hivatalos medailleurje.

Az oltárépítő szakiskolát elvégzi. Mesterségbeli ügyességen, e határok közt mozgó építési tudáson kívül nyilván itt szokja meg a zipser vérének annyira megfelelő tisztaságot a munkában. Az oltárépítés speciális feladat, amelynek kiváltképpen való feltétele ez a munkabéli tisztaság. Valaki, aki a felvidék patricius házának levegőjében nőtt föl s azután első tanulmányai a legtisztább műre, az egyházi oltárra irányulnak, ilyen szempontból a nobilitás, tisztaság, hibátlan munka, befejezettségre való törekvés szempontjából olyan impressziókat kap, amelyek nyomtalanul sohasem múlnak el sem egyéni életéből, sem művészi munkájából. Csak arra a *Szent István-vándordíjra* kell gondolnunk, amelyet a Testnevelési Tanács számára mintázott, hogy művészetében pontos és eltörölhetetlen nyomát lássuk a kora ifjúság tanulmányainak. Szt. István trónszékének kiképzése, architektonikus szerkezete, díszítésének szimmetrikus gazdagsága és formája mind arra emlékeztetnek, hogy az egyházi művészet nem idegen terület az alkotó számára.

Az apa, aki így előre megfontoltan művészi pályára adja a fiát, gondoskodik arról is, hogy ne félig készült ember legyen belőle. A gyakorlati szempont, a patricius polgár szempontja ismét győz, a fiatal művésznövendék a budapesti Iparművészeti Iskolába kerül, ahol *Mátrai* Lajos tanítványa 1905-ig, amikorra elvégzi az iskolát s amikor meghal az apja, aki nem érhette meg művészfiának első sikerét.

Két iskola elvégzése után önálló munkát kereshet már. Az első munkát, kivételesen építészeti feladatot, a saját családjától kapja, mégpedig nagyon szomorú

körülmények között. Szepesváralján nagy tűz pusztított és elhamvasztotta Luxék családi házát is. Újat kellett építtetni és ez az első munka, amellyel a maga lábán próbál boldogulni. De ugyanebben az esztendőben már kívülről is kap megbízást: pénzért, tisztességes fizetségért oltárt épít. Alig veszi fel munkájának tiszteletdíját, már búcsút is mond a Szepességnek. Ezzel a pénzzel és némi családi támogatással tovább akar tanulni s az akkori művészi élet centrumába, Münchenbe siet. Münchenbe vonzza még az is, hogy ott tanul legjobb barátja, *Csikász* Imre is. Együtt látogatják vagy pontosabban látogatnák a Képzőművészeti Akadémián, Baltazar *Schmidt* professzor osztályát és studióját. Ámde a bajor főváros s az ottani fiatal művészek élete nincs jó hatással a fiatal szepesi fiúra. Rendhez szokott életébe idegenül és kicsit mámorítóan hat ez a szabadság. A diákos mulatozás mások számára megszokott dolog a munka mellett, ő is végigcsinálja, de idegen benne és elfárad a munka számára. Azonfölül pedig a pénze is elfogy. Alighogy befejeződik az első szemeszter, már kénytelen hazamenni.

Időközben Csikász is otthagyja Münchent s a *brüsszeli* akadémiára kerül. Idevágyakozik Lux is s egy fél év mulva ott is találjuk. Ez az akadémia, mely egyik legszigorúbb rendű és szervezetű iskolája Európának, sokkal jobban megfelel az ambiciózus művész hazulról hozott hajlandóságainak. Mind a ketten hamar kijózanodnak a müncheni vidám emlékekből s egész lendülettel nekilátnak a munkának. Itt komoly dologról van szó. Nemcsak az fokozza a fiatal művészek ambícióját, hogy az esztendő végére jelentékeny díjak vannak kitűzve, hanem ennél fontosabban az, hogy a tanulmányait a főiskolán csak az folytathatja, aki az első év végén ilyen díjakat nyer. A díjakban azonban Luxnál nincs hiány, sőt ezek alapján itthon is kap külföldi tanulmányútra szóló ösztöndíjat. Mindez természetesen erősen hozzájárul a munkakedv, a lendület fokozásához. Paul *Dubois*, Victor *Rousseau* és Charles van der *Stappen* a professzorai, akiknek elismerése a második esztendőben még megszaporítja az elnyert díjakat, sőt a siker s az elismerés legértékesebb formája az, amikor az intézetben feljogosítják egy külön műteremre, ahol önállóan dolgozhat és megrendeléseit is elintézheti.

III.

Három esztendőt töltött Brüsszelben. Utána tanulmányúton London, Páris, Berlin, München, Wien új impresszióit gyüjti össze és 1911 őszén tér haza. Mikor pedig 1912 tavaszán kibérli első műtermét Budapesten, már kisebb megrendelései vannak, azokon dolgozik és ebben az időben készül el: első táncosnő szobra, amelyről megemlékeztünk. Mindössze két évig dolgozik nyugodtan s indul meg komoly és értékes sikerek között művészpályája, amikor a mintázófát a karddal cseréli föl. Saját bevallása szerint irtózik a háborútól. Ez azonban a hagyományainál, a vérénél fogva nem lehet ok arra, hogy legalább annyira katona ne legyen, mint amilyen teljes odaadással néhány héttel előbb még szobrász volt. Mikor az eperjesi 67. gyalogezred behívó parancsát megkapja, *úgy érzi, hogy ez is föladat, munka és kötelesség, amelyet egész becsülettel és egész erővel kell végigcsinálni.* Bár fizikailag nem is túlságosan alkalmas a katonáskodásra, a tisztivizsgán kitünő minősítést kap és gyors útlevelet az orosz frontra. Érdekes dokumentuma annak, hogy mennyire csak a katonáskodásnak élt ebben az időben, hogy teljesen eltávolodik a művészetétől és tiszttársainak java része, akik szabad óráiban is ott látják katonái között, nem is igen hiszik, hogy szobrászművész és nem egyszer megesett, hogy valaki megkérdezte tőle, nem rokona-e az a Lux Elek, aki a táncosnő figurákat készíti. Mégis gondolnak rá, hogy valami köze van a művészethez, de inkább építésznek tartják. Főleg azért, mert valahányszor új fedezékbe kerül, az első dolga az, hogy átépíti.

Az ezredében mások is vannak, akiknek művészhivatása van. De ezek ott kint is foglalkoznak művészettel, hogy szabad óráikban a lövészárkok szörnyű várakozási idejét kitöltsék. De Lux érdeklődését és munkaerejét teljesen leköti katonai feladata és közömbösen hallgatja 1917 nyarán *Kubinyi* festőművész barátjának szemrehányásait e tétlensége miatt. Kubinyi mikor visszatér

LUX ELEK: GYÖRGYI KÁLMÁN. 1926

LUX ELEK: PROF. HABERERN PÁL. 1927

Münchenbe, hogy rábiztassa a munkára, plaszterlint küld neki. Mikor megérkezik a csomag, megpróbálkozik vele és megismeri a háborús matériák silányságát. A mintázó anyag olyan rossz, hogy nem is tud dolgozni vele. Egy ideig még töpreng mindazon, amit Kubinyi mondott, de azután újra és megint teljes odaadással csak katona lesz. Egyszer azonban feltámad benne a művész. Megint átépít egy fedezéket, s az összekötő folyosó, amely összeköti a lövészárokkal, nagyon gusztusos agyagföldből való. Ennek nem tud ellenállni. Hatméteres agyagsík áll rendelkezésére, kitünő felület egy dombormünek. A dombormü el is készül, nem egyszeribe, mert közbe kiszorították őket az oroszok, csak amikor újra visszakerültek.

A megkezdett munkát azután már folytatni kell. Főleg, hogy az orosz front e szakaszán teljes lett a csend, egyre többet foglalkozik mintázással. A munkáinak híre eljut az ezredparancsnokhoz, aki meghívja s egy miniatűr szobrocskát mintáztat magáról. A hosszú tél alatt kap hazulról biztatást (Magyary Zoltántól) és erre a biztatásra adja be kérvényét, amely a sajtóhadiszállásra juttatja. Két osztrák kollégájával és *Zádor* Istvánnal járja be az Ostarmeet. Északon Lemberg, Tarnopol, Kiev és Odessza az állomásai, végül egész a krimi félszigetig, Sebastopolig jutnak el.

Az állomáshelyek között Odesszában van először alkalma, hogy komolyan munkához fogjon. A modell gyönyörű, egy orosz ápolónő és ismét mintha oltárok tisztasága, nemes és klasszikus nyugalma élne emlékként benne, ahogy ezt a finom asszonyi és mégis szüzi fejet megoldja. Van valami furcsán megható ebben a képmásban. Sajátos egyesülése valami lebegő gráciának, a tiszteletnek, amely az ápolónő köntösének kijár. Álmodó szép szemek, tisztán és ártatlanul, nemesen formált orr és mindezzel szemben eleven, teli száj, amelynek nemcsak túlvilága van, hanem jelene s talán multja is. Ő maga úgy érzi, hogy a hosszú kizökkenés nem maradt nyom nélkül s erősen küszködik az anyaggal. Ennek a küzdelemnek azonban ezen a fejen nem maradt nyoma. A portrait egyébként itt a leggyakoribb és a legkönnyebben megszerezhető feladat. Többek között itt készíti el Krausz tábornok és Wulf Olaf fregattkapitány mellszobrát.

Az összeomlás itthon találja, szabadságon, Szepesváraljan a régi családi házban. Forradalom, cseh megszállás, az anyja betegsége és halála mind olyan momentumok, amelyek újabb megakasztást, újabb késedelmet jelentenek a munkájában. Csak mikor a vörösök megszállják Kassát, nyílik rá alkalom, hogy bármily áron is eljusson Pestre, a műtermébe. Az első munkája egy öreg barátjának markáns és érdekes feje. Ezen a fejen szinte meglátszik, milyen kiéhezett a művészi alkotásra, hogy veti rá magát erre az érdekes csontozatú és izomzatú arcra s keresi meg szinte vizionáriusan e furcsa arc mögött a sajátos karaktert. Az első új alkotás az első új siker is. A hágai kiállításon szerepelt s a hágai múzeum vásárolja meg.

IV.

Csupa akadály, csupa félbeszakítás, kénytelen szünet, korlátozás eddig olyan szépen indult művészi pályája. Mégis annyi anyaga van már együtt, hogy 1919 őszén bátran és először kiállhat kollektív anyagával az Ernst-múzeum közönsége elé. A múzeum egyik előkelő látogatója *Beöthy* Zsolt. A tudós esztetikus meghatva nézi egy új művész értékes és nagysikerű beérkezését s impresszióit egy levélben megírja *Rákosi* Jenőnek. Rákosi Jenő a levelet a Budapesti Hirlapban közli s a Szépművészeti Múzeum jelentkezik elsőnek a vásárlók sorába. Ekkor kerül az állami gyüjteménybe finom és dekoratív hatásában nemes leányfeje.

Még egy megtiszteltetés éri ebben az időben: az Iparművészeti Iskolához hívják meg professzornak. Nagy öröm ez akkor, egy kicsit megélhetési bázis is, később azonban sok keserűség oka. Több mint tíz évet dolgozik Lux az Iparművészeti Iskolán és még mindig nem véglegesen kinevezett tanár. Ezért a várakoztatásért azonban bőven kárpótolják egyéb sikerei. Jóformán nincs olyan nagyobbszabású hazai kiállítás, amelyen részt ne venne s amelyen a kritika az elsők közt nem említené munkáit, amelyek a portrait területén is egyre gazdagabb fejlődést mutatnak.

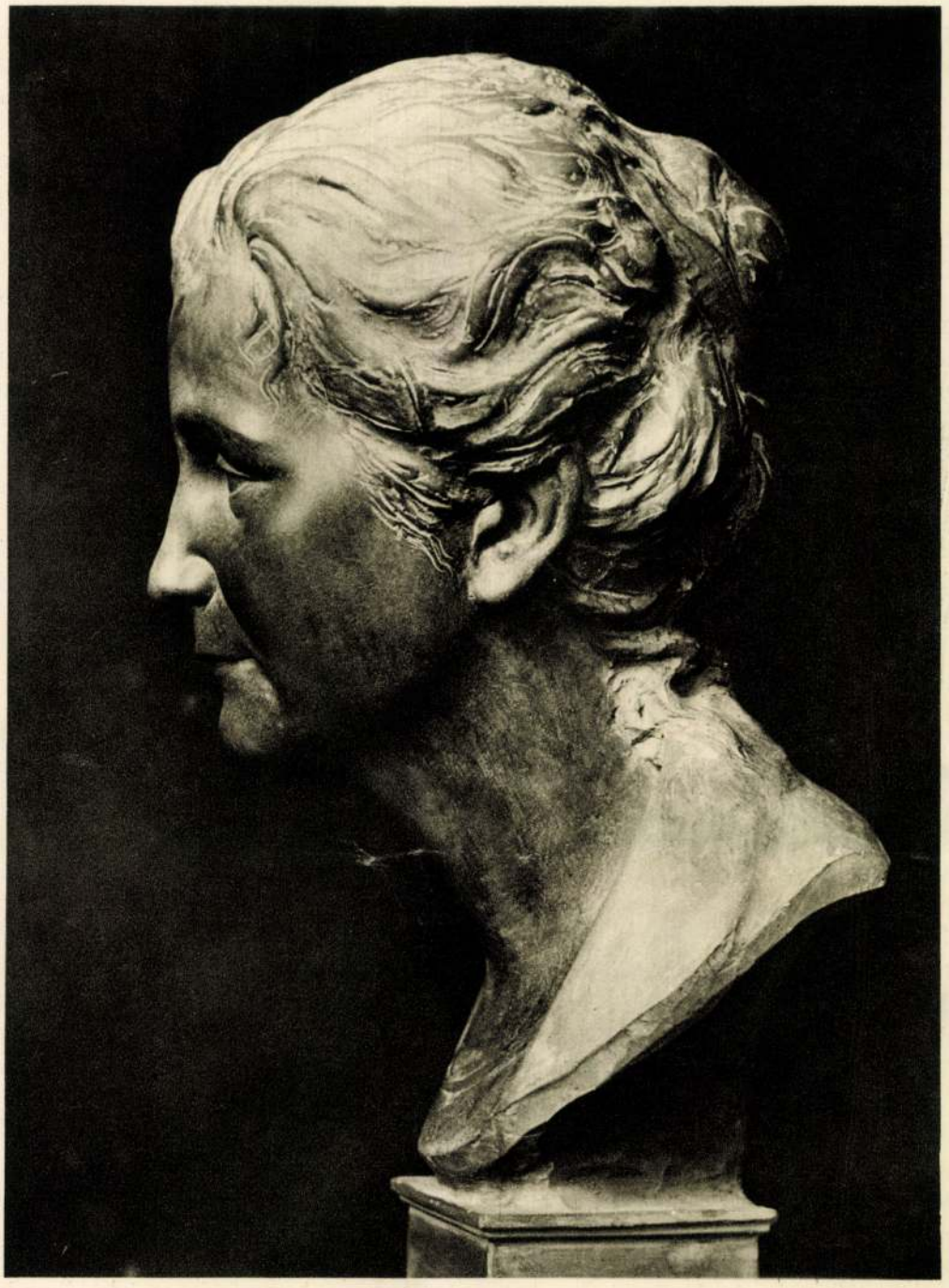

LUX ELEK: BÁRDOSSY JENŐNÉ ÚRNŐ. 1926

Ugyanaz a szándék és törekvés, amely a táncosnő-figuráit jellemzi és előnyösen karakterizálja síremlékterveit és effektusos kútját, a kompozíció dekoratív lehetőségei szakadatlanul ott lebegnek előtte a portrait-mintázásban is. De ezen az úton is egyre teljesebb fejlődést fut meg s a dekoratív törekvésen túl, egy-egy régebbi női fejének stilizált, majdnem ornamentális hatásán túl, egyre jobban érvényesül a természet valósága és egyre mélyebbről reflektálódik ki a karakter az élet valósága mögül. Amilyen gyöngéd egy-egy női fejben, olyan vehemens és markáns tud lenni, még az instrumentumaiban is, a férfiportrait mintázásánál. Az élet valóságának s a dekoratív kompozíciónak együttes megoldására törekszik az *Anyaság* című szobrában, amely a szol-

noki bábaképző intézet dísze s amelynek angyali bambinója és meghatóan mai s egyben meghatóan földöntúli anyafigurája ezen az úton kiérést és sok szépséget adnak.

A magyar kiállítások sikere nyomán a Szépművészeti Múzeum eddig táncosnőjén kívül három portrait-fejének adott helyet, kint külföldön pedig Hága, Amsterdam, három velencei kiállítás, helsingforsi, londoni, brüsszeli, bécsi és monzai sikerek után egy-egy külföldi múzeumban is ott találjuk már az alkotását s a londoni kiállítás kapcsán a *The Graphic* közli ott kiállított szobrait, amelyek mindjárt Angliában vásárlóra is találtak.

A táncosnő-figurákon és az egyre gyarapodó portrait-sorozaton kívül néhány dombormű-, síremlék-kompozíció eddigi munkásságának nyilvános helyre került eredményei.

Egyéni hangot s egyéni törekvést jelent *Lux* Elek értékes és dús tehetsége a magyar kultúrában. A kompozíció dekorativizmusára való törekvés, mely olyan jellemző sajátossága, egységesen vonult végig minden munkáján s ez a törekvés teszi érthetővé azt a különös érdeklődését a hirtelen mozgású emberi alak iránt. A táncoló emberi test, akár spirális, akár egysíkú kompozícióról van szó, kitünő alkalmat ad vonalak szépségének kihangsúlyozására. Mert bármennyire igazi és elhivatott szobrász is Lux, dekoratív törekvéseiben mindig jelentékeny szerepet kap a vonalak festői ritmusa. A test mozgása itt vonalak mozgásának szépségét szólaltatja meg. Bármennyire hangsúlyozódik is azonban ez a szempont, sohasem jelent eltávolodást a természettől. Még a legstilizáltabb kompozícióin sem. Nem köti ugyan fantáziáját a modell valósága, nem keresi az aprólékos részleteket, de figurái — képzeletben születettek inkább, mint a valóság közvetítései — mégis mindig az eleven és igazi élet erejével hatnak. Nobilis és előkelőségében is eredeti tehetség az, amely ezeket a látszólag ellentétes látószögeket összefogja s munkájának szinte szubtilis választékossága, a tisztaságnak, a harmóniának s a rend tiszteletének előbb emlegetett érzése adja meg ennek az összefoglalásnak megkapó és teljes szépségét.

BÁLINT LAJOS

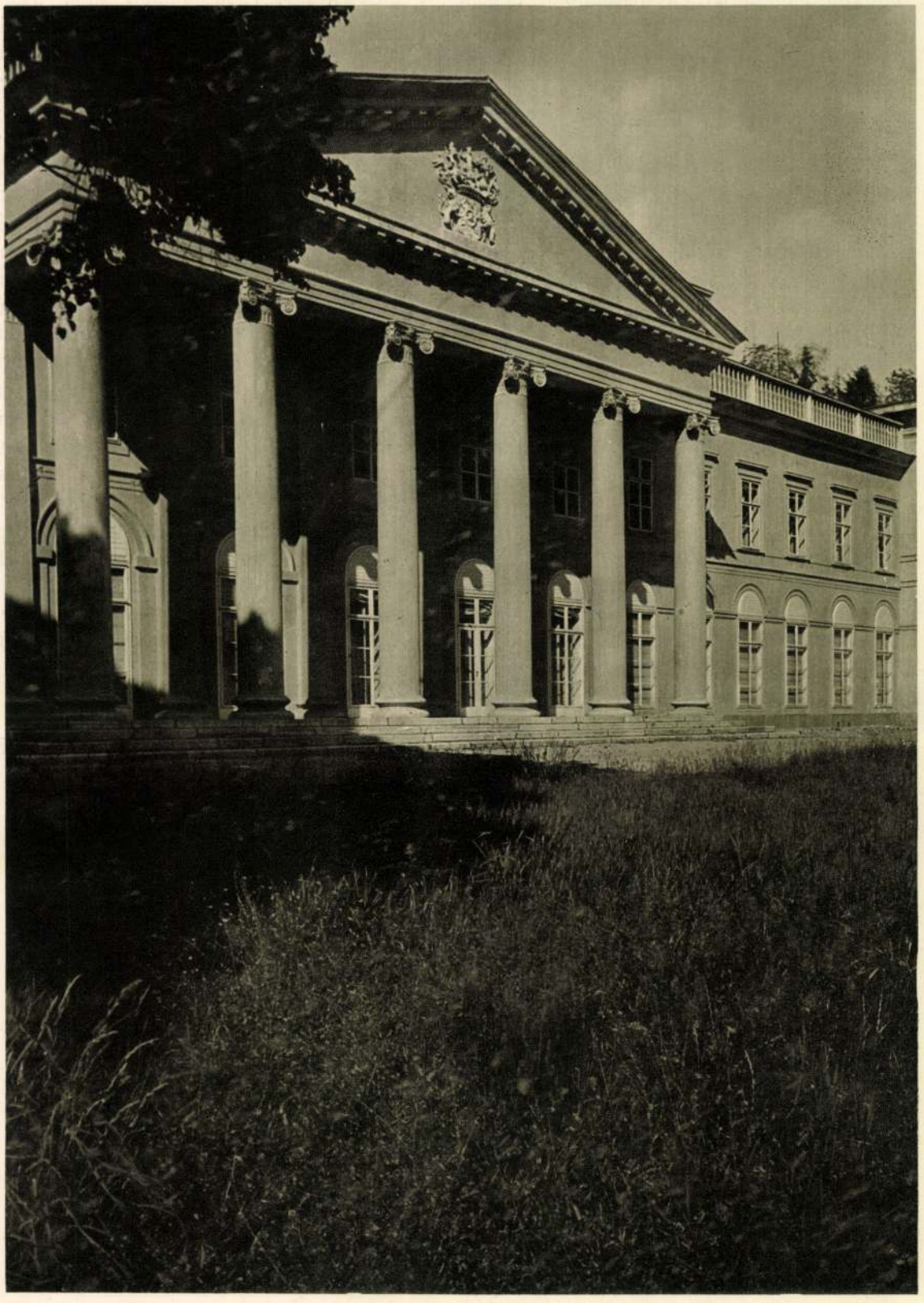

A FÓTHI GRÓF KÁROLYI-KASTÉLY

helyezett *Gách* István «Női akt» c. műve. A szobrászat ifjúsági díját kapta: *Erdei* Dezső, «Narcissus» c. művével. A *festészeti díj* I-ső helyezettje (miután *Deák-Ébner* Lajos zsűri-tagsága miatt e díjat nem fogadta el) *Csók* István «Vampyrok» c. műve; II-ik helyezettje *Vaszary* János «Ébredés» c. műve. A festészeti ifjúsági díjat kapta: *Szőnyi* István, «Hegytetőn» c. művével. E tárlaton még *kitüntető elismerésben* s a szoboröntési költségek megtérítésében részesültek: *Damkó* József «Bánat» c. művével; *Farkas* András «Nympha», *Gárdos* Aladár «Léda», *Jálics* Ernő «Tékozló fiú», *Kallós* Ede «Dávid», *Lányi* Dezső «Vád», *Lux* Elek «Fésülködés», *Orbán* Antal «Toilette», *Medgyessy* Ferenc «Lovas akt» és *Sidló* Ferenc «Aphrodite» c. szoborművei.

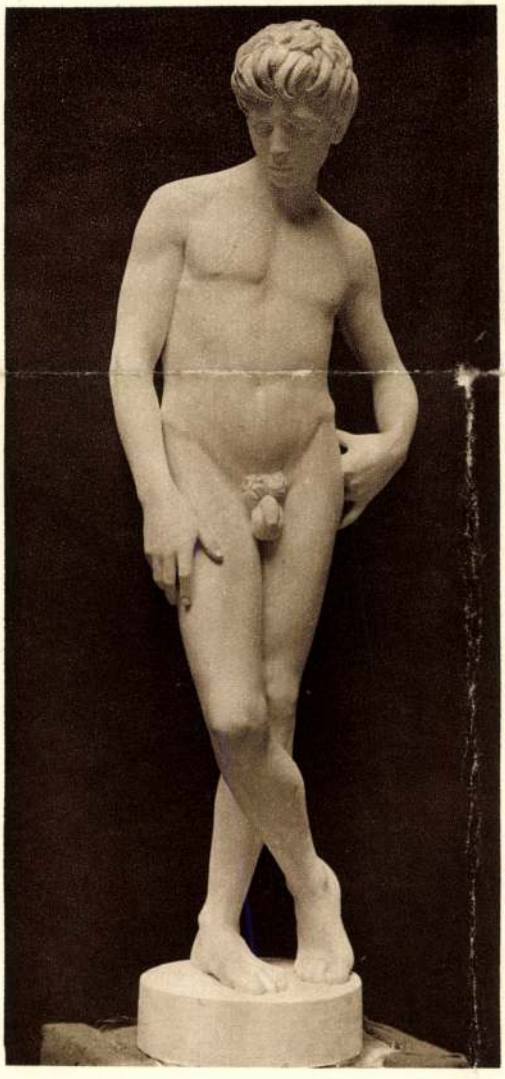

ERDEI DEZSŐ: NARCISSUS.

Az 1926. évi kiállítások sorát február hó 27-én a *téli kiállítás* kezdi meg. E tárlaton 200 kiállító művészünk 576 művel szerepelt, közte *Csók* István, *Nagy* Zsigmond és *Fried* Pál kollekciója, a *Kupeczky-Társaság* gyüjteménye és *Bér* Dezső művészi hagyatéka. E tárlat március 26-án zárult. A látogatás élénksége mellett a művásárlás mérsékelt eredményt mutatott. E kiállítás díjait a következő művészek kapták: az *Esterházy*-vízfestmény díjat *Gimes* Lajos «Dolomitok» c. műve, a Takarék- és Vásárpénztár «*Jankó János*»-díját *Biczó* András «Ricsaj» c. műve, ugyanezen pénztár «*Pállik Béla*»-díját *Markup* Béla «Farkasok» c. műve, a Képzőművészeti Társulat «*Barta Károly*»-díját *Udvary* Pál «Alföldi tanya» c. műve és *Áldor* János László «Fekete bundás nő» c. műve. Kitüntető elismerést kaptak: *Fried* Pál «Uled Nail táncosnő» c. műve, *Barkász* Lajos «Kiránduló-

E tárlaton 162 művésztől 444 műtárgy szerepelt kegyeletes visszapillantással a magyar akt-ábrázolás évszázados fejlődésére. A magán gyüjtemények és köztulajdonok válogatott műtárgyait dr. *Petrovics* Elek és dr. *Majovszky* Pál gyüjtötték össze, ők végezték a tárlat rendezését is, roppant fáradsággal és finom műízléssel, s ezen önzetlen, nagy munkásságukkal igaz hálára kötelezték a magyar műbarátokat. Az Akt-kiállítást 1925. december 7-én nyitotta meg *József* főherceg, Társulatunk védnöke — ünnepélyes keretben — s a tárlat 1926. január 31-én zárult. Páratlan nagy sikerét jelenti a magyar és külföldi sajtó teljes elismerése s körülbelül 120.000 főnyi látogató közönsége. A régi és újabb festőművészet remekei mellett különösen kivált szobrászművészetünk nagyszerű szereplése. A régi mesterek gárdájából több termet töltött meg Lotz Károly, Székely Bertalan, Zichy Mihály, Benczúr Gyula, Brocky Károly, Szinyei-Merse Pál, Liezen-Mayer Sándor finom művészete. Szobrászatunk gyönyörű aktjai viszont azt demonstrálták, hogy nemcsak a régi görög és az új francia szobrászat értette meg a női test finomságait. A kitűzött díjakat a következő művészek kapták: a *szobrászati díj* I-ső helyezettje *Pásztor* János, «Elűzött» c. művével; II-ik helyezett *Szentgyörgyi* István «Mécses» c. műve; III-ik helyezett *Kisfaludi-Strobl* Zsigmond «Vénusz születése» c. műve; IV-ik

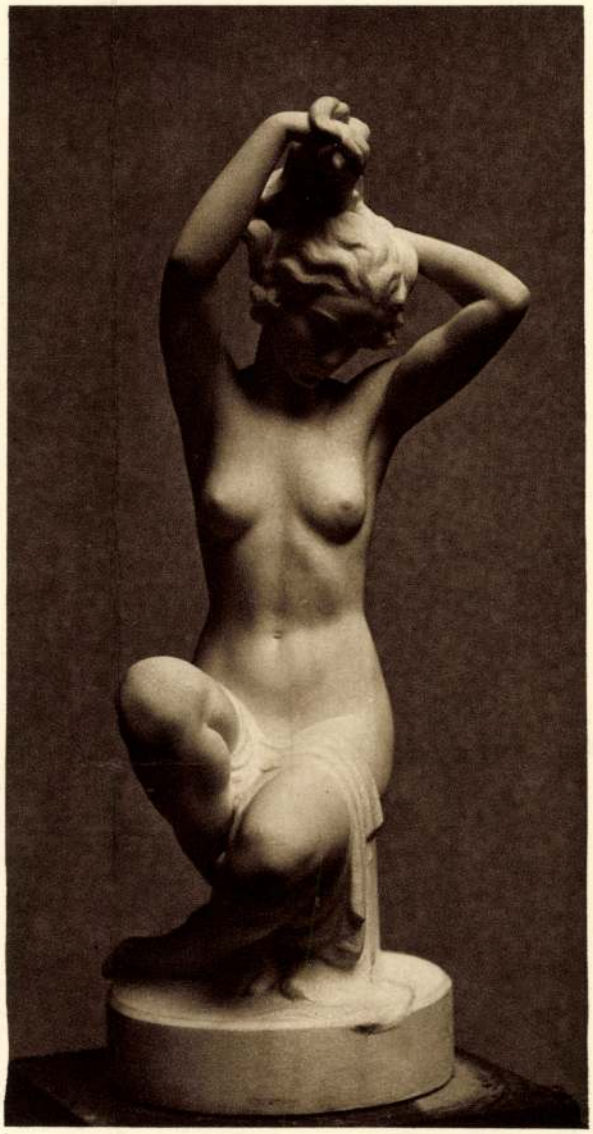

LUX ELEK: FÉSÜLKÖDÉS.

Lux Elek

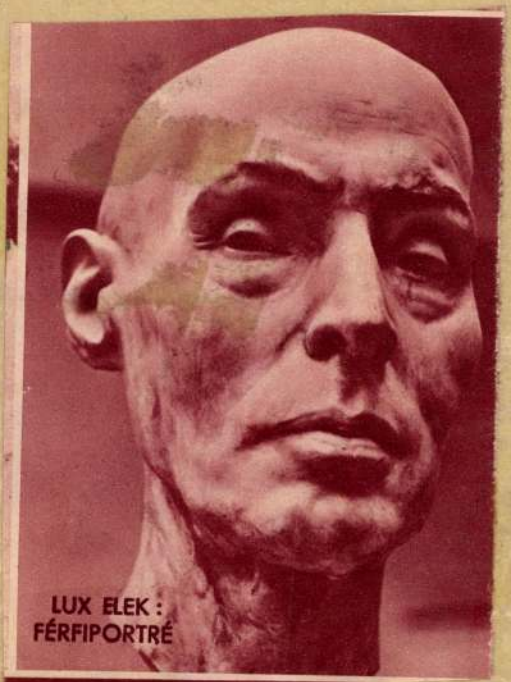
LUX ELEK :
FÉRFIPORTRÉ

Pesti Napló Képes mell.
1937. III. 14.

250. Elek Lux: Dansös.

Lux Elek

Kovács
2

Stockholmi
magyar ki-
állítás

1922

A művész kenyere.

Hódossy Gedeon dr. nyilatkozata. – Válasz Liber Endre alpolgármesternek. – A Műcsarnok februári nagy kiállítása.

A művészek kenyere ügyében kérdéssel fordultunk dr. *Hódossy* Gedeon országgyűlési képviselőhöz, az Országos Képzőművészeti Társulat kiváló igazgatójához, aki következőkben válaszolt kérdésünkre:

— A művészek mai helyzetét sokkal súlyosabbnak tartom, semminthogy azon pillanatnyi segélyekkel lehetne segíteni. Ezzel a komoly kérdéssel a Képzőművészeti Társulat kebelében már az igazgatóságban és a választmányban is állandóan foglalkozunk. Az első lépés az volt, hogy ilyen súlyos gondok közepette elsősorban mentesítsük őket az adófizetés gondjaitól és emiatt a pénzügyminisztériumhoz adómérséklések és adóelengedések végett fordultunk. A második lépésünk az volt, hogy a művészek szükölködő családjainak a legszükségesebb napi kenyeret biztosítsuk a Székesfőváros azon menzájában, amelyet az intellektuális osztályok számára nyitnak meg. Még október havában jelentkeztünk a kormányzóné Őfőméltóságánál, hogy a segélyezendők sorába feltétlenül vegyék fel a nyomorgó művészeket. Ezek azonban mind csak pillanatnyi segélyszámba jönnek és sokkal fontosabb kötelezettségeket ró ránk az, hogy a művészeknek valamelyes biztos kis exisztenciát biztosíthassunk, amellyel a tehetségeket és a művészcsaládokat megmenthessük.

— Mikor itt jártak a nürnbergiek és vezetőikkel barátságos viszonyba kerültünk, megszívlelendő tanácsokkal szolgáltak arra vonatkozólag, hogy milyen módon lehetne a kiválóbb tehetségek elhelyezkedését megvalósítani. Schulz professzor és Luppe főpolgármester elmondották ugyanis, hogy ők a kiválóbb tehetségeket szerény javadalmazásokkal, amelyeket a város költségvetése megbír, elhelyezték mindenféle iskoláknál és kulturális intézményeknél, mint művészetoktatási felügyelőket, rajzoktatókat. Ezzel több érdemes ember exisztenciáját biztosították nagyobb megterhelések nélkül. Nálunk a szellemi szükségmunka tudná felhasználni a művészi tehetségeket ilyen elhelyezésekkel. Ezt a megoldást tehát propagálnunk kell és erre nézve is foglalkozunk egy tervezet előkészítésével, mert feltétlen meggyőződésem az, hogy sok időbe fog még telni, amíg a kapitalizmus annyira visszanyeri nemzetgazdasági irányító képességét, hogy a képzőművészetekre is áldozatot tud hozni.

— Én mint képviselő sem látom vigasztalannak a jövőt és rendületlenül bízom a nemzet erejében, amely sokkal súlyosabb időket is átharcolt már és bízom a magyar tehetségek szívós kitartásában, amely átmeneti nélkülözésektől sem fog visszarettenni és életküzdelmét feladni. Nem hagyhatjuk pusztulni kulturális fölényünket, amelyet nehéz munkával fejlesztettünk európai színvonalra.

— *Ebben a mentő munkában nem ismerek művészi irányzatok közötti különbségeket* és ennélfogva a legnagyobb kötelességérzettől áthatva vittem bele a Képzőművészeti Társulatot az összes művészcsoportok részvételével tervezett februárban rendezendő kiállításba, amely helyes művészi propagandával már rendkívüli eredményeket van hivatva felmutatni a művészek összességének megmentésére.

* * *

Liber Endre alpolgármester úr nyilatkozatára a következő válasz érkezett hozzánk:

Méltóságos Uram!

A *Képzőművészet* legutolsó számában Méltóságodnak egy nyilatkozata jelent meg, mely a jelenlegi viszonyok között minden magyar művészt legközelebb érdeklő kérdést, a művészek segélyezésének kérdését érinti. E nyilatkozatnak minden szava kétséget kizáró módon jellemzi Méltóságodnak meleg érzését a magyar művészek ügye-baja iránt s azt a kiváló szociális érzéket és igazságosságot, mely Méltóságod minden lépését jellemezte hosszú városházi tevékenysége ideje alatt, amidőn művészeti kulturális ügyek irányítása volt közbizalomtól támogatott működésének egyik jelentős ága. Ha tehát mégis közreadott nyilatkozatának egyik részét a nyilvánosság előtt aposztrofálom, nem vezethet semmi más, mint annak óhaja, hogy Méltóságod kellő és talán az eddiginél alaposabb informálásra vállalkozzam.

„Ami a képzőművészek intézményes segélyezését illeti, ezt sokkal súlyosabb eszköznek tartom, hogysem elismerhetném annak időszerűségét. Nagy nemzeti katasztrófáknál, ahol minden élet, a művelődés minden jele megdermed, el tudom képzelni, hogy ma is gyakorolt, esetről esetre változó támogatások helyébe egy intézményes, mindenkire kiterjedő segélyezés lép. Ennek az időpontnak bekövetkezését azt hiszem senki sem meri állítani és ennek a magyar művelődés csődjét bejelentő intézkedés rendszeresítésének nem lehetünk szószólói."

Ezek a szavak voltak Méltóságod nyilatkozatának az a része, mely azt az érzést váltotta ki belőlem, hogy Méltóságod információi a magyar képzőművészek mai anyagi helyzetét illetően — igen jó ellátásnak örvendő forrásból származhattak. Nem lehet belemennem annak a kérdésnek tárgyalásába, vajjon fennforog-e ma a nemzeti katasztrófa esete, vagy sem, de nem is látom be, miért lenne a művészek helyzetének intézményes javítása nemzeti

katasztrófától függővé téve. Hála Istennek még az az érzésünk, hogy a nemzeti katasztrófa pillanata nem érkezett el, csak az a kérdés, vajjon be kell-e várnunk, vajjon nem kötelességünk-e megelőzni a katasztrófát, mely ha kulturális életünket sujtja, soha ki nem reparálható rést üthet nemzeti életünkben. Nem gondolnám helyes gyógymódnak, ha a beteget csak tűnetileg kezeljük, s az alapos gyógymóddal megvárjuk a percet, mikor a beteg már agonizál.

LUX ELEK: TÁNCOSNŐ

Nem gondolja-e Méltóságod, hogy akkor már késő lesz a segítség?

Nem tudom, vajjon nemzeti katasztrófa jele-e, vagy sem, de minden irányú tapasztalásunk azt bizonyítja, hogy a képzőművészeti élet szívverése csaknem teljesen elállt. Nincs egyetlen kiállítási helyiségünk, ahol csak egyetlen egy műtárgy is gazdát cserélne, nincs művész, aki nem konstatálná, hogy a magánkézből eredő megbízások úgyszólván teljesen megszűntek. Nemcsak, hogy jelentős nevű művészeink értékes alkotásai iránt nincs vételkedv, hanem még az ú. n. kommerciális műtárgyak vására is teljesen megszűnt. Ezzel szemben a hatósági művésztámogatás is igen jelentékenyen csökkent, egyes esetekben egészen meg is szűnt. Míg a háború előtt, midőn minden kiállításon voltak eladások, úgy a Székesfővárosnak, mint a Kultuszminisztériumnak jelentős összegek állottak rendelkezésére művészeti célokra, mely összegek a művészek zsebébe vándoroltak, addig ma a Szépművészeti Múzeumnak művásárra egy árva krajcár nem sok, annyi pénze sincs, a Székesfőváros művészeti költségvetése pedig nemcsak hogy hozzá sem hajadzik a békebelihez, de még az előző évekéhez képest is negyedére-ötödére csökkent.

Ami ennek az állapotnak következése, az rendkívül elszomorító. Méltóságos Uram, nem hiszem, hogy abban a mértékben ismerné a magyar művészek mai kétségbeejtő helyzetét, mint aminő az a való-

ságban, mert akkor megdöbbenne és azt hiszem, önmaga vonná vissza nyilatkozatának fönnebb aposztrofált részét. E helyen nem tartanám helyesnek részletekre kiterjeszkedni. A művészek — és pedig éppen a legjava mesterek — nem szívesen vennék szenvedéseiknek a nagy nyilvánosság elé vitelét, megalázónak és amellett célra nem vezetőnek találnák. De ha Méltóságod parancsolja, szíves készséggel bocsátom Méltóságod rendelkezésére azokat az adatokat, melyek minden szónoklatnál ékesebben beszélik a magyar kultúrmunkás mai helyzetét.

Csak annyit legyen szabad mondanom, hogy ma még nem késő a segítség, ma még meg lehet menteni a magyar kulturának derék harcos gárdáját, mely hősies küzdelemmel állott helyt a maga posztján akkor, amikor már más társadalmi rétegek régen az állam és a főváros védő szárnyai alá menekültek. Csak annyit, hogy hősök a magyar művészek, akik nem törődve a teljes részvétlenséggel, ontották magukból a komoly művészeti megnyilatkozásokat, de már kezdenek elhallgatni, már kezdenek elvérezni, elfásulni, az élet rettentő gondjai elhallgattatják lelkük legtisztább művészi rezdüléseit, míg végül nem marad más, csak az éhező ember, kinek már nem lesznek művészi ambiciói, csak az az egy vágya marad meg, hogy a gyomrát megtöltse. Megvárjuk-e ezt Méltóságos Uram? Megvárjuk, amíg a művész lassan eladogatja utolsó bútorát is, vagy amíg elárverezik mindenét? megvárjuk-e, míg a végső kétségbeesés markolja meg a szívét azoknak a mestereknek, kik egy munkás élet alkonyán, ősz fejjel, egész életük romján találják magukat? Méltóságos Uram, akkor már késő lesz a segítség! A segítésnek most van itt az ideje, itt a tizenkettedik órája! Itt van a pillanat,

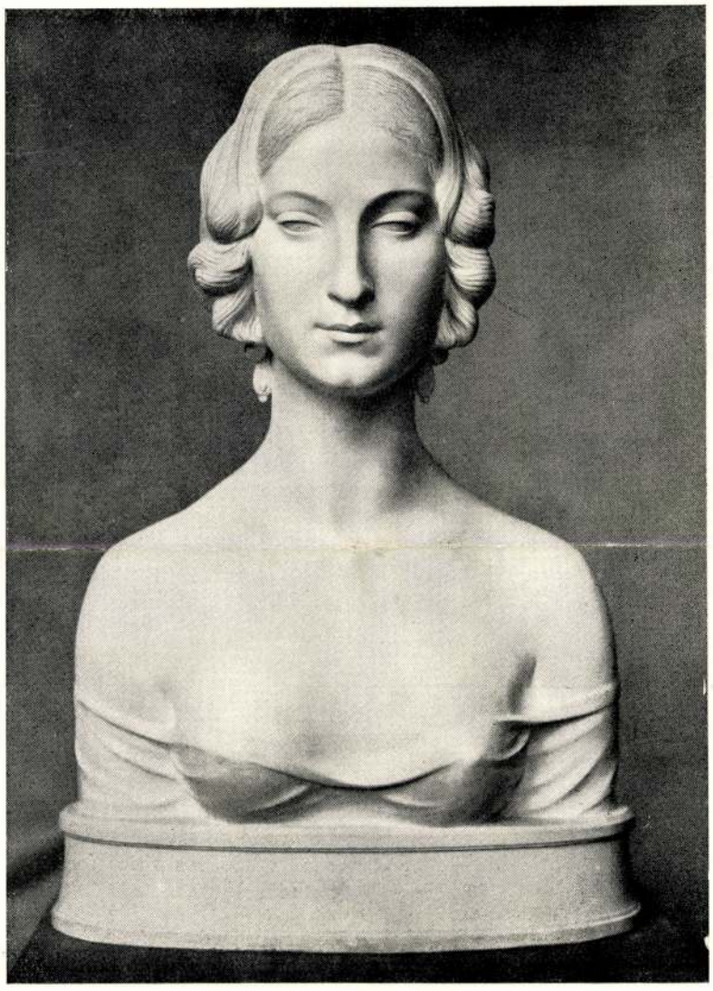

LUX ELEK: PORTRAIT

amikor fel kell vetni komolyan a kérdést: fontos dolog-e a művészet az állam szempontjából, vagy sem? Közfunkciót végez-e a művész, vagy sem? Azoknak van-e igazuk, akik a művészetet az államélet megnyilvánulásai között a legfontosabbak egyikének ismerik, vagy azoknak, akik csak gúnyolódni tudnak, ha a művészekről és azok ügyéről-bajáról van szó, akik úgy vélekednek, hogyha nem élnek meg a művészetből, menjenek kapálni, vagy akik szemforgató komolysággal jelentik ki, hogy a művészet lukszus, melyre ma nincs és nem lehet az államnak egy krajcárja sem.

Méltóságos Uram, a magyar művelődés csődje még egyedül csupán a nehéz helyzetbe került művészek megmentése s ezeken át a magyar kulturális élet védelme forog szóban.

Természetesen első gondolatuk az összeülő elnököknek az volt, hogy a hatóságokhoz fordulnak támogatásért. Évégből november 6-án az összes elnökök küldöttségileg jelentek meg *Ernszt* Sándor volt vallás- és közoktatásügyi és népjóléti miniszternél, valamint a Székesfőváros polgármesterénél Andaházy Kasnya Béla képviselő vezetésével. Úgy a miniszter, mint a polgármester igéretet tettek arra, hogy úgy pénzbeli, mint természetbeni segítséget nyujtanak a rászoruló művészeknek. Azonban a

LUX ELEK: PORCELLÁNFIGURA

nincs itt, de itt lesz, ha azonnal közbe nem lép a közösség, melynek a művészet létezése eminens érdeke!

Fogadja Méltóságod nagyrabecsülésem kifejezését.

Budapest, 1931 december.

Kampis János, festőművész,
a Művészegyesületek Segélyező Bizottságának jegyzője.

* * *

Andaházy Kasnya Béla, a művész-képviselő kezdeményezésére a viszonyok kényszerítő erejének nyomása alatt egy hónappal ezelőtt megalakult a magyar képzőművészeti életnek legújabb alakulata, a Művészegyesületek Segélyező Bizottsága. Nem valami új egyesület ez, nem az ú. n. akkreditált csoportok száma szaporodott vele eggyel, nem is különálló alakulat, csupán a meglévő egyesületek, illetve azok elnökeinek állandó jellegű értekezlete, melyen minden párttekintetet félre tettek és egyes Segélyező Bizottság ennél az eredménynél nem állt meg. Annál kevésbé tehette, mert nyilvánvaló, hogy ma az állandó leépítés korában sem az állam, sem a Főváros nincs és nem is lehet abban a helyzetben, hogy a művészek talpraállításának kérdésében övék lehetne a döntő szó. Így merült fel a gondolata egy nagyszabású, már elgondolásában is szenzációs kiállításnak, melyet az összes művészegyesületek közös egyetértéssel rendeznének a Műcsarnokban. Aránylag rövid tárgyalás után, melyeken mindkét fél, a Bizottság és a Műcsarnok igyekezett minden vitás kérdést megkerülni, létre is jött a megegyezés az összes művészegyesületek és a Képzőművészeti Társulat között, mely szerint egységes rendezés mellett, mely rendezésre a Bizottság *Petrovics* Eleket, *Majovszky* Pált és *Paur* Gézát kérte fel, egy nagyszabású kiállítás retrospektív lesz a Műcsarnokban 1932. évi február hóban, melyen a magyar képzőművészet fejlődését mutatják be Barabástól napjainkig, amelyen a ma élő mes-

terek mindegyike egy művel fog szerepelni, melyet, mint életük legjobb művét, maguk a mesterek fognak kijelölni. A kiállítás anyaga az elképzelhető legnagyobb vonzóerőt fogja gyakorolni a közönségre, de még ezenfelül úgy a Társulat, mint a Bizotság mindent el fog követni, hogy különféle kultúrélvezetekben és mulatságokban részesítse a műszerető közönséget. Hangversenyek, kabaréelőadások, estélyek és egyéb hasonló ünnepségek a kiállítást az idei évad legnagyobb szenzációjává fogják avatni. A befolyó tiszta jövedelem a Művészek Segélyező Bizottságát illeti meg.

A *Művészek Segélyező Bizottságának* értelmi szerzője és ezidőszerint is szellemi vezetője Andaházy Kasnya Béla, adminisztrátora pedig Kampis János festőművész, a Szövetség Művésztársaság ügyvezetője, aki minden héten kétszer, kedden és pénteken a Fészek Clubban délután 5 órától kezdve található, segélyezési ügyekben ezidőben ad felvilágosítást a hozzá forduló művészeknek.

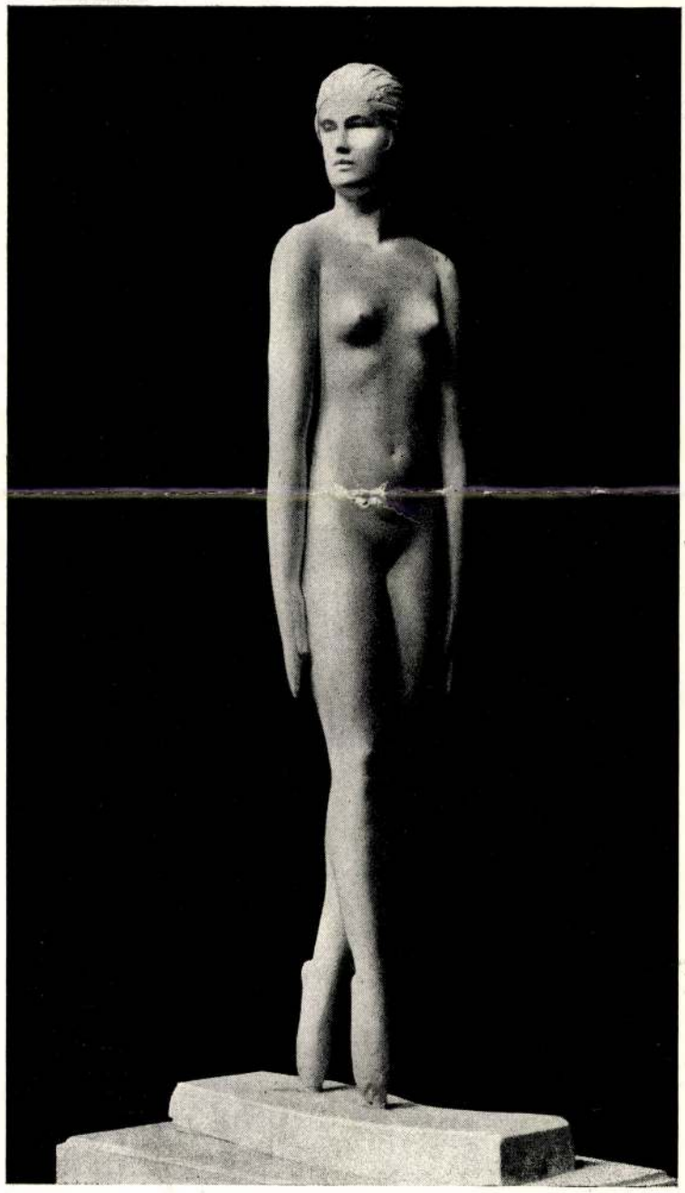

LUX ELEK: NIKITINA TÁNCOSNŐ

Még egyszer a barokkról.

Írta: Lázár Béla dr.

Mostanság sok szó esik a barokkról, pro és kontra vitáznak róla, könyvek jelennek meg egymásután, s végül is nem látják a dolog velejét. Főleg Benedetto Croce bámulatos önellenmondása a legmeglepőbb. Ő, aki a művészetben az intuiciót, tehát a szellemi folyamatot tartja egyedül lényegesnek és a kifejezési készséget szinte mellékesnek tekinti, ami Lessing híres kéznélküli Raffaeljére emlékeztet, miért ítéli el ő, éppen ő azt a művészetet, melynél, mint azt *Mihályi* Ernő dr. oly helyesen fejtegette, az érzéstúltengés felverte látomány oly nagy szerepet játszik. Már Croce alaptétele is fájdalmas képtelenség. Hány kéz nélküli Raffael járt-kelt a világban, de mert, bár tele lehettek intuicióval, nem fejezvén ki azokat, a világ nem vehetett róluk tudomást. A művészetben nemcsak a gondolat, de az azt kifejező erő is egyformán lényeges. Hogy a barokk utóbb

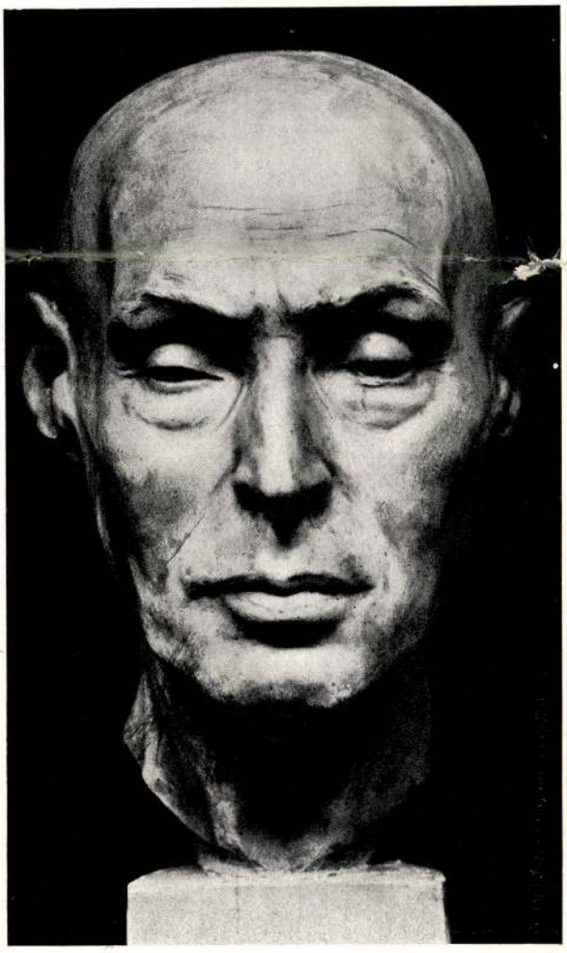

LUX ELEK: ÖREG FEJ
a Hágai Múzeum tulajdona

LUX ELEK: GERŐ ÖDÖN

virtuozitássá fajult, az tagadhatatlan. De egy művészi irányt nem az üres, tehetségtelen, hanem csak a *nagy mű*, a remekbe készült alkotások alapján szabad megítélni. Már pedig a barokk kor ilyenekben is dúslakodik.

A Croce-féle elfogultságokra rámutatni égető szükség volt. Ebben tehát egyet értünk Mihályi Ernő úrral. Amiben azonban eltérünk tőle, az az, hogy ő is, mint újabban oly sokan, a barokkot kizárólag katolikus szellemi áramlatnak veszik. Pedig Rembrandt nevét is említi. Már ez az egyetlen név is ráeszméltethette volna, hogy itt valami nincsen rendjén. A barokk kialakulását nem egyedül a vallásos élmény, nem egyedül az újra felszított katolikus vallásos élmény szülte, hanem közrejátszottak abban politikai, filozófiai, természettudományi megismerések, egy új világkép alakulása, egy új társadalmi szervezkedés, melyek minden nép művészetében, a katolikus és református országokban egyaránt formaalakító hatásúak. Még pedig két irányban. Mint minden korban, úgy ekkor is az ember világnézete poláris ellentétű, a lét (sein) vagy levés (werden), a nyugalom vagy a mozgás szellemében. Ennek felel meg a művész képzelete is. Vagy absztrakt s akkor elvonatkozik a mozgástól, tehát a festészetben két dimenziós térbe foglalt statikus alakítást jelent, melyet nyugvó szemmel és

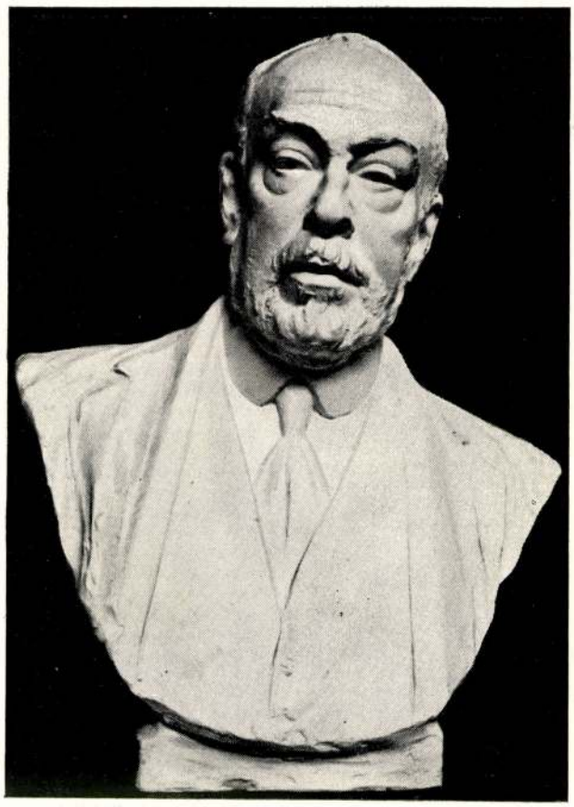

LUX ELEK: NÉMETHY KÁROLY v. b. t. t.

izgalommentesen fogunk fel, tehát nem mint tartamot, hanem mint formát, descartesi vagy spinozai értelemben; vagy konkrét, s akkor beleveti magát a mozgásba, ami egyénit, majd az érzéstúltengés hatása alatt egyénfölöttit jelent, tehát a festészetben éppen a harmadik dimensio hangsúlyozását (pláne a barokk illuzionistáknál!), melyet csak mozgó szemmel olvashatunk le, átélve a végtelen teret, ami izgalommal, eksztázissal jár, mint örökös tartamot, intuitive, leibnizi értelemben. Így volt ez a barokk korban is mindvégig.

Kétségtelen, hogy a vallásos hangulat és érzés ezidőben uralkodóvá lett. de nemcsak a katolikusoknál, hanem a reformátusoknál is; az angol puritánok közül kétezer vándorol ki I. Károly alatt Amerikába (1638), csakhogy megmeneküljenek a gyülölt katolicismustól; Franciaországban pedig majdnem ötven esztendővel később (1685) azok közül, kikre a nantesi edictum visszavonása után az a sors várt, hogy el kell hagyniok hazájukat, koldusbotra jutva, ha vallásos meggyőződésüket meg nem tagadják, négyszázezernél több vándorolt ki, ki Svájcba, ki Hollandiába vagy Berlinbe, csak a szegény parasztsorban levők maradtak otthon, de akasztófán.

Persze, a reformátusok érzése különbözik a katolikusokétól, kik vallásos rajongásukban a jövő élet felé fordították szemüket, s nem kizárólag az e világi életben keresvén az üdvöt, mint a protestánsok, előttük a másvilági üdvösség a kívánatos cél, ott keresték a boldogságot, nem itt, a földi életben, a munkában, a hivatás minél tökéletesebb teljesítésében, mint a protestánsok.

De az érzés e két formája már nagy művészeti megnyilatkozást talált a kor művészetében. Még pedig mindegyik — a művészek absztrakt vagy konkrét képzeletstrukturája szerint — két sorban. Csak az arcképművészetet figyeljük meg példának, mely a korban kimagasló magaslatra jutott, mert e kor heroizálta az egyént, a társadalom monarchistikus formája egocentrikus szellemet táplált, s az arckép divat lett.

Minőnek látjuk a barokk kor arcképét?

Az absztrakt képzeletű művészek, kik az egyéni jegyek mögött rejtőző állandó jellemet a maga nyugodt méltóságában keresték, inkább a férfi arcképek festésénél érvényesülhettek. A női arckép, mely az örökös formamozgásra, a gráciára, s a szeszélyes változatosságra ad alkalmat, megnehezíti az elvonatkozást a percig valótól.

A konkrét képzeletűek is törekedtek a kor szellemének kifejezésére, mikor egyrészt a megfigyelt formát a dekoro kedvéért felfokozni, a dinamikus érzéseket a gesztussal jellemezni, az effektus kifejezésére alkalmatos részleteket ki kellett keresniök, mint ahogy Bernini mondotta Párisban a melléje rendelt udvari embernek, Chatelou-nak: „lévén az

LUX ELEK: PÓLYA TIBORNÉ
a Szépművészeti Múzeum tulajdona

arckép feladata: fokozni a szépséget és nagyságot teremteni", de másrészt az illető *rangjának megfelelő* majesztetikus tartást is meg akarták őrízni, úgy a férfi, mint a női arcképben, ami pedig a nyugalmat követeli. A barokk arckép ilykép antinomiákkal viaskodott. A küzdelemben a kor egyes nagy mesterei más és más formarendszer kiépítésével kísérleteztek. E kísérleteknek köszönhetjük nagy eredményeiket. Vegyük példának a két nagy franciát: Rigaud-t és Largillierre-t.

A katolikus szellem *absztrakt* kora Rigaudban ti-

LUX ELEK: TÁNCOSNŐ

LUX ELEK: TÁNCOSNŐ

pikusan megnyilatkozik. A valóság nála eleve megállapított formába szorítkozik, mint Descartes-nál az énbe; az ember, mint valamely én szimboluma, a descartesi egyéni szabadság tanának értelmében. A katolikus szellem *konkrét* sorát Largillierre képviseli. A valóság nála az egyén jelentőségének kiemelése, mint Leibniznál a monaszokból felépített világ, a lelki megmozdulás finom kolorisztikus hatásokkal fejeződik ki, mint Leibniznál az élő monasz dinamikája, s koloritjának árnyalatgazdagsága egységbe vonja az elmosódó formákat, mint Leibniznál az egyes determináltságát az eleve elgondolt harmónia. *Rigaud* tehát hideg, pompázatos,

színei kemények, az anyag fényét a levegő nála nem tompítja, de a vonal uralma alá helyezi. Pompás környezetbe állítja alakját, ahol csillog a selyem, ragyog a brokát, sajog a sok aranyozás, de a színfoltjai olyan élesek, mint a rézmetsző vonala. A katolikus szellem *konkrét* sora nyilatkozik meg *Largillierrenél*, természetes, hogy koloritja más. A kor hatása alatt van benne is némi szónokiasság, de az nála színmozgalmasságban, s a világos formaharmoniák melódiáiban cseng ki. Színei nemcsak önmagukban élnek, de belefoglalja alakjait, azok koloritját az őket körülvevő levegőbe, fénybe, rendesen a megtört fénybe. Nála már színes a levegő, telehintve finom reflexekkel, ami színeinek elmosódó, gyöngéd, lágy árnyalatokat ad, *participantes de l'air*, mint ahogy már tanítványa mondta róla, (Oudry), ami pedig örökös mozgásban tartja a szemet. Rigaud ellenben hideg színeivel a nyugodt szemmel való látás számára dolgozott, hogy ilykép a formák a majesztétikusnak hatását keltsék.

E két művészi formát természetesen nemcsak az arcképben találhatnók meg, de példának ez is elég. Mit látunk ugyanekkor a protestáns országokban? Azt, hogy élet-halál harcot folytatnak a világi és egyházi hierarchia ellen, Anglia is, Hollandia is a szabadság mártírja mindaddig, míglen kiküzdik igazukat. Anglia a katolicizmussal kacérkodó Stuartokat vagy lefejezteti, vagy elűzi, Hollandia XIV. Lajos seregei elől víz alá meríti országát, míg aztán a nymwegeni béke (1678) meghozza a nyugalmat. A holland erkölcsi közszellem, az elmélyedő érzésvilág a szabadság fogalmát újjá fogalmazta, mint ahogy azt a katolikus országokban értették, de azért nem volt ott sem a gondolkozásnak csak egy típusa.

LUX ELEK—LECHNER JENŐ: HŐSI EMLÉK

LUX ELEK: SÍREMLÉK

termek művészetében ez a „klasszicizmus" szinte uralkodik.

A hivatalos művészetet ők képviselték, ez rokon a katolikus államok absztrakt sorával, s találkozunk velük az arcképeknél is, ahol az allegoria érvényesül, sőt még a mozdulatba is allegóriát csempésznek, mint azt ugyanazon dr. Tulp arcképénél látjuk, akiről Rembrandt az anatómiai leckét festette. De Pickenoy a híres orvost egy égő gyertya mellett ábrázolja, melyre az orvos rámutat. Csak az aláírás érteti meg a rejtélyt: *aliis inserviendo consumer*, mint ahogy a gyertyát mások hasznára használják fel, az történik velem is, Dr. Tulppal. De ez a hideg okoskodás szinte kivétel. A protestáns Hollandia a *konkrét* művészetre hajlott. Elég Franz Hals és Rembrandtra hivatkoznunk. Mindkettő barokk művész, de nem a lét, hanem a levés filozófiája száll ki alkotásukból. Hals a pillanatszerűt, a kialakulót szemünk előtt hagyja megszületni. Minden ecsetvonása egy-egy formát ad, olyant, melyben az élet zeng, az egyén kilép a közösségből. De nem csapong, mert minden alakját és csoportját egy láthatatlan zár egybeköti és egységet, leibnizi prestabilita harmoniát ad a mozdulatok folyamatának.

Rembrandt is kiindul a külső valóságból, a színfoltok egyensúlyozásából, a síma és egybeolvadó

Hiszen volt ott a racionalizmusnak is talaja, akiknél az érzést az értelem szabályozta, a művészetben ott voltak a romanisták, hideg, kieszelt allegóriáikkal, mithológiai vonatkozásaikkal és olasz hatás alatt kifejlődött kompozicióikkal, amikkel az értelemre, nem az érzelemre támaszkodtak. Ők találtak visszhangot a gazdagok palotáiban, foglalkozást a nyilvános épületek belső díszítésénél, a tanácskozó

LUX ELEK: GROTESZK

Képzőmüvészet
1932. VI. évf. 46. sz.

MAGYAR MESTEREK.

Lux Elek.

A mai irányzatokkal spékelt művészeti életben ismét egy művész, akit nem lehet semmiféle irányba beskatulyázni. *Lux* Elek nem az a művész, akit be lehetne szorítani valamelyik művészi irány korlátai közé. A maga útját járja, egyéniség, akit a modernkedés épp úgy hiába követelne magának, mint a maradiság. Lux Elek művészi egyénisége nem sajátítható ki semmiféle program számára. Művészetének gyökérszálait nem a művészi iskolák elméleteinek homokjába ereszti, hanem a maga tehetségének termő humusába.

LUX ELEK

Volt idő, mikor magának reklamálta az avant-garde szobrászat. Miért? Mert újat csinált. De ez az ujság nem az ő mindenáron való ujdondászságuk, hanem a tehetség velejárója, új formáknak, új értékeknek teremtése. Igaz, Lux Elek szívesen alkalmazta az ő finom figurájú táncosnőin az egyszerűsítés és összefoglalás stílusának új látástörvényeit. Felejtik azonban, hogy míg ez az iskolánál öncél volt, addig Luxnál csak alárendelt eszköz és mint ilyen szervesen függ össze ez a technika szobrászati végcéljával. Igaz, Lux táncosnőin a részleteket összefogja egy széles kifejező sík és a részletek halmozása helyett a vonalak sommázásával találkozunk ezeken a figurákon, ezt az előadásmódot az érzékeny és fogékony művész valóban készen kapta az iskolától, de éppen az bizonyítja döntő módon Lux művészeti egyéniségének képére. Ebben az esetben is így történt. Ezekkel az erős mozgásban ágáló figurákkal a művész célja a mozgás, a tánc, a ritmus, melyben a test maga szinte másodrangú szerepet játszik. A karok és lábak, a törzs és fej, minden csupa mozgás, villanás és a test nem más, mint ennek a mozgásnak a mozgás eme apotheozisának hordozója. Lux helyes szobrászi érzéke észrevette, hogy művészi céljainak milyen alkalmas eszköze, ha a nagy síkok összefoglalását adja. Hiszen ezzel nemcsak azt éri el, hogy a test egyes részeinek aprólékos mintázása nem bontja meg a mű elképzelésének szerkezeti egységét, de az ilyen sommás előadással még inkább szolgálja a mozgásnak, a tánc lüktető ritmusának a vonalakat elmosó, összesimító jellegét. Ami az új szobrászati iskolánál öncél volt és szabállyá merevedve később a művészi termelés akadályává lett, az Luxnál csak eszköz, egy öntudatosan alkotó, céljait pontosan ismerő szobrászművész jól megválasztott eszköze, melyet a maga művészi elképzelésének realizálására használt fel. Hogy mennyire így van, mi

sem bizonyítja jobban, mint az a portrésorozat, mely Lux mestert a művészi tökélynek még magasabb pontján mutatja, mint decens, feminitást lehelő táncosnői. Ezek a fejek valamennyi egy darab élet. Nem az az élet, melynek színét-húsát a nagy Természet véletlenjei dobják fel, hanem amit a művész teremtő fantáziája tölt meg magából vett tartalommal. A bibliai Isten hatodik napon megteremtette az embert. Ez azt jelenti, hogy ebben a teremtő munkában benne van az előző öt nap tapasztalása is. A művész — ha igazi — ennek a teremtő munkának épen a fordítottját végzi el. Az ő teremtménye az első nap szülöttje. Az öt napos tapasztalás a művész teremtő fantáziája negatívján új tartalommal telik meg és ez az új ábrázat már nem a vegetatív élet, az öt napos tapasztalás okossága és célszerűsége, hanem az örök művészi, az örök szép jegyében születik meg egyetlen napon, egyetlen villanása alatt a zseninek. Lux Elek ilyen teremtő művész, aki számára az arc csak motívum, a karakter csak ürügy az alkotásra. Nagyszerű karakterérzéke lehetővé teszi számára, hogy a portré, melyet mintáz, a pontosan találó hasonlóságon felül magán viselje a művész lelki gazdagságának ragyogását is. Lux Elek portréit átjárja a művész belső életének sugárzó világossága és formagazdagsága.

A mester gazdag művészi fantáziájának azonban csak kóstolói a figurák és portrék, melyekről eddig szóltunk. Kompozíciókban mutatkozik meg legteljesebben meleg, költői egyéniségének művészi varázsa. Csak két példát említünk meg ezek közül. Gondolunk arra a hősi emlékműre, mely — sajnos! — a székesfehérvári pályázaton csak a második díjat nyerte el és gondolunk arra a síremlékére, melynél eredetibbet, költőibb képzeletűt, szárnyasabbat és elragadóbbat a modern szobrászművészet csak keveset mutathat fel. Mindkét kompozícióban az elképzelés, a fantáziából kipattanó szikra, a túlcsordult lélek gondolata száz százalékosan kap kifejezést a holt anyagban, mely szinte eleven valósággá melegszik a művészi varázslat sugarától. Csak ritkán adódik, hogy elképzelés és megvalósulás ennyire fedjék egymást. Egy több mint tíz esztendős ujságcikkben olvasom Beőthy Zsolt fellángoló lelkesedését, mellyel Lux Elek mellett hitet tesz. Ezt írja Beőthy Zsolt: . . ., Ki merem mondani, kész és elsőrangú művészi erő nyilatkozik. Fadrusz óta

HACKI ZOLTÁN: TÁJKÉP
A Nemzeti Szalon tárlatáról

kétségkívül ez a fej a legkitünőbb magyar plasztikus lélekábrázolás." Ezt Beőthy Zsolt akkor írta, amikor még nem ismerte Lux Elek kompozicióit. Én tovább megyek és ki merem mondani, hogy Lux a magyar szobrászművészet legbensőségesebb, legfinomabb poétája, aki a legszubtilisebb érzéseket és gondolatokat képes maradéktalanul kifejezni a mintázó fa mesteri kezelésével és a komponáló készség gondolati erejével.

Gy. N.

A Műcsarnok Téli Tárlata.

Tavaly tavasszal a vidéken élő művészek arra kérték a Képzőművészeti Társulat igazgatóságát, bocsássa rendelkezésükre a Műcsarnokot Szent István hetében, hogy bemutathassák a fővárosnak, milyen erős, egészséges képzőművészeti kultúra fejlődött ki vidéken az utolsó évtizedben. A Társulat igazgatósága szívesen fogadta ezt a kérést, de bizonyos paragráfusokra hivatkozva — mire nincs kéznél egy-egy paragráfus a bürokráciának, ha valamit nem akar megcsinálni! — megtagadta a Műcsarnokot a művészektől, egyben azzal térve ki a nagyfontosságú és érdekes művészeti vállalkozás elől, hogy télen a Téli Tárlat keretén belül fog helyet adni a vidék művészeinek. Megírtuk, hogy nem helyeseljük a Társulat igazgatóságának ezt az álláspontját, mert a téli kiállítás keretén belül egy-két terembe szorítva ez a kiállítás nem lehet az a demonstratív felvonulása a vidék művészeinek, amilyennek pedig azt szánták, mégis kíváncsian vártuk, eleget tesz-e a Társulat ennek az ígéretnek. Meg kell állapítanunk, hogy a Társulat igazgatósága nem tartotta meg ígéretét. A vidéki művésztelepek sem, de más vidéki formációk sem kaptak helyet sem egy, sem több teremben a Műcsarnok téli kiállításán, holott a Műcsarnoknak egy nagy oldaltermét üresen hagyva le is zárták. Nem tudjuk, mi az oka annak, hogy a Társulat ígéretét meg nem tartotta. Lehet, hogy egy újonnan felfedezett paragráfus, vagy a test

SZÜLE PÉTER: BÚSÚLÓ
A Műcsarnok Téli Tárlatáról

nehézkedési törvénye. Lehet, hogy mind a kettő. Mindenesetre, nem tulságosan példaadó, ha egy ilyen tekintélyes testület oly kevésbe veszi ígéretét. A Téli Tárlattal kapcsolatosan még valamit nem hagyhatunk szó nélkül. Ezen a kiállításon a Műcsarnok megdrágította az akasztócédulákat. Ezek árát az eddigi egy pengőről másfél pengőre emelte, ami

I.

A kiállítást általában nem jellemzik a nagy tettek. Inkább egy jobb átlagminőséget állapíthatunk meg. Természetesen egy-egy kiváló alkotás, ha nem is bőven, most is akad. Ilyenek Karlovszky Bertalan portréi, Szüle Péter tanulmányfejei és Burghardt Rezső tájképei. *Karlovszky* Ripka Ferenc főpolgár-

MÁTRAY LAJOS: NAPSÜTÉSBEN
A Műcsarnok Téli Tárlatáról

által a Műcsarnok lett a legdrágább kiállítási helységünk. A mai súlyos időkben ez a drágítás nem kis teherrel sujtja a több művet zsűri elé küldő művészeket. Nem tartjuk szerencsés ötletnek és főként nem nobilisnak a művészek felé a műcsarnoki bürokrácia árdrágító tevékenységét. Egyik legutóbbi számunkban több aktivitásra sürgettük a Műcsarnok adminisztrációját, de ha a Műcsarnok aktivitása így fest, akkor inkább aludjon tovább.

mester és gyurgyenováci Rosenberg Herman arcképeit állította ki. Mind a kettő mélyen járó lélekstudium, a Rosenberg portrénak pedig artisztikus eleganciája, a művészi felfogás könnyed előkelősége még külön érdeme. E portrék előtt állva érthetetlennek találjuk azoknak a felületes szemlélőknek meggondolatlan kritikáját, akik Karlovszkyt a száraz naturalizmus másoló művészének szeretnék beállítani. A mai magyar arcképművészet szerintünk

Kisfaludi Stróbl Zsigmond: Madonna.

Lux Elek: Táncosnő.

Kiállítás. A nő a művészetben
1936.

LUX ELEK SZOBRAI.

ELSŐ TEREM.

Vitrinben.

127. Kézimunkázó nő. 1920. Tanulmány. Terrakotta 300
128. Pihenő ballerina. 1922. Bronzgalvano. Tanulmány 400
129. Anyaság. 1926. Vázlat. Terrakotta 250
130. Tango. 1926. Vázlat. Terrakotta 150
131. Mese. 1926. Terrakotta 200
132. Putto. 1927. Terrakotta 50
133. Putto. 1927. Terrakotta 50
134. Fürdőző. 1924. Körtefa 1000
135. Táncosnő. 1923. Körtefa 1500

Állványokon.

136. Czencz János. 1923. Bronz. Magántulajdon.
137. Györgyi Kálmán. 1926. Bronz. Magántulajdon.
138. Akttanulmány. 1926. Terrakotta. Eredeti példány 500
139. Vénusz. 1925. Körtefa 1500
140. Női fej. 1925. Szinezett gipsz. Magántulajdon.
141. Tavasz. 1927. Körtefa 2000
142. Póczi. 1927. Rehrich Béláé.
143. Zsuzsanna. 1925. Körtefa 1200
144. Marietta. 1920. Szinezett gipsz. Magántulajdon.
145. Rózsi. 1920. Szinezett gipsz. Magántulajdon.
146. Lux Alice. 1924. Gipsz. Magántulajdon.

Ernst Múzeum kiállításai.

XCV. (1928)

MÁSODIK TEREM.

147. Fésülködő. 1922. Ruskicai márvány 3000

NEGYEDIK TEREM.

148. Női arckép. 1925. Terrakotta. Magántulajdon.
149. Özv. Magyary Lajosné arcképe. Márvány. 1918. Magántulajdon.

ÖTÖDIK TEREM.

150. Térdeplő női akt. 1926. Terrakotta. Eredeti példány 400
151. Gyalogos katona. 1926. Terrakotta. Magántulajdon.
152. Lux Alice. Torso. Gipsz. 1927. Magántulajdon.

HATODIK TEREM.

153. Táncosnő. 1925. Bronz 3000

NAGYTEREM.

154. Burghardt Rezső. 1923. Gipsz. Magántulajdon.
155. Férfifej. 1925. Gipsz. Magántulajdon.
156. Füredi Rikhard. 1927. Gipsz. Magántulajdon.
157. Dr. Haberern Pál. 1927. Gipsz. Magántulajdon.
158. Dr. Csánki Dezső. 1924. Gipsz. Magántulajdon.
159. Molnár Jenő. 1924. Gipsz. Magántulajdon.
160. Nikitina. 1927. Gipsz. Bronzban 1500
161. Anyaság. Gipsz. 1926. Márványban 5000
162. Blaha Lujza-siremlék pályaterv. 1926. Magántulajdon.

HALLBAN.

1. Vitrinben.

163. Ébredés. Porcellán. Zsolnay-gyár készitmény. 120
164. Táncosnő. Porcellán. Zsolnay-gyár készitmény. 210
165. Térdeplő. Porcellán. Zsolnay-gyár készitmény. 175
166. Zsuzsanna. Porcellán. Zsolnay-gyár készitmény. 210
167. Kompozicióvázlat. Terrakotta. Egyetlen példány 200
168. Siremlékvázlat. Terrakotta. Egyetlen péld. 200

2. Vitrinben.

169. Anyaság. Terrakotta. 1926. Egyetlen példány 100
170. A vágy. Tanulmány. Terrakotta. Egyetlen példány. 1927. 300
171. Vázlat. Terrakotta. 1926. Egyetlen példány 50
172. Magyar paraszt. 1926. Bronz 400
173. Krisztus sirbatétele. Galvano bronz. Egyetlen példány 100
174. Kompozició. Terrakotta. 100
175. Anyaság. Terrakotta. 100

Állványokon.

176. Györgyi Dénesné Terrakotta. Magántulajdon.
177. Tavasz. 1926. Bronz 500
178. Meghatottság. Bronz. 500
179. Táncosnő. Bronz 1000
180. Groteszk táncmozdulat. Bronz 500
181. Hátrahajló táncosnő. Bronz. 1000
182. Leányfej. Terrakotta. Magántulajdon.

Lux Elek

S

PROGRAMME

9. Septembre. 15 heures. Arrivée des participants du Rallye et du Rendez-vous, à l'aérodrome de Siófok-Balatonkiliti et réception solennelle. „Concours d'élégance." — 20 heures. Soupé dans le restaurant des Bains de Siófok. Après le soupé divertissement au grill. — **10. Septembre.** 10 heures. Publication des résultats dans la salle Hubertus du Restaurant des Bains. — 10 heures 30. Excursion en bateau à Balatonfüred. Exposition des arts populaires et de l'industrie natale Exposition de vin. — 20 heures. Soupé de Bureau Aéronautique Royal Hongrois dans le Restaurant des Bains à Siófok. Distribution des prix divertissement au grill. — **11. Septembre.** Avant-midi temps libre. Bains, bateaux à voile, bateaux à moteur, divers evenements de sport. — 17 heures. Thé dansant dans le Club du MAC. — 20 heures. Soupé final au Restaurant des Bains de Siófok. — 22 heures. Garden-party au Casino. Danse. — **12. Septembre.** Start pour le „Tours de Hongrie".

9th September. from 3 p. m. Arrival and gala reception of the participants of the Air-Rally Aviator's Meeting at the airport of Siófok-Balatonkiliti. „Aeroplane Concours d'Élégance." — 8. p. m. Conversazione-dinner in the restaurant of the health resort of Siófok followed by entertainment in the Grill-Room. — **10th September.** 10 a. m. Announcement of the results in the Hubertus Room of the health resort. — 10.30 a. m. Excursion by steamer to Balatonfüred. Visit to the Wine and Applied Art Exhibition. Revue of national art. — 8. p. m. Dinner given by the Royal Hungarian Bureau of Aeronautics in the restaurant of the health resort of Siófok. Distribution, of the prizes, followed by entertainment in the Grill Room. — **11th September.** The forenoon is free for individual amusement. Bathing, sailing, motorlaunching, various sports events. — 5 p. m. Thé-dansant in the clubhouse of the MAC. — 8 p. m. Farewell dinner in the restaurant of the health resort of Siófok. — 10 p. m. Gala evening performance in the Casino. Dance. — **12th September.** Start of the circuit flight round Hungary.

9. September. Ab 15 Uhr: Ankunft der Teilnehmer des „Sternfluges zum Balaton" und des Fliegertreffens am Flugplatze von Siófok-Balatonkiliti. Feierliche Begrüssung. — 20 Uhr: Freundschaftliches Abendessen im Kurrestaurant von Siófok. Nachher Unterhaltung im Grill. — **10. September.** 10 Uhr: Bekanntgabe der Ergebnisse. — 10 Uhr 30: Schiffsausflug nach Balatonfüred. Besichtigung der Wein-Ausstellung und der Kunstgewerbe-Ausstellung. Volkskunst-Darstellungen. — 20 Uhr: Abendessen des Königl. Ung. Luftamtes im Kurrestaurant von Siófok. Preisverteilung. Unterhaltung im Grill. — **11. September.** Vormittag teilen die ausländischen Flieger ihre Zeit nach Belieben ein. Möglichkeit zum Baden, Segeln und Motorbootfahren. — 17 Uhr: Tee mit Tanz im Clubhaus des MAC. — 20 Uhr: Abschieds-Abendessen im Kurrestaurant von Siófok. — 22 Uhr: Garden Party im Casino. Tanz. — **12. September.** Start für den Rundflug durch Ungarn.

Il 9 Settembre. Dalle ore 15 arrivo ed accoglienza festiva dei partecipanti del raduno internazionale aeronautico sull aeroporto di Siófok-Balatonkiliti. Concorso di eleganza di aeroplani. — **Alle 20:** cena di presentazioni nel ristorante della stazione balneare di Siófok. (Poi divertimento nel „Grill".) — **Il 10. Settembre.** Alle 10: publicazione dei risultati nella sala Hubertus della stazione balneare. — Alle 10.30: gita in piroscafo per Balatonfüred. Visita delle esposizioni di vino e d'arte decorativa, presentazione di arte popolare. — Alle 20: Cena del R. Ufficio Ungherese di Aeronautica nel ristorante della stazione balneare. Distribuzione dei premi. Dopo divertimento nel „Grill". — **Il 11 Settembre.** La mattina sta alla disposizione libera dei partecipanti. Bagni, passeggiate in barche a vela e in motoscafi, si assiste a diverse manifestazioni sportive. — Alle 17: thé danzante nella Casa di Club della MAC. — Alle 20: Cena di commiato nel ristorante della stazione balneare di Siófok. — Alle 22: Serata di gala con programma nel Casino. Ballo. — **Il 12 Settembre.** Partenza per il circuito di volo ungherese.

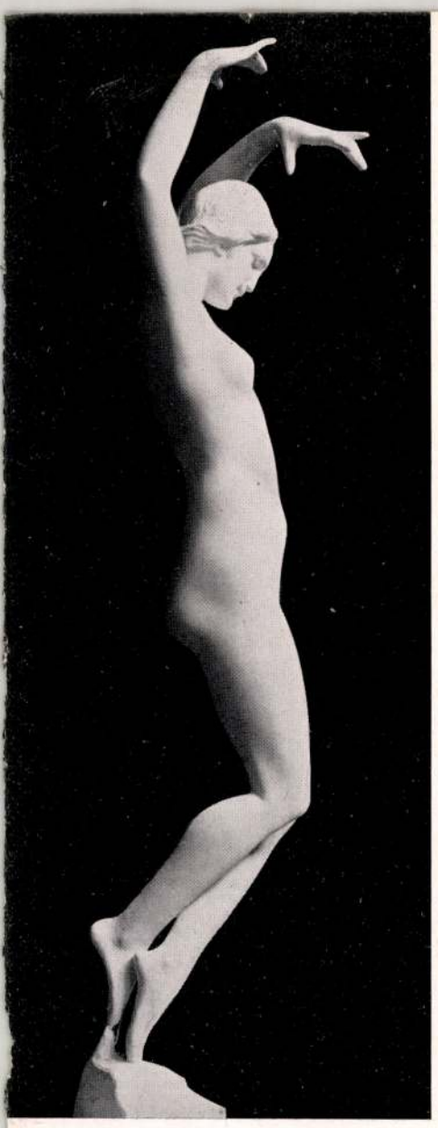

Ses oeuvres furent exposées aux expositions internationales de Barcelone, de Rome, de Bruxelles, de Milan, de Venise et de bien d'autres villes étrangères encore et elles y ont toujours remporté les succès les plus vifs, les distinctions les plus rares, les prix les plus enviés.

Les musées les plus représentatifs de l'étranger se disputent ses oeuvres et nous notons ici avec plaisir que lors d'une exposition en Italie S. M. le Roi et Empereur Victor-Emmanuel, acquit pour sa collection d'art privée, un véritable chef-d'oeuvre „Fées Dansantes", sculpture en bois que nous reproduisons ci-contre.

Chaque oeuvre de cet artiste à l'âme de poète est une création de valeur incomparable, un hymne à la beauté de la vie, une réalisation poétique magnifique. Nous espérons à l'occasion de l'Exposition Internationale de Paris, que Elek Lux, recevra de tous les visiteurs la même approbation recherchée que celle qu'il a obtenue dans toutes les autres manifestations mondiales de l'art et de la beauté.

Dénes Györgyi

Foto Szántó

PEST

MENTICABILE

Budapest offre infiniti svaghi e divertimenti. L'arte teatrale trova la sua degna sede nel Teatro Nazionale ed in altri 10 diversi teatri; parecchi sono i cinematografi ed i teatri di varietà ed innumerevoli i ritrovi di danze, i bar, ecc. Non occorre temere di eventuali difficoltà per farsi intendere, perchè l'ungherese conosce parecchie lingue e prodiga al forestiero il suo ben noto spirito di ospitalità.

In Ungheria la cortesia e l'ospitalità sono virtù speciali ed il forestiero gode un trattamento indimenticabile nei lussuosi alberghi, come nelle trattorie e nelle pensioni. Speciale lode va attribuita alla cucina ungherese ricca di piatti caratteristici, senza disprezzare con ciò la nomea delle altre cucine. I vini ungheresi hanno rinommanza mondiale e tra questi il famoso vino di Tokaj.

Vanno ricercati ancora i famosi bagni, quelli di spiaggia e di sole che rendono Budapest la città balneare più rinommata. Le sue sorgenti termali apportano a molti sofferenti di reumi, di sciatica, di nervi e di cuore pronta guarigione.

Budapest è anche un'importante centro sportivo. Gli sportivi budapestini hanno meritato molti premi di campionato mondiale e gli incontri sportivi invernali ed estivi attirano molti partecipanti e spettatori stranieri.

Non è possibile di ricordare tutte bellezze e tutte le attrattive della capitale ungherese. L'Ufficio di Viaggi delle R. Ferrovie dello Stato Ungherese IBUSz con i suoi ricordati carnet fa di tutto per offrire allo straniero tutte le bellezze della capitale. Il carnet „3 giorni a Budapest" comprende anche una riduzione di circa 33% sui biglietti delle ferrovie ungheresi e sulle linee danubiane dalla frontiera a Budapest e ritorno. Un altro carnet, intitolato „Un settimana piacevole in Ungheria" contiene un abbonamento di 8 giorni sui direttissimi ungheresi, nonchè sui piroscafi sul Danubio e sul Lago Balaton. Con ciò è data la possibilità allo straniero di visitare la „Puszta" e le caratteristiche città del paese, come Szeged, Debrecen, Pécs, Eger, Sopron,ecc. I detti carnet importano una spesa di 200 pengő offrendo fuori l'abbonamento sopramenzionato per 8 giorni una settimana di pensione completa nei primi alberghi come pure vitto completo nei ristoranti di primo ordine, biglietto di accesso ai bagni, visite della città ecc. Il carnet „3 giorni di Budapest" costa 85, 68 o 45 Pengő secondo la categoria dei alberghi scelti.

Budapest è anche un centro per i virtuosi del volante. Una rete di magnifiche strade, specialmente quelle per Vienna ed una altra sulle sponde del Balaton, attraversa il paese scoprendo allo sguardo ammirato del visitatore i più tipici ed incantevoli scenari ungheresi.

Dott. Zoltán Szende

Le sculpteur de la grâce féminine: Elek Lux

Hungária. 1937. 9-12.

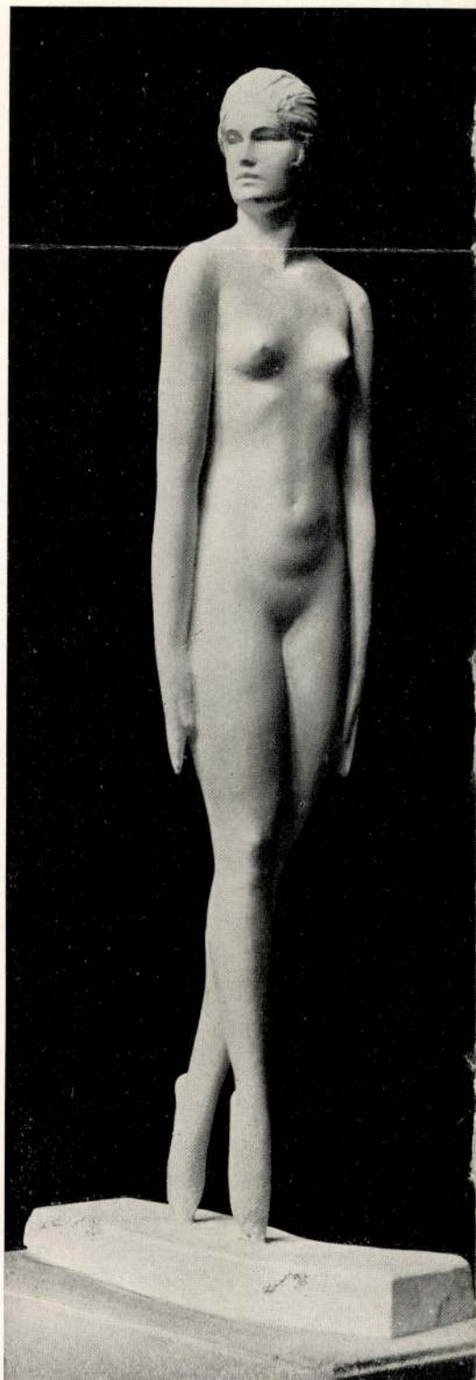

Dans le pavillon Hongrois de l'Exposition Internationale de Paris, l'Exposition artistique des sculptures, dans la salle des Arts Décoratifs, de M. Elek Lux, a obtenu le succès le plus flatteur et le plus mérité.

Les visiteurs de l'Exposition ont contemplé avec ravissement ces petits chefs-d'oeuvre, tous plus beaux les uns que les autres. Ces sculptures ont presque toutes pour sujet des figures féminines dansantes. M. Elek Lux, artiste à l'âme de poète, en fixant les mouvements féminins n'a pas seulement imité servilement la ligne toujours fuyante de ces mouvements, il a fait un choix et retenu seulement les gestes où l'harmonie est la plus pure et la grâce la plus ineffable. Sous ses mains enchantées, la pierre froide, le marbre, le bronze et le bois s'animent et deviennent légers comme l'air et il n'est pas étonnant que ces oeuvres artistiques vraiment ravissantes aient eu le plus grand succès entre les mille curiosités de l'Exposition Internationale de Paris.

M. Elek Lux est un excellent professeur à l'Ecole Supérieure des Arts Décoratifs de Budapest et par ses travaux s'est acquis une renommée qui honore non seulement sa personne mais aussi toute la culture hongroise.

KÖSZEGHY ELEMÉR:

141. Felhőárnyék a Tátrán, olajfestmény .... 600.— P
142. Jegestó a Tátrában, olajfestmény .... 300.— P
143. Késő őszi reggel Kakaslomniczon, olajfestmény .... 300.— P

SCHWARZNÉ FORBERGER MADLÉN:

144. Jakab templom főoltára, olajfestmény. Műemlékek Orsz. Bizottsága tulajdona.
145. Sekrestye részlet, olajfestmény. Eladó.
146. Jakab templom keresztelő kápolnával, olajfestmény. Eladó.

LUX ELEK:

147. Kunvald Cézár (1930), magántulajdon.
148. Eszményi női fej (1914), magántulajdon.
149. Táncosnő .... 600.— P
150. Táncosnő .... 600.— P
151. Pogány Jenő (1929), magántulajdon.
152. Eszményi fej (1912), az Orsz. Magyar Szépművészeti Múzeum tulajdona.
153. Marietta (1922), magántulajdon.
154. Dr. Jakubovich Lajosné (1935), magántulajdon.
155. Strasser Olga (1921), magántulajdon.
156. Toperczer Ákos (1936), magántulajdon.
157. Kisleány fej (1935), magántulajdon.
158. Akt (panasz) (1935), magántulajdon.
159. Szent János (1931), magántulajdon.
160. Jeszenszky Ella (1933), magántulajdon.
161. Matyó Madonna (1934), magántulajdon.
162. Krisch Jenőné (1934), magántulajdon.
163. Vénus, fa .... 1.000.— P
164. Táncosnő (Nikitina) .... 800.— P
165. Mojzes Andorné (1931), magántulajdon.
166. Dr. Haberern J. Pál (1925), magántulajdon.
167. Urnáttartó női akt (1936), magántulajdon.
168. Dr. Hutyra Ferenc (1930), magántulajdon.
169. Tanulmány (1934), magántulajdon.
170. Alice (1926), magántulajdon.
171. Csánky Dezső (1925), magántulajdon.
172. Apostol (1933), magántulajdon.

Fordult

Nemzeti Szalon 1937. márc.
Szepesi művészek

173. Guttmann Géza (1918), Hágai Városi Múzeum tulajdona.
174. Férfi fej (1921), az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum tulajd.
175. Táncosnő ..... 500.— P
176. Térdepelő nő, márvány ..... 600.— P
177. Start ..... 250.— P
178. Akt ..... 250.— P
179. Gerő Ödön (1935), magántulajdon.
180. Vathay Ferenc várkapitány fehérvári szobrának vázlata.
181. Táncosnő ..... 500.— P
182. Táncos kicsi ..... 120.— P
182a Madonna (1937), magántulajdon.
182b Mágócsy-Dietz Sándor (1930), magántulajdon.
182c Luther (1934) magántulajdon.
183. Kuthy Dezső (1935), magántulajdon.
183a Síremlékszobor (1935), magántulajdon.
183b Gerő Ödön (1926), magántulajdon.
183c Síremlékszobor (1927), magántulajdon.
184. Napozás, olajfestmény, magántulajdon.
185. Nagynéném, olajfestmény, magántulajdon.
186. Szepesvára, olajfestmény, magántulajdon.

VITÉZ MÁTYÁS:

187. Templom-interieur, olajfestmény ..... 1.000.— P
188. Lőcsei külváros, olajfestmény ..... 600.— P
189. Biedermaier, olajfestmény ..... 250.— P

BARNA ELEK:

190. Magurai falu, színes rajz ..... 60.— P
191. A Tátra Falstinból, ecsetrajz ..... 40.— P
192. Vásár, ecsetrajz ..... 40.— P

MEDVECZKY JENŐ:

193. Mese, olajfestmény. Fővárosi Képtár tulajdona.

KISS VIKTOR:

194. Lelki vágy, olajfestmény ..... 700.— P
195. Életfársak, olajfestmény ..... 500.— P
196. Gyöngédség, olajfestm., gróf Degenfeld Miksáné tulajdona.

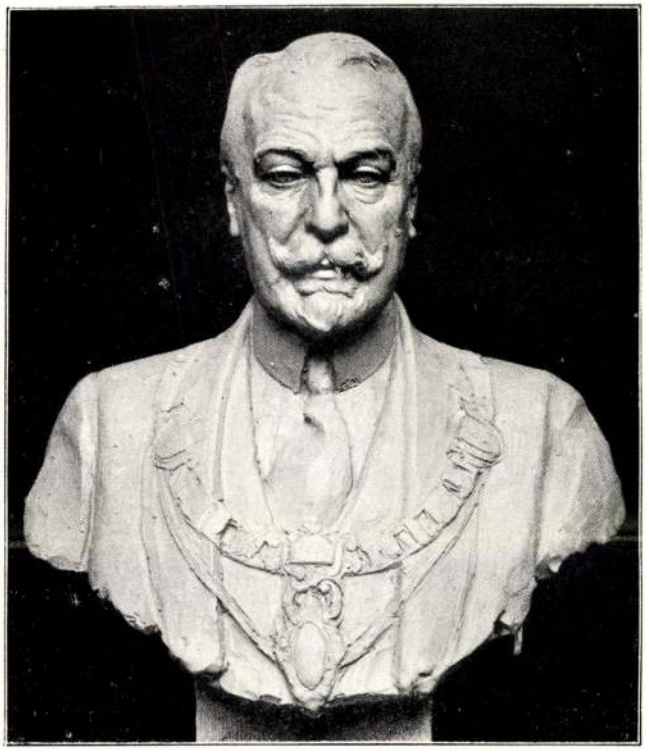

LUX ELEK

Hutyra Ferenc dr. mellszobra.

LUX ELEK

Leányfej.
(ex a lelsége)

Lux Elek

Nemzeti Szalon

képzőművészek 1937 márc

LUX ELEK Keresztelő Szent János.

LUX ELEK

Táncosnő.

LUX ELEK

A budapesti Luther-emlékmű mestere

Hatvan éve hunyt el Lux Elek szobrászművész – Részt vett az Angyalföldi Műhely munkájában is

Lux Elek a főváros művészeti életének egyik legfontosabb alakja volt a két világháború között: az időszaki kiállítások állandó szereplője és jelentős művészpedagógus, akinek tehetségéről és rokonszenves egyéniségéről kortársai mindig elismeréssel nyilatkoztak. Beöthy Zsolt, a kor tekintélyes esztétája Fadrusz óta a legtehetségesebb magyar szobrásznak tartotta. Ennek fényében különösnek tűnhet, hogy műveivel alig találkozunk Budapest utcáin. Háttérbe vonulása valószínűleg önkéntes volt: egyszerűen nem vonzották a monumentális feladatok.

„Luxot tehetsége a kisplasztikai feladatokra utalta, meghitt, bensőséges hatások izgatták – írta róla Ybl Ervin. – Szobrászata nem dicsőít politikusokat, nagyritkán a szellemi élet kiválóságait. Táncosnői és egyéb aktjai csak tiszta formai, szobrászati élményeket rögzítenek meg. Szobrászata lényegében öncélú művészet."

Lux Elek

Az 1884-ben született, tehetős szepesváraljai patríciuscsaládból származó művész Hölzel Mór bártfai faszobrásziskolájában sajátította el mestersége alapjait, majd a budapesti Iparművészeti Iskolába került, ahol a számos jeles szobrászunkat útnak indító Mátrai Lajos György tanítványa lett. Tudását a müncheni és a brüsszeli akadémián tökéletesítette. 1912-ben telepedett le végleg Budapesten, és még ebben az évben bemutatkozhatott a Műcsarnokban. Ekkorra már körvonalazódtak legfontosabb műfajai: első táncosnő-kisplasztikáival jelentős sikert könyvelhetett el, egyik női portréját pedig a királyi palota számára vásárolták meg.

Önként jelentkezett 1915-ben frontszolgálatra, amely tíz hónapig tartott. Első gyűjteményes kiállítására 1919-ben, a háborút és a forradalmakat követően került sor az Ernst Múzeumban. Ez év szeptemberében kezdte meg két évtizednél hosszabb, nagy jelentőségű művészpedagógiai működését az Iparművészeti Iskolában, ahol először óraadó, majd 1927-től a kisplasztika rendes tanára volt. 1922-ben munkásságáért fontos elismerésben, Szinyei-jutalomban részesült, s nem sokkal később be is választották a Szinyei Társaságba.

Egyéni témáira és szuverén stílusára az aktok és a táncosnőszobrok révén talált rá. Lux Elek a korszak talán legnagyobb aktszobrásza volt (nem elhanyagolható tény, hogy a műfaj másik nagy képviselőjével, Pásztor Jánossal egy ideig közös modellt foglalkoztatott). Könnyed, tiszta szépségű munkáinak lényege a körvonalakban és a mozdulatokban, a pillanatnyi pózok kimerevítésében ragadható meg. Művei népszerűségére jellemző, hogy mind a pécsi Zsolnay-gyár, mind a herendi porcelángyár érdemesnek tartotta sokszorosítani őket.

Kiváló jellemábrázoló készségről tanúskodó portréinak java női portré, és síremlékei többségén is allegorikus nőalakokat jelenített meg. Utóbbi műfajból kiemelkedik Gróh Istvánnak, az Iparművészeti Iskola 1936-ban elhunyt igazgatójának sírszobra a Kerepesi úti temetőben, valamint ugyanitt, az 50/1. parcellában Lux saját sírja egyik legszebb aktszobrával, amely méltó módon reprezentálja egész munkásságát. Emellett ő volt az első magyar szobrászok egyike, akit foglalkoztatott a sportkisplasztika műfaja.

Budapesten életében három első világháborús emlékműve került köztérre. Az első a kerékpáros honvédek hősi emléke volt (1937), egy relief a Várban, a Mária Magdolna-templom falán, melynek a templom lebontásakor veszett nyoma. 1940-ben leplezték le a Vízivárosban, a Jurányi utcai iskola Görgey – ma Varsányi Irén – utcai falán azt a kisgyermeket ölelő katonát ábrázoló domborművét, amely néhány év múlva hasonló sorsra jutott. Legjelentősebb hősi emlékét, egy monumentális, bronz férfiaktot szintén 1940-ben avatták fel Pesterzsébeten, a mai Emlékezés terén. Később ez a különleges, a harciasság helyett inkább az áldozatkészséget hangsúlyozó munka is megcsonkult: a talapzat két oldalán elhelyezett, katonákat ábrázoló reliefek a második világháborúban elpusztultak, s 1966-ban a főalakot is egyszerűbb posztamensre helyezték át. Rendhagyó tervvel szerepelt a Tisza István-emlékműre kiírt pályázaton: a nagyvonalúan mintázott, ülő főalakot római öltözékben jelenítette meg. Egyik legszebb köztéri munkája, a Semmelweis-relief (1930) nem Budapesten, hanem a szegedi Nemzeti Emlékcsarnokban kapott helyet.

A megkésett szobor FOTÓ: SZABÓ BERNADETT

Intenzíven részt vett a kerámia- és porcelánszobrokra specializálódott Angyalföldi Műhely – más néven Ligeti Miklós Művészi Kerámiaműhelye – munkájában, ahol az alapító Ligeti mellett több jeles szobrász is dolgozott. Megbecsültségét jelzi, hogy egyike volt annak a tizenöt szobrásznak, akinek művei 1928-ban bekerültek a régi Műcsarnokban megnyílt Új Magyar Képtár – a „magyar Luxembourg" – anyagába, melyet Petrovics Elek, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója állított össze.

Utolsó éveiben egyetlen, minden addiginál jelentősebb megbízás foglalkoztatta, amely óriási kihívást jelentett számára mind a rangos feladat, mind Lux személyes kötődése révén: megnyerte a Deák térre tervezett reprezentatív Luther-emlékmű pályázatát. Tervei szerint a főalak önálló talapzatra került volna, mögé pedig egy félköríves falat tervezett, külső felén domborművekkel (utóbbiakat később Lux Elek rajzai alapján, unokahúga és tanítványa, G. Lux Alice készítette el). Hosszú ideig vívódott a nagy reformátor megjelenítésével, különösen az arcvonásokkal, amelyhez elmélyülten tanulmányozta az egykorú ábrázolásokat és a XIX–XX. századi németországi Luther-emlékműveket is.

1940-ben készült el Luther portréjával, elsőként a fából faragott kisplasztikai változattal, majd az emlékmű főalakjának fejével. A mű különbözött minden addigi munkájától: a Luxra annyira jellemző könnyed harmóniát a kemény, monumentális formálás váltotta fel. Befejezni azonban már nem tudta az emlékművet: 1941. február 26-án budapesti otthonában elhunyt.

A kőbe faragott hatalmas Luther-portré ideiglenesen a Deák téri evangélikus épületegyüttes udvarára került, és négy évtizedig ott is maradt. Az emlékmű kivitelezését megakadályozta a háború, 1945 után pedig jó ideig nem kerülhetett napirendre egyházi vonatkozású köztéri szobor felállítása. A nyolcvanas években Buza Barna szobrászművész és Kotsis Iván építész kapott megbízást a mű befejezésére. A kiegészített, ám reliefek nélküli emlékművet 1983 októberében, negyvenkét évvel Lux halála után avatták fel, méltó helyen: a Lőcsei úti Evangélikus Teológiai Akadémia parkjában.

Tóth Vilmos

Erzsébetvárosi pozitívok

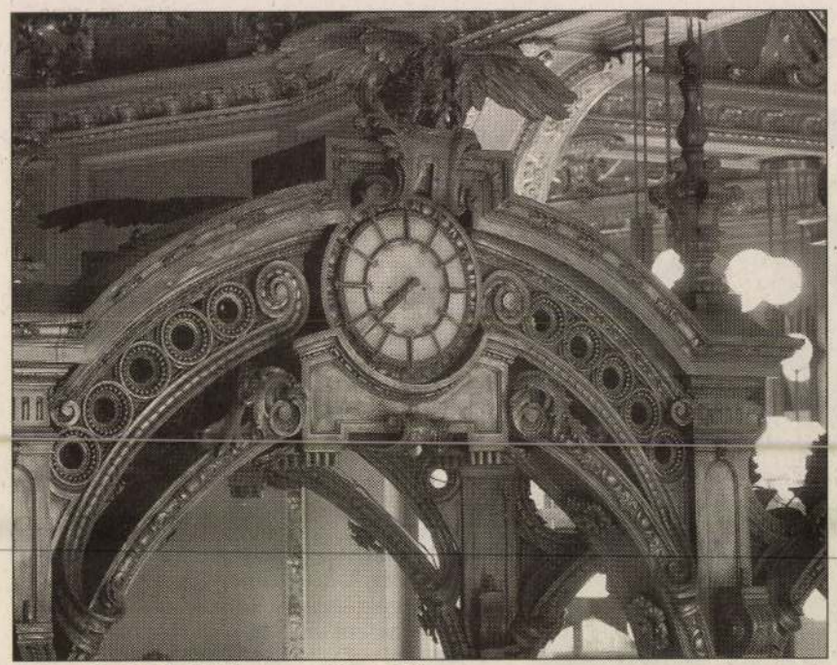

A New York kávéházban megállt az idő

Sajátos kerékpártároló

FOTÓK: DOZVALD JÁNOS

Volt egyszer – hol nem volt? – Erzsébetvárosban egy kulturális pályázat. Erre jelentkezett többek közt Dozvald János azzal a tervvel, hogy lefotózza Erzsébetváros házait. Egy évig dolgozott, el is készített hatezer pompás felvételt. Történt mindez négy éve. Azóta parlagon hever a páratlan képanyag. Készült belőle ugyan multimédiás bemutató meg vetített képes műsor, de a fotókból ennél jóval többet ki lehetne hozni.

Kevés kerület büszkélkedhet azzal, hogy majd minden házáról készült fotó. Mert kevés az olyan ember, aki egy teljes évet áldoz bizonytalan sorsú munkára. Persze *Dozvald János* hajdan még nem sejtette, hogy munkájára tulajdonképpen senki sem tart majd igényt. Igaz, az effajta feleslegességérzés számára már nem ismeretlen, hasonlóan járt vetítőgépével *Lumière* is, amikor a Grand Café-ban bemutatta a világ első mozgóképét. Ám az idő, amely a fotókat és a filmeket is egyaránt dokumentummá érleli, mindkettőt egyszerre igazolja.

Dozvald János fotói nem a nagy művészet, hanem a nagy idő, de arra éppen elég, hogy várostörténeti értéket nyerjen néhány felvétel: az azóta lebontott Continental szálló erkélyéből kinőtt ecetfa például már csak a fotókon él tovább.

Gyönyörű és borzalmas képek. Galambok, vadszőlővel befuttatott házfalak és persze a pusztulás mindenütt. Meg a kincsek, a most is megtalálható csodák, a színes üvegablakok, a szobrok, kovácsoltvas lépcsőházi lámpák. Dozvald János több mint kétezer erzsébetvárosi házat örökített meg. Nem jutott be azonban minden kapualjba, minden udvarra, mert rácsok, vasajtók és házmesterek állták útját. Olyan akadályok ezek, melyek a betörőknek nem, csak jó szándékú művészeknek szegik kedvét.

Négy éve nem fotózza Erzsébetvárost a kerület legnagyobb képanyagának létrehozója. Nem is fotózhatja, mert drága a film, a technika, s közben élni kell, élni valamiből, amiért megfizetik a mestert, a művészt is akár.

Erzsébetváros fotósa ma már tétova kalandnak tartja a hajdani nagy vállalkozást. Összeállított azért a több ezer képből egy húszperces zenés műsort, amit bemutattak a főpolgármester VII. kerületi látogatásán és egyszer az Almássy Téri Szabadidőközpontban. A kerület képeiből készült egy multimédiás CD-ROM is, de ez sem jutott el a közönséghez. Pedig a fotók nemcsak a kerület, hanem a fővárosi történelem szempontjából is fontosak. Nincs Lánchíd, se Parlament, még a Duna sem itt folyik, viszont a városrész zsidó felekezeti műemlékei egyedülállóak.

A hatvankét éves fotós, multimédiás producer, művészettörténész egyelőre vár. Most éppen azon gondolkodik, mire kellene felhasználni az ablakokat. Rengeteg ablakot fotózott le, különöseket és sejtelmeseket, nyitottakat és csukottakat. Ő ért a képek nyelvén, tudja, melyik

PALETTA

CSÖMÖRÖN is bemutatkozik az Aranyszamár Színház. A Vándormesék című zenés mesejáték bemutatója március 2-án, pénteken lesz a művelődési házban.

NAGYKOVÁCSIBAN tart koncertet a Rózsák téri Árpád-házi templom Carmine Celebra Kórusa. A március 18-i zenei est az Amerikai Nemzetközi Iskola színháztermében lesz. Műsoron: Purcell Dido és Aenas című operája.

TAVALY az egri országos fesztiválon első helyet szerzett a szigetújfalui Mákvirág Bábcsoport. A Pintérné Varga Rozália vezette csoport az idén is szeretne minél többször bemutatkozni a közönségnek, s tervezik az újbóli indulást is az országos vetélkedőn.

VASÚT, UTAZÁS, TURIZMUS címmel rajzkiállítás látható március 15-ig az érdi művelődési központban. Az országos gyermekrajzpályázat anyagaiból válogatott tárlatot Bodor Katalin, a Magyar Iparművészeti Egyetem adjunktusa méltatta a megnyitón.

SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka Színház: Tötferi (7). **Bárka Stúdió:** Filmklub – Távol Afrikától (4). **Budapest Bábszínház Játszó-tér:** Ólomvitézek (7). **Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban:** Az ügynök halála (7). **Budapesti Kamaraszínház Ericsson Stúdió:** Cymbeline (7). **Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdió:** Időzavar (fél 8). **Játékszín:** Édes bosszú (7). **József Attila Színház Gaál Erzsébet Stúdió:** Dózsa (fél 8). **Katona József Színház:** A talizmán (7). **Kamra:** Portugál (7). **Kolibri Színház:** A rút kiskacsa (10). **Kolibri Fészek:** A fülemile (fél 11). **Magyar Színház:** Rómeó és Júlia (7). **Várszínház:** Szentiványéji álom (7). **Lézerszínház:** J. M. Jarre 3D (fél 8). **Korona Pódium:** Paudits Béla slágertörténete (7 – Latinovits Zoltán-bérl.). **Madách Stúdió:** Széchenyi (fél 8). **Madách Kamara Színház:** Mezítláb a parkban (7). **Merlin Kamaraterem:** Még szorosabbra (fél 8). **Operaház:** Filharmoniai koncert (fél 8 – Dohnányi/4. bérl.). **Radnóti Színház:** A születésnap (7). **Térszínház:** Karnyóné (7). **Thália Színház:** Volpone (7 – a Radnóti Színház

AZ ALCSÚTI KULCSÁR FIA

Kovács Imre gyermekkora 1913-1931

Szülőföldjén, az Alcsút községhez tartozó Göböljárás-pusztán, gyermekkorában „Kucsár" Imrének szólították Kovács Imrét. Ragadvány nevét apja foglalkozása után kapta, aki az uradalomban kulcsár volt. A kulcsári tisztséggel már az úr megszólítás járt. Ez a munkakörnek szólt, és betöltője számára koránt sem jelentett olyan rangot az uradalomban, hogy a segédtisztettel kezdődő igazi urak közé sorolható lett volna. A vele azonos nevet viselő fia szerint a kulcsár a „lebegők" közé tartozott. Az igazi urak előtt parasztnak számított, a cselédség viszont úrnak tekintette. Ez a „lebegés" *József főherceg* nevéhez köthető, ő mint ezredparancsnok ismerte fel a tényleges idejét töltő katonájában a számára alkalmas embert. Leszerelése után uradalmába hívta, bizalmi állásba helyezte, kulcsárként alkalmazta. A Kovács család ősei a 18. század elején kun betelepülőként kerültek Gyomára. A kálvinista família rövid idő alatt megszedte magát. A vagyoni helyzeten *Kovács Imre* nagyapja változtatott. A család történetében ugyanis azzal tette magát neveztessé, hogy a 12 hold kisgazdaságot elherdálta.

Hét gyermekére nem a földet, hanem a proletár sorsot hagyta. Imre apja béresként kezdte önálló életét egy gyomai uradalomban. De helyzetén változtatni kívánt. Elvégezte a békéscsabai földművesiskolát. Műveltsége emelte katonatársai fölé, és nyerte meg ezredparancsnoka támogatását. E pártfogás nemcsak egzisztenciát biztosított számára, hanem — ennek birtokában — a helybeli *Kék família Karolina* nevű lánya kezét is.

A Kék családnak ekkor már a harmadik nemzedéke élt az uradalomban. A József nevű nagyapát még (1844-ben) István nádor győzte meg, hogy Válból költözzék át uradalmába. A mesterségbeli tudásáról híres bognár família nemcsak a mesterségbeli tudást tartotta értéknek, hanem az iskolázottságot is. Karolinával az apácáknál négy polgárit végeztettek. A két iskolázott szülő frigyéből három fiúgyermek született. A sort Imre nyitotta meg: 1913. március 10-én. Apjuk a maga református hitére anyakönyveztette őket.

A gyermekkor színhelye, az uradalmi táj felszíne egyenetlen. A majorság egy része néhány méterrel magasabban fekszik, mint a mellette fekvő völgy. A magasabb területen (Felső-Göböljáráson) az uradalom tisztségviselőié, míg a laposabb rész a cselédek otthona volt. A térfelszín — néhány méternyi differenciálsága ellenére — súlyos társadalmi szintkülönbségről vallott. A laposban fekvő iskola, élén *Mándl Kálmán* uradalmi tanítóval, a kezdődő életek számára még eltakarta a társadalmi egyenlőtlenségeket. Imre és testvérei is a majorsági gyerekek életét élték. A játszótársak, a komák a cselédgyerekek soraiból kerültek ki. Legalábbis túlnyomó többségben. Valamennyiük kedves játszóhelye a *Vérti völgy*beli malom romjai, és az ennek közelében lévő vadászház környéke. De felmerészkedtek a cselédgyerekek Felső-Göböljárásra is, hiszen a tiszttartó-ház és a cselédlakások közötti távolság csak méterekben mérhető.

A felnőttek és a kenyérkeresetre befogott gyerekek már más nézeteket vallottak. Ők a felső-göböljárásiakban egyértelműen urat láttak. Függetlenül attól, hogy az urak egyes rétegeit ég és föld választotta el egymástól. Az „igaziak" csak a munka kapcsán érintkeztek a kulcsárhoz hasonló beosztásukkal. A „lebegők" is egymás között éltek. Munka után, de főleg munkaszüneti napokon összejártak egymással. A tanító, a főgépész, a főerdész, a kulcsár és a hozzájuk hasonlók keresték egymás társaságát. „A férfiak (ilyenkor) borba fojtották ki nem mondott, de állandóan tudat alatt hordott megalázó helyzetüket" — jellemezte helyzetüket Kovács Imre. Az ő kedélyüket az urakból való elhatároltságuk ülte meg. A feleségek magatartását inkább a cselédségtől történtő elkülönülés látszatának gondos fenntartása határozta meg.

Az asszonyok a pletykák kicserélése mellett „előkelősdit" játszottak. „Persze, erőltetett gesztusaik, affektáló beszédtechnikájuk és félszeg, bizonytalan modoruk mindent elárult." És ha gyermekük játszás közben tönkre találta tenni ünneplő ruházatát, az összejövetelt követő „szülői dorgálások kendőzetlen meztelenségben mutatták be kinekkinek a pedigréjét." De a visszaemlékező gyermekkorát is megkísértették az említettekhez hasonlítható magatartások. Maga mondja el, hogy egy alkalommal *Szalai Sándor* nevű béresgyereket kizavart udvarukból. Ennek a méltánytalanságnak emlékét életén át megőrizte: „... nagy harcaimat az uradalmi cselédek kiemeléséért jórészt — bevallom őszintén — Szalai Sándor kiengesztelése miatt folytatom."

Élete egyik fordulatát apja 1922-ben (mindössze 35 évesen bekövetkezett) halála jelenti Imre számára. Az addigi, gondtalannak mondható szakaszát radikális életforma váltás követi. Miután a kulcsár-házból ki kellett költözniök, anyja nagyapjáékhoz szállásolnak be. Az anya kommenciós földön dolgozik, és napszámba is kénytelen eljárni. Ez volt a lekváros bukták időszaka, — idézi emlékeiben Kovács Imre. Akkor azonban úgy látta, hogy régi, dédelgetett vágya teljesül: gyermekkorában mindig béres szeretett volna lenni. Úgy érezte akkor, hogy életkörülményeinek mostohaságán csak a nyáj melege segíthet. „Számomra az uradalmak zárt világa valóban egy más világ, ahová állandó esetlenséggel visszavágyom, és ahol legjobban érzem magam. Nem a kibirhatatlan életért, hanem az emberekért," — emlékszik vissza az uradalmomba töltött éveire.

A megváltozott körülmények között is munkált benne a szülőktől átörökített tanulni vágyás. Ezt az anyai szándék is segíti. Budapestre, árvaházba kerül, és polgári iskolába iratkozik be. De itt sem áll meg. Különbözeti vizsga után a Toldy Ferenc Magyar Királyi Állami Főreálban folytatja tanulmányait. Az átmenettel, a tanulással kapcsolatos nehézségeket segít áthidalni annak tudata, hogy „nemcsak magamért, hanem a társadalmi osztályért is tanulok, amelyből vétettem". A gimnáziumban új világ tárul fel előtte. Nemcsak ismeretekbe, hanem szociális vonatkozásban is. A városi közegből származó diákok társadalmi differenciáltsága, felekezeti különbözősége, az ebből származó surlódások, a tehetség és az érvényesülés rangsorának megbomlása mély elégedetlenséget kelt és nagymérvű elszántságot ébreszt a serdülő fiatalban. Elégedetlen azzal a társadalmi közeggel, amit maga mögött hagyott, de azzal is, amibe belekerült. Mindez robbanásszerűen tör fel benne, mind a rombolás, mind az újatteremtés szándékával.

Személyiségének átalakulásáról maga így vall: „Már a kisiskolás koromban lezajlott belső forradalmamból azzal a tanusággal kerültem ki győztesen, hogy a középosztálynak nevezett társadalmi képlet nem tetszik nekem... Ösztönösen a parasztság felé hajoltam vissza." Nézetei változása nyomán magatartása is módosul. Ezt tanárai is tapasztalják. Egyikük így nyilatkozik: *„Belőled második Dózsa lesz!"* A szintén Ostrom utcában lakó, kifinomult politikai érzékkel rendelkező miniszteri tanácsos úr a szemébe mondja: „Kommunista vagy!" Ez a cím járt ki akkor mindazoknak, akiket a fennálló rend következetes és megalkuvás nélkül ellenfeleinek tartottak.

D. L.

Négyszázhuszonöt éve született Wathay Ferenc, Fehérvár volt vicekapitánya

A fehérvári Várfalparkban, a hajdani Monostor bástya tövében, markáns arcú bronz vitéz ül. Ruházata, a négyszáz év előtti magyar könnyű lovasoké. A város ezzel a szoborral állított emléket Wathay Ferencnek, aki 1602-ben, mielőtt a város ismét török kézre került, a várban lévő magyarok „főhadnagya" volt...

Wathay Ferenc, 1568-ban, „Szent Mihály hónak fogytára" vagyis szeptember 28-án született, Nagyvágon. Családja, régi köznemesi család, apai nagyapja Csaby István pedig Eger kapitánya volt. Édesapja, Wathay Lőrinc, cseszneki kapitány, aki „igen vígan lakó ember volt" egy tarack felrobbanása alkalmával vesztette életét. Wathayt, „felcserdelvén", anyja Németújvárba adta „oskolába", 1578-ban. Négy évi tanulás alatt elvesztette bátyját, s anyja joggal féltette a vitézi élettől. Mivel kivágyott a vidékre, anyja elengedte, és Tihanyba kezdte a végbeli állapotokat tanulgatni, majd a cseszneki várba szegődött, négy lóval, 1585-ben. Alig egy esztendőt töltött ott, mert az ottani várkapitány, Wathay örökségé részét megkurtította, s az, összeveszett vele. Innen Győrbe szegődött, 1586-ban, Gregoróczi Vincéhez. Közben kisebb rajtaütésekben már részt vett, így 1588-ban, a Meleg hegynél, a Nyéki völgyben, a fehérvári úton álltak egy ízben lesbe. Ebben a csetepatéban lovát leszúrták, combját átlőtték. Társai szedték fel, és Tatára vitték, ahol gyógyították. Vagyonára való felügyelés végett Győrben maradt, ahol Gregoróczi halála után gróf Hardegg Ferdinánd lett a parancsnoka, aki Bocskai Istvánhoz, a váradi főkapitányhoz küldte, akinek felesége Wathay rokona volt. Három hónapig lakott ott, mert „atyafiságosképpen" fogadták. Közben Szinán pasa Veszprémet, Palotát elvette, ezért a haddal Wathay is Székesfehérvár alá indult. Bevették Ingoványt és a Szigetet, majd a Fehérvár felmentésére érkező budai pasát, 1593. november 3-án, az első pákozdi csatában megverték. Ebben Wathay is részt vett. Nyerge elfordult, s ő egy meztelen palossal, a földre esett, „csak az Isten tartja, hogy minden lölkömet, belemet ki nem tiprák az lovasok". Ezen a télen Cseszneken lakott. A következő évben ismét támadt a török. A tatárok átkelését megakadályozták a Dunán, és Wathay „balog" lábát, a szavai ugaron, nyíllal meglőtték. Először Győrbe vitték, majd Szombathelyre sógora, Herseneczy János házához, ahol harmadfél hónapig lábadozott. Közben Győrt, gróf Hardegg feladta, de elesett Pápa is, és az egész Rábabelső, mind fel Bécsig olyan rémülésben volt, amit leírni nem lehet. Ezután Óvárban gyülekeztette őket Mátyás főherceg. Itt Wathay megtetszett Siegmund Hager kapitánynak, és az 1595-ben 25 lóra való hadnagyságot szerzett neki. Itt pompás élete volt. Ám, ez nem tartott sokáig, mert kapitányával összeveszett. Ebből a helyzetből Nádasdy Ferenc a „fekete bég" segítségével szabadult, és Sárvárra ment, ahol Maróthy Mihálytól ötven lovon való hadnagyságot nyert 1597-ben. Miután Pápát visszavették a törököktől, ott Maróthy lett a főkapitány, és odarendelték vele Wathayt is.

A rab Wathayt a törökök kísérik (Háttérben a Monostor bástya)

Wathay a kalodában

Miután Győrt visszafoglalták a töröktől, Maróthy figyelmeztette Wathayt, hogy ideje lenne megházasodnia. Hazatért Vágra, és feleségül választotta a nemes Ladony Annát. Az 1600. január 11-én megtartott esküvő után, Ladonyban laktak. Mialatt ő Veszprémben szolgált, egy tatár portya, tetemes kárt okozott Wathaynak. A tatár betörések miatt három veszély fenyegette Ladonyt: a fegyver, a pestis és az éhség. Ezért feleségét Mihályiba kísérte. Utána betért Maróthy Mihályhoz Pápára...

Az ekkor már javában zajló un. tizenöt éves háború a Dunántúl északi részét úgy elpusztította, hogy napijárásra nem lehetett embert találni. A császári zsoldosok sokszor jobban tönkretették a vidékeket, mint a török. A várak sűrűn cseréltek gazdát, mert fizetetlen zsoldosok egyszerűen otthagyták, vagy eladták a töröknek. Ezt tette 1600 tavaszán a Pápán állomásozó, mintegy 2500 vallon zsoldos is, akiknek a hadvezetőség fél évi zsolddal, mintegy 60 000 forinttal tartozott. A pápai zsoldosok azzal fenyegetőztek, hogy Pápát átadják a fehérvári török pasának. Maróthy Mihály Veszprém és Pápa főkapitánya, idejében jelentette az esetet a haditanácsnak, amely németekkel akarta felváltani a lázadókat. Erre kitört a zsoldoslázadás: Maróthy Mihályt valamint a várban lévő magyarokat és németeket lefegyverezték, majd erős őrizet alatt tartották. Így álltak a dolgok, amikor Wathay 1600. június 2-án, bebocsátást kért. Maga Wathay így írt erről a kalandjáról: „...holott mikoron be akartam volna szeginy Maróthy urammal való néhány szómra... az francuzok (a vallonok a francia nyelvet beszélik) nem bocsátanak be, hanem a bástyárul izenék be szeginy Maróthynak... megbocsásson, mert nem bocsátanak be a franciák, én pedig ...nem tudtam volt, hogy az áruló franciák már ő magát őrizet alá vetvén, az vitézlő népet fegyvereiktől megfosztották volt, és az töröknek Pápát megígérték volt..." „...ottlétemet amikor megértette volna szeginy Maróthy, hát kérette az francuz kapitányt, hogy beeresztessen engem... én pedig nyolcadmagammal bemenék Pápára." Maróthy ottmarasztalta vacsorára. Akkor még kiengedték Wathayt. Másnap ismét bement, ám ekkor már nem engedték ki a városból. Harmadnap pedig az egész város népét lefogták a lázadók, és várták a törököt. A megrémült városban kezdetét vette a vallonok garázdálkodása. A fehérvári pasának a lázadók a császári sereg fővezérét is odaígérték, sőt túszokat is adtak. A pasa most már hitt nekik. Közben megindult a császári fővezér Győrből. Mielőtt megérkezett volna, Wathay és társai szökésre határozták el magukat. Ez első alkalommal meghiúsult. Másnap Wathay „szegény feleségemet szánván" vállalkozott, hogy kezdi. „Egy éjjel — 15. napja — már levén ott való rabságunknak az végzés szerént kihívék egy franciát az kamoraszékre (árnyékszék), azholott az vasamat levevén az lábamrul, hozzákészülék az dologhoz, és az kamoraszék ajtaján kiugordván, megkaptám a franciát, és az földre rántám, tüle el akarván vonnom a szablyát.... és az a francia alattam kiált vala, én kifutamám az másik ajtón." Remélte, hogy a többiek követik. „...és az ott álló strázsa is (hogy rettenetesen sivalkodtam volna) elfuta." Wathay egyszerre az utcán találta magát. Mindenfelé őröket látott, erre elhatározta, hogy leugrik a magas palánkról.„...az ki is a Borosgyőr felől vala bástya és a szegelet nagy bástya közé, azhol az csatorna van, közel azhoz, holott sem kötelem, semmi nem lévén, és mindenfelől a sok strázsa... rászánám magam és lassan kihágván az palánkkötőfájára, kiugrám az árokban." Szerencsére megúszta nyaktörés nélkül. Az őrök összefutottak, és amikor az árok tulsó oldalán felfelé kapaszkodott „...az sűrűn való hozzám lövéstül, az mely gránát dolmány rajtam vala, két helyen általmenvén az golyóbis, mégis magam nem sebesülék..." Innen Wathay Marcaltőre ment, ahol fél lábáról levágta a vasat, majd feleségét kereste fel, akit nemsokára elragadott a pestis. Ismét Fehérvár alá ment, s miután azt megoltalmazták, ismét megnősült, feleségül véve Vághy Zsuzsannát, távoli rokonát. Mikor Győrben szolgálatra jelentkezett, Fehérvárba küldték. Ez ellen tiltakozott ugyan, „de a kommisszárius és több német főemberek, sok hazugságokkal, és szép szavakkal lecsöndesítének."

Árpilis elején érkezett Fehérvárra, „mely rút és fölötte szík hel vala." Itt, ő lett a magyarok főhadnagya, és vicekapitány. A zsold végett Bécsbe ment, ahonnan „vékony válasszal" tért meg. A kapitány, Isoláno gróf, a vár építéséhez szükséges munkaerő előteremtését bízta rá. Közben a török körülvette a várost. Az ostrom 28. napján látták a németek, hogy a város tovább nem tartható, ezért elhatározták, hogy feladják. Az alkudozás alatt a janicsárok beszivárogtak a városba, és a Palotai kapu közelében gyülekező várbeliekre támadtak, akik között ott volt Wathay is. Több sebből vérzett, majd a janicsár aga elé vitték. Onnan Budára, majd hajóval Nándorfehérvárba szállították. Több ízben megszökött, végül Konstantinápolyban, a Fekete Toronyban őrizték. Itt már nem gondolhatott szökésre. Papírt, tintát szerzett, és megírta életrajzát, majd főművét a „Székesfehévár veszéséről való históriát". Wathay azonban nemcsak elbeszéli az eseményeket, hanem értékeli is azokat. Nem hagyja szó nélkül a korabeli magyar társadalom ellentmondásait, az uralkodó állapotokat, a széthúzást, a vallási megosztottságot. Látja a német hadvezetés hibáit, a zsoldosok kegyetlen garázdálkodását és persze a törökökét is. Szívhez szólóak lírai hangulatú leírásai, és megrázó a hazavágyódása...

1605 augusztusában visszahozták Budára. Közben rokonai minden követ megmozgattak kiszabadítása érdekében. 1606 januárjában ismét Isztambulban van... Közben itthon nagy változások történtek. A császár egyik zsoldoskapitánya, Belgiojoso szemet vetett Bocskai István birtokaira. Bocskai, maga mellé állította a hajdúkat, majd megelőzve az udvart, szövetkezett a törökkel. Mivel a török szinte kereste Bocskai barátságát, könnyen elképzelhető, hogy Bocskai, emlékezvén felesége fogságban sinylődő atyafiára, kieszközölte Wathay szabadon bocsátását. Tény, hogy a sokat szenvedett Wathay kiszabadult, mert 1606. július 1-jén az udvari Haditanácshoz folyamadott elmaradt zsoldja kifizetéséért és kérte, valamelyik végvárban való alkalmazását. 1607 novemberében Győrben szolgált, 1609 márciusában, a hajdan családja birtokában lévő, cseszneki vár kapitánya... Azt, hogy ezután mi történt vele, nem tudjuk, mivel ugyanez év októberében, már az utódját nevezték ki Cseszneknek. Meghalt-e, vagy máshova vezényelték, ezt a fegyvert és tollat egyaránt forgató, hazáját szerető katonát, nem tudjuk...

A Lux Elek által alkotott szobor Fehérvár jelképe is lehetne. Van a szoborban egyfajta nekibúsúlás. Ez arra a lelkiállapotra utal, amelyben a hányatott sorsú Wathay akkor lehetett, amikor 1602. augusztus 29-én török fogságba esett. Maga Wathay így írt erről: „... és felmenvén egy puszta ház falán, egy puszta bolt hegyiben leülék, minden ruhámat és fegyveremet mellém rakván, ajánlám az fölséges Istennek lelkömet és bizonnyal egy punktnyi számot életemhez nem reménylvén..."

Dr. Gyimesi Dömötör

A reprodukciókat Gyimesi Csaba készítette

MEGDICSŐÜLT ÉS KÁRHOZTATOTT KIRÁLYASSZONYAINK

A SZÉP KUN HERCEGKISASSZONY

IV. Béla királyunknak— akit joggal nevez a történettudomány második honalapítónak — a tatárokon, kunokon, főurakon és az osztrákokon kívül saját családjával is meg kellett küzdenie.

Mindenekelőtt a fiával, Istvánnal, akinek a befogadott kunok egyik hercegleányát szerzette feleségül, hogy végérvényesen megbékítse és megnyerje ezt a kíváló harcos népet.

A szép kun hercegkisasszony már felnőttként állt a keresztvíz alá, s az Árpád-házban kedvelt Erzsébet nevet kapta. Ugyanebben az évben történt az eljegyzés, majd, 1254-ben az esküvő az ifjabb királlyal. Ettől az időtől István is részt vett az ország vezetésében, elsősorban mint Erdély hercege, felesége révén a „kunok ura".

Sajnos, a királyi udvarban a magyar nagyurak és asszonyaik mellőzték, lenézték a Kun Erzsébetnek nevezett ifjabb királyasszonyt. A krónikák szerint is gyönyörű kun leány, négy gyermeket hozott a világra. Ugyanekkor IV. Béla felesége és István nővérei is áskálódtak Erzsébet ellen.

A viszály apa és fia között is mélyült, mígnem 1264 nyarán fegyveres harccá fajult. Hogy ebben mekkora volt Kun Erzsébet szerepe, nem tudjuk, de bizonyára hatott Istvánra. IV. Béla

Erzsébet anyakirálynő pecsétje

megostromolta Sárospatak várát, foglyul ejtette Kun Erzsébetet és gyermekeit — köztük a későbbi IV. Lászlót — és Turóc várába záratta őket. István serege azonban legyőzte az öreg király hadát. Apa és fia végül a szentéletű testvér, Margit nyulakszigeti kolostorában békült ki.

IV. Béla halála után fia, V. István fejére került a korona. Ugyanekkor koronázták magyar királynévá Kun Erzsébetet, aki királynéként már nem szólhatott bele férjének döntéseibe.

Ezért, amikor 1272 nyarán a királyi család elindult, hogy felkeresse a tengerparton időző szicíliai királyt. Kun Erzsébet Joakim horvát-szlavon bánnal boszszúból elraboltatta a trónörökös László herceget. Fiának elvesztése, feleségének a bosszúállása V. Istvánt annyira megviselte, hogy feltehetően szívbénulásban, alig 32 évesen Csepel szigeten meghalt.

A hatalmat László kiskorúságára hivatkozva, anyja, az özvegy kaparintotta meg. Ami azért vált az ország tragédiájává, mert Kun Erzsébet hiába vette fel a kereszténységet, kun őseinek, a pusztán élő nomádoknak a gondolkodásvilágát és erkölcsét sohasem tudta levetkőzni. Ugyanekkor Magyarország már három évszázada tagja volt a nyugati civilizációnak. Európa legtekintélyesebb három nagy nemzete közé tartoztott, szentek sorát adta. Az Árpád-ház rokonságában állt számos európai és kelet-európai dinasztiával s végül is Magyarországot már több évszázada a keresztény normák szerint kormányozták. Kun Erzsébet tudását női szépségével akarta pótolni — állítják a krónikások. Kun Erzsébet 1280-ban kénytelen volt elhagyni a királyi udvart. Fia megbízta a macsói és boszniai bánság, két vármegye és a Szerémség kormányzásával. Fejedelmi udvart tartva élte életét. Utolsó ismert oklevele 1290. május 3-án kelt. Halálának időpontja bizonytalan. Ura mellé, a nyulak szigetére temették.

Dr. Cs. K.

Következik: Egy makrancos hölgy a nyulak szigetén

Az Antenna Hungária Rt. ajánlata:

antenna hungária

- **Helyi rádió** adóállomások tervezése, kivitelezése, üzemeltetése, karbantartása.
- **Helyi televízió** adóállomások tervezése, kivitelezése, üzemeltetése, karbantartása.

Ezekben a napokban Bajától Zalaegerszegig, Békéscsabától Veszprémig 103 helyi rádió és televízió stúdió alapítását lehet megpályázni. A hamarosan záruló első fordulót rá néhány napra követi a második forduló – ne vesztegesse az időt!

A pályázók számára az Antenna Hungária Rt. átfogó, szakszerű és kedvező árú szolgáltatásokat kínál: leveszi vállukról az ügyintézés gondját!

- Az Antenna Hungária segítséget nyújt a pályázati nyomtatványok kitöltésében.
- Az Antenna Hungária beszerzi a frekvencia engedélyt és a sugárzási engedélyt.
- Az Antenna Hungária kulcsra készen adja át a megrendelt rádió vagy televízió adóberendezést.
- Az Antenna Hungária vállalja az adóberendezés üzemeltetését és karbantartását.
- És mindehhez az Antenna Hungária még kedvező finanszírozási lehetőségeket is ajánl!

Helyi rádió és televízió adóállomás létesítése ügyében hívja bizalommal az Antenna Hungária Rt. Befeketetési Főosztályán munkatársunkat, Strausz Jánosnét.

Telefon: (1) 118–1233

Hét végi fax és üzenetrögzítő: (1) 138–4008

61273

A fehérvári Ikarustól a lancashire-i Chorley-ig

MAGYAR TÁNCLÉPÉSEK AZ ANGOL PÁZSITON

Hiába voltunk törődöttek és fáradtak, a frissesség, az izgalom és a várakozás töltött el mindannyiunkat. *Calais*-ban ott állt a komp, mit komp!, a hajó, a kivilágított, úszó csillogás, fújt a szél, morajlott a tenger, s mi készültünk elhagyni Európa emez darabját, hogy Európa azon szeletére hajózzunk be, amely mindig kedve szerint üzent és üzen a világnak, nem törődvén azzal, hogy száraz lábbal hozzájuk se ki, se be, üljön hajóra az, aki látni, szagolni, ízlelni, lélegezni vágyja őket. Mert *Anglia* más, mint a többi, az összes, a kelet és a nyugat, a tengerentúl. Pedig amúgy nincs messze, a kompnak is csak kurta óra a csatorna, de a szigetnek épp elég ahhoz, hogy a sós vízzel körülölelten távolságtartó méltósággal fogadja az elfogódott idegent.

S a komphajó gyomrában a jobbkormányos autóbuszok és kocsik között ott állt egy sárga busz, egy valódi *Ikarus*, hátán magyar rendszámmal, szélvédőjén piros-fehér-zöld jelzéssel, csomagtartójában hetvenhét alsószoknyával, táncos csizmával, hímzett pruszlikkal. Nem túl sok ez, de épp elég: egy maroknyi magyar. Idegeiben a kicsiség nagysága, eszméletében mozdulatok, dallamok, szájában mindenki másnak a világon ismeretlenül olvadó-édesedő szavak. S szívében a barátság. Miként a meghívás is érkezett.

A blackpooli parkban együtt a magyar és az angol táncosok

Hol itt a hidegvér?

Chorley angol kisváros testvérvárosa Székesfehérvárnak, mi több: nem pusztán protokolláris a kapcsolat, hanem valódi. Jönnek, mennek angolok és magyarok, nem beszélve a kultúra küldötteiről. Ezúttal a tavaly Székesfehérváron vendégeskedő *Preston Royal Morris Tánccsoport* hívta meg hazájába az *Ikarus Gárdonyi Géza Művelődési Ház* néptáncegyüttesét, s zenekarát, a *Kármentőt*. Az angol tánccsoport férfiakból áll, Viktória királynő- korabeli öltözékben táncolnak, lábukon facipő, s kicsi csengők csengnekbongnak minden lépésüknél rajtuk. Tavaly, mikor Budapestre kísérték őket a fehérváriak, véletlenül találkoztak John Majorrel, néhány óra múlva bejárta a világot, amint a brit kormányfő parolázik a Preston Royal Morris egyik kosztümös táncosával, *Alan Whittakerrel*. Ilyenek a véletlenek. Vagy talán nincsenek is véletlenek...A közhely, miszerint a kultúra nem ismer határokat, alaposan elcsépelt szólam, de hála istennek, igaz. Mert bár Anglia is, s minden más ország elérhetőbbé vált Európa ezen fertályáról, tornyosulnak némi akadályok utazási kedvünk elé. Az Ikarus tánccsoport tagjai is a tánctudásuknak, a közösséghez való tartozásuknak köszönhetően kerülhettek műsorba a liverpooli székhelyű Granada Televízióban és a chorley-i BBC rádióban, csodálhatták a valóban álomzöld angol pázsitot, a tobzódó virágoskerteket, a patinás, hangulatos pubokat, a jellegzetes kocsmákat. Egyszóval beszívhatták az angol világ semmihez sem hasonlítható levegőjét, nem sokkal azután, hogy Franciaország egy részét végigtáncolták.

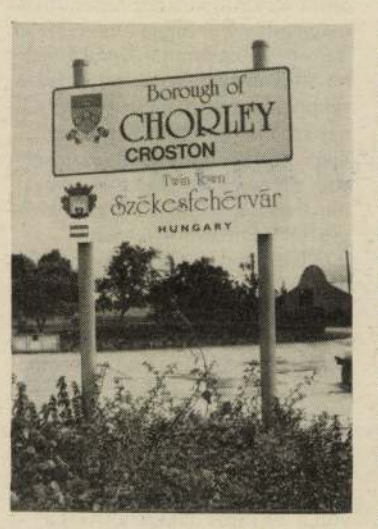

Az angol városnévtábla alatt olvasható a testvérváros neve

S vártuk a hidegvért, a sokat emlegetett angol tartózkodást és távolságtartást. Hiába. Mert Alan, a programok lelkes szervezője, motorja, a maga vehemenciájával, széles jókedvével, örökké izgő-mozgó igyekezével, s néhány magyar szavas tudásával rácáfolt erre a tévhitre. De a többiek is. A csoport vezetője és szponzora, *Rob Alty*, aztán *John McAlister*, s a többiek, mind, mind kedvesek, közvetlenek és segítőkészek voltak mindenütt. A polgármesterek, a tévések, rádiósok, az utca embere, a portás, az idegenvezető és mindenki. Pedig sok a bevándorolt, s itt is gond, mint Európa valamennyi gazdag országában, ahol a jólét parányit megrogyott a gazdasági apályban. A magyar táncnak és táncosoknak természetesen a puszta látványosságnak dukáló érdeklődésnél nagyobb volt az ázsiója mindenfelé, ahol csak szárnyára kapta a magyar hegedűszót a folyton fújó, kissé csípős, nyirkos angol szél.

Lancashire-tartomány

A doveri fehér sziklák megpillantása még korántsem jelentette a negyvenegynéhány órás utazás végét, hiszen Chorley *Lancashire-tartomány* egyik városkája, többszáz kilométerre fekszik Dovertől. *Liverpool, Manchester* közelében található, túlzás nélkül mesebeli környezetben. Az angolok ugyanis (és az írek, akik annak idején, az iszonyatos éhezések elől az iparosodó angol területre menekültek) csakugyan legendásan őrzik hagyományaikat a külsőségekkel is. A vörös téglából épített házaik, az utcára nyíló bájos ajtókkal, amelyek fölött folynak a virágok, a kedves ablakokkal, takaros, parányi udvaraikkal olyanok, mintha Angliában az idő is elfelejtett volna telni. Semmi sem túl nagy, vidéken éppen nem, minden emberlépékű, a kezeddel, a szíveddel eléred a sok szépséget, s talán az eget is. A kocsmák, éttermek, vendéglők belsejében barnára érett faburkolat, súlyos asztalok, székek, a falakon képek, metszetek, öreg edények, fegyverek, tálak, kancsók, csillogó rezek, ezüstök, tompafényű ónok, ittmaradt föliratok. S téglajárda, macskakő, vén kémény, s igen, a baloldalon hajtanak a jobbkormányos autókkal, mert semmilyen út nem vezet hozzájuk, amely kényszeríthetné őket a keep right! általános szabályára.

Lancashire tartománya öreg, ódon városokat, falucskákat rejt, szelíd dombok oldják a sík vidék egyhangúságát, meglepetésszerűen bukkannak elő golfpályák, kis folyók, a meséből ittragadt hidakkal, gondosan művelt káposztaföldek sorjáznak, s zöld körte terem és keményhúsú alma. S legelésznek a feketefejű, pufók-gyapjas birkák, s körbe-végbe a lovak. A város körül, a village-ek görbén elkerített portáin, olykor úgy tűnik, gazdátlanul, de ez csak látszat, nem gazdátlan itt semmi, hanem nyugodt. Igen, a nyugalom a szembeötlő Lancashire-tartományban, az idegenhez nem ér el a biztos itt is föllelhető rohanás, idegesség, időhiány. A sziget elnyeli a kapkodást és izgágaságot.

Chorley-ban, *Blackpoolban, Fleetwoodban, Crostonban, Southportban,* ahol megszálltunk, de a nagyobb helyeken, *Prestonban, Lancasterben*, sőt, Liverpoolban is méltóságteljes az ütemesebb élet.

Tea a városházán

Hogy az Ikarus Tánccsoport csakugyan megkülönböztetett figyelemben részesült, azt minden percben éreztük. Lancaster városában, a *Yorkshire House* nevű ír klubban, ahol a Kármentő Zenekar vastapsos sikert aratott, *Frodsham*-ben, az évente szokásos, látványos fölvonuláson is, s bármerre, jártunkbankeltünkben. Chorley polgármestere, *Donald Simpkin* a városháza díszes tanácskozójában köszöntött bennünket, nyakában a hatalmas, tekintélyt parancsoló lánccal, amelyet ünnepélyes alkalmakkor viselni szokott. S ott teáztunk, igazi angol tejes teát barna cukorral. Elegánsan.

A táncos-nézős út végén London — néhány órában csupán — szakadó esővel búcsúzott tőlünk. De a Trafalgar téri galamboknak biztosan többen megsúgtuk: jövünk mi még ebbe a meseországba!

Zsohár Melinda

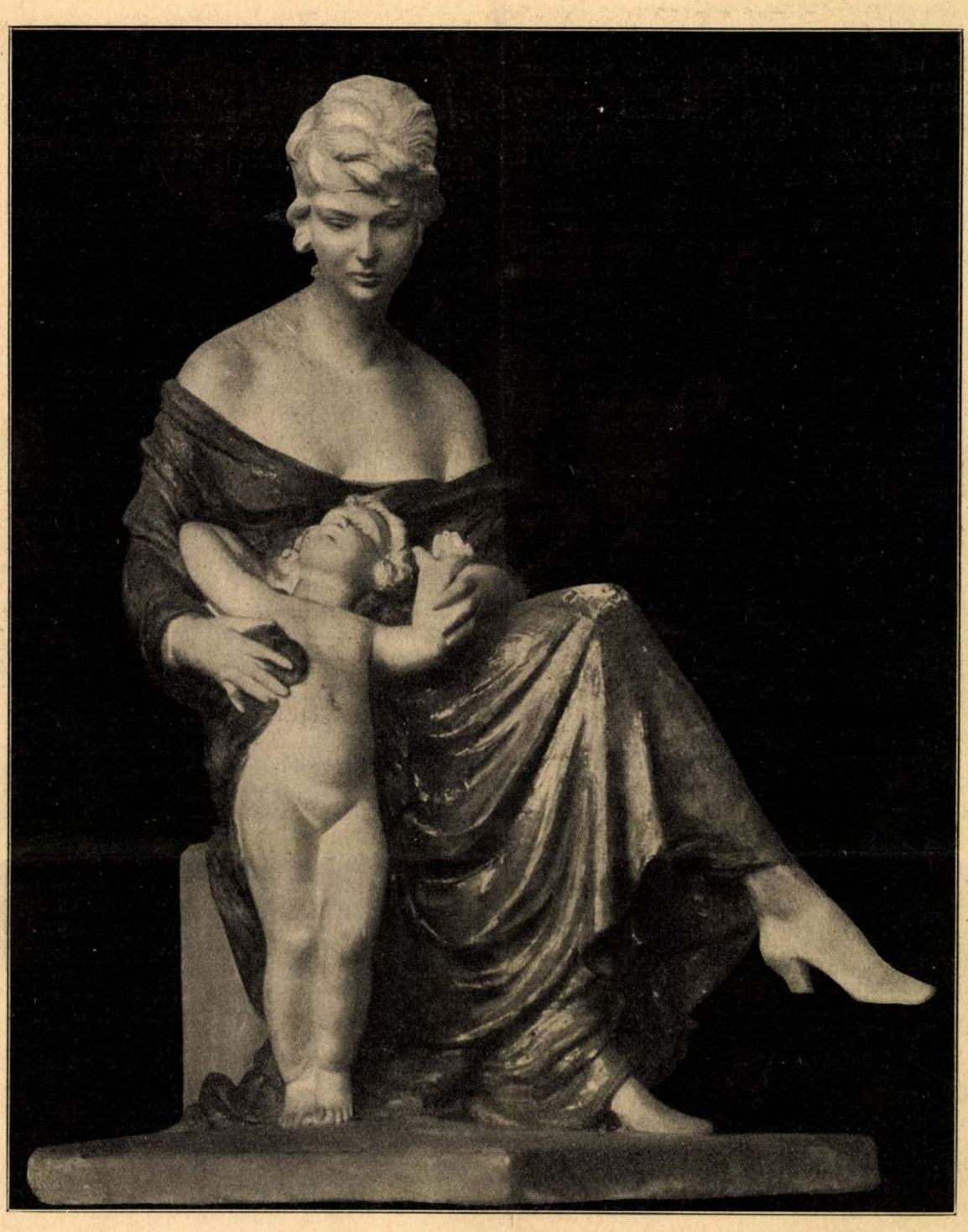

Anya gyermekével. Lux Elek szobormüve

Nyári álom

— Elbeszélés —

Irta: **O. Henry.**

Jól jegyezd meg, kedves olvasóm: nyár volt. A nap irgalmatlanul tüzelt. A hőség akkora volt, hogy a hőmérő már nem is tudta mutatni hány fok van.

A nyári vendéglőkbe annyi pincért vettek föl, hogy jogosan remélhetted: te is megkapod a jeges fröccsödet, mihelyt a többi vendég mind megkapta a magáét. Az a fiatalember, aki tüntetően szalámit és sört rendelt, mert azt állította, hogy a roastbeef meg a burgundi vörös nem esik jól ilyen pokoli hőségben: az a fiatalember elpirult, mikor tekintete a tieddel találkozott, mert hiszen te tudtad, hogy egész télen át, jóval halkabban ugyan, de mindig szalámit rendelt.

Nyár volt.

A Thirtyfourth-Street sarkán egy férfi állt. Villamosra várt. Negyven éves lehetett. A haja már szürkült, egyszerüen volt öltözve s szép, nemes vonásait a gond felhője ült. Megtörülte a homlokát és hangosan fölnevetett, amikor egy kis kövér ember megállt előtte és megszólította.

— Nem, barátom, — mondta idegesen. — Én nem kérek sem a ti moszkitós mocsaraitokból, sem felhőkarcoló hegyeitekből, amelyekre gyalog kell felmászni. Ha én szabadulni akarok a hőségtől, itt maradok Newyorkban. Newyork a legkellemesebb nya-

Uj Idők 1927. 33-17.

ralóhely az egész környéken. Sokkal több kényelmet és üdülést találok itt a belvárosban, mint valamennyi falutokban együttvéve. Mi élvezet van abban, hogy az ember meredek sziklákra mászik fel, elfulladva, hogy már hajnali négy órakor nem hagyják aludni a legyek s hogy konzervet eszik friss hús helyett? Én már csak Newyork mellett szavazok.

— De szükséged van pihenésre, öregem, — mondta a kövér ember. — Évek óta nem mozdultál ki a városból. Gyere el velem két hétre valahová. Beaverkill-ben rengeteg a pisztráng. Azt írja Harding, hogy mult héten egy másfélkilósat fogott.

— Ostobaság! — kiáltott föl a másik. — Mi élvezetet találtok a horgászásban? Ha én halat akarok enni, bemegyek egy hűvös vendéglőbe és megrendelem. Nevetséges, hogy valaki falun izzadjon, mikor itthon hűsülhet a megszokott, kényelmes szobájában. Én már csak szivesebben ülök Knickerbocker bácsi árnyékos kerthelyiségében.

A kövér ember sóhajtott és tovább ment.

A férfi, aki Newyorkot tartotta a legkellemesebb nyaralóhelynek, felugrott egy villamosra és sietett az irodájába. Utközben eldobta az ujságját és vágyakozón nézett fel arra a kis darab kék foltra a felhőkarcolók között.

— Másfél kiló! — suttogta elmélázva. — És Harding nem szokott hazudni. Ha tehetném ... de nem, lehetetlen ... Nekik még egy hónapra van szükségük. Legalább még egy hónapra.

Newyork nyári imádója nyakig belemerült a munkába.

Adkins, az ügyvédjelölt, egész halom levelet, írást, táviratot tett eléje.

Délután öt órakor az ügyvéd fáradtan hátradült karosszékében és félig hangosan, így szólt önmagához:

— Szeretném tudni, hogy Harding micsoda csalétket tett a horogra?

*

... Aznap Mary fehér ruhában volt és ennek következtében Compton elveszített egy fogadást Gaines-szel szemben. Compton ugyanis azt állította, hogy Mary világoskék ruhában lesz, mert tudja, hogy az az ő — Compton — kedvenc színe. Compton ugyanis, mint milliomos, nagyon biztosnak érezte magát a dolgában. Gaines annál magasabban hordta a fejét egész nap, hogy ő volt a nyertes.

A kis nyári szállóban, fönt a hegyek között, ezen a nyáron nagyon kellemes társaság gyült össze. Jogász, művész, sőt még tengerésztiszt is akadt köztük.

A hölgykoszorú meg éppen díszes volt.

De a pálmát Mary Sewell vitte el. A fiatalemberek, akik a szállóban laktak, valamennyien égtek a vágytól, hogy Mary kalapszámláit kifizethessék s hogy az ő nevüket viselje a Sewell név helyett. Azok, akik csak rövid időt tölthettek a hotelben, revolverrel fenyegetőztek, mielőtt elutaztak. Compton azonban mindvégig ottmaradt. Tellett az apja pénzéből.

Gaines pedig szintén ott maradt, mert ő bátor ember volt és nem ijedt meg a milliomosok fiaitól. Aztán meg — imádta a természetet, a hegyeket, a patakot.

— Képzelje, Miss Mary, — mondta egyszer, — van egy barátom, aki azt állítja, hogy imádja nyáron Newyorkot. Azt mondja, hogy Newyorkban kevésbbé érzi az ember a meleget, mint bárhol, az erdőben. Hát nem ostoba? Azt hiszem, én június elseje után már lélekzetet se tudnék venni a Broadwayn.

Aznap a tó a legmélyebb kék színében tündöklött. Ó, micsoda nap volt az!

Az erdő leküldte hűvös, illatos leheletét a völgybe. A szálló vendégei nem fértek a bőrükbe, olyan jó kedvük volt. Versenylovaglást rendeztek a tömzsi falusi lovak hátán. Aki elsőnek ér föl a hegyre, az lesz a Nyár lovagja s azt a Nyár királynője: Mary Sewell, rózsával fogja megkoszorúzni.

A falusiak összesereglettek az erdőszélen és nézték a mulatságot. Az erdő boldog kacagástól visszhangzott.

Gaines volt a győztes. Ő fehér karszalagot viselt. Compton világoskéket. Mary azt mondta ugyan, hogy a világoskék a kedvenc színe, de aznap mégis fehérben volt.

Gaines féltérdre ereszkedett Miss Mary előtt s a nyár királynője fejére tette a rózsakoszorút.

A falubeliek tapsoltak.

— Üdvözöllek, nemes és bátor lovag! — mondta Mary Sewelt pátosszal és egy kicsit meghatottan.

— Ó, ha mindig a maga lovagja maradhatnék! — suttogta Gaines, de Mary nevetett, mert a szikla túlsó oldaláról Compton kapaszkodott fölfelé.

Micsoda alkonyat volt az, mikor visszakocsikáztak a hotelbe! A völgy opálszíne lassankint biborvörösbe fordult s a sötétedő erdők úgy keretezték körül a tavat, mintha tükör lett volna. Az ember pehelykönnyűnek érezte magát és szerette volna szivére ölelni az egész világot.

Már az első halvány csillagok is feltüntek az égen, mire ...

*

— Bocsánatot kérek, uram, — szólalt meg Adkins.

A férfiú, aki azt mondta, hogy Newyork a legszebb nyaralóhely a világon, felnyitotta a szemét és a ragasztós üveg után kapott az íróasztalán.

— Azt hiszem, elaludtam, — mondta.

— A hőségtől, uram, — mondta Adkins. — Rettenetes ilyenkor a város.

— Ostoba beszéd, — mondta a másik. — A város még mindig sokkal többet ér, nyáron is, mint a falu. Bolond, aki az iszapban botorkál és naphosszat ül a parton, míg horgára akad egy akkora hal, mint a kisujjam. Én azt tartom, jobb itthon maradni, kényelmes otthonunkban.

— Néhány levél érkezett, uram, — mondta Adkins. — Gondoltam, hogy mielőtt el méltóztatik menni ...

... Álljunk csak oda mögéje és nézzünk bele egy kicsit a levélbe.

„Drága kis uram, éppen most kaptam meg a leveledet, amelyben írod, hogy még egy hónapig maradhatok ... Rita már alig köhög ... Johnny olyan, mint egy kis vad indián ... Ki se mondhatom, menynyire jót tesz a gyerekeknek ... De te mennyit dolgozhatsz, drágám, hiszen tudom, hogy az iroda nem megy valami fényesen ... Milyen jó is vagy te. Mindig azt mondod, hogy szereted nyáron a várost ... Pedig itt annyi a pisztráng és te úgy szerettél pisztrángra halászni és most lemondasz róla, csak azért, hogy mi itt maradhassunk ... Ha nem tenne olyan jót a gyerekeknek, el se fogadnám ... Tegnap estefelé ott álltam a Chimney-sziklán, ugyanazon a helyen, ahol egyszer megkoszorúztalak ... Amikor azt mondtad, hogy szeretnél az egész életen keresztül az én hű lovagom maradni ... Tizenöt éve annak, szivem, elhiszed? ... És mindig, mindig hűséges, bátor lovagom voltál ... *Mary.*"

A férfiú, aki azt mondta, hogy Newyork a legkellemesebb nyaralóhely a világon, betért egy kávéházba és a villamos ventillátor alatt felhajtott egy pohár sört.

— Szeretném tudni, Harding mit tett a horogra? — mondta magában.

Angolból fordította: **Ruzitska Mária.**

a dolgot, mert szeretek békében élni a lelkiismeretemmel.

Valami villanást láttam a Cicáné szemében. Egy mohó kérdés cikkázását, amire siettem a válasszal:

— Mert ha talán eseleg véletlenül... mégis úgy lenne a dolog, ha ez a figura itt talán, esetleg, véletlenül, csakugyan az a hetedik kaobita, akkor én bizony nem tudnék nyugodtan aludni egy födél alatt véle. Mert nem loptam úgyan, hanem kaptam és azt is elismerem, hogy valami keveset tettem is érte, de azért ez a honorárium egy kicsit aránytalan lenne Egy kicsit nagyon aránytalan...

Mind a kettő próbálta rázni a fejét és nyilván szóval is akart tilakozni, de annyi ereje ennek a tiltakozásnak már nem volt, hogy hangra is telt volna belőle. Csak valami gyönge kis nyöszörgés kaparászta a csöndet.

Hirtelen egy nagy benső vidámság ujjongott föl bennem. Odaléptem a Cicához, a vállára tettem a kezemet és csöndesen, majdnem súgva mondtam:

— De mondok én valamit, kettő lesz belőle. Ajánlok egy megoldást, amelyikkel mind a ketten jól járunk. Mondom, nekem nincs időm foglalkozni ezzel a dologgal. Vigyétek vissza ezt a figurát és nézzetek ti utána a históriának. Mindenesetre igen óvatosan és tapintatosan. És ha véletlenül csakugyan az volna. akkor én is benne vagyok a seftben. Vesztek nekem a fele árán valamit. Az is nagyon gavalléros hála lesz.

Hogy ezután mi történt, azt már hadarva se tudnám elmondani. Legföljebb másodpercek telhettek el és már se a szobrocska, se a Cicák nem voltak a szobámba. Azt se tudom biztosan, nem felejtettek-e elköszönni a nagy sietségben. De arra se jutott időm, hogy megnehezteljek ezért a rohamosságért. Mert már koppant az ajtó és a nyiláson a Cica kerek kis feje nyomult be. Az izgalomtól kissé rekedtes hangon sugta:

— Bocsáss meg, kérlek... Még egy másodpercre! Csak azt akarom mondani, hogy... nem a fele. A kétharmadrésze lesz a tied. A kétharmadrésze!

Láttam, hogy elszánt gavallérral van dolgom. Tehát nem mertem neki ellentmondani. De nem is tehettem volna. Mert abban a szempillantásban már el is tűnt. A kaobitával együtt.

Esti dal

Hiába minden, mégis este lett.
Már száll az ősz a halk vizek felett.
A tűz mellé ülsz némán, egyedül
És siratod a múló életet.

A lángba nézel és találgatod,
Hogy ég-e úgy, mint régi bánatod?
Jó lenne egyszer megpihenni már,
Jó lenne sírni, — van rá száz okod.

Jó lenne egyszer eldalolni még
A régi nyár ujjongó énekét
És megkérdezni vágyat, örömöt,
Hogy él-e még, hogy rádtalál-e még?

S jó lenne még utólszor csöndesen
Kopogni egy hűtlen lezárt sziven
S nem hinni el s nem halni meg, mikor
Már nem nyit ajtót többé senki sem...

Endrődi Béla

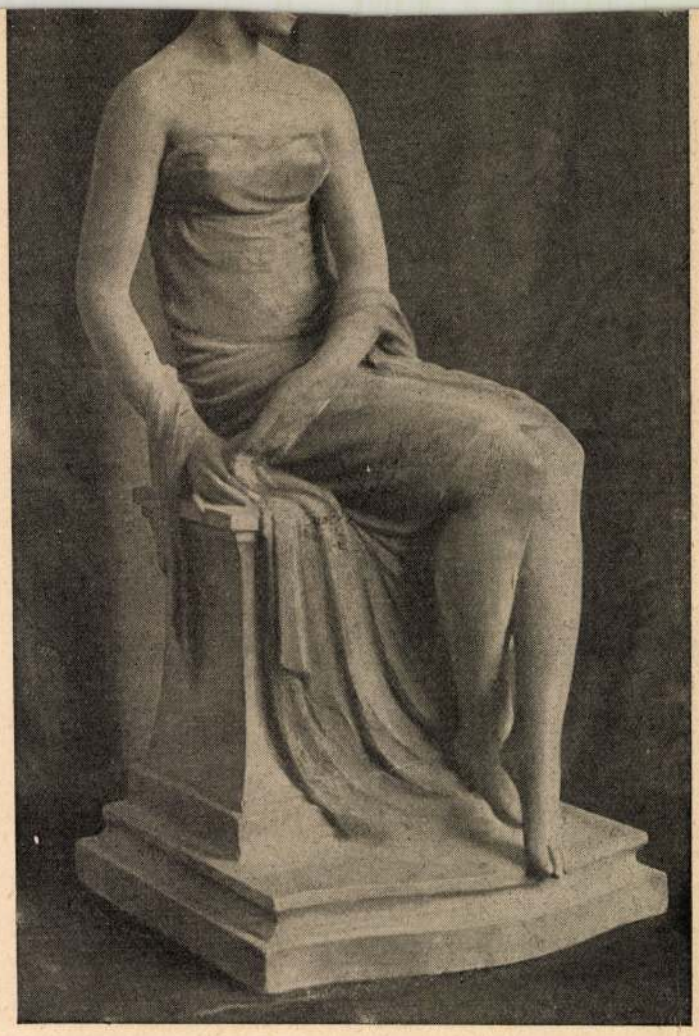

Merengés. Lux Elek szobormüve

2.

szeptember 10.

Kedves Barátom!

Baráti szivem minden melegével gratulálok az első sikeres lépéshez.

No lám. Mi megdöntöttük azt a régi feltevést: „Nem lehet barátság férfi és nő között szerelem nélkül.“

De, mint jóbarátja figyelmeztetem, kérem: szüntesse be a virágok küldését. Tudom, jut még a menyasszonyának is a maga szép kertjéből. De, lássa, most minden virágot annak az egy leánynak kell küldenie. Igen. Csak neki.

A nebulók? Oh, igen helyesek. Egy csöpp kis fiú annyi szeretettel teli csodálattal emelte rám a szemét ma, amikor megsimogattam szöghaját s így szólt: „Nem is igaz, hogy a tanító néni verekedős.“ Ki mondta, hogy verekedem? „Hát az anyám.“ Otthon velem ijesztették a kis rakoncátlant. Pedig én szeretem a kis eleven eszecskéjét. Ma is leghamarább sütötte ki, hány alma marad, ha a háromból kettőt elveszünk. (Ugy-e, nagy tudomány? Bizony nagy! Egy hatéves embernek. A maradék persze az övé lett. Boldog-megelégedetten nézett hol az almára, hol rám. A szivét kaptam cserébe ennek a gyereknek az almáért. Ez a szív most már hat évig az enyém lesz. Mennyi aranyos gyerekszívem van már! Mennyi kincs! Nincs a szeretetnél nagyobb kincs a világon! De jó szeretetet kapni! De jó szeretettel fizetni! Nem kell félni, hogy kiürül a kincstár. Dehogy ürül! Minden szeretet-morzsa százszoros kamatot hoz).

Üdvözli

Barátnője

Uj Idők 1929. 8. 4

Fej levagott rene
Szüle Petersiel

Hutyra Ferenc, akinek negyvenéves tudományos munkálkodását most üli meg a magyar tudós-világ. Lux Elek szoborműve

baba sírását és remegő dühvel próbálta könnyeit visszafojtani.

Mrs. Sarko megint átjött és megint átvette a kis háztartás kormányzását. Margaret arra gondolt: mi lett volna, ha Mrs. Sarko nincsen! Hogyan is képzelhette, egy pillanatig is, hogy Mrs. Sarko nélkül meglesz a babával?

A láz tompa kábulatában Margaret iszonyúan félt a betegségtől és a haláltól.

Soha nem volt beteg és az, hogy a Halál orvul rátámadhat valaha olyan fegyverekkel, amelyek ellen nem tud védekezni: sohasem fordult meg a fejében.

Más emberek — igen, mások lehettek betegek, kifosztottak, másokra szorulók. De ő . . . ő, aki olyan erős, olyan egészséges volt és akiben annyi munkakedv tombolt — ő nem lehet beteg!

Másoktól függni, másokra szorulni!

Margaret érezte, hogy ezek a malomkövek élete boldogságát és őt magát is fel fogják őrölni.

Az egyetlen támasz, amely úgy állott mellette ezekben a válságos időkben, mint egy erős fal — nem, nem mint egy fal, hanem mint egy napsütötte ablak, amely az igéret földjére nyílik: David volt

Amikor Margaretet az újabb betegség hirtelen és kegyetlenül megtámadta, eszébejutott, amit gyerekkorában a bibliából tanult, hogy a kire az Isten nagy csapást mér, annak erőt is ad a csapás elviselésére. Erre kellett gondolnia, ha Davidra nézett.

Mert igazán: Davidon nyomát sem látta többé a nyári fáradtságnak és kedvetlenségnek.

David sugárzó arccal, jókedvűen járt-kelt a házban. Délben és estefelé, amikor hazajött: négyesével ugrotta át a lépcsőfokokat. Fáradhatatlan, szívós kitartással dolgozott. Érezte magában az erő, a tehetség lüktetését. Tudta, hogy a benne szunnyadó erő segítségével egyszer ő is a kiválasztott kevesek közé fog kerülni.

Mikor már az ápolónőre nem volt többé szükség, reggelenkint David kelt föl először.

Megetette a babát, elkészítette a reggelit, kitakarított, nagy igyekezettel megvetette az ágyat és közben hamisan fütyült.

Kötényt kötött maga elé és mókás szertartásossággal hozta fel egy tálcán a reggelijüket. Odaült Margaret ágya szélére és úgy reggeliztek, együtt.

Ügyes szakács lett belőle. Természettől fogva pontos és módszeres ember volt amúgy is.

Minden kísérlet után pontosan megjegyezte, hogy mennyi kávét kell a vízbe tenni, mennyi zabpelyhet a baba ételébe és mikor kell beletenni a húst a zsírba.

Boldog volt, hogy tehet valamit Margaretért és a babáért. Az *ő* otthona volt a kis ház. Neki is segíteni kell a fészekrakásban.

Olykor Margaretre is átragadt a jókedve. Lehetetlen volt közömbösnek maradni David vidámságával szemben.

Reggelizés közben sokat nevettek.

Margaret belebújt a selyempongyolájába, amit a kelengyébe kapott. Ilyenkor nagyon szép volt és nagyon boldog.

A baba is nagyokat nevetett a bölcsőben.

De olyankor, amikor Davidnak indulnia kellett az egyetemre és amikor, kalappal a kezében lehajolt a babához, hogy megcsókolja, — kalappal a fején a feleségét még sohasem csókolta meg: ez sokszor eszébejutott Margaretnek s ilyenkor mindig fölujjongott a szíve, — aggódva kérdezte:

— Nem lesz semmi baj, kicsi? A nappaliban már vígan lobog a tűz. Oda menj öltözködni.

— Nem lesz semmi baj, szívem. Nyugodt lehetsz. Te vagy a legdrágább ember a világon!

— És te!

David hosszan megcsókolta.

Margaret még egy darabig ott ült az ágyon. Megvárta, amíg David gyors, könnyű léptei elhangzottak s amíg az ajtó becsapódott mögötte. Azután lassan, kedvetlenül belefogott az öltözködés fárasztó munkájába. Még az öltözködés is fárasztó munka volt számára. Keze reszketett, míg a babát emelgette. A baba ekkor már jó nyolc kilót nyomott.

Lassan, nagyon lassan nyerte vissza Margaret az erejét. De hol volt az a régi sugárzó életerő, amelyet akkor, mikor még megvolt: semmibe sem vett, mert éppen úgy magához tartozónak tekintette, akár a kezét vagy a lábát.

Ha az ereje visszatért is: a rémképek azért tovább gyötörték. Akár azokkal a lidércnyomásos, szörnyű álmokkal, amelyek olykor mindnyájunkat meggyötörnek: Margaret keményen viaskodott a félelemmel, valahányszor az ajtó becsukódott David mögött. De mihelyt David hazajött, akkor a világ megint kellemes tartózkodási hellyé alakult át.

Mikor aztán már ő is lekísérhette Davidot reggelenkint a kapuig: Margaret szinte gyerekes elkeseredéssel nézett a becsukódott ajtóra. Ez a vágy, amely mostanában gyötörte: nem a fiatalasszony honvágya volt az elhagyott otthon után. Ez sokkalsokkal mélyebben gyökerezett.

Rendjén van az, igazságos dolog az, hogy David a becsukott ajtóval maga mögött hagyja közös életük kicsinyes gondjait és hogy ő vidáman, könnyű szívvel indul az érdekes, új nap elébe? Hogy David emberekkel találkozik, s megfeszített erővel dolgozik, míg ő, Margaret itthon marad, hozzáláncolva a kis háztartás unalmas és fárasztó körforgalmához, a tegnapesti elmosatlan vacsoraedényhez, a síró babához, ehhez a soha nem enyhülő, kínzó fáradtsághoz s az elhanyagolt ház ijesztő magányához?

Margaret sokszor rajtakapta magát, hogy agya, akár egy taposómalom, örökösen ezekkel a gondolatokkal foglalkozik.

Davidnak is megvan az otthona s az otthona mellett megvan a munkája is, amelyet szeret. Neki, Margaretnek *csak* otthona van s ez az otthon elzárja őt

Új Idők 1929. XXXV. 26.

tetlen. Teljességgel lehetetlen! Elgyötört agya újra meg újra ismételte ezt a szót, mintha bele akarná kényszeríteni a tudatába.

Az kétségtelen, hogy nekik most takarékoskodniok kell és nem szabad még jobban belemerülniök az adósságok tengerébe.

— Nem mehetek, David, — mondta. — Nincs hozzá erőm, nincs pénzem és nincs bátorságom. És én akkor vagyok a legboldogabb, ha együtt vagyok veled.

Felmosolygott Davidra. Davidnak összeszorult a szíve e bátor mosoly láttára.

Soká-soká nézte a feleségét. A szája köré makacs vonás keményedett s homlokára kiült az aggodalom, a reszketés a másik életéért.

— Nincs pénzünk, drágám, — mondta Margaret újra. — Ha elutazom: még jobban felszaporodik az adósságunk és neked még több lesz a gondod.

— Ha te egészséges leszel, mindnyájan könnyebben fogunk élni.

— Meglátod: ha lehűlt az idő, tüstént meggyógyulok. Aztán meg én nem tudok nélküled a babával se bánni. Megrémülök a puszta gondolattól is, hogy egyedül maradjak vele. Így legalább délben és este hazajössz és tudom, hogy ha szükségem lenne rád, napközben is hazajönnél. És ez olyan megnyugtató. Egyedül nem bírnám ki.

Margaret már megint azt érezte, hogy a torka elszorult s a szemét elborítják a könnyek.

— Ó, nekem se esik jól, hogy így rád akaszkodom, hidd meg! — fakadt ki keserűen. — Nekem is fáj, hogy fáradt és beteg vagyok és fáj látnom, hogy te is fáradt vagy és hogy agyondolgozod magad! Mit adnék érte, ha segíthetnék neked, ahelyett, hogy terhedre vagyok!

Félrefordította fejét a párnán, hogy elrejtse azokat az ostoba könnyeket, amelyeket sehogy sem tudott lenyelni.

David nem tudta, mitévő legyen.

Hogy Margaretnél ilyen könnyen ment a sírás: ez őt is megriasztotta, kifárasztotta és őt is beteggé tette.

Csendesen ült az ágy szélén és vigasztaló szavakat keresett, amelyek mögé elrejthetné levertségét.

Borzasztó volt: *így* látni Margaretet és még borzasztóbb volt, hogy nem adhatta meg neki azt, amire szüksége volt.

Margaret úgy olvasott David gondolataiban, mint egy nyitott könyvben.

Hirtelen föltérdelt az ágyon és karját David nyaka köré fonta. Odaadó szeretettel simult hozzá.

— David, David, — suttogta lágyan, — látod, milyen ostoba vagyok. Csak sírok és ezzel még jobban megnehezítem a helyzetünket. De mikor minden vágyam az, hogy együtt lehessek veled! Ha elveszítenélek, keserű lelkifurdalással kellene gondolnom arra a rövid időre, amit együtt töltöttünk. Keservesen meg kellene bánnom, hogy ilyen gyerekes és ostoba voltam és hogy nem élveztem tudatosan a boldogságomat. Hiszen százszor, ezerszer boldog vagyok, hogy veled lehetek.

A könnyein keresztül remegő ajakkal mosolygott.

David szeme is könnyes volt s most szégyenkezve sütötte le a szemét Margaret tekintete előtt. Margaret előrehajolt és nagyon lágyan, nagyon gyöngéden megcsókolta David szemét.

— Édes szivem, — suttogta, — te vagy az életem, az egész világom.

*

Valahogy mégis átkínlódták a nyarat.

Ha a lábainak nem is tudta megparancsolni Margaret, hogy olyan könnyen mozogjanak, mint régen: az arcát megtanította mosolyogni s a szívét türelemre intette.

Komáromi fényképe

Magyar Nagyasszonyok. Özvegy Ihász Lajosné, Jókai Mór egyetlen élő huga, a Jókai-család legidősebb tagja

A nyári tanfolyam befejeződött és David szabadságot kapott, ami kimondhatatlanul nagy segítséget és új erőforrást jelentett Margaret számára.

Margaret sokszor szégyenkezett azon, hogy rászorult Davidra. Végre is, a házasságuk előtt, egyformák voltak: egyformán egészségesek és egyformán tehetségesek. David helyében Margaret éppen úgy megállta volna a helyét és éppen annyit keresett volna, mint ő.

És most, hogy a közösen vállalt feladat egyideig nagyobb súllyal nehezedett az ő: Margaret vállára, most Davidnak joga és kiváltsága, hogy megossza vele a maga erejét. De Margaretnek fájt a szíve, hogy David őmiatta kettős terhet kénytelen cipelni.

A kétségbeejtően hosszú nyár elvánszorgott végre és mire az új iskolai év megkezdődött, Margaret kissé erőrekapott. Ha régi ruganyosságát nem nyerte is teljes mértékben vissza, most már legalább nem jutott minduntalan eszébe, hogy milyen magas az emelet és hogy hányszor kell napjában a lépcsőt megmásznia.

De a szerencse, úgy látszik, elhagyta őket. Novemberben Margaret megint megkapta az influenzát és ágyba került.

Alig akarta hinni, hogy így meglátogatta őket a Jóisten. Megint ápolónőt kellett fogadniok, mert Margaret sem Davidot, sem a babát nem merte a közelébe engedni, nehogy megkapják tőle a betegséget. Tulajdonképpen nem is volt olyan nagy beteg, csak annyira elgyöngült már a szervezete, hogy nem tudta összeszedni magát.

Ó, hogy gyűlölte magát ezért a tehetetlenségért! Nyitott szemmel feküdt az ágyban, hallgatta a

Leányka. Lux Elek szobormüve

dalai láma ünnepi kosztümjével, vagy az angol királyné diadémjának foglalatával!

Kiment sétálni a pincék közé. Kiszámította, hogy mire visszajön, már elmegy Pest felé az első délutáni vonat. Akkorra talán már lesz valami eredmény.

A pincék között forgalmas élet volt. Egypár helyre be is hívták.

— Csak egy koccintásra, igazgató úr!

Nem lehetett ellenállni.

Egy helyen be is írta noteszébe: Egy pohár bort el nem fogadni annyi, mint valakit egy hordónyi sértésben részesíteni.

A délután elég szépen elmult.

A városba visszaérve, első útja a takarékpénztárba vezetett.

A szíve egész a hátáig dobogott, mikor a vasszekrény felé közeledett.

Benne volt mind a két kulcs. De a pénz hiányzott belőle.

— Szervusz, pénztáros úr! — kiáltott, a kezét lengetve.

Rohant haza.

— A tekintetes asszony elutazott — ujságolta a cselédleány. — Itt volt Kéményessy tekintetes úr. Azt mondták, hogy egy levél van az íróasztalon.

Genfy János lerogyott a diványra. Úgy érezte, hogy agyaggá változott. Percekig nem volt képes mozdulni.

— Na ezt jól megrendeztem, — mondta, amikor magához tért.

A levélre nem is volt kiváncsi. Összetépte.

S kivette zsebéből noteszét, hogy reszkető betűkkel beleírja: Amikor a kasszát kinyitod, zárd be az asszonyt. Különben úgy jársz, mint én.

Uj Idők 1927. 34. szám

Jókai úton

Irta: **Feszty Árpádné Jókai Róza**

Van-e a fülemilének epéje? S ha van, mikor veszi hasznát? Vajjon a fülemile is nem akkor lesz-e dühös, ha vándorolnia kell?

Mert Jókai, a fülemilék szelid szemű apja csak akkor jött indulatba, ha utazott.

S mivel szokatlan tünemény volt, ha haragudott: a harag „jól állt neki".

Gyönyörű szeme ilyenkor villámokat szórt. Puha lépései egy porosz katona energiájával döngették a földet. Ilyenkor csak parancsoló módban beszélt.

Egyszóval: inkább hasonlított oroszlánszívű Richárdhoz, mint Jókai Mórhoz.

Nem félt senkitől. Még attól se, hogy valaki megneheztel, hogy valakivel — Isten ments! — igazságtalan lesz. Nem félt még .... még a feleségétől se.

Ismeretlen, új ember volt az utazó Jókai.

Az utazás célja, időtartama, fontossága nem tett különbséget.

Maga az a szó: „vasút", — a közönyös, minden halandónak egyforma, pontos menetrend — mint valami ismeretlen, kemény, józan hatalom leigázta s idegessé tette. A mosolygó kék tengert sötét hullámokra korbácsolta.

Megszokta egész életében, hogy a kocsi ott várjon rá türelmesen a kapuja előtt reggeltől-estig. A vasutat egy, az életébe erőszakkal belenyúló erőnek érezhette.

Laborfalvy Róza is nehéz utitárs volt.

Mikor az ura életét kellett megmenteni a forradalomban: ment betegen, árkon-bokron keresztül, vele, utána, érte. Ment volna tán tűzes sárkányon is. Nagy idők nagy asszonya volt ő. De békés viszonyok között: csomagok, szokások rabja.

Ragaszkodás apró szokásaihoz, rendes életéhez, ágyához, fiókjaihoz, állataihoz, cselédeihez, s a félelem a sok csomagtól: az otthonhoz szegezték.

A Pestről Füredre való minden évben ismétlődő utazás mint vészes árny borult minden utazási hajlandóságra az év többi részében.

Dehát nem is csoda, hogy félnek azok az utazástól, akik 30—40 darab poggyásszal indulnak útra! Mert ők legalább annyit vittek magukkal.

A csomagok közt volt olyan, amely ugatott, nyávogott, csipogott, fütyült, virágzott. És mennyi törékeny és mennyi folyékony csomag akadt ott! Befőtt, méz, bor, lekvár, kávé.

Nagy kutya, „aki" nem akar kutya-rekeszben utazni s kit Apának kell szándékai megváltoztatására bírni. Kis cica, aki nyávog és nem akar a kosarában megmaradni! És a sok, megszámlálhatatlan ártatlan csomag! Kalapskatulya, kis cekker, nagy cekker, esernyőtartó, cilindertok, úti elemózsia: sült liba, kenyér, pogácsa, sonka, stb. stb., mind külön kicsi, kisebb, nagyobb és még nagyobb csomagokban.

Valóságos bevándorlás!

Mama* volt a fővezér. A váróterem ajtajában állt és az ő haditerve szerint fejlődtünk fel. Papa generális, szobaleány, szakácsné és én: mi voltunk a hadsereg.

A felelősség papán volt. Mi csak cipeltünk, halálmegvetéssel, rogyásig.

Papa vigyázott rá: nem törött-e el, nem fulladt-e meg valami?

Mama a hordárokkal pörölt.

Egyszóval, — Jókaiék utazása ravasz egy dolog volt. Nem csoda, ha már két nappal azelőtt komoran járkáltak, mert útra készült az egész család ija-fia.

És úgy kifáradt ebbe a két napba, hogy nem igen volt kedve kéjutazásra menni.

Mégis, erre is sor került, még pedig fiatalleányságom ideje alatt háromszor is. Először Rómába mentünk (akkor még gyerek voltam, tán 12 éves), másodszor Párizsba, 16 éves koromban, harmadszor pedig a Tátrába.

Az elsőre halványan emlékszem. Eszeveszett rohanások a vonatnál és sárga sajt, sok-sok sárga sajt: persecutti (baracksajt), amiből rettenetes mennyiséget vásárolt össze mama valamelyik állomáson, hazajövet s otthon elárasztottuk vele az egész világot. Arra is emlékszem, hogy útközben folyton éheztem, mert minden étkező-állomáson ott kellett hagyni a kifizetett ebédet, nehogy lekéssük a vonatot — s aztán a kocsiból nézhettük, hogy milyen vígan csörgeti a többi utas odalenn a villáját. (Akkor még nem volt étkezőkocsi.)

Azt hiszem, nagyanyám részéről sok becsületsértő nyilatkozat eshetett vasutak, olaszok és olasz vasutak, divat és olyan bolondok ellen, akik a kényelmes otthont elhagyva, beülnek a piszkos, lármás, idegölő masinába.

De arra is emlékszem, hogy soha olyan békés harmónia nem volt közöttük, mint az alatt az út alatt, amíg ki nem szálltak a vonatból.

Megtaláltak mindent, ami lelküket összekötötte: a történelem, a természet, a népszokások szeretetét. Hatalmas érzéseket oszthattak meg egymással. Talán olyan intenzíveket, mint amilyenek a fiatal évek nagy, drámai kiélései voltak.

Olyankor, azt hiszem, az író és a színésznő nem érezték a korkülönbség tragédiáját. Lelkük újra összeforrt, szállt együtt.

Azt hiszem, a Jókai-párnál meghatottabb utazók alig jártak a Colosseumban, a Monte Palatinuson, a fórumon.

Meg is érzik ez az *Egy az Isten* csodás, színes leírásában.

De azután eltörpült ez a szép álom is.

Volt, — nincs.

Multak hosszú, szürke, sötét évek a Stáció-utcában. Langer Puffot játszottunk évről-évre, estéről-estére s emlegettük a szép, nagy órákat a távol kék ég alatt.

Egyszer aztán megint erősebb lett az utazási vágy a vasút-csomag-rémnél.

Uj izgalom, tanácskozás, pakolás. Utazunk Párizsba!

Egy évig készültek rá papa, mama. Egy évig olvastak francia memoárokat, történelmi tanulmányokat. Kisujjukban volt az egész francia história.

Érdekes: Napoleon Jókait nem foglalkoztatta, de az összes francia király-udvarok minden véres, aranyos és csipkés titka, emléke kimondhatatlanul. S ami a legkülönösebb: Laborfalvy Rózát, a nagyasszonyt, a szigorú, igazán puritánná lett nagyasszonyt még jobban. A *Má*-nak nem bocsájtott meg semmit. Gyűlölte minden frivolitását. De a Multat, — *mert* történelemmé lett, — egészen más szemmel nézte. A színészeten, hazán és konyhán kivül, a világ-

* E cikk szerzője: néhai Feszty Árpád felesége, Feszty Masa festőművésznő édesanyja: *Jókai Róza*, aki Jókai Mór feleségének, Laborfalvy Rózának unokája volt, de a Jókai-házban nevelkedvén, Jókait, nevelő-atyját, Papának (Pápinak), nagyanyját, nevelő-anyját, Laborfalvy Rózát pedig: Mamának szólította s e cikkében is többször így említi.

Radnay Oszkár: Modern szoborgyűjteményünk

[Illusztrációkkal.]

Az az óriási lendület, mellyel a magyar művészet nem is egészen egy évtized alatt a vezető nemzetek sorába jutott, felrázta a közérdeklődést is. A tárlatok eseményekké váltak, tízezrek látogatják és a közönség egyre hangosabban óhitozott olyan stabil, rendszerbe foglalt képzőművészeti anyagra, amiből az egész magyar fejlődés lendületét végigfigyelhesse. A Szépművészeti Múzeum e kívánságnak és hivatásának megfelelően - csaknem egy esztendei gondos munka árán - megnyitotta végre azt a 169 műdarabból álló kollekcióját, amely nagyjában felöleli az utolsó két század szobrászatát.

Az első fülkében a kronologikus sorrend Ferenczy Istvánnal, az első tudatosan működő magyar szobrászművészszel kezdődik. Hat aromás és egy pompás genre-márványszobor képviseli a jeles mestert, aki szellemi és nemzeti felfrissülésünk korának, az 1800-as évek-nek szülöttje. Kimaszombatból indult el, mint vándor lakatoslegény, hogy a bécsi művészeti akadémia öremetszői osztályára eljusson. Ott Klieber tanár tanítványa lesz, aki a nagytehetségű ifjut ösztöndíjjal Rómába küldi, ahol csaknem tíz esztendőt tölt el munkában és tanulással. Mikor visszajön hazájába, a fővárosban telepszik le és nehéz küzdelmeket viv a táblabíróvilág közönyével. Legjobb alkotá-

sai közül való az itt kiállított Kazinczy Ferenc szobra, melynek másodpéldányát a Magyar Tudományos Akadémia faragtatta ki a művésszel 1847-ben. Pompás a Fáy András portré, továbbá Széchy Mária és Schodel Róza énekesnő mellszobra. A "Pásztorlányka" című szimbolikus genre-márványszobra a Nemzeti Muzeumból került át ide.

Ferenczy István művészete - mestereinek hatása alatt - az uj klasszicizmus szellemében fejlődött. Finomkodó stilussal készültek szobrai, melyeknek patetikus modora különösen a Kazinczy arckép-szobrán és a művészet keletkezéséről regélő ~~x~~ genre-jén érződik szembeszökően. Az ő hatása alatt növekedett melléje egymásután Dunaiszky Lőrinc budai faragómester, majd Engel József, Alexy Károly, Donnay Károly, Izsó Miklós és Kugler Ferenc, akiknek részben tanítómestere, részben szellemi irányitója volt. Ők képviselik a magyar szobrászat első generációját, a német és francia hatásokon épült ujbarok és klasszicizáló, patetikus stilus-korszakot, amely után, szinte minden átmenet nélkül, a nemzeti érzés és vele az idegen hatásoktól elkülönülő nemzeti stilus jelentkezik a szobrászatban.

Izsó Miklós, aki Ferenczy Istvánnak volt növendéke, majd Bécsben és Münchenben folytatta tanulmányait, mindjárt első alkotásában magyarnak mutatkozott. A "Busuló juhász", mely most a muzeumban van, általános feltünést keltett és Izsó keresett művész lett, egyremásra alkotta meg az Alföld magyar néptipusainak genreszobrait. Táncoló paraszt-alakjai közkeletüek lettek. Ezekből egész terrakotta vázlat-kollekciót állitott ki a muzeum egy Izsó-vitrinben. A magyar

szellem közben tovább szélesedik és Huszár Adolf müveiben folytatódik a maiak felé. Huszár Adolf "Huzd rá cigány"-a a 60-as évek egyik nevezetes eseménye, a népszinmüvek virágkorának hangulatából fakadt és hatása jól érződik Huszárnak budapesti Petőfi-szobrán, sőt egy-két momentumban dunaparti többi szobrain is (Eötvös, Deák Ferenc).

Az átmenetet innen a finomkodó naturalizmusba Kugler Perenonek kiállitott Pulszky-siremlék-reliefje adja. Ez a márványdombormü a magyar szobrászat legjelesebb értékdarabjai közül való és diszе a kiállitásnak. Utána szinte szembeszökően látszik az az ujabb müvészeti változat, melynek képviselői Zala György, Fadrusz János, Donáth Gyula, Ströbl Alajos, Róna József és Telcs Ede. Közülük az öt első egységes stilust képvisel és ez a stilus a monumentális naturalizmusban csucsosodik ki, bár az ujbarok ünnepiségét és pátoszát sem veti le egészen.

Zala György a milleniumi emlékmü, a parlament előtt álló Andrássy lovasszobor, a budavári 48-as honvédemlék és az aradi Vértanuk emlékének alkotómestere. Ebben a gyüjteményben, arcképszobrain kivül ott van a hires "Mária és Magdolna" hatalmas szoborkompoziciója, amely mesterének minden müvészi jellegzetességét elénk tárja.

Fadrusz Jánost, a korán elhunyt világhirü mestert csupán a farkasokkal viaskodó Toldi-jának bronzmásolata képviseli: Donáth Gyulát is csak egy szobor - igaz, hogy remekmü! - a "Halál angyala" reprezentálja. Ströbl Alajos müvészete azonban teljes szépségében áll előttünk az "Anyánk" nagyméretü, csuddlatos márványszobrával és "Géniusz"

című portréjával. Bóna József művészetét pedig barokhatású Bacchus-szobra és reliefszerüen komponált, kissé diszharmonikus "Zsuzsanna és az öregek" márványcsoportja képviselik.

Ebből a művészeti változatból Telcs Ede vezet át a ma uralkodó "modernizmusba", amely jelző egy egészen szétfolyó, kialakulatlan művészeti "akarást" határoz meg. Telcsnek a "Góliát"-ját látjuk, a "régiek" stilusában megalkotva, míg a nemrég kiállitott "Toronyépitő"-je merész lendülettel már a modernizmus jegyében született. Plakettjei közül is egyik a naturális, másik a kereső stilust bizonyitják. Értékben pedig Telcs Ede az a magyar mester, akinek majdnem minden alkotása az egyetemes magyar művészet egy-egy kiemelkedő eseménye.

A második terem a modern művészeké, akiknek elrendezési sorrendje Simay -nre dekorativ állatszobrával kezdődik. Ezen az oldalfronton áll Cser Károly életnagyságu hires bronzszobra is, a "Győztes"; ez a férfiakt a jeles mester hatalmas tudásáról és invenciójáról tesz tanuságot. A "diadalmas férfit" ábrázolja, amint átköti homlokát a győzelmi szalagjelvénnyel. Sorban következnek aztán Körösfői-Kriesch Aladár finom márvány-portréje, Ligeti Miklós kis Anonymusa, Damkó József remekbe készült "Definitor" című terrakotta portréja, Kisfaludi-Stróbl Zsigmond barokkosan vibráló "Veneczell Béla arcmása", Tóth István pompásan megkomponált "Déli pihenő" bronz-genreje, Vidló Ferenc finom "Primaverá"-ja, Horvay János "Beethoven"-je, Szentgyörgyi István klasszicizált "Kigyóbüvölő"-je, Moiret Ödön egy érdekes márványaktja, Pásztor János néhány szép aktja és "Bucsuzkodás" című

híres magyar genréje, Sámuel Kornél végtelenül finom márványreliefje és a "Menekülő" című bronzszobra, Ferenczy Béni elfinomított bronzportréja, Orbán Antal markáns terrakotta fejtanulmánya és Lux Elek quattrocento-finomságu márványportréi. Az érem és plakettanyagban Beck Ö.Fülöp nagy kollekciója mellett Reményi József, szákodi Csiszár János, Fónes Beck Vilmos, Berán Lajos, Murányi Gyula és Esseö Erzsébet vannak képviselve.

A külföldi szoborgyüjtemény büszkeségei a francia Rodin és a belga Meunier. Itt van Rodin világhirü márvány-kompoziciója, a "Tavasz ébredése", Laurens festő portréja, az "Ébredő ifju" életnagyságu bronzszobra és a párisi Hugo Viktor szobor mellékfigurájának szánt "Nereidák" bronzvázlata. Meuniert pedig a "Hajóvontató", egy remek bronzfej,nagyszerü életnagyságu dolgozómunkása és több kisebb bronz-szobra representálja. Mellettük képviselve vannak még Lagae, Dubois, Stoltenberg-Lerche, Rombaux, Hildebrand, Zügel, Liipola György Budapesten élő finn szobrász, Stappen, Franges, Zutt és Maillol.

A modern szoboranyag egyik része se teljes, sőt a hiányok a kiállitás rendeltetését erősen korlátozzák. Olyan mesterek hiányoznak, akik pedig a magyar szobrászatban igen jelentős szerepet vittek és visznek. Igy nincs muzeumunknak egyetlen Fessler Leo szobra se, aki pedig a palatinusi magyar renaissance fontos művésze volt. Az ő alkotásai a Kalvin-téri "Danubius" kutszobor, amely Budapest legszebb köztéri szobra. Továbbá a királyi várkert oroszlánjai, a Bazilika apostolai stb.

Hiányzik Holló Barnabás is, akiről egyik legutóbbi számunkban

irtunk és akinek özvegye, férje gazdag művészi hagyatékának birtokában az éhhalállal küzd. A mai jelesek közül nincs képviselve Székely Károly, Margó Ede, Bory Jenő, Lukácsy Lajos, Csiszér János, Maugsch Gyula, Kevicsky Hugó, Szamossi-Soós Vilmos, Kallós Ede, Siklódy Lőrinc, Istók János, Farkas Béla, Szántó Gergely, és Visnyovszky Lajos, akik mind kiegészitő egyedi, értékes művészei szobrászatunknak. Viszont Lux Eleket jellegzetességében nem mutatja be a gyüjtemény, hiszen világhires táncos-szobrai hiányoznak a kiállitásról, azok a szobrok, amikben művészi lendület és mesterségbeli tudás tekintetében szinte egyedülálló értéke a nemzetközi művészetnek. Ugyancsak széles kiegészitésre szorul a külföldi anyag is, melyben csupán Rodin és Meunier vannak jól képviselve.

A meglévő műanyag gazdagsága, szépsége és a elrendezése azonban minden figyelmet megérdemel és ha a hiányokat pótolhatja az állam, a budapesti Szépművészeti Muzeum a legjelentékenyebb kontinentális muzeumok sorába emelkedik.

Panoráma. Bécs. 1926.jul.11. 9.sz. 9-11.p.

Lux Elek

LUX ELEK : AD ASTRA

KMTárs. 1931. tav. kiáll.

DITRÓI SIKLÓDY LŐRINC : KÖRMENETBEN

Lux Elek

Szederkényi Anna műveinek gyűjteményes kiadása

a legnépszerűbb magyar írónő 20 éves munkásságának legjavát tartalmazza

Húsz évvel ezelőtt új fényes tehetség tűnt fel a magyar irodalom egén: *SZEDERKÉNYI ANNA*, aki azóta az ismeretlenség homályából a maradandó népszerűség fényes csarnokába költözött át.

Regényei közül nem egy Magyarországon szinte példátlan sikert aratott. Az „Amig egy asszony eljut odáig" című regényének címe szállóige lett s a könyv közel százezer példányban kelt el.

A nagynevű írónő, aki élete munkásságát a legszebb családi keretben, a legnemesebb anyai hivatás példaszerű teljesítésének áldozza, férfiasan hadakozik a köz ügyeiben is mélyreható eszméinek megvalósításáért.

A Gyüjteményes Kiadásban művészi köntösben lépnek elénk legérdekesebb alkotásai.

I. KÖTET.
AMIG EGY ASSZONY ELJUT ODAIG. Regény.
LATERNA MAGICA. Dráma.

II. KÖTET.
AMIÉRT EGY ASSZONY VISSZAFORDUL. Regény.
HILL MARTA. Regény.

III. KÖTET.
LAZADÓ SZÍV. Regény.
A LEGTISZTÁBB VÍZ. Dráma.

IV. KÖTET.
LÁNGOK-TÜZEK. Regény.

V. KÖTET.
DOCÓG A SZEKÉR. Regény.
A MARIA ANNUNCIATA-VILLÁBAN. Regény.

VI. KÖTET.
SOKSOK, HA TALÁLKOZNAK. Regény.
AZ ISMERETLEN FIATALEMBER. Regény.

A kötetek famentes hófehér papíron, könnyen olvasható szép betükkel nyomva, díszesen aranyozott kék selyemvászonkötésben kerülnek forgalomba.

A Gyüjteményes Kiadás ára 50 P, mely összeget az Uj Idők előfizetői havi 4 pengős részletekben is törleszthetik.

MAGYAR LÁNYOK

A legjobb magyarnyelvű képeslap, fiatal leányok részére

Szerkeszti: Tutsek Anna

Nincs kedvesebb a serdülő fiatal lánynál. És a serdülő fiatal lányoknak nincs jobb barátja, nincs meghittebb tanácsadója a Magyar Lányoknál. Egyszerű ennek a magyarázata. Olyan ez az ujság, mint a derék fiatal lány lelke, tiszta, érintetlen. Csak nemes, jó dolgok jelennek meg benne, legyenek azok hasznosak, oktatók vagy mulatságosak. Azért is ölt mindig nagyobb és nagyobb arányokat a Magyar Lányok elterjedése és ez a magyarázata annak, hogy mindinkább hozzánő ez a kedves ujság a fiatal lányok szivéhez, meghittje, barátja, tanácsadója, szórakoztatója egyaránt.

Minden szülő, aki szivén viseli serdülő leányának lelki nevelését, aggódva töprenkedik azon, milyen olvasmányt adjon gyermekének? Az izgató regény valóságos métely a fejlődő leány fantáziájának, a külföldi, selejtes ifjúsági lapok és iratok untatják, nemhogy szórakoztatnák, mert lelke nem talál bennük elegendő táplálékot.

A Magyar Lányok annál jobban megfelelő. Ezt a lapot bátran és nyugodtan adhatja a szülő, a tanító, fiatal lányok kezébe. Megvan benne minden, ami a leányvilágot érdekli, szórakoztatja. Talál benne érdekes ifjúsági regényeket és elbeszéléseket, ismeretterjesztő cikkeket, azonkívül a háztartásra, kertészetre vonatkozó cikkeket, kézimunkát stb., gyönyörű képeket, illusztrációkat és mindenekfölött magyar szívet, magyar lelket. Melegen ajánljuk ezt a jól szerkesztett lapot mindenki figyelmébe, akinek serdülő leányai vannak.

A Magyar Lányok előfizetési ára negyedévre . . . . . 100 leu.

MINDEN ÉVFOLYAMÁBAN NÉGY-HAT TELJES REGÉNYT KÖZÖL.

MUTATVÁNYSZÁMOT KIVÁNATRA DIJTALANUL KÜLD A KIADÓHIVATAL.
Budapest, VI. ker., Andrássy-út 16. sz.

Egy teljes évfolyam ára díszes félvászonkötésben 10 pengő.

Kérje minden ujságárusitónál a *Magyar Lányok*-at.

A „MAGYAR LÁNYOK" kiadóhivatalának

Budapest, VI., Andrássy-út 16.

Kérek ingyen mutatványszámot a „Magyar Lányokból".

Előfizetek negyedévre a „Magyar Lányok"-ra.

.....
Cim

.....
Név.

UJ IDŐK SZERKESZTI HERCZEG FERENC

XXXV. évfolyam, 9. szám
Budapest, 1929 február 24

Leányfej. Lux Elek szobormüve

Kiadóhivatal: Budapest, VI., Andrássy-út 16.

Előfizetési ár:
Egész évre 6 dollár

Erzsébetvárosi pozitívok

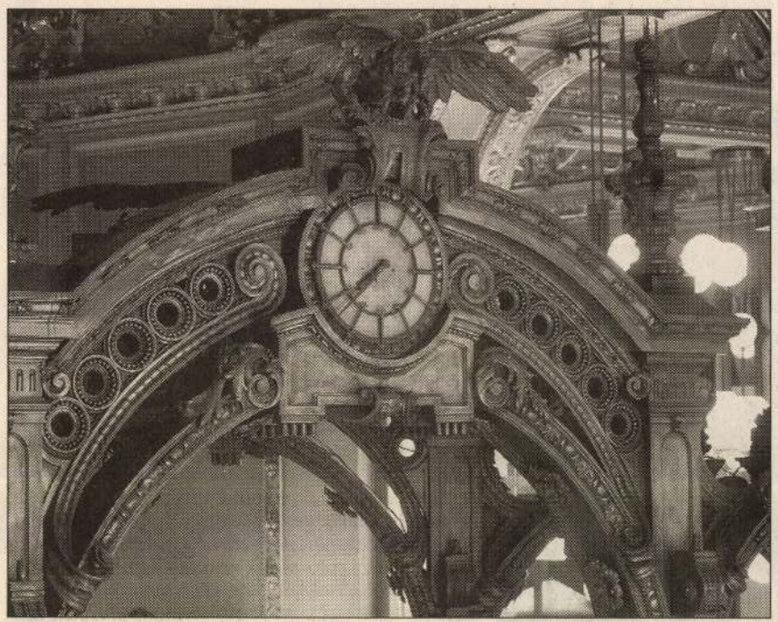

A New York kávéházban megállt az idő

Sajátos kerékpártároló

FOTÓK: DOZVALD JÁNOS

Volt egyszer – hol nem volt? – Erzsébetvárosban egy kulturális pályázat. Erre jelentkezett többek közt Dozvald János azzal a tervvel, hogy lefotózza Erzsébetváros házait. Egy évig dolgozott, el is készített hatezer pompás felvételt. Történt mindez négy éve. Azóta parlagon hever a páratlan képanyag. Készült belőle ugyan multimédiás bemutató meg vetített képes műsor, de a fotókból ennél jóval többet ki lehetne hozni.

Kevés kerület büszkélkedhet azzal, hogy majd minden házáról készült fotó. Mert kevés az olyan ember, aki egy teljes évet áldoz bizonytalan sorsú munkára. Persze *Dozvald János* hajdan még nem sejtette, hogy munkájára tulajdonképpen senki sem tart majd igényt. Igaz, az effajta feleslegességérzés számára már nem ismeretlen, hasonlóan járt vetített képes műsoraival is.

A diaporámák ideje lejárt, az emberek manapság nem ülnek be zenés diavetítésre: inkább irány a multiplex! Pedig csodálatos képanyag lapul Dozvald úr Dob utcai műtermében. Négy év nem nagy idő, de arra éppen elég, hogy várostörténeti értéket nyerjen néhány felvétel: az azóta lebontott Continental szálló erkélyéből kinőtt ecetfa például már csak a fotókon él tovább.

Gyönyörű és borzalmas képek. Galambok, vadszőlővel befuttatott házfalak és persze a pusztulás mindenütt. Meg a kincsek, a most is megtalálható csodák, a színes üvegablakok, a szobrok, kovácsoltvas lépcsőházi lámpák. Dozvald János több mint kétezer erzsébetvárosi házat örökített meg. Nem jutott be azonban minden kapualjba, minden udvarra, mert rácsok, vasajtók és házmesterek állták útját. Olyan akadályok ezek, melyek a betörőknek nem, csak jó szándékú művészeknek szegik kedvét.

Négy éve nem fotózza Erzsébetvárost a kerület legnagyobb képanyagának létrehozója. Pedig – mint mondja – ezt soha nem lehet abbahagyni. Megy az utcán, s látja, hogy bontanak egy házat. Az utolsó pillanat, amikor még ő vagy más megörökíthetné azt, ami száz évig állt, s mindjárt eltűnik. Csakhogy iszonyúan drága a film, a technika, s közben élni kell, élni valamiből, amiért megfizetik a mestert, a művészt is akár.

Erzsébetváros fotósa ma már tétova kalandnak tartja a hajdani nagy vállalkozást. Összeállított azért a több ezer képből egy húszperces zenés műsort, amit bemutattak a főpolgármester VII. kerületi látogatásán és egyszer az Almássy Téri Szabadidőközpontban. A kerület képeiből készült egy multimédiás CD is, amelyet a polgármester ajándékként elvitt magával Angliába. Az anyag azonban ennél sokkal többre hivatott, Dozvald János reméli, egyszer valaki meglátja a lehetőséget benne. Ez nem könnyű, hiszen Erzsébetvárosban nincs Lánchíd, se Parlament, még a Duna sem itt folyik, viszont a városrész zsidó felekezeti műemlékei egyedülállóak.

A hatvankét éves fotós, multimédiás producer, művészettörténész egyelőre vár. Most éppen azon gondolkodik, mire kellene felhasználni az ablakokat. Rengeteg ablakot fotózott le, különöseket és sejtelmeseket, nyitottakat és csukottakat. Ő ért a képek nyelvén, tudja, melyik képes kommunikálni a másikkal. Mégiscsak kár lenne veszni hagyni a megörökített pillanatokat.

Az üzlethez azonban nem értenek a művészek. Szerencsére.

Sándor Tünde

PALETTA

CSÖMÖRÖN is bemutatkozik az Aranyszamár Színház. A Vándormesék című zenés mesejáték bemutatója március 2-án, pénteken lesz a művelődési házban.

NAGYKOVÁCSIBAN tart koncertet a Rózsák téri Árpád-házi templom Carmine Celebra Kórusa. A március 18-i zenei est az Amerikai Nemzetközi Iskola színháztermében lesz. Műsoron: Purcell Dido és Aenas című operája.

TAVALY az egri országos fesztiválon első helyet szerzett a szigetújfalui Mákvirág Bábcsoport. A Pintérné Varga Rozália vezette csoport az idén is szeretne minél többször bemutatkozni a közönségnek, s tervezik az újbóli indulást is az országos vetélkedőn.

VASÚT, UTAZÁS, TURIZMUS címmel rajzkiállítás látható március 15-ig az érdi művelődési központban. Az országos gyermekrajzpályázat anyagaiból válogatott tárlatot Bodor Katalin, a Magyar Iparművészeti Egyetem adjunktusa méltatta a megnyitón.

SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka Színház: Tötferi (7). **Bárka Stúdió:** Filmklub - Távol Afrikától (4). **Budapest Bábszínház Játszó-tér:** Ólomvitézek (7). **Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban:** Az ügynök halála (7). **Budapesti Kamaraszínház Ericsson Stúdió:** Cymbeline (7). **Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdió:** Időzavar (fél 8). **Játékszín:** Édes bosszú (7). **József Attila Színház Gaál Erzsébet Stúdió:** Dózsa (fél 8). **Katona József Színház:** A talizmán (7). **Kamra:** Portugál (7). **Kolibri Színház:** A rút kiskacsa (10). **Kolibri Fészek:** A fülemile (fél 11). **Magyar Színház:** Rómeó és Júlia (7). **Várszínház:** Szentiványéji álom (7). **Lézerszínház:** J. M. Jarre 3D (fél 8). **Korona Pódium:** Paudits Béla slágertörténete (7 - Latinovits Zoltán-bérl.). **Madách Stúdió:** Széchenyi (fél 8). **Madách Kamara Színház:** Mezítláb a parkban (7). **Merlin Kamaraterem:** Még szorosabbra (fél 8). **Operaház:** Filharmoniai koncert (fél 8 - Dohnányi/4. bérl.). **Radnóti Színház:** A születésnap (7). **Térszínház:** Karnyóné (7). **Thália Színház:** Volpone (7 - a Radnóti Színház és a Thália Színház közös prod.). **Thália Színház Új Stúdió:** A vihar kapujában (fél 8). **Új Színház Stúdiószínpad:** Woyzeck (7). **Vígszínház:** Vízkereszt, vagy amit akartok (7). **Vígszínház Házi Színpad:** Diszkó disznók (fél 8). **Pesti Színház:** Tötték (7 - Békés-bérl., 2. ea.).

LUX Elek

A budapesti Luther-emlékmű mestere

Hatvan éve hunyt el Lux Elek szobrászművész – Részt vett az Angyalföldi Műhely munkájában is

Lux Elek a főváros művészeti életének egyik legfontosabb alakja volt a két világháború között: az időszaki kiállítások állandó szereplője és jelentős művészpedagógus, akinek tehetségéről és rokonszenves egyéniségéről kortársai mindig elismeréssel nyilatkoztak. Beöthy Zsolt, a kor tekintélyes esztétája Fadrusz óta a legtehetségesebb magyar szobrásznak tartotta. Ennek fényében különösnek tűnhet, hogy műveivel alig találkozunk Budapest utcáin. Háttérbe vonulása valószínűleg önkéntes volt: egyszerűen nem vonzották a monumentális feladatok.

„Luxot tehetsége a kisplasztikai feladatokra utalta, meghitt, bensőséges hatások izgatták – írta róla Ybl Ervin. – Szobrászata nem dicsőít politikusokat, nagyritkán a szellemi élet kiválóságait. Táncosnői és egyéb aktjai csak tiszta formai, szobrászati élményeket rögzítenek meg. Szobrászata lényegében öncélú művészet."

Lux Elek

Az 1884-ben született, tehetős szepesváraljai patríciuscsaládból származó művész Hölzel Mór bártfai faszobrásziskolájában sajátította el mestersége alapjait, majd a budapesti Iparművészeti Iskolába került, ahol a számos jeles szobrászunkat útnak indító Mátrai Lajos György tanítványa lett. Tudását a müncheni és a brüsszeli akadémián tökéletesítette. 1912-ben telepedett le végleg Budapesten, és még ebben az évben bemutatkozhatott a Műcsarnokban. Ekkorra már körvonalazódtak legfontosabb műfajai: első táncosnő-kisplasztikáival jelentős sikert könyvelhetett el, egyik női portréját pedig a királyi palota számára vásárolták meg.

Önként jelentkezett 1915-ben frontszolgálatra, amely tíz hónapig tartott. Első gyűjteményes kiállítására 1919-ben, a háborút és a forradalmakat követően került sor az Ernst Múzeumban. Ez év szeptemberében kezdte meg két évtizednél hosszabb, nagy jelentőségű művészpedagógiai működését az Iparművészeti Iskolában, ahol először óraadó, majd 1927-től a kisplasztika rendes tanára volt. 1922-ben munkásságáért fontos elismerésben, Szinyei-jutalomban részesült, s nem sokkal később be is választották a Szinyei Társaságba.

Egyéni témáira és szuverén stílusára az aktok és a táncosnőszobrok révén talált rá. Lux Elek a korszak talán legnagyobb aktszobrásza volt (nem elhanyagolható tény, hogy a műfaj másik nagy képviselőjével, Pásztor Jánossal egy ideig közös modellt foglalkoztatott). Könnyed, tiszta szépségű munkáinak lényege a körvonalakban és a mozdulatokban, a pillanatnyi pózok kimerevítésében ragadható meg. Művei népszerűségére jellemző, hogy mind a pécsi Zsolnay-gyár, mind a herendi porcelángyár érdemesnek tartotta sokszorosítani őket.

Kiváló jellemábrázoló készségről tanúskodó portréinak java női portré, és síremlékei többségén is allegorikus nőalakokat jelenített meg. Utóbbi műfajból kiemelkedik Gróh Istvánnak, az Iparművészeti Iskola 1936-ban elhunyt igazgatójának sírszobra a Kerepesi úti temetőben, valamint ugyanitt, az 50/1. parcellában Lux saját sírja egyik legszebb aktszobrával, amely méltó módon reprezentálja egész munkásságát. Emellett ő volt az első magyar szobrászok egyike, akit foglalkoztatott a sportkisplasztika műfaja.

Budapesten életében három első világháborús emlékműve került köztérre. Az első a kerékpáros honvédek hősi emléke volt (1937), egy relief a Várban, a Mária Magdolna-templom falán, melynek a templom lebontásakor veszett nyoma. 1940-ben leplezték le a Vízivárosban, a Jurányi utcai iskola Görgey – ma Varsányi Irén – utcai falán azt a kisgyermeket ölelő katonát ábrázoló domborművét, amely néhány év múlva hasonló sorsra jutott. Legjelentősebb hősi emlékét, egy monumentális, bronz férfiaktot szintén 1940-ben avatták fel Pesterzsébeten, a mai Emlékezés terén. Később ez a különleges, a harciasság helyett inkább az áldozatkészséget hangsúlyozó munka is megcsonkult: a talapzat két oldalán elhelyezett, katonákat ábrázoló reliefek a második világháborúban elpusztultak, s 1966-ban a főalakot is egyszerűbb posztamensre helyezték át. Rendhagyó tervvel szerepelt a Tisza István-emlékműre kiírt pályázaton: a nagyvonalúan mintázott, ülő főalakot római öltözékben jelenítette meg. Egyik legszebb köztéri munkája, a Semmelweis-relief (1930) nem Budapesten, hanem a szegedi Nemzeti Emlékcsarnokban kapott helyet.

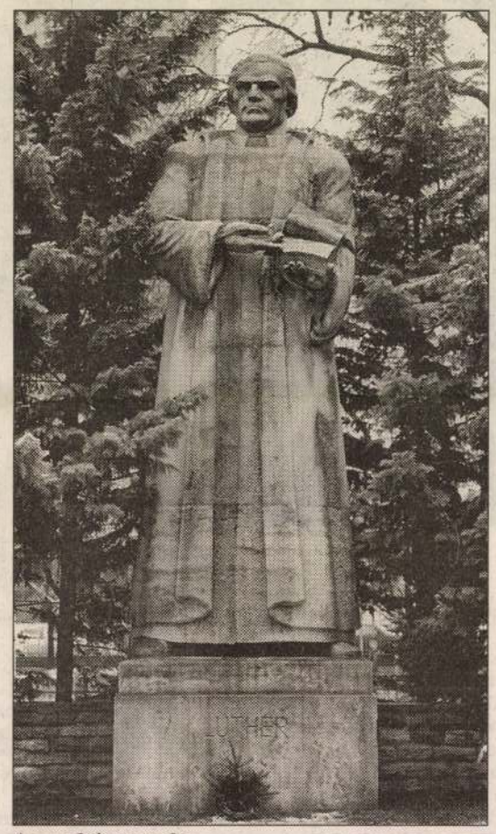

A megkésett szobor FOTÓ: SZABÓ BERNADETT

Intenzíven részt vett a kerámia- és porcelánszobrokra specializálódott Angyalföldi Műhely – más néven Ligeti Miklós Művészi Kerámiaműhelye – munkájában, ahol az alapító Ligeti mellett több jeles szobrász is dolgozott. Megbecsültségét jelzi, hogy egyike volt annak a tizenöt szobrásznak, akinek művei 1928-ban bekerültek a régi Műcsarnokban megnyílt Új Magyar Képtár – a „magyar Luxembourg" – anyagába, melyet Petrovics Elek, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója állított össze.

Utolsó éveiben egyetlen, minden addiginál jelentősebb megbízás foglalkoztatta, amely óriási kihívást jelentett számára mind a rangos feladat, mind Lux személyes kötődése révén: megnyerte a Deák térre tervezett reprezentatív Luther-emlékmű pályázatát. Tervei szerint a főalak önálló talapzatra került volna, mögé pedig egy félköríves falat tervezett, külső felén domborművekkel (utóbbiakat később Lux Elek rajzai alapján, unokahúga és tanítványa, G. Lux Alice készítette el). Hosszú ideig vívódott a nagy reformátor megjelenítésével, különösen az arcvonásokkal, amelyhez elmélyülten tanulmányozta az egykorú ábrázolásokat és a XIX–XX. századi németországi Luther-emlékműveket is.

1940-ben készült el Luther portréjával, elsőként a fából faragott kisplasztikai változattal, majd az emlékmű főalakjának fejével. A mű különbözött minden addigi munkájától: a Luxra annyira jellemző könnyed harmóniát a kemény, monumentális formálás váltotta fel. Befejezni azonban már nem tudta az emlékművet: 1941. február 26-án budapesti otthonában elhunyt.

A kőbe faragott hatalmas Luther-portré ideiglenesen a Deák téri evangélikus épületegyüttes udvarára került, és négy évtizedig ott is maradt. Az emlékmű kivitelezését megakadályozta a háború, 1945 után pedig jó ideig nem kerülhetett napirendre egyházi vonatkozású köztéri szobor felállítása. A nyolcvanas években Buza Barna szobrászművész és Kotsis Iván építész kapott megbízást a mű befejezésére. A kiegészített, ám reliefek nélküli emlékművet 1983 októberében, negyvenkét évvel Lux halála után avatták fel, méltó helyen: a Lőcsei úti Evangélikus Teológiai Akadémia parkjában.

Tóth Vilmos

PEST-BUDA APRÓBAN

Jó hírű ifjúleszony tanítással foglalatoskodna

Másról volt szó

A február 24-i Hétvége mellékletben a Luther Márton emlékét Magyarországon őrző alkotásokkal foglalkoztak *A világ emlékei Magyarországon* címmel megjelent írásban. A szerző említést tett az Evangélikus Hittudományi Egyetem Lőcsei úti épületének a parkjában álló Luther-szoborról. Azt írta, hogy eredetileg a Deák téri templomban akarták felállítani, de túl nagynak bizonyult, így került Zuglóba. Ezzel akaratlanul megsértik az alkotónak, Lux Elek szobrásznak az emlékét, mert azt feltételezheti az olvasó, hogy a művésznek nem volt kellő arányérzéke, holott egészen másról volt szó.

Amikor a szobrot megrendelték, még azt tervezték, hogy a Deák téren, a templom kapujával szemben állítják fel. Mire a szobor elkészült, hazánkban már pártállami uralom volt, egyházi személy szobrának közterületen való felállítása szóba sem jöhetett. A hatalmas, impozáns szobor ekkor a templom udvarára került. Amikor megépült az Evangélikus Hittudományi Egyetem zuglói épülete, kompromisszum született: a szobrot felállíthatták az épület parkjában – szabadban ugyan, de zárt területen. Mind Luther emléke, mind a remek szobor megérdemli, hogy a közönség ne csak zárt területen, hanem mindenki által bármikor elérhető helyen gyönyörködhessék az alkotásban.

Dr. Del Medico Imre
Budapest

LUX ELEK

NÉPSZABADSÁG
2001 MÁRC. 13, 12

hattunk
az elmú
szültünk
az bizto
delték a
Menetre
Viktor i
jelentett
rendben
hangsúl
zsák), v
ber. Soh
felkészü
nem úgy
szerveze
favédele
védség,
zatok st
Néhá
séget sü
rövidese

LEV

A. Mag
Meglepe
vízióbeli
Ervin a
dorlásán
titkossz
londoni
foglalko
kozva. I
gát sem
folni ne
akarta. I
akkor m
zai szak
szen mi
ről értes

ı rá, hogy el-
ıadik nyelvet,
vagy franciát,
lt rá sor. Gon-
ıogy átnézek
játék előtt, de
etem volt, és
att nem lehet
ısságot bepó-
datosan nem
n ugyan egy-
zt nem. Apu-
okat emlegeti
Vágó úr is hiá-
ıi, nem ugrott
ami tulajdon-
omédiásokat

íkat?
smerem őket
meg tudjam
nt a bajazzók
pukám tudta
gra elhasznál-

m hozta közе-
ıolyzenét?
rt én nem va-
ıei beállított-

ogy ha valaki
ereti a tornát?

erőkifejtéshez.

– Ez a munka, amit csinál, közel áll az újságíráshoz. Kielégíti?

– Lehet, hogy egyszer majd azt is kipróbálom. Ez egy helyben ülő munka, már két éve, hogy itt dolgozom, de szeretem.

– Mire költi a nyereményt?

– Mauritiusra szeretnék eljutni vagy a Seychelles-szigetekre, de azt hiszem, még ez sem lesz elég.

7-es telefonszámot hívjal
444-es telefonszámotl
mum 2 perc.

Lux Elek 63
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991

Upper Northern Hungary are full-figure por
while those of Western Hungary show the
sented person only from the waist upwards
types portraying the deceased in ornate gar
lying on the bier which is frequently covere
a richly patterned carpet, or possibly in a
and always with a high representative de
There is no trace of representations of the de
in his nightgown, lying in bed with gen
details, characteristic of so many funeral pi
of Western Europe. The background of th
tures is mostly neutral or it is reduced to a
indication. In the latter case we see, be
curtains drawn apart, a coat of arms, an in
tion, or angels, and possibly an indifferent
tectural element or part of a landscape c
connected with the represented person. The
figure portraits are nearly of natural size.

In this period the commission of catal
paintings was very likely more frequent
could be concluded from the number of
mentioned or preserved. As a matter of fa
must reckon with a great number of pe
works. Data on later works may possibly
come to light from 19th century or earli

Lux

L. 2. *Elek*, szobrász, * Szepesváralja 1883 dec. 18. Budapesten, Münchenben, Brüsszelben végezte tanulmányait s

Budapesten letelepedve, szobrász-tanára lett az Iparművészeti Iskolának. Finommá egyszerűsített képmásszobrokkal, kisebb, fordulatos mozgású aktokkal tűnt fel a budapesti kiállításokon, amelyeknek legkiválóbb szereplői közé tartozik. 1921. kitüntető elismerést, 1922. Halmos Izor-kisplasztikai díját és a Szinyei-jutalmat nyerte. 1919, 1923 és 1928. az Ernst-Múzeumban volt kollektív kiállítása. Pólya Tiborné mellszobra, Női fej, Öreg férfi feje, Táncosnő és Súlydobó c. szobormüvei a képzőművészeti Múzeumban, Boxoló, Fürdés után, Táncosnő, A lantos és Női akt c. művei a főváros tulajdonában vannak. A Benczúr-társaság tagja. L. műve Semmelweis Ignác reliefje a szegedi Pantheonban és az Anyaság c. márványszobormű a szolnoki m. kir. bábaképző intézetben.

L. L. II. 501

~~Baracsi földvár VII. 190.~~

Lux Elek †

— **Lux Elek szobrászművész meghalt.** Nagy gyász érte a magyar képzőművészetet, hosszas szenvedés után 57 éves korában megnalt *Lux Elek*, a kitünő szobrászművész, az Iparművészeti Iskola tanára. Lux Elek, aki a budapesti iparművészeti iskola elvégzése után Münchenben és Brüsszelben végezte tanulmányait, egyike volt a mai magyar szobrászat legnemesebb izlésü, legkifinomodottabb tudásu művészeinek. Különösen remekbekészült kisplasztikái, elsősorban táncosnő-figurái tették ismeretessé nevét, nemcsak itthon, hanem külföldön is. 1913-ban egyik művét Ferenc József király vásárolta meg, több munkáját őrzi a Szépművészeti Muzeum, legutóbb pedig a budapesti Luther-szoborpályázatot nyerte meg. Ugyszólván betegsége legsulyosabb napjaiig foglalkoztatta ennek a szobornak gondolata, élete főművének tekintette a reformátor szobrát, amelynek felállitását — sajnos — nem érhette meg. Mint az Iparművészeti Iskola tanára is igen nagy érdemeket szerzett a plasztika fiatal nemzedékeinek nevelése körül. Lux Elek családjához bensőséges részvétnyilatkozatot küldött báró *Radvánszky Albert*, a protestáns egyház egyetemes felügyelője.

Pesti Hirlap

1941. febr. 28.

Lux Elek

139 Burghardt Rezső gipsportraitja
140 Czencz János gipsportraitja
141 Balku Tamás gipsporaitja
142 Reiner Mihályné őméltóságának gipszszobra
143 Tánccsoport, Bronz
144 Fürdőző. Bronz
145 Térdeplő női akt. Carrarai márvány
146 Gy. Sándor Józsefné gipsportraitja
147 Dr. Nádor Henrik márványportraitja.

A Benczúr Társaság második kiáll.
(Nemz. Szalon)
1923. dec.

Vészi Gerzson
könyvnyomda
Budapest, VI.,
Podmanicky-u.
Telefon 108-03

A művész kenyere.

Hódossy Gedeon dr. nyilatkozata. – Válasz Liber Endre alpolgármesternek. – A Műcsarnok februári nagy kiállítása.

A művészek kenyere ügyében kérdéssel fordultunk dr. *Hódossy* Gedeon országgyűlési képviselőhöz, az Országos Képzőművészeti Társulat kiváló igazgatójához, aki következőkben válaszolt kérdésünkre:

— A művészek mai helyzetét sokkal súlyosabbnak tartom, semminthogy azon pillanatnyi segélyekkel lehetne segíteni. Ezzel a komoly kérdéssel a Képzőművészeti Társulat kebelében már az igazgatóságban és a választmányban is állandóan foglalkozunk. Az első lépés az volt, hogy ilyen súlyos gondok közepette elsősorban mentesítsük őket az adófizetés gondjaitól és emiatt a pénzügyminisztériumhoz adómérséklések és adóelengedések végett fordultunk. A második lépésünk az volt, hogy a művészek szükölködő családjainak a legszükségesebb napi kenyeret biztosítsuk a Székesfőváros azon menzájában, amelyet az intellektuális osztályok számára nyitnak meg. Még október havában jelentkeztünk a kormányzóné Őfőméltóságánál, hogy a segélyezendők sorába feltétlenül vegyék fel a nyomorgó művészeket. Ezek azonban mind csak pillanatnyi segélyszámba jönnek és sokkal fontosabb kötelezettségeket ró ránk az, hogy a művészeknek valamelyes biztos kis exisztenciát biztosíthassunk, amellyel a tehetségeket és a művészcsaládokat megmenthessük.

— Mikor itt jártak a nürnbergiek és vezetőikkel barátságos viszonyba kerültünk, megszívlelendő tanácsokkal szolgáltak arra vonatkozólag, hogy milyen módon lehetne a kiválóbb tehetségek elhelyezkedését megvalósítani. Schulz professzor és Luppe főpolgármester elmondották ugyanis, hogy ők a kiválóbb tehetségeket szerény javadalmazásokkal, amelyeket a város költségvetése megbír, elhelyezték mindenféle iskoláknál és kulturális intézményeknél, mint művészetoktatási felügyelőket, rajzoktatókat. Ezzel több érdemes ember exisztenciáját biztosították nagyobb megterhelések nélkül. Nálunk a szellemi szükségmunka tudná felhasználni a művészi tehetségeket ilyen elhelyezésekkel. Ezt a megoldást tehát propagálnunk kell és erre nézve is foglalkozunk egy tervezet előkészítésével, mert feltétlen meggyőződésem az, hogy sok időbe fog még telni, amíg a kapitalizmus annyira visszanyeri nemzetgazdasági irányító képességét, hogy a képzőművészetekre is áldozatot tud hozni.

— Én mint képviselő sem látom vigasztalannak a jövőt és rendületlenül bízom a nemzet erejében, amely sokkal súlyosabb időket is átharcolt már és bízom a magyar tehetségek szívós kitartásában, amely átmeneti nélkülözésektől sem fog visszarettenni és életküzdelmét feladni. Nem hagyhatjuk pusztulni kulturális fölényünket, amelyet nehéz munkával fejlesztettünk európai színvonalra.

— *Ebben a mentő munkában nem ismerek művészi irányzatok közötti különbségeket* és ennélfogva a legnagyobb kötelességérzettől áthatva vittem bele a Képzőművészeti Társulatot az összes művészcsoportok részvételével tervezett februárban rendezendő kiállításba, amely helyes művészi propagandával már rendkívüli eredményeket van hivatva felmutatni a művészek összességének megmentésére.

* * *

Liber Endre alpolgármester úr nyilatkozatára a következő válasz érkezett hozzánk:

Méltóságos Uram!

A *Képzőművészet* legutolsó számában Méltóságodnak egy nyilatkozata jelent meg, mely a jelenlegi viszonyok között minden magyar művészt legközelebb érdeklő kérdést, a művészek segélyezésének kérdését érinti. E nyilatkozatnak minden szava kétséget kizáró módon jellemzi Méltóságodnak meleg érzését a magyar művészek ügye-baja iránt s azt a kiváló szociális érzéket és igazságosságot, [illegible] Méltóságod minden lépését jellemezte hosszú városházi tevékenysége ideje alatt, amidőn művészeti kulturális ügyek irányítása volt közbizalomtól támogatott működésének egyik jelentős ága. Ha tehát mégis közreadott nyilatkozatának egyik részét a nyilvánosság előtt aposztrofálom, nem vezethet semmi más, mint annak óhaja, hogy Méltóságod kellő és talán az eddiginél alaposabb informálásra vállalkozzam.

„Ami a képzőművészek intézményes segélyezését illeti, ezt sokkal súlyosabb eszköznek tartom, hogysem elismerhetném annak időszerűségét. Nagy nemzeti katasztrófáknál, ahol minden élet, a művelődés minden jele megdermed, el tudom képzelni, hogy ma is gyakorolt, esetről esetre változó támogatások helyébe egy intézményes, mindenkire kiterjedő segélyezés lép. Ennek az időpontnak bekövetkezését azt hiszem senki sem meri állítani és ennek a magyar művelődés csődjét bejelentő intézkedés rendszeresítésének nem lehetünk szószólói."

Ezek a szavak voltak Méltóságod nyilatkozatának az a része, mely azt az érzést váltotta ki belőlem, hogy Méltóságod információi a magyar képzőművészek mai anyagi helyzetét illetően — igen jó ellátásnak örvendő forrásból származhattak. Nem lehet belemennem annak a kérdésnek tárgyalásába, vajjon fennforog-e ma a nemzeti katasztrófa esete, vagy sem, de nem is látom be, miért lenne a művészek helyzetének intézményes javítása nemzeti

Képzőművészet 1932. 46. sz.

katasztrófától függővé téve. Hála Istennek még az az érzésünk, hogy a nemzeti katasztrófa pillanata nem érkezett el, csak az a kérdés, vajjon be kell-e várnunk, vajjon nem kötelességünk-e megelőzni a katasztrófát, mely ha kulturális életünket sujtja, soha ki nem reparálható rést üthet nemzeti életünkben. Nem gondolnám helyes gyógymódnak, ha a beteget csak tűnetileg kezeljük, s az alapos gyógymóddal megvárjuk a percet, mikor a beteg már agonizál.

művészeink értékes alkotásai iránt nincs vételkedv, hanem még az ú. n. kommerciális műtárgyak vására is teljesen megszűnt. Ezzel szemben a hatósági művésztámogatás is igen jelentékenyen csökkent, egyes esetekben egészen meg is szűnt. Míg a háború előtt, midőn minden kiállításon voltak eladások, úgy a Székesfővárosnak, mint a Kultuszminisztériumnak jelentős összegek állottak rendelkezésére művészeti célokra, mely összegek a művé-

LUX ELEK: TÁNCOSNŐ

Nem gondolja-e Méltóságod, hogy akkor már késő lesz a segítség?

Nem tudom, vajjon nemzeti katasztrófa jele-e, vagy sem, de minden irányú tapasztalásunk azt bizonyítja, hogy a képzőművészeti élet szívverése csaknem teljesen elállt. Nincs egyetlen kiállítási helyiségünk, ahol csak egyetlen egy műtárgy is gazdát cserélne, nincs művész, aki nem konstatálná, hogy a magánkézből eredő megbízások úgyszólván teljesen megszűntek. Nemcsak, hogy jelentős nevű szek zsebébe vándoroltak, addig ma a Szépművészeti Múzeumnak művásárra egy árva krajcár nem sok, annyi pénze sincs, a Székesfőváros művészeti költségvetése pedig nemcsak hogy hozzá sem hajadzik a békebelihez, de még az előző évekéhez képest is negyedére-ötödére csökkent.

Ami ennek az állapotnak következése, az rendkívül elszomorító. Méltóságos Uram, nem hiszem, hogy abban a mértékben ismerné a magyar művészek mai kétségbeejtő helyzetét, mint aminő az a való-

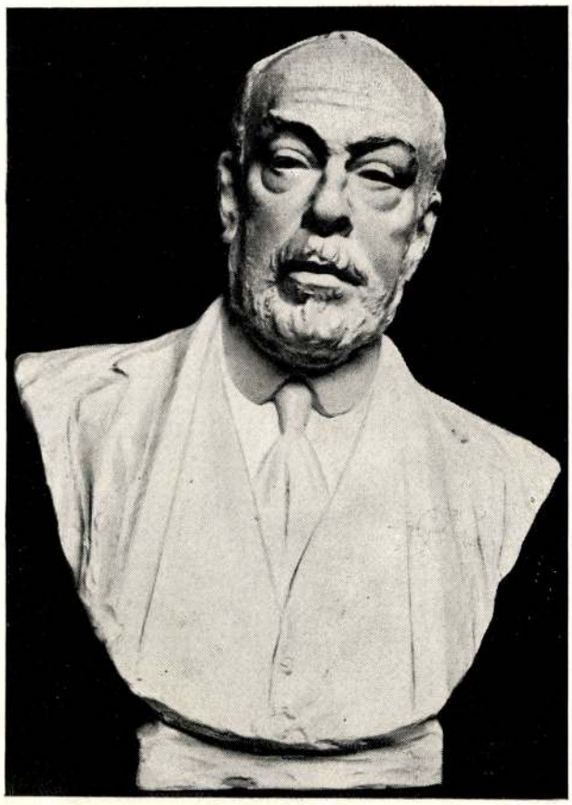

LUX ELEK: NÉMETHY KÁROLY v. b. t. t.

izgalommentesen fogunk fel, tehát nem mint tartamot, hanem mint formát, descartesi vagy spinozai értelemben; vagy konkrét, s akkor beleveti magát a mozgásba, ami egyénit, majd az érzéstúltengés hatása alatt egyénfölöttit jelent, tehát a festészetben éppen a harmadik dimensio hangsúlyozását (pláne a barokk illuzionistáknál!), melyet csak mozgó szemmel olvashatunk le, átélve a végtelen teret, ami izgalommal, eksztázissal jár, mint örökös tartamot, intuitive, leibnizi értelemben. Így volt ez a barokk korban is mindvégig.

Kétségtelen, hogy a vallásos hangulat és érzés ezidőben uralkodóvá lett. de nemcsak a katolikusoknál, hanem a reformátusoknál is; az angol puritánok közül kétezer vándorol ki I. Károly alatt Amerikába (1638), csakhogy megmeneküljenek a gyülölt katolicismustól; Franciaországban pedig majdnem ötven esztendővel később (1685) azok közül, kikre a nantesi edictum visszavonása után az a sors várt, hogy el kell hagyniok hazájukat, koldusbotra jutva, ha vallásos meggyőződésüket meg nem tagadják, négyszázezernél több vándorolt ki, ki Svájcba, ki Hollandiába vagy Berlinbe, csak a szegény parasztsorban levők maradtak otthon, de akasztófán.

Persze, a reformátusok érzése különbözik a katolikusokétól, kik vallásos rajongásukban a jövő élet felé fordították szemüket, s nem kizárólag az e világi életben keresvén az üdvöt, mint a protestánsok, előttük a másvilági üdvösség a kívánatos cél, ott keresték a boldogságot, nem itt, a földi életben, a munkában, a hivatás minél tökéletesebb teljesítésében, mint a protestánsok.

De az érzés e két formája már nagy művészeti megnyilatkozást talált a kor művészetében. Még pedig mindegyik — a művészek absztrakt vagy konkrét képzeletstrukturája szerint — két sorban. Csak az arcképművészetet figyeljük meg példának, mely a korban kimagasló magaslatra jutott, mert e kor heroizálta az egyént, a társadalom monarchistikus formája egocentrikus szellemet táplált, s az arckép divat lett.

Minőnek látjuk a barokk kor arcképét?

Az absztrakt képzeletű művészek, kik az egyéni jegyek mögött rejtőző állandó jellemet a maga nyugodt méltóságában keresték, inkább a férfi arcképek festésénél érvényesülhettek. A női arckép, mely az örökös formamozgásra, a gráciára, s a szeszélyes változatosságra ad alkalmat, megnehezíti az elvonatkozást a percig valótól.

A konkrét képzeletűek is törekedtek a kor szellemének kifejezésére, mikor egyrészt a megfigyelt formát a dekoro kedvéért felfokozni, a dinamikus érzéseket a gesztussal jellemezni, az effektus kifejezésére alkalmatos részleteket ki kellett keresniök, mint ahogy Bernini mondotta Párisban a melléje rendelt udvari embernek, Chatelou-nak: „lévén az

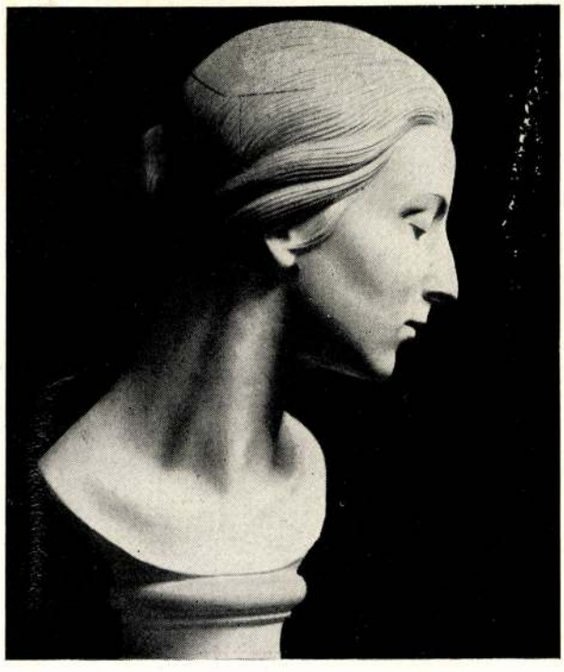

LUX ELEK: PÓLYA TIBORNÉ
a Szépművészeti Múzeum tulajdona

arckép feladata: fokozni a szépséget és nagyságot teremteni", de másrészt az illető *rangjának megfelelő* majesztetikus tartást is meg akarták őrízni, úgy a férfi, mint a női arcképben, ami pedig a nyugalmat követeli. A barokk arckép ilykép antinomiákkal viaskodott. A küzdelemben a kor egyes nagy mesterei más és más formarendszer kiépítésével kísérleteztek. E kísérleteknek köszönhetjük nagy eredményeiket. Vegyük példának a két nagy franciát: Rigaud-t és Largillierre-t.

A katolikus szellem *absztrakt* kora Rigaudban ti-

LUX ELEK: TÁNCOSNŐ

LUX ELEK: TÁNCOSNŐ

pikusan megnyilatkozik. A valóság nála eleve megállapított formába szorítkozik, mint Descartes-nál az énbe; az ember, mint valamely én szimboluma, a descartesi egyéni szabadság tanának értelmében. A katolikus szellem *konkrét* sorát Largillierre képviseli. A valóság nála az egyén jelentőségének kiemelése, mint Leibniznál a monaszokból felépített világ, a lelki megmozdulás finom kolorisztikus hatásokkal fejeződik ki, mint Leibniznál az élő monasz dinamikája, s koloritjának árnyalatgazdagsága egységbe vonja az elmosódó formákat, mint Leibniznál az egyes determináltságát az eleve elgondolt harmónia. *Rigaud* tehát hideg, pompázatos,

színei kemények, az anyag fényét a levegő nála nem tompítja, de a vonal uralma alá helyezi. Pompás környezetbe állítja alakját, ahol csillog a selyem, ragyog a brokát, sajog a sok aranyozás, de a színfoltjai olyan élesek, mint a rézmetsző vonala. A katolikus szellem *konkrét* sora nyilatkozik meg *Largillierrenél*, természetes, hogy koloritja más. A kor hatása alatt van benne is némi szónokiasság, de az nála színmozgalmasságban, s a világos formaharmoniák melódiáiban cseng ki. Színei nemcsak önmagukban élnek, de belefoglalja alakjait, azok koloritját az őket körülvevő levegőbe, fénybe, rendesen a megtört fénybe. Nála már színes a levegő, telehintve finom reflexekkel, ami színeinek elmosódó, gyöngéd, lágy árnyalatokat ad, *participantes de l'air*, mint ahogy már tanítványa mondta róla, (Oudry), ami pedig örökös mozgásban tartja a szemet. Rigaud ellenben hideg színeivel a nyugodt szemmel való látás számára dolgozott, hogy ilykép a formák a majesztétikusnak hatását keltsék.

E két művészi formát természetesen nemcsak az arcképben találhatnók meg, de példának ez is elég. Mit látunk ugyanekkor a protestáns országokban? Azt, hogy élet-halál harcot folytatnak a világi és egyházi hierarchia ellen, Anglia is, Hollandia is a szabadság mártírja mindaddig, míglen kiküzdik igazukat. Anglia a katolicizmussal kacérkodó Stuartokat vagy lefejezteti, vagy elűzi, Hollandia XIV. Lajos seregei elől víz alá meríti országát, míg aztán a nymwegeni béke (1678) meghozza a nyugalmat. A holland erkölcsi közszellem, az elmélyedő érzésvilág a szabadság fogalmát újjá fogalmazta, mint ahogy azt a katolikus országokban értették, de azért nem volt ott sem a gondolkozásnak csak egy típusa.

LUX ELEK—LECHNER JENŐ: HŐSI EMLÉK

LUX ELEK: SÍREMLÉK

Hiszen volt ott a racionalizmusnak is talaja, akiknél az érzést az értelem szabályozta, a művészetben ott voltak a romanisták, hideg, kieszelt allegóriáikkal, mithológiai vonatkozásaikkal és olasz hatás alatt kifejlődött kompozicióikkal, amikkel az értelemre, nem az érzelemre támaszkodtak. Ők találtak visszhangot a gazdagok palotáiban, foglalkozást a nyilvános épületek belső díszítésénél, a tanácskozó termek művészetében ez a „klasszicizmus" szinte uralkodik.

A hivatalos művészetet ők képviselték, ez rokon a katolikus államok absztrakt sorával, s találkozunk velük az arcképeknél is, ahol az allegoria érvényesül, sőt még a mozdulatba is allegóriát csempésznek, mint azt ugyanazon dr. Tulp arcképénél látjuk, akiről Rembrandt az anatómiai leckét festette. De Pickenoy a híres orvost egy égő gyertya mellett ábrázolja, melyre az orvos rámutat. Csak az aláírás érteti meg a rejtélyt: *aliis inserviendo consumer*, mint ahogy a gyertyát mások hasznára használják fel, az történik velem is, Dr. Tulppal. De ez a hideg okoskodás szinte kivétel. A protestáns Hollandia a *konkrét* művészetre hajlott. Elég Franz Hals és Rembrandtra hivatkoznunk. Mindkettő barokk művész, de nem a lét, hanem a levés filozófiája száll ki alkotásukból. Hals a pillanatszerűt, a kialakulót szemünk előtt hagyja megszületni. Minden ecsetvonása egy-egy formát ad, olyant, melyben az élet zeng, az egyén kilép a közösségből. De nem csapong, mert minden alakját és csoportját egy láthatatlan zár egybeköti és egységet, leibnizi prestabilita harmoniát ad a mozdulatok folyamatának.

Rembrandt is kiindul a külső valóságból, a színfoltok egyensúlyozásából, a síma és egybeolvadó

LUX ELEK: GROTESZK

terek mindegyike egy művel fog szerepelni, melyet, mint életük legjobb művét, maguk a mesterek fognak kijelölni. A kiállítás anyaga az elképzelhető legnagyobb vonzóerőt fogja gyakorolni a közönségre, de még ezenfelül úgy a Társulat, mint a Bizotság mindent el fog követni, hogy különféle kultúrélvezetekben és mulatságokban részesítse a műszerető közönséget. Hangversenyek, kabaréelőadások, estélyek és egyéb hasonló ünnepségek a kiállítást az idei évad legnagyobb szenzációjává fogják avatni. A befolyó tiszta jövedelem a Művészek Segélyező Bizottságát illeti meg.

A *Művészek Segélyező Bizottságának* értelmi szerzője és ezidőszerint is szellemi vezetője Andaházy Kasnya Béla, adminisztrátora pedig Kampis János festőművész, a Szövetség Művésztársaság ügyvezetője, aki minden héten kétszer, kedden és pénteken a Fészek Clubban délután 5 órától kezdve található, segélyezési ügyekben ezidőben ad felvilágosítást a hozzá forduló művészeknek.

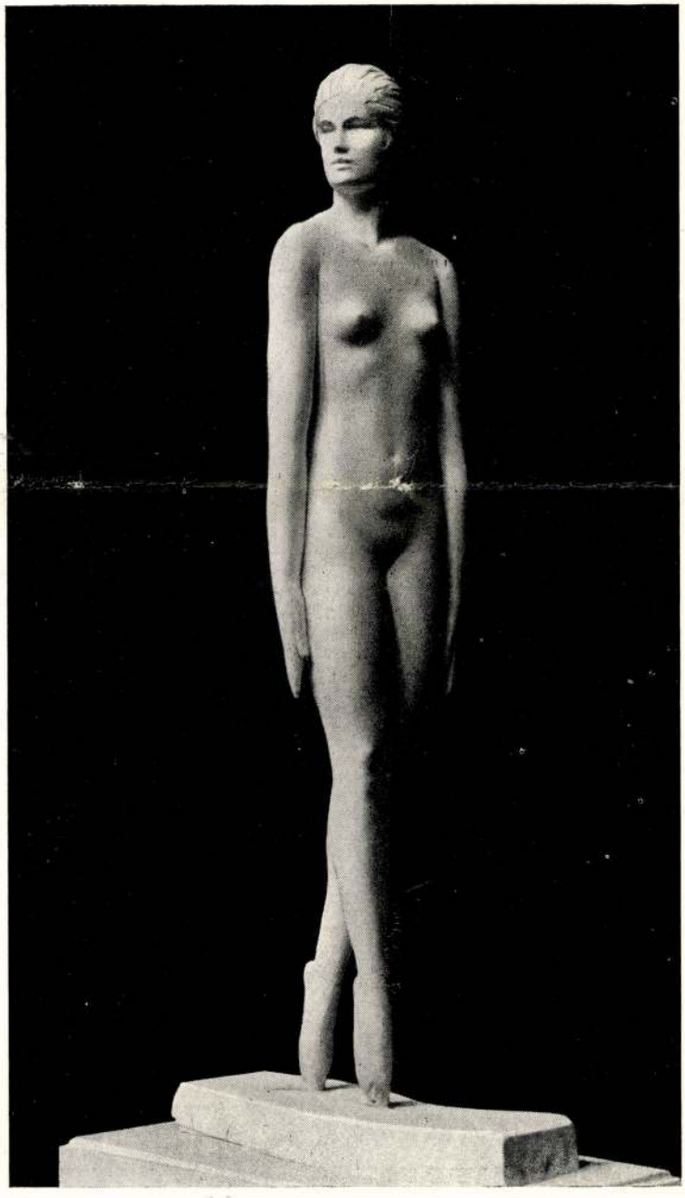

LUX ELEK: NIKITINA TÁNCOSNŐ

Még egyszer a barokkról.

Írta: Lázár Béla dr.

Mostanság sok szó esik a barokkról, pro és kontra vitáznak róla, könyvek jelennek meg egymásután, s végül is nem látják a dolog velejét. Főleg Benedetto Croce bámulatos önellenmondása a legmeglepőbb. Ő, aki a művészetben az intuiciót, tehát a szellemi folyamatot tartja egyedül lényegesnek és a kifejezési készséget szinte mellékesnek tekinti, ami Lessing híres kéznélküli Raffaeljére emlékeztet, miért ítéli el ő, éppen ő azt a művészetet, melynél, mint azt *Mihályi* Ernő dr. oly helyesen fejtegette, az érzéstúltengés felverte látomány oly nagy szerepet játszik. Már Croce alaptétele is fájdalmas képtelenség. Hány kéz nélküli Raffael járt-kelt a világban. de mert, bár tele lehettek intuicióval, nem fejezvén ki azokat, a világ nem vehetett róluk tudomást. A művészetben nemcsak a gondolat, de az azt kifejező erő is egyformán lényeges. Hogy a barokk utóbb

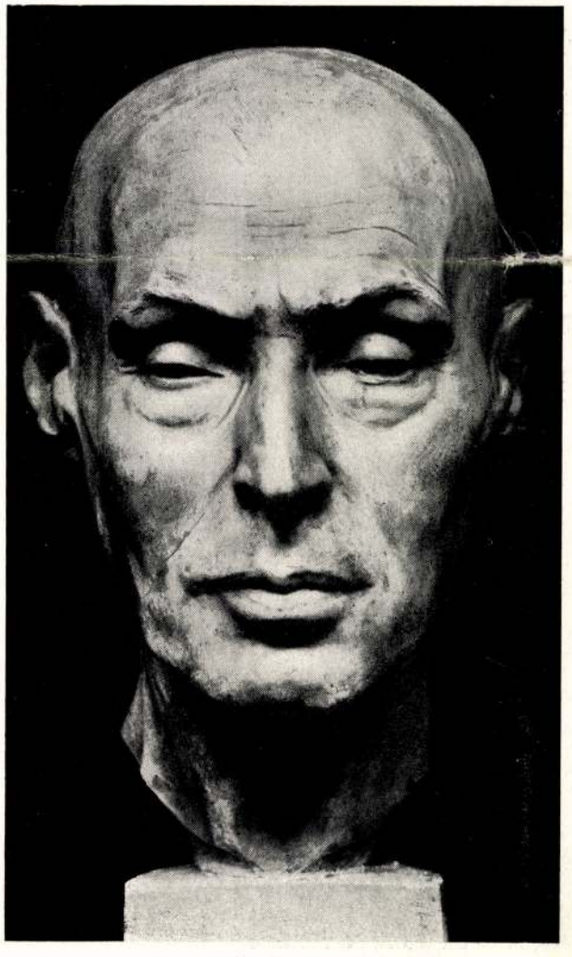

LUX ELEK: ÖREG FEJ
a Hágai Múzeum tulajdona

LUX ELEK: GERŐ ÖDÖN

virtuozitássá fajult, az tagadhatatlan. De egy művészi irányt nem az üres, tehetségtelen, hanem csak a *nagy mű*, a remekbe készült alkotások alapján szabad megítélni. Már pedig a barokk kor ilyenekben is dúslakodik.

A Croce-féle elfogultságokra rámutatni égető szükség volt. Ebben tehát egyet értünk Mihályi Ernő úrral. Amiben azonban eltérünk tőle, az az, hogy ő is, mint újabban oly sokan, a barokkot kizárólag katolikus szellemi áramlatnak veszik. Pedig Rembrandt nevét is említi. Már ez az egyetlen név is ráeszméltethette volna, hogy itt valami nincsen rendjén. A barokk kialakulását nem egyedül a vallásos élmény, nem egyedül az újra felszított katolikus vallásos élmény szülte, hanem közrejátszottak abban politikai, filozófiai, természettudományi megismerések, egy új világkép alakulása, egy új társadalmi szervezkedés, melyek minden nép művészetében, a katolikus és református országokban egyaránt formaalakító hatásúak. Még pedig két irányban. Mint minden korban, úgy ekkor is az ember világnézete poláris ellentétű, a lét (sein) vagy levés (werden), a nyugalom vagy a mozgás szellemében. Ennek felel meg a művész képzelete is. Vagy absztrakt s akkor elvonatkozik a mozgástól, tehát a festészetben két dimenziós térbe foglalt statikus alakítást jelent, melyet nyugvó szemmel és

ságban, mert akkor megdöbbenne és azt hiszem, önmaga vonná vissza nyilatkozatának fönnebb aposztrofált részét. E helyen nem tartanám helyesnek részletekre kiterjeszkedni. A művészek — és pedig éppen a legjava mesterek — nem szívesen vennék szenvedéseiknek a nagy nyilvánosság elé vitelét, megalázónak és amellett célra nem vezetőnek találnák. De ha Méltóságod parancsolja, szíves készséggel bocsátom Méltóságod rendelkezésére azokat az adatokat, melyek minden szónoklatnál ékesebben beszélik a magyar kultúrmunkás mai helyzetét.

Csak annyit legyen szabad mondanom, hogy ma még nem késő a segítség, ma még meg lehet menteni a magyar kulturának derék harcos gárdáját, mely hősies küzdelemmel állott helyt a maga posztján akkor, amikor már más társadalmi rétegek régen az állam és a főváros védő szárnyai alá menekültek. Csak annyit, hogy hősök a magyar művészek, akik nem törődve a teljes részvétlenséggel, ontották magukból a komoly művészeti megnyilatkozásokat, de már kezdenek elhallgatni, már kezdenek elvérezni, elfásulni, az élet rettentő gondjai elhallgattatják lelkük legtisztább művészi rezdüléseit, míg végül nem marad más, csak az éhező ember, kinek már nem lesznek művészi ambiciói, csak az az egy vágya marad meg, hogy a gyomrát megtöltse. Megvárjuk-e ezt Méltóságos Uram? Megvárjuk, amíg a művész lassan eladogatja utolsó bútorát is, vagy amíg elárverezik mindenét? megvárjuk-e, míg a végső kétségbeesés markolja meg a szívét azoknak a mestereknek, kik egy munkás élet alkonyán, ősz fejjel, egész életük romján találják magukat? Méltóságos Uram, akkor már késő lesz a segítség! A segítésnek most van itt az ideje, itt a tizenkettedik órája! Itt van a pillanat,

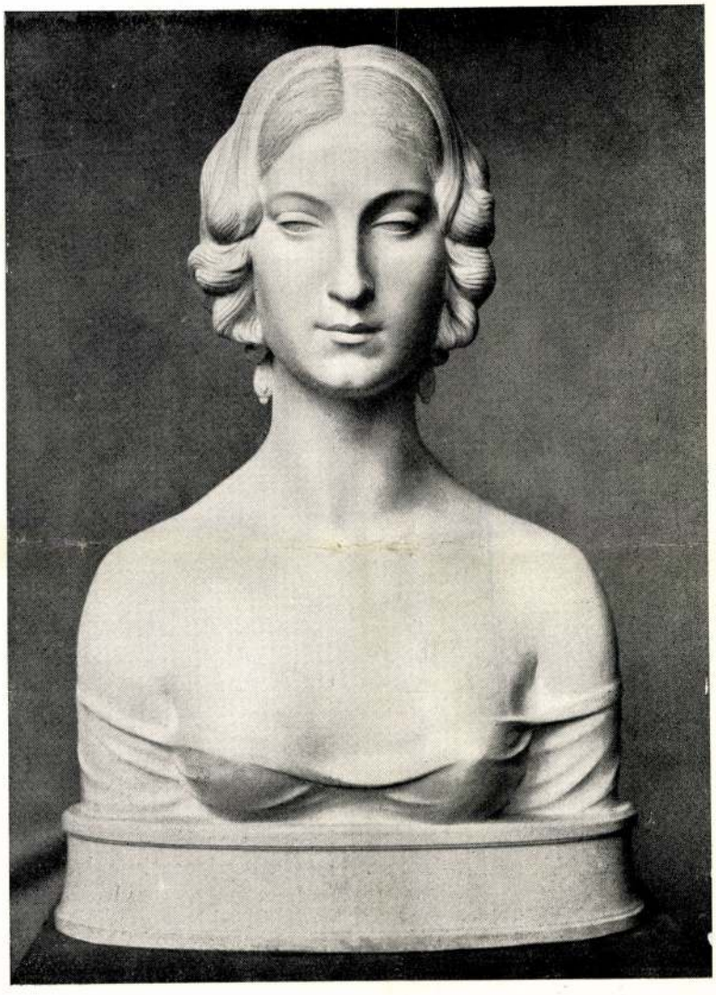

LUX ELEK: PORTRAIT

amikor fel kell vetni komolyan a kérdést: fontos dolog-e a művészet az állam szempontjából, vagy sem? Közfunkciót végez-e a művész, vagy sem? Azoknak van-e igazuk, akik a művészetet az államélet megnyilvánulásai között a legfontosabbak egyikének ismerik, vagy azoknak, akik csak gúnyolódni tudnak, ha a művészekről és azok ügyéről-bajáról van szó, akik úgy vélekednek, hogyha nem élnek meg a művészetből, menjenek kapálni, vagy akik szemforgató komolysággal jelentik ki, hogy a művészet lukszus, melyre ma nincs és nem lehet az államnak egy krajcárja sem.

Méltóságos Uram, a magyar művelődés csődje még egyedül csupán a nehéz helyzetbe került művészek megmentése s ezeken át a magyar kulturális élet védelme forog szóban.

Természetesen első gondolatuk az összeülő elnököknek az volt, hogy a hatóságokhoz fordulnak támogatásért. Évégből november 6-án az összes elnökök küldöttségileg jelentek meg *Ernszt* Sándor volt vallás- és közoktatásügyi és népjóléti miniszternél, valamint a Székesfőváros polgármesterénél Andaházy Kasnya Béla képviselő vezetésével. Úgy a miniszter, mint a polgármester igéretet tettek arra, hogy úgy pénzbeli, mint természetbeni segítséget nyujtanak a rászoruló művészeknek. Azonban a

LUX ELEK: PORCELLÁNFIGURA

nincs itt, de itt lesz, ha azonnal közbe nem lép a közösség, melynek a művészet létezése eminens érdeke!

Fogadja Méltóságod nagyrabecsülésem kifejezését.

Budapest, 1931 december.

Kampis János, festőművész,
a Művészegyesületek Segélyező Bizottságának jegyzője.

* * *

Andaházy Kasnya Béla, a művész-képviselő kezdeményezésére a viszonyok kényszerítő erejének nyomása alatt egy hónappal ezelőtt megalakult a magyar képzőművészeti életnek legújabb alakulata, a Művészegyesületek Segélyező Bizottsága. Nem valami új egyesület ez, nem az ú. n. akkreditált csoportok száma szaporodott vele eggyel, nem is különálló alakulat, csupán a meglévő egyesületek, illetve azok elnökeinek állandó jellegű értekezlete, melyen minden párttekintetet félre tettek és egyes Segélyező Bizottság ennél az eredménynél nem állt meg. Annál kevésbé tehette, mert nyilvánvaló, hogy ma az állandó leépítés korában sem az állam, sem a Főváros nincs és nem is lehet abban a helyzetben, hogy a művészek talpraállításának kérdésében övék lehetne a döntő szó. Így merült fel a gondolata egy nagyszabású, már elgondolásában is szenzációs kiállításnak, melyet az összes művészegyesületek közös egyetértéssel rendeznének a Műcsarnokban. Aránylag rövid tárgyalás után, melyeken mindkét fél, a Bizottság és a Műcsarnok igyekezett minden vitás kérdést megkerülni, létre is jött a megegyezés az összes művészegyesületek és a Képzőművészeti Társulat között, mely szerint egységes rendezés mellett, mely rendezésre a Bizottság *Petrovics* Eleket, *Majovszky* Pált és *Paur* Gézát kérte fel, egy nagyszabású kiállítás retrospektív lesz a Műcsarnokban 1932. évi február hóban, melyen a magyar képzőművészet fejlődését mutatják be Barabástól napjainkig, amelyen a ma élő mes-

és legemlítésreméltóbbak a Gresham, Bizt. Intézet, Hitelbank, Kereskedelmi Bank, Pesti Hazai Takarékpénztár palotái. Az ő művészi alkotása Ráth György síremléke, a budapesti Múzeumkert „Kacsás kútja", a Kerepesi-úti temető árkádsora; ő tervezte és építette a velencei nemzetközi képzőművészeti kiállítás állandó pavillonját, a milánói iparművész kiállítás magyar osztályát, stb., stb. De külföldön is maradandó emléket állított fel nevének a mexikói nemzeti színház belső építészeti tervezésével, amelynek a kupola feletti nagyméretű bronzcsoportját, valamint a nézőtér feletti figurális üvegmennyezetét is ő tervezte. Az Újvilágban is igen sok műve hirdeti építészi és művészi zsenialitását. Az iskola kegyeletét az igazgató rótta le a Megboldogult ravatalánál.

*

A magyar művészeti társadalmat, közelebbről pedig iskolánkat ért veszteségek sorát

Benczur Béla

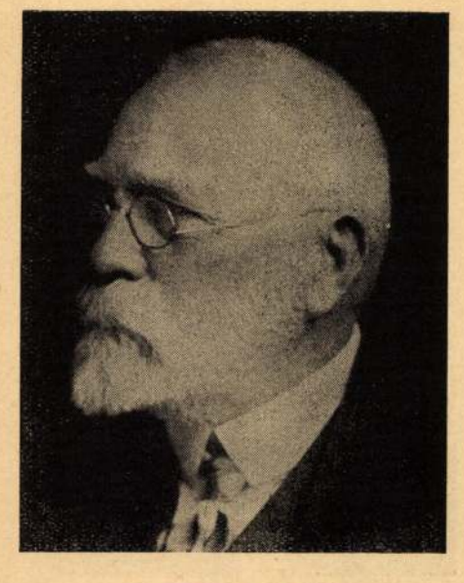

BENCZUR BÉLA.

Monarchia képben és írásban" című könyvsorozat értékét; kiterjedt irodalmi munkásságából kiemelkedik „A művészipar és dekoratív művészetek stílustana" című 1897-ben megjelent könyve; mint művészeti író főként iparművészeti kérdéseket fejtegetett. Kiváló tanári és művészi működése közbecsülést és tiszteletet biztosított személyének; emlékét kegyelettel őrizzük meg.

A tanári kar nesztorának temetésén az igazgató képviselte az Iskolát és búcsúztatta a kartársat.

GENERAL MIKLÓS.

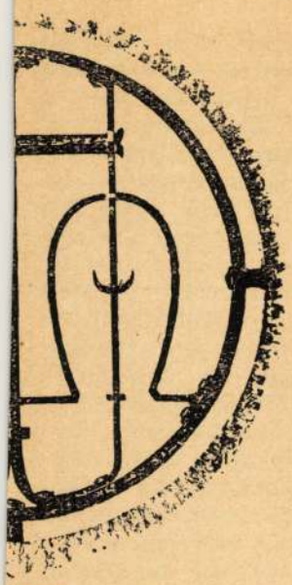

KRÁCS.
NES TANÁR OSZTÁLYÁN.

LUX ELEK.

Pár nappal később újból az iskola oromzatára került a gyászlobogó.

Lux Elek

szobrászművész, díszítő szobrászati szakosztályunk III—IV. évfolyamának vezető tanára, a nagy és erős lelkek türelmével éveken keresztül viselt kínos szenvedések után 1941. február hó 26-án délelőtt $^1/_2$11 órakor a Vöröskereszt Egylet kórházi ágyán lehelte ki nemes lelkét.

Lux Elek 1883. december 18-án született Szepesváralján. Tanulmányait az Iparművészeti Iskolában, Münchenben és Brüsszelben végezte. 1912-ben hazatérve külföldi tanulmányairól mindjárt részt vesz a Műcsarnok jubiláris kiállításán, ahol kedvező és kellemes fogadtatásban és méltatásban részesült; 1913-ban egyik Női fejét megvásárolták I. Ferenc József Őfelsége részére. A világháború őt is a becsület mezejére szólította s a különféle harctereken teljesített szolgálat után 1918 elején a sajtó-hadiszállásra vezényelték, ebben a minőségben beutazta úgyszólván egész Oroszországot ; a világháború után mint szépen dekorált főhadnagy tért vissza művészi működéséhez. Az Iparművészeti Iskolához az 1919/20. tanévben nyert tanári megbizatást. Két évtizedet meghaladó tanári működése alatt fáradhatatlan buzgóságával, nemes hivatásérzetével és az ifjú művésznemzedék iránt érzett szeretetével sokban hozzájárult díszítő szobrászati szakosztályunk nagyszerű és eredményes fejlődéséhez.

Tanári működésével párhuzamosan állandóan részt vesz a külföldi nemzetközi és hazai kiállításokon; az 1924-iki velencei kiállításon Táncosnőjét megvásárolja a Giovanelli-múzeum, 1931-ben megrendezett római kiállításon egy másik Táncosnőjét a Capitoliumi-múzeum szerzi meg s ugyanekkor megveszi egyik művét a milánói múzeum is. További sikereinek színhelye: London, Brüsszel, Barcelona, Páris, Nürnberg és Bécs. Nyilvános téren Székesfehérvár helyezi el Szent Imre herceg és Wathay Ferenc várkapitány szobrát. Több szobor-pályázat nyerteseként megbízást kapott a pestszenterzsébeti „Hősök emlékszobrának" és Luther Márton budapesti szobrának elkészítésére; ezt az utolsó monumentális szobrát azonban a halálos kórtól elgyengülve már nem fejezhette be. Ravatalánál az akkor betegen fekvő igazgató helyett Györgyi Dénes r. tanár tolmácsolta az iskola fájdalmát.

*

Iparművészeti Iskola
Évkönyve
1880—1941. Bp. 1942
25. l

Lux Elek

szobrász

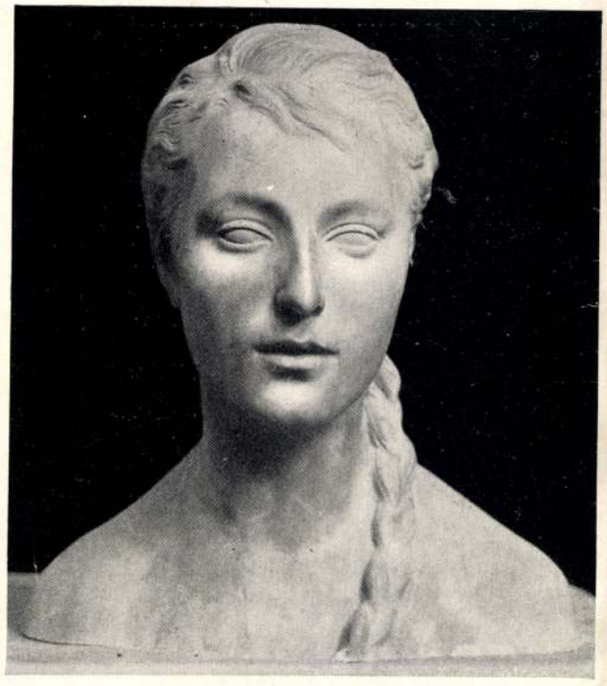

LUX ELEK: LUX ELEKNÉ ARCKÉPE.
Elek Lux: Bildnis der Frau Elek Lux. — Elek Lux: Ritratto della signora Elek Lux.

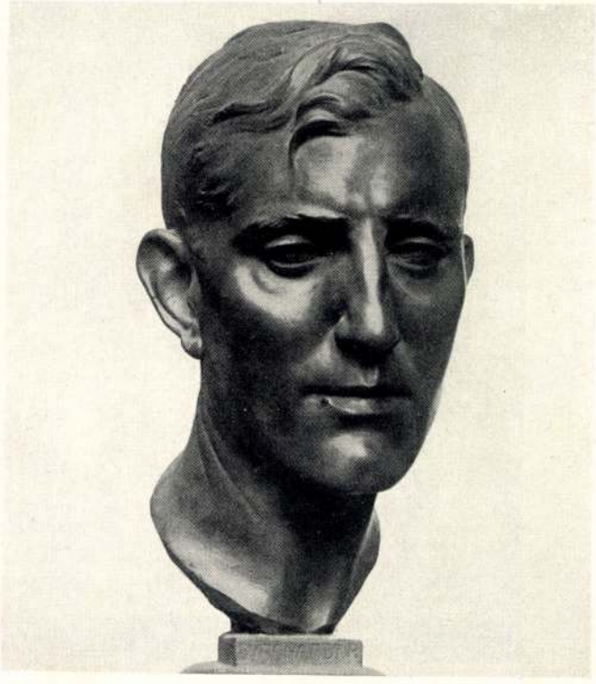

LUX ELEK: BURGHARDT P. ARCKÉPE.
Elek Lux: Bildnis des P. Burghardt. — Elek Lux: Ritratto di P. Burghardt.

LUX ELEK: LUTHER-SZOBOR FEJE.
Elek Lux: Luther-Statue. — Elek Lux: Testa del monumento a Lutero.

LUX ELEK: NŐI FEJ.
Elek Lux: Frauenkopf. — Elek Lux: Testa di donna.

LUX ELEK: A PESTERZSÉBETI HŐSÖK EMLÉKE.
Elek Lux: Heldendenkmal in Pesterzsébet. — Elek Lux: Monumento agli Eroi a Pestszenterzsébet.

A LUTHER-SZOBOR MODELLJE.
Modell der Luther-Statue. — Il modello del monumento a Lutero.

AZ ERNST-MÚZEUM KIÁLLITÁSAI

XCV.

CSÓK ISTVÁN ÉS MÁRFFY ÖDÖN FESTŐMŰVÉSZEK ÉS LUX ELEK SZOBRÁSZMŰVÉSZ KIÁLLITÁSA

A KIÁLLITÁST RENDEZTÉK:
ERNST LAJOS ÉS LÁZÁR BÉLA

AZ ERNST-MÚZEUM KIADÁSA
BUDAPEST, 1928 JANUÁR HÓ

Légrády nyomda r.-t., Budapest. (Igazgató: Kertész Árpád.)

Az utcát köd üli meg, komor téli felhők boritják az eget, a napfény nem tud áttörni rajtok, életre, emberek lelkére nyomasztó kedélytelenség nehézkedik. De benn, a kiállitási termekben ragyognak az üde szinek. Ott kergetősdit játszik a fény. Ott szinek pillangószárnyakon csillognak. Ott pompába borul megálmodott természeti jelenségeken ezernyi ékkő remegése. Türkisznek és ametisztnek halk zenéje suhan végig a szineken. Ott muzsika csilingel, gyöngéd melódiák kelnek életre, ott vidámság és derü ömlik végig a formákon, tavasz van és zöldel a föld, kéklik az ég, még a csillagos ég is szikrákat hány.

Csók István és *Márffy* Ödön művészetét a fény ihlette.

Csók István a hó rózsás párázatát figyeli meg, a Balaton vizének kékes-zöld hullámverését ezer szinárnyalatra töri, a zöld nála millió félhangból alakul, a tónusok gyöngéd fátyolba takarják a formákat, s a fény remegve kúszik végig rajtok. Ezek az elmosódó szinárnyalatok, melyeknek törései szivárványszinek vibrálásából keletkeznek, gyöngéd álomvilágot varázsolnak elbűvölt szemünk elé. Mint messze távolból felénk hangzó melódiák halk zenéje, ugy kúszik végig a tónusfátyol Csók István álomképein. A lugasban ülő kislányra gyöngéd rózsaszinben remegő lombok borulnak. Zsuzsanna testszinére zöld árnyékok boritanak leplet. A reggeli pára szürke felhőkké tömörül a Balaton fölé.

Az esti napfény megtört szinekben uszkál a viztükör hullámain. Márványos finom zománc ragyogó fényben opalizál aktjain. Virágcsendéleteinek tiszta szinei felujjonganak, s a perzsaszőnyeg tompán selymes fénye sajgó remegésbe halkul. Minden szin mozog és életet lehel. Nagy formákat és finom részletezést egyazon biztonsággal ragad meg. Az élet bűbájos felfokozásának épugy ura, mint a formák analizáló elemzésének. Most összefoglaló egységeket, majd részletező kedvteléseket figyelhetünk meg nála. Itt a szinek apró árnyalatait keresi, amott a harsogó szinek összehangolását. Mint lesz urrá az erdőrészlet teli zöldje felett, hogy amott az odalehelt finomságok leheletkönnyedségét birja le! A *kolorit mestere* bontakozik ki e gyüjteményben, ki játszva gyürte le a nehézségeket és alakitá ki ezer szinben pompázó stilusát...

Márffy Ödön is a fény-variációk halk futamaival kápráztatja el nézőit. De nála a fény különvaló jelentőséget nyer. Nem a formákból alakul, hanem a formákra hull, felbontja és szétszedi azokat, hogy fölöttük uralkodjék. A fény teremti nála a szint, de csak a fontos, az uralkodó formarészlet letevése *után* kezd életre kelni nála a szin, s utána a fény, mint formát teremtő, uraló hatalom lesz művészetének vezető eleme. Mily biztonságot nyert ezzel formavilága is! Mily határozott, konstruktiv erejü nála a szinfolt!

Vizfestményein keresztül figyelhetjük meg művészetének mind markánsabb fejlődését. Itt a szinfolt uralkodik, szinte kizárólagos erővel. Itt, vizfestményein, a tiszta szinek adják a formát. Olajfestményein — mondottuk — a szinekre fényfátyol omol, azon át érezzük a formákat, azon át csillognak szinei, melyeket nagy egységekre vezet vissza. Könnyed, ragyogó, derüs világ

az, mely elénk tárul. Nem a természet részletező elemzése, hanem egy átálmodott szines világ, melyben messze távolból látott szintétikus igazsággá alakul minden. Innen a rálátásos alakitás uralkodása. Innen a nagy egységbe foglalásra való törekvés. Az uralkodó vonaljáték kikeresése. A játszi ornamensek megteremtése. A könnyed formaalakitás. Innen stilusának játékos hullámzása. Az élet könnyü szivvel való felfogása. Uralkodik művészetében a hullámvonal, mely könnyedén mozgatja a szemet és tavaszi hangulatokat ébreszt a nézőben, fiatalos derüt, kedves merengést, elmélázást, melyet ragyogó szinek dallamai orchestrálnak. Márffy Ödön stilusa egyéni erőben mindjobban kiteljesedik...

Lux Elek képzelete rokon kiállitó társaiéval. A lágy, hullámzó vonal uralkodik az ő művészetében is, mely a szemet formáról formára vezeti és a mozgás játszi könnyedségével kápráztatja el. Ez a graciozitás vonalaiban a fény és szin mestereivel való rokonságának jegye. A mozgás költője ő is, nem a stabilitás, hanem a könnyedség költészetét sugalmazza. Még arcképeiben is az élet benyomását a formák játékos halmozásával teremti. Táncosnőjének hullámvonala biztos formák fölött suhan végig, s a profil perdue határozott éreztetése gyöngéd részletezés melegségével társul. Nem a monumentális elvonatkozás szigoru konturvilágában él, hanem a formák intimitásainak gyöngédségei közt van otthon, gazdag képzelettel merülve el vonalainak játékos hajlásaiba. Innét művészetének mosolygó szépségkultusza.

Dr. Lázár Béla.

CSÓK ISTVÁN KÉPEI.

ELSŐ TEREM.

1. Virágcsendélet. 1000
2. Lidó. 2000
4. Zsuzsanna. Tanulmány 1200
5. Balatoni hangulat 1200
6. Heverészők 1500
7. Portrait-tanulmány. Magántulajdon.
8. Boszorkánytánc. Vázlat. Magántulajdon.
9. Dolce far niente 1500
10. Őserdő. Sebő Bertalané.
11. Kompozició. Eladó.
12. Bátori Erzsébet. Változat. Magántulajdon.
13. Viharos Balaton 600
14. Virágcsendélet. Fruchter Lajosé.
15. Kinai csendélet 2200
16. A régi jó idők. Márk Lajosé.

MÁSODIK TEREM.

17. A zöld Balaton 3000
18. Műteremsarok 3000
19. Balaton-Aliga 2500
20. Naplemente 3000
21. Virágcsendélet. A Szépművészeti Muzeumé.
22. Rózsaujjú hajnal 3000
23. Aranyhid a Balatonon 3000
24. Őszi rózsák. Graf Mihályé.
25. Eső a Balatonon 3500
26. Akarattya 2500
27. Juda gyürüje 9000
28. Balaton-Aligánál 3000
29. Fölszálló köd a Balatonon 3000

HARMADIK TEREM.

30. Fasor télen. Kellner Adolfé.
31. Merengő hölgy. Fruchter Lajosé.
32. Juda gyürüje. Magántulajdon.
33. Tükör előtt. Graf Mihályé.
34. Cigánylakodalom 2500
35. Báthori Erzsébet. Vázlat 1800
36. Virágcsendélet (Nagy aranyérem San-Franciskoban) 3000
37. Koronázási eskü 1500
38. Merengés. Balogh Béláé.
39. Akt. Tanulmány. Fruchter Lajosé.
40. Boszorkánytánc. Sebő Bertalané.

NEGYEDIK TEREM.

41. Babona 2000
42. Zsuzsanna 10000
43. Magyar interieur. Br. Kohner Adolfé.
44. Kaktusz 2000
45. Tamaryx 2000
46. Virágcsendélet 2200
47. Tanulmány 2000
48. Magdolna. Mauthner Zoltáné.
49. Züzü a szigeten. Mauthner Zoltáné.
50. Fekvő akt 8000
51. Sokác leányok 1500
52. Csendélet 1200

MÁRFFY ÖDÖN KÉPEI.

ÖTÖDIK TEREM.

Vizfestmények.

53. Hidnál 150
54. Interieurben 250
55. Női fej (Pasztell) 500
56. Városrészlet reggel 300
57. Havas háztetők 500
58. Sétálók az alkonyban 300
59. Leányfej 500
60. Gobelin-terv 200
61. Női akt I. 150
62. Tengerpart 200
63. Tanulmányfej 500
64. Női akt II. 150
65. Női akt III. 150
66. Felhős táj 200
67. Szinezett lithografia 15
68. Ülő nő 15

HATODIK TEREM.

Vizfestmények.

69. Parkban 250
70. Külváros hó alatt 500
71. Szinezett lithografia 15
72. Heverő akt I. 300
73. Szines lithografia 15
74. Heverő akt II. Magántulajdon.
75. Szines lithografia 15
76. Országut 300
77. Akt vizpartján 300
78. Beszélgetők 250
79. Villa 200
80. Heverő akt III. Magántulajdon.
81. Két nő 200
82. Szines lithografia 150
83. Kilátás a Dunára 300
84. Heverő akt IV. 300
85. Dunai táj 250
86. Önarckép 1200
87. Tehenek 150
88. Dáliák. (Olajfestmény) 1000
89. Szines lithografia 15
90. Zebegényi táj 250
91. Ülő kisleány 250
92. Távirópóznák. (Pasztell) 300

NAGY TEREMBEN.

Olajfestmények.

93. Zöldben 600
94. Fésülködő leány 1200
95. Hegyi ut 500
96. Leányakt 600
97. Csinszka. Dr. Pollacsek Eleméré.
98. Jázminos csendélet 1500
99. Leány kutyával 1400
100. Vörösruhás nő 1000
101. Körték 800
102. Esti felhők 1400
103. Fürdő nő 1600
104. Csillagos éj. Magántulajdon.
105. Reggeli fények 1200
106. Virágok 1000
107. Svábhegyi ut 1000
108. Női akt 800
109. R. D. urnő arcképe. Magántulajdon.
110. Anya. Szépművészeti Muzeumé.
111. Ülő nő 1500
112. Budai táj 1000
113. Gyümölcs-csendélet 1500
114. Kilátás a terraszon 1400
115. Interieur 1500
116. Gyümölcsszedő leány. Magántulajdon.
117. Nyáresti társaság 3500
118. Leány kakassal 2000
119. Verandán 1500
120. Csinszka 1200
121. Fekete váza 1500
122. Festő és modell. (Pasztell.) Ártinger Imréé.
123. Vizen 800
124. Fehér szoba. Magántulajdon.
125. Naplemente. Magántulajdon.
126. Hegyi táj. Dr. Bartha Ferencé.

LUX ELEK SZOBRAI.

ELSŐ TEREM.

Vitrinben.

127. Kézimunkázó nő. 1920. Tanulmány. Terrakotta 300
128. Pihenő ballerina. 1922. Bronzgalvano. Tanulmány 400
129. Anyaság. 1926. Vázlat. Terrakotta 250
130. Tango. 1926. Vázlat. Terrakotta 150
131. Mese. 1926. Terrakotta 200
132. Putto. 1927. Terrakotta 50
133. Putto. 1927. Terrakotta 50
134. Fürdőző. 1924. Körtefa 1000
135. Táncosnő. 1923. Körtefa 1500

Állványokon.

136. Czencz János. 1923. Bronz. Magántulajdon.
137. Györgyi Kálmán. 1926. Bronz. Magántulajdon.
138. Akttanulmány. 1926. Terrakotta. Eredeti példány 500
139. Vénusz. 1925. Körtefa 1500
140. Női fej. 1925. Szinezett gipsz. Magántulajdon.
141. Tavasz. 1927. Körtefa 2000
142. Póczi. 1927. Rehrich Béláé.
143. Zsuzsanna. 1925. Körtefa 1200
144. Marietta. 1920. Szinezett gipsz. Magántulajdon.
145. Rózsi. 1920. Szinezett gipsz. Magántulajdon.
146. Lux Alice. 1924. Gipsz. Magántulajdon.

MÁSODIK TEREM.

147. Fésülködő. 1922. Ruskicai márvány 3000

NEGYEDIK TEREM.

148. Női arckép. 1925. Terrakotta. Magántulajdon.
149. Özv. Magyary Lajosné arcképe. Márvány. 1918. Magántulajdon.

ÖTÖDIK TEREM.

150. Térdeplő női akt. 1926. Terrakotta. Eredeti példány 400
151. Gyalogos katona. 1926. Terrakotta. Magántulajdon.
152. Lux Alice. Torso. Gipsz. 1927. Magántulajdon.

HATODIK TEREM.

153. Táncosnő. 1925. Bronz 3000

NAGYTEREM.

154. Burghardt Rezső. 1923. Gipsz. Magántulajdon.
155. Férfifej. 1925. Gipsz. Magántulajdon.
156. Füredi Rikhard. 1927. Gipsz. Magántulajdon.
157. Dr. Haberern Pál. 1927. Gipsz. Magántulajdon.
158. Dr. Csánki Dezső. 1924. Gipsz. Magántulajdon.
159. Molnár Jenő. 1924. Gipsz. Magántulajdon.
160. Nikitina. 1927. Gipsz. Bronzban 1500
161. Anyaság. Gipsz. 1926. Márványban 5000
162. Blaha Lujza-siremlék pályaterv. 1926. Magántulajdon.

HALLBAN.

1. Vitrinben.

163. Ébredés. Porcellán. Zsolnay-gyár készitmény. 120
164. Táncosnő. Porcellán. Zsolnay-gyár készitmény. 210
165. Térdeplő. Porcellán. Zsolnay-gyár készitmény. 175
166. Zsuzsanna. Porcellán. Zsolnay-gyár készitmény. 210
167. Kompozicióvázlat. Terrakotta. Egyetlen példány 200
168. Siremlékvázlat. Terrakotta. Egyetlen péld. 200

2. Vitrinben.

169. Anyaság. Terrakotta. 1926. Egyetlen példány 100
170. A vágy. Tanulmány. Terrakotta. Egyetlen példány. 1927. 300
171. Vázlat. Terrakotta. 1926. Egyetlen példány 50
172. Magyar paraszt. 1926. Bronz 400
173. Krisztus sirbatétele. Galvano bronz. Egyetlen példány 100
174. Kompozició. Terrakotta. 100
175. Anyaság. Terrakotta. 100

Állványokon.

176. Györgyi Dénesné Terrakotta. Magántulajdon.
177. Tavasz. 1926. Bronz 500
178. Meghatottság. Bronz. 500
179. Táncosnő. Bronz 1000
180. Groteszk táncmozdulat. Bronz 500
181. Hátrahajló táncosnő. Bronz. 1000
182. Leányfej. Terrakotta. Magántulajdon.

Csók István: Suzanna.

Csók István: Juda gyürüje.

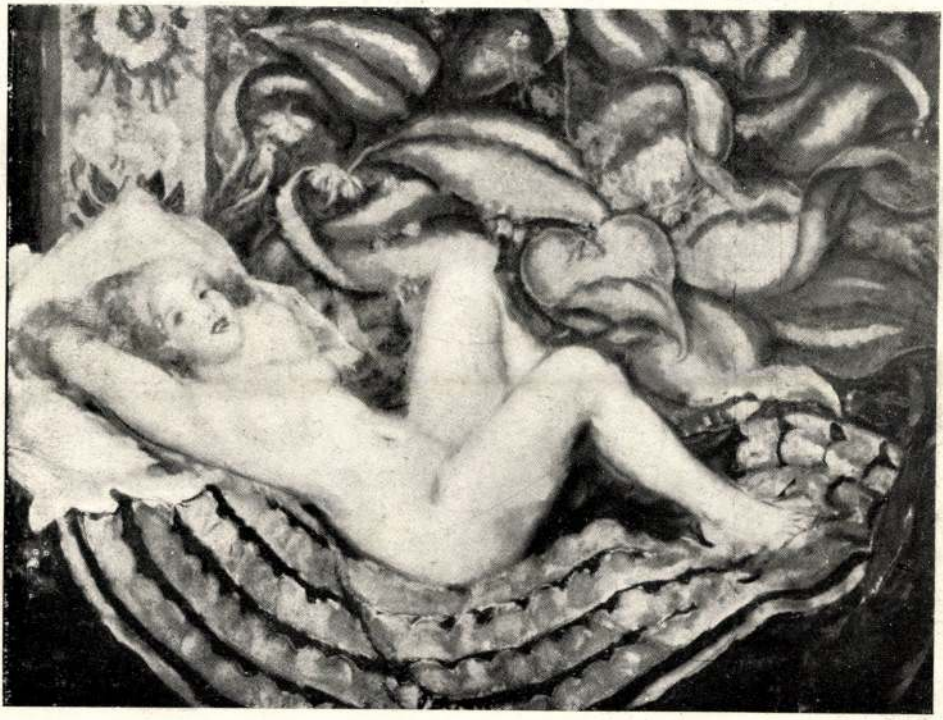

Csók István: Heverő leány.

Márffy Ödön: Leány kakassal.

Márffy Ödön: Fésülködő lány.

Márffy Ödön: Gyümölcs-csendélet.

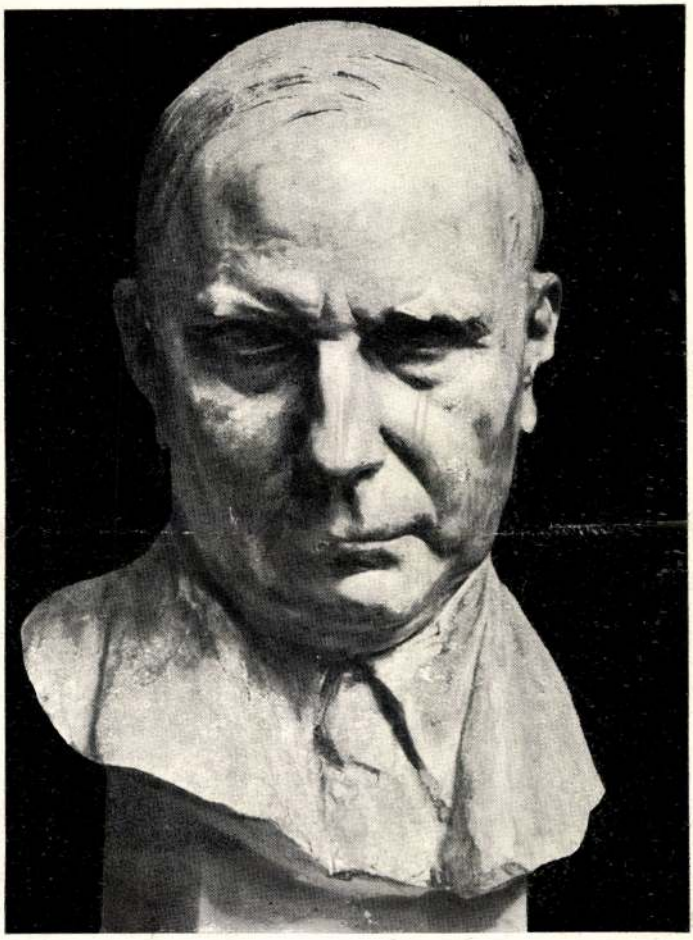

Lux Elek: Férfi-arckép.

Lux Elek

1928.

Továbbtanul

AZ ERNST-MÚZEUM KIÁLLITÁSAI

LVIII.

XXIII.
CSOPORTKIÁLLITÁS

‹KOHNER IDA, MÁRK LAJOS
ÉS SZÜLE PÉTER FESTŐK,
LUX ELEK SZOBRÁSZ›

RENDEZTÉK:
ERNST LAJOS és LÁZÁR BÉLA

AZ ERNST-MÚZEUM KIADÁSA
BUDAPEST, 1923. ÉV, JANUÁR HÓ.

Megnyitás jan. 6.

MOST JELENT MEG:

ERNST-MUZEUM.

I. füzet. ERNST LAJOS: Jacopo Tintoretto: Szent István Mária oltalmába ajánlja Magyarországot.

MAYER L. AUGUST: Tintoretto egy ösmeretlen magyar vonatkozásu képe.

II. füzet. Dr. LÁZÁR BÉLA: Bernhard-Strigel: II. Ulászló és családjának arcképe.

III. füzet. Külföldi mesterek magyar vonatkozásu művei.

IV. füzet. Dr. FERENCZY ZOLTÁN: A Petőfi-terem.

V. füzet. ERNST LAJOS: Petőfi arcképei.

Az Ernst-Muzeum kiadása.

—◈—

AZ ERNST-MUZEUM MŰVÉSZKÖNYVEI.

Legközelebbi füzetek: VI. Vaszary János. VII. Rippl-Rónai József. Eddig megjelentek:

I. Csók István. II. Iványi-Grünwald Béla. III. Perlmutter Izsák. IV. Gyárfás Jenő. V. Rudnay Gyula.

—◈—

Dr. FELVINCZI TAKÁCS ZOLTÁN:

SZÜLE PÉTER.

—◈—

Sajtó alatt:

Dr. LÁZÁR BÉLA:

FADRUSZ JÁNOS ÉLETE ÉS MŰVÉSZETE.

A több száz illusztrációval, kiadatlan levelekkel, ismeretlen művekkel diszitett kötet kétféle kiadásban jelenik meg.

Előjegyzési ár amatőrkiadásra 10.000 korona, rendes kiadásra 2500 korona. *Bolti ára tetemesen drágább lesz.*

Légrády Testvérek nyomása, Budapest.

Tizenkét esztendei távollét után viszontlátjuk uj csoportkiállitásunkon *Márk* Lajost. Amikor utoljára láttuk, bucsukiállitásán a nemesen csengő szinek zengése fogadott. Vajjon mi lett koloritjából az amerikai kulturában? Az amerikai izlést a XVIII. század nagy angol arcképfestői, a Reynoldsok, a Gainsborough-k formálták, mesteri anyagfestésükkel s pompázó lélekábrázolásukkal és Márk Lajos az előbbihez magával hozta egyéni hajlandóságát, az utóbbihoz finom intellektusa nagyszerü alkalmazkodó képességét. Mihamar meglátta, hogy az amerikai lady a család szemefénye, a ház bálványozott középpontja, s annak ábrázolásához, ha sikert akar elérni, az ábrázolandó egyéniség kiemelése és középpontba állitása szükségeltetik. Ezt látjuk itt bemutatott arcképein, melyeken ott van az anyag természetének festői érzékeltetése, a formák hangsulyozása, mindaz, ami női báj, egyéni jelentőség, lelki emelkedettség, egyszóval *felfokozás*. Valami finom ezüst tónusfátyol borul képeire, mely alól kicseng szineinek belső tüze, mint megannyi drága ékkő. Visszatérte óta festett művei már ez uj értékekkel meggazdagodott művészet.

Másik kiállitónk *Kohner* Ida, finom nőiesen szenzitiv lélek, az üde álmok, a csöndes elképzelések, a meseszerü lélek mimózaérzékenységü elgondolásainak poétája. A természet előtt gyöngéd elcsudálkozással tárja fel szivét, a táj és az állatvilág, a fü, fa, mező és rét virágai s bennök a beleképzelt meseszerü emberek naivan egyszerü élete mind álomszerü létet élnek. Ez a biblikusan őszinte, távol világok elképzelt világába beleálmodott élet az ő élete, egy fogadalmas tiszta lélek tükröződik benne, megkap egyszerüségével s előadása közvetlenségével.

Harmadik kiállitónk, *Szüle* Péter mestere az ecsetnek, a sejtető előadásnak, aki elhagy mindent, ami fölösleges, de megkapó biztonsággal adja azt, ami érzékeltetéséhez szükséges. A könnyedség legfőbb erénye, de eb-

ben aztán ösztönösen biztos, az életjelenségek gazdag átabotájából szeme szuverénül tud válogatni és kihagyásaival többet mond, mint sok más festő minden részletező elaprózásokkal. Innen formáinak váltakozása és szineinek gazdag változatai. Mindig a tárgyból indul ki és palettáját ahhoz formálja, — ura mestersége eszközeinek és mestere a festői előadásnak.

A szobrászunk, *Lux* Elek az uj magyar szobrászat leggazdagabb lelkü mestere. Érzés és formabiztonsággal mesteri tudás párosul. Ahogy az ő női arcképei egy-egy mélységes lélekállapotot, táncosnőinek kecses mozdulatai a minden erőkifejtést könnyedén legyőző bájt jelképezik, abban ő páratlanul áll a modern szobrászatban. Néhai nagy mesterünk, Beöthy Zsolt utolsó óhajtása is az volt, hogy az idei Greguss-dijjal Luxot koszoruzzák, ami csak külső körülményeknél fogva maradt el. Annyi bizonyos, hogy diadalmasan előretörő ujabb szobrászgárdánkban Lux Elek a legelsők egyike.

Dr. Lázár Béla.

ELSŐ TEREM.

Kohner Ida művei.

RAJZOK.

1. Cigányok . . . . . 8000.— K
2. Firenze. Magántulajdon.
3. Tehénvásár . . . . . 9000.— K
4. Tanulmány . . . . . 6000.— K
5. Vásár . . . . . 12,000.— K
6. Viterbo. Magántulajdon.
7. Vázlat . . . . . 10,000.— K
8. Olasz vásár . . . . . 12,000.— K
9. Alföldi vásár . . . . . 14,000.— K
10. Vásár . . . . . 10,000.— K
11. Lóvásár . . . . . 12,000.— K
12. Todi (Umbria) . . . . . 10,000.— K
13. San Francesco-templom Assisi-ben . . 15,000.— K
14. Szarvas . . . . . 6000.— K
15. Vásárjelenet . . . . . 15,000.— K
16. Sirakusai görög szinház . . . . . 18,000.— K
17. Monte Falco (Umbria) . . . . . 10,000.— K
18. Malacok. Magántulajdon.
19. Pulykák . . . . . 12,000.— K
20. Siciliai tenger. Magántulajdon.
21. Vásár . . . . . 10,000.— K
22. Állattanulmány . . . . . 8000.— K

FESTMÉNYEK.

23. Cortonában. Magántulajdon.
24. Pulykák . . . . . 120,000.— K
25. Nyárfák . . . . . 150,000.— K
26. Delelő disznók . . . . . 150,000.— K
27. Állattanulmány (Rajz.) . . . . . 7000.— K
28. Siciliai táj (Rajz.) . . . . . 9000.— K
29. Assisi (Rajz.) . . . . . 9000.— K
30. Állattanulmány. (Rajz.) Magántulajdon.
31. Jászsági tanyák . . . . . 150,000.— K
32. Toscanai táj. Magántulajdon.
33. Purugiai részlet . . . . . 50,000.— K
34. Lovak. Magántulajdon.
35. Gyerekfej . . . . . 50,000.— K

36. Füzfák . . . . . 80,000.— K
37. Assisi-i táj . . . . . 50,000.— K
38. Nyárfaliget . . . . . 80,000.— K
39. Városkapu Assisiben . . . . . 40,000.— K

RAJZOK.

40. Cortonai részlet . . . . . 12,000.— K
41. Perugiai táj . . . . . 12,000.— K
42. Villa Borghese. Magántulajdon.
43. Római ghetto. Magántulajdon.
44. Oroszlán-tanulmány . . . . . 12,000.— K
45. Perugiai falak . . . . . 14,000.— K
46. Kilátás a Palatinusról. Magántulajdon.
47. Pineák. Magántulajdon. . . . . .

VITRINBEN.

Rézkarcok. Nagyobbak ára . . . . . 4000.— K
Kisebbeké . . . . . 3000.— K
Rajzok egyenkint . . . . . 12000.— K
48. Római parasztudvar . . . . . 10,000.— K

MÁSODIK TEREM.

Szüle Péter festményei.

49. Felolvasás . . . . . 120,000.— K
50. Tükör előtt . . . . . 160,000.— K
51. A beteg . . . . . 250,000.— K
52. Készülődés . . . . . 160,000.— K
53. Varrás közben . . . . . 150,000.— K
54. Pihenés . . . . . 75,000.— K
55. Alvó nő . . . . . .250,000.— K
56. Idősebb nő . . . . . .120,000.— K
57. Műteremben . . . . . .180,000.— K
58. A művész atyja . . . . . .120,000.— K
59. Templomban. Magántulajdon.
60. Ablaknál . . . . . 85,000.— K
61. Férfiarckép. Magántulajdon.
62. Szeles idő . . . . . 60,000.— K
63. Borulás . . . . . 50,000.— K
64. Eső után . . . . . 50,000.— K

65. Festő nő . . . . . 130,000.— K
66. Olvasó nő . . . . . 60,000.— K
67. Szeptember . . . . . 50,000.— K
68. Ősz . . . . . 50,000.— K
69. Édesanyám . . . . . 180,000.— K
70. Téli táj . . . . . 250,000.— K
71. Nyári est . . . . . 50,000.— K
72. Pihenő nő . . . . . 240,000.— K
73. Készül a csarapé. A Képzőművészeti Társulat tulajdona.
74. Őszi hangulat a Dunán . . . . . 180,000.— K
75. Eső . . . . . 50,000.— K
76. Falusi atyafiak. . . . . 250,000.— K
77. Pihenés . . . . . 250,000.— K
78. Olvasás . . . . . 260,000.— K
79. Kilátás a műteremből . . . . . 180,000.— K
80. Öregek. A főváros tulajdona.

HARMADIK TEREM.

Kohner Ida festményei.

81. Sirakusai táj. . . . . 20,000.— K
82. Assisi . . . . . 40,000.— K
83. Koca . . . . . 80,000.— K
84. Kató. Magántulajdon.
85. Sirakusai öböl . . . . . 40,000.— K
86. Umbriai dombok . . . . . 30,000.— K
87. Krisztus az olajfák hegyén . . . . 120,000.— K
88. Girgenti . . . . . 40,000.— K
89. Önarckép. Magántulajdon.
90. Irgalmas szamaritánus . . . . . 80.000.— K
91. San Francesco . . . . . 40,000.— K
92. Zagyvapart . . . . . 70.000.— K
93. Őszi napsütés . . . . . 160,000.— K
94. Szürkület . . . . . 60,000.— K
95. Pihenés menekülés közben . . . . 150,000.— K
96. Báró D. G.-né urnő arcképe. Magántulajdon.
97. Tájkép juhokkal . . . . . 90,000.— K
98. Odysseus és Nausikaa . . . . . 250,000.— K
99. Játszótér Interlakenben. Magántulajdon.

NEGYEDIK TEREM.

Márk Lajos festményei.

100. B. J.-né urnő arcképe. Magántulajdon.
101. K. D. urnő arcképe. Magántulajdon.
102. Virágcsendélet . . . . . 400,000.— K
103. R. D. urnő arcképe. Magántulajdon.
104. Mrs. A. C—D. urnő arcképe. Magántulajdon.
105. K. J. urnő arcképe. Magántulajdon.
106. p. N. S. ur arcképe. Magántulajdon.
107. Mrs. C. Z. W. urnő arcképe. Magántulajdon.
108. Toilette. . . . . 1,200,000.— K
109. Feleségem arcképe. Magántulajdon.
110. Tükör előtt. Magántulajdon.
111. Ninette . . . . . 400,000.— K

ÖTÖDIK TEREM.

Márk Lajos festményei.

112. Önarckép. Magántulajdon.
113. Ülő nő . . . . . 200,000.— K
114. B. D. urnő arcképe. Magántulajdon.
115. West-post interieur . . . . . 250,000.— K
116. Vázlat. Magántulajdon.
117. Pihenő modell . . . . . 300,000.— K
118. Irén szobája . . . . . 300,000.— K
119. Keserv . . . . . 300,000.— K
120. Merengő . . . . . 150,000.— K
121. A sèvresi figura . . . . . 500,000.— K
122. Gyöngysor . . . . . 300,000.— K
123. Szeptemberben . . . . . 350,000.— K
124. Dr. F. E. urnő arcképe. Magántulajdon.
125. Szőllőben . . . . . 350,000.— K

A HALLBAN ÉS A TERMEKBEN.

Lux Elek szoborművei.

126. P. T. urnő arcképe. Márvány. A Szépművészeti Muzeum tulajdona.
127. Öreg férfifej. Bronz. A Szépművészeti Muzeum tulajdona.
128. Fátyolos tánc. Bronz . . . . . 130,000.— K
129. Hátrahajló táncosnő. Bronz . . . 120,000.— K
130. Táncosnő. Bronz . . . . . 120,000.— K
131. Táncosnő. Bronz . . . . . 130,000.— K
132. Táncosnő. Bronz . . . . . 140,000.— K
133. Táncosnő. Bronz . . . . . 120,000.— K
134. Harisnyakötő lány. Bronz . . . . 70,000.— K
135. Zsuzsanna. Bronz . . . . . 130,000.— K
136. Táncos csoport. Bronz . . . . . 250,000.— K
137. Guggoló nő. Karrarai márvány . 250,000.— K
138. Ülő női szobrocska. Terracotta . . 80,000.— K
139. Női fej. Terracotta . . . . . 60,000.— K
140. Beöthy Lászlóné és leánya. Magántulajdon.
141. Női torso. Márványban megrendelhető.
142. G. G. ur arcképe. A bronzpéldány a hágai muzeum tulajdona.
143. Leányka feje. Márványban megrendelhető.
144. Női fej. Fayence . . . . . 30,000.— K

E kiállításunk tartama alatt két felolvasást tartunk.

1. 10-én, szerdán, délután 5 órakor dr. Leo Grünstein (Wien) „Füger in seinen Beziehungen zu Ungarn" cim alatt, vetitett képekkel.

2. 24-én, szerdán, délután 5 órakor Lehel Ferenc „Őrült művészek" cim alatt, vetitett képekkel.

Lux Etelka

~~Kohner Ida~~

Továbbítással

AZ ERNST-MÚZEUM KIÁLLITÁSAI

CXVI.

A SZINYEI-MERSE PÁL TÁRSASÁG MŰVÉSZTAGJAINAK HARMADIK KIÁLLITÁSA

A KIÁLLITÁST RENDEZTÉK:
ERNST LAJOS ÉS DR. LÁZÁR BÉLA

AZ ERNST-MÚZEUM KIADÁSA
BUDAPEST, 1931 JANUÁR—FEBRUÁR HÓ

Légrády Testvérek nyomdai műintézete, Budapest. (Igazgató: Kertész Árpád.)

A tizéves Szinyei társaság.

Az 1918. évben megjelent egy rövidéletü, szerény, havi szépirodalmi lap. Kissé. kálvinista izü, hisz Megyercsy Béla tiszteletes ur szerkesztette. E lap közölte az én „Emlékeimet". Ez „Emlékeim"-ből való e pár sor, ahogy itt alább következik:

„Egy izben, a még rendezés alatt levő Műcsarnokban nézegettük Thormával a falhoz támasztott képeket, hangosat kiáltottam örömömben:

— Ugyan mi az, ami ekkora izgalomba hoz? kérdezte Thorma tőlem.

— Nézz ide, milyen üde, talentumos „kezdőt" fedeztem fel. Ugy-e még ilyet nem láttál?

Thorma majd sóbálvánnyá meredt meglepetésében. Akkora lelkesedést, mint a milyenbe kitört, nem egyhamar láttam.

— Hogy milyen üde, milyen naiv, milyen harmatos kép ez! Hisz ez a mező valósággal illatos. Ez a bárányfelhőség meg hogy szórja szét a nap tüzes sugarait. Ugyan ki festette, pajtás? Tán még azon nedves!

Leguggolt, hogy jobban élvezhessen. A bámulat felkiáltása hangzott el ajkairól, amint olvasta:

Szinyei Merse Pál. 1873.

A „Majális" volt, meg a „Pacsirta".

Egy hétre rá fényes bankettet rendeztünk az „uj csillag" tiszteletére. Szinyei fel volt fedezve."

Ez a millenium évében történt. Rá nemsokára Párisba költöztem, honnét csak 1910-ben tértem vissza ujra Magyarországra. Ekkor már Szinyei napja fényesen ragyogott.

Az egész ország ünnepelte. Képviselő, majd a szépművészeti főiskola igazgatója volt. Római sikerei megszerezték számára a Szent István-rendet. Vármegyéje (Sáros) diszpolgárrá választja. A félreismerés keserves évei után az elismerés aranysugara vont glóriát homlokára.

Ezidőtájt keletkezett a Japán-kávéház Szinyei-asztaltársasága.

Kezdetben csak Lechner Ödön járt ide tisztelőivel. Mikor aztán Szinyei zenitjére ért, törvényszerü következmény volt e két congeniális mester ideális barátsága. Felbonthatlanná tette e barátságot a vidám, epikureusi világnézet, mely mindkettőjük jellemének alapelve volt. Ez vonzotta aztán köréjük azokat a művészeket s azok barátait is, kik tán művészi felfogás tekintetében más uton jártak, de akiknek jól esett a napi fárasztó munka után felüdülni ebben a társaságban. Csak a vidámság volt itt szivesen látott vendég. Számüzve volt innen minden, ami banális, nagyképü, pláne rosszakaratu. Tréfák, vidám ugratások — melyek azonban sohasem váltak izléstelenné — állandóan napirenden voltak itt. Természetesen komoly viták sem hiányozhattak, melyeket többnyire aktuális művészi események váltottak ki. Ezek a délutánok felejthetlen élmény volt azok számára, kiknek alkalmuk volt élvezni Szinyei s Lechner nivós kulturáját, Rippl-Rónai vagy Fényes bácsi egy-egy sziporkázó ötletét. Minő fordulatos, váratlan megvilágitásban került teritékre egyik-másik művészi esemény. Kész szenzáció, amint hozzászólt Molnár Géza, dr. Lázár Béla vagy Petrovics Elek, ki, bár akkor még csak nem is álmodik arról, hogy valaha muzeumigazgató lesz, lelkes bámulója a mesternek s igaz barátja egész életén át. Egy leányos képü ifju egész tranceban hallgatja Szinyeit — mondjam-e, hogy Jeszenszky Sándor? Itt, ez asztalnál szivta ő magába a művészet imádatát, mely „soha el nem vétethetik tőle"!

Oh mámoros, ideális szerelme minden szépnek, dicsőnek, miért nem maradhatsz meg oly szüztisztának, mint a frissen leesett hó? Ki hiszi el ma, hogy lehet szeretni a művészetet csak azért, mert művészet?!

Lechner, Szinyei meghalt. A vidámság velük távozott. Az idő maga is komoly, sőt komorrá vált. Vesztett háboru, majd a kommunizmus deprimálják a lelkeket és mégis — vagy tán éppen ezért — megalakul a Szinyei-Társaság.

A szük baráti körből kerülnek ki az alapitó tagok. Pusztán a célból történik a megalakulás, hogy a mester halálának évfordulóján emlékbeszédben ünnepeljék Szinyei érdemeit. Kéthetenkint barátságos összejövetel. Ez minden.

Hogy ez nem sokáig maradhatott igy, az csak természetes. Rá kellett eszmélni, ennyi nem elég Szinyei emlékezetéhez. Ha a társaság méltó akar lenni a nagy névhez, melyet zászlajára irt, ugy kell cselekednie, mint ahogyan Szinyei cselekednék a köz és a művészet érdekében. Szinyei nagy lelke bizonyára nem elégedne meg annyival, hogy a legmagasabbra törekedjék, ami a művészetben elérhető, hanem megtenne mindent (ahogy életében) továbbra is az ifju művészek, az egyelőre ismeretlenek érdekében, már csak azért is, *nehogy az ő esete megismétlődhessék.*

Az ifju magyar művészek felkarolása legyen első feladata a társaságnak. Erkölcsi és amennyire eszközeink engedik — anyagi támogatásuk is a nagy mester emlékezetéhez egyedül méltó. E célból kiállitásokat rendeztünk (ez ideig hatot), ahol a Szinyei-Társaság tagjai sem részt nem vehetnek, se dijakat nem nyerhetnek. E kiállitásokon eddig 144 ifju művész 344 dijban részesült.

De ez csak az első lépés volt. Egy Londonból jött megtisztelő felszólitásra a Társaság ott kiállitást rendez. Ugyanezen anyag Brüsszelben is eléri a londoni fényes eredményt. E kiállitások hatása nemcsak abban nyilvá-

nul, hogy egy nagy francia műtörténelmi munka oly elismeréssel nyilatkozik a magyar művészetről, mint azelőtt soha, hanem a külpolitikailag ránk igen kedvezőtlen időben a magyarság mellett valóságos ovációt eredményez. Hogy a belga kormány ezek után Budapestre küldi nagyszerű londoni kiállításának anyagát, annak jelentőségét nem én vagyok hivatva magyarázni.

E kiállítások rendezése, valamint a művészi és politikai sikerek, melyeket kiváltottak — talán mondanom sem kell, annyira köztudomásu — Jeszenszky Sándor főtitkárunk és Ybl Ervin illusztris tagtársunk érdeme.

És felolvasásaink az akadémián, az Ernst-Muzeumban, az Iparművészeti Muzeumban? A külföld legjelesebb eszthetikusai váltakoznak itt hazai kiválóságainkkal. A pittsburgi Carnegie Institut kiállításai, melyek rendezésére Lerolle illusztris vendégünk Lázár Bélát kérte fel, bizony a magyar kulturát szolgálták. És Nemes Marcell, Kohner Adolf és Herzog Lipót-bárók, valamint Wolffner Gyula és Ernst Lajos stb. urak pénzbeli adományai? Bizony szétosztásra kerültek a magyar művészek között, olyan szellemben, ahogy maga Szinyei szétosztotta volna.

De ami igazán büszkeséggel töltheti el a Szinyei társaság minden egyes tagját, ami nagy, maradandó érték, aminek művészi életünkre való jótékony hatását senki sem tagadhatja, amely elfogulatlan szemmel tárgyalja a magyar művészi életben fölmerülő összes jelentős mozzanatokat, az a dr. Majovszky Pál szerkesztésében (főmunkatárs dr. Lázár Béla) megjelenő képes havi műv. folyóirat, a „Magyar Művészet".

A mai mostoha viszonyok között egy ilyen elsőrendü szaklap — mely fölér a külföld legkiválóbb hasonló sajtótermékeivel — életképessége (minden állami támogatás nélkül!) egyszerüen bámulatos. Már magáért e lapért érdemes lett volna a Szinyei társaságot megalapitani.

Mindez eszembe jut most, hogy a Társaság tizéves fennállásának jubileumát ünnepli. A kiállitás, mely ez alkalomból nyilik meg, a harmadik, melyet a Társaság fennállása óta rendez. Miután a Társaság tagjai időnkint önálló kiállitásokat rendeznek, egy-egy ünnepélyes alkalom kell együttes felvonulásukhoz.

E kiállitáson — még kevésbbé gyakorlott szem is észreveszi — mennyire különböző irányu művek kerültek együvé. Annyira egyéni művek, hogy a Szinyei társaság egységes művészi irányáról beszélni sem lehet.

A Szinyei társaság nem tartozik semmiféle irányhoz. Ezt nem is tartja szükségesnek. Tagjai között vannak, kik a tiszteletreméltó hagyományok keretein belül igyekeznek lehető legjobbat alkotni. Vannak, kik izzó forradalmi, semmi elfogadott formákat el nem ismerő alkotásaikkal a haladó magyar művészet legkiválóbb reprezentánsai. Egy van csak, ami összeköti őket: a vágy, minél tökéletesebbet alkotni s a művészet ideális szeretete.

És most nem nyomhatok el egy sóhajtást.

Mennyi energia! Mennyi önzetlen munka s áldozatkészség minden egyes tag részéről! S a Társaság nem tudott egyebet elérni tizéves fennállása után, mint — hogy a nagyközönség előtt ugy tüntetik fel, mint érdekszövetkezetet!

*

Mi lehet egy kulturállam legfőbb érdeke?

Természetesen az, hogy minden egyes polgára, ki a kultura bármely ágával foglalkozik, a lehető legmagasabb nivóra törekedjék, hogy tudjon ha kell, áldozatot hozni a kulturáért. Támogassa az ifju tehetségeket, bizonyitsa be a világ előtt nemzete életrevalóságát és nélkülözhetetlenségét a kulturnemzetek diszes sorában.

Megtette-e mindezeket a Szinyei társaság?

Bizony mondom, megtette.

Nos, akkor, — de csakis akkor! — érdekszövetkezet. Mert amely társaság mindazokat véghezvitte, miket ez az irásom elősorol, az Szinyei Merse Pál szellemében édes hazája érdekében cselekedett!

„Allons, travaillons!"

Budapest, 1931 január hó 7-én.

Csók István.

A Szinyei Merse Pál Társaság öt esztendő után mutatkozik be most ujra egy nagy együttesben. A bemutatkozás nem teljes. Egyes tagjai külföldön tartózkodnak, másokat egyéni körülményei kényszeritettek arra, hogy ezuttal ne vehessenek részt a kiállitáson. Igy is a Társaság huszonhét tagja van jelen. Idősebbek és ifjabbak, realisták és ideálisták, egymás mellett, mintahogy minden korban ugy volt, mert a művészi irányok nem függnek az egyének korától, a művészek képzeletük strukturája szerint alkotnak, teremtenek, fejezik ki önmagukat. A Szinyei társaság éppen azért nem művészi irányok szerint válogatja tagjait, nem is képvisel valamelyik irányt, egyetlen szempontja tagjainak *művészi kvalitása.*

Amit ez a kiállitás ujra igazolni akar, az az, hogy a társaság művésztagjainak lelkében a legnagyobb művészi ideálok kultusza ég, meg nem szünő erőben, őszintén, hittel, tehát tiszta etikai alapon. Forrongjon körültük az élet zürzavaros átabotája, ők képzeletük álomvilágába menekülnek, dolgozva teljes erejükkel művészetük fejlesztésén. Szép példával jár elől elnökük *Csók* István, ki hosszu évek szorgos munkáját állitja ki, egy hatalmas alkotását, mely méltó folytatása, jobban mondva betetőzése eddigi élete művének, mert most is, mint annakelőtte néhányszor, egyik művészi korszaka tanulságát foglalja egybe e nagy kompoziciójában. Amit kisebb műveiben ujabban különösen szeretett hangsulyozni, a gyöngéd, leheletfinom szinek párás remegését, melyekből finom átmenetekben bontakoztak ki a formák, azt foglalja most össze hatalmas szintézisében, melyben az alakok, szinek álomszerü gyöngédségébe merülten, ragyogó fényből suhannak elő.

Fényes egy évtized erős küzdelmében, régi emlékekből, romantikus álomképeit bontogatta, azokat ujabb műveiben immár tökéletes harmóniába öntötte bele. Egy megálmodott magyar világ tiszta ragyogása ragadja el nézőjét; most világosabb, majd tompább tónusharmóniában, de mind egyszerübb formafelfogásban.

A magyar paraszti élet szincsudái ragadták meg *Perlmutter* és *Glatz* képzeletét is. Előbbi bátor, józan, erőteljes ecsetkezeléssel interpretálja a kis tarka szobák belsejében ünnepi öltözetben álló szép parasztlányát, amint a napsugár a firhangos ablakon át beragyog s végigömlik a lány fehér keszkenőjén, szines szoknyáján s a magasra vetett ágyon; minden él, ragyog, mozog az ünnepi csendben. *Glatz* uj motivumokat talált a sokacviseletben, melyet sokkal szélesebben, de époly áhitatos részletezéssel ábrázol, mint régebbi művein.

Mindenikkel ellentétes *Iványi-Grünwald* szinfelfogása, kinek palettáján ezer szin ragyog, akár csendéletet, akár tájat fessen, vagy ha zöld erdőben, melyben napfény bujkál, figyeli meg alakjait,a szinekre fátyol borul, de a finom fátyol alatt millió szin vibrál. *Rudnay* Gyula tájképsorozatán, kétféle előadásban, sima, puha vagy izgatottan vont ecsetkezeléssel, szükszavu szinskálával találkozunk. De annál gazdagabb szinárnyalatokkal is, melyekbe lelket önt, melancholiát, bánatos merengést, lirai elmélázást. Véle ellentétben *Magyar-Mannheimer* — főleg nagyobb tájképalkotásán — komor mélységet fejez ki. A sötét összhangulatból világos szinfoltok drámai erővel ragyognak ki, hogy a szemet csillogásukkal izgalomba hozva, tragikus hangulatot keltsenek.

Mindez nem egyszerü realizmus, hanem a művészeknek az életet, a valóságot szinekben átirt tükörképe. Nem száraz ténykonstatálások, ahogy azt az akadémikus művészet előirja. Náluk a képzelet játszi könnyedséggel száll a valóság fölé, melyet ideális szintre tud emelni. Ez a valóság átszellemesitése. Könnyed gazdagsággal jelentkezik *Vaszarynál*, akkor is, ha impresszióit

leegyszerüsiti, vagy ha dekorativ szin- vagy vonaljátékká szublimálja. A kor idealisztikus irányzata nála nyilvánul meg legerőteljesebben. A valóságnak már csak a leglényegét adja, minden fölöslegest elhagyva, hogy végül is a valót ornamentális szépségére redukálja.

Ime a társaság művészeinek sokrétüsége: mig *Hatvany* a szint — mellyel pedig nemrég mily finomságokat hozott ki — most szinte elhagyja, hogy a formák erejét, azok plasztikáját, a valószerüséget hangsulyozza, *Vidovszky* egy kastélyinterieurjében a szinek finom futamaival játszik, tónusegységet teremtve. *Herman* ugy figurális, mint csendéletképein uj szincsokrokat álmodott meg, s régebbi kompoziciós sémáiba is vidám derüt lehelt. *Mattyasovszky—Zsolnay* és *Pólya* egyformán dekorativ hatásokra törekszenek. De mintha a szó mást-mást jelentene, ha műveiket összehasonlitjuk. Mattyasovszky-Zsolnaynál a szinek gyöngéd és halk játékából lesz dekorativ hatás, Pólyánál tarka szinekből és szellemes epikai előadásból. *Zádor* István művészi célzata is a dekorativitás, de nála, a finom rajzolónál, a vonal beszél. Ugy *Szőnyi*, mint *Aba-Novák*, uj ideálok felé törnek. A plaszticitás helyett kétdimenziós té:be foglalják világos képhatást kifejező alkotásaikat, melyeknél ilyképp mindjobban a szinfoltok uralkodnak és a föléjük boritott fény mindent feloldó tónusegysége. Ezt hangsulyozza, a szinfoltok szublimált szépségét, *Bernáth* is, amelyeknek immaterialitását menten megértjük, ha összevetjük *Mikola* tájképének földhöztapadó realitásával, széles látás és formafelfogásával vagy *Szüle* aktjának plasztikusságával. Ezzel szemben áll *Kandó* arcképvázlatának szellemisége, kifejező erejének biztonsága.

Ime a Szinyei Társaság festőtagjainak sokféle művészi törekvéseiben lappangó sok-sok célzat, melyeket kiegészit *Szőnyi*, *Zádor*, *Szmrecsányi* különböző grafikai tendenciája, ugyhogy a kiállitás világossá teszi *a mai művészetnek sokrétüségét.*

Ugyanezt figyelhetjük meg a szobrászoknál is. Ők is a valóság fölé emelkedés változatait mutatják. De ők kevésbé távolodhatnak el a valóságtól, akkor is, ha absztrakt érzéseket igyekeznek kifejezni, mint azt *Sidló-nál* látjuk leginkább, akinek műveiben az érzések változatai uralkodnak, még pedig expressiv erővel. *Luxnál* az érzés lágy, merengő, *Kisfaludi-Strobinál* erőteljes, *Szentgyörgyinél* tiszta zengzetü, *Beck Ö.* Fülöpnél, főleg érmeinél, komoran szükszavu, mig néhai *Strobl* Alajosnál férfiasan hatalmas, még női arcképénél is. Érthető mindez, mert a szobrász a forma tisztaságát fel nem áldozhatja. De a formák alakitásával mindenik a maga lelkének titkait árulja el.

A Szinyei Társaság e III. kiállitása — mint látjuk — magába foglalja a mai magyar művészet sok nagy értékét, akiknek alkotásaikban a *magyar lélek* nagy gazdagságát sikerült belefoglalniok.

Dr. Lázár Béla.

ELSŐ TEREM.

SZŐNYI ISTVÁN.

1. KISLÁNY. Vizfestmény . . . . . 80.—
2. GYÜMÖLCSÖSKERT. Tusrajz . . . . 60.—
3. LEGELÉSZŐ LOVAK. Tusrajz . . . . 60.—
4. SZÉNARAKODÁS. Rézkarc . . . . . 15.—
5. GYEREKEK. Tusrajz . . . . . 80.—
6. ZSUZSA. Rézkarc . . . . . 20.—
7. DUNA PARTJA. Tusrajz . . . . . 60.—
8. BUCSU ZEBEGÉNYBEN. Rézkarc . . 12.—

SZMRECSÁNYI ÖDÖN.

9. TÁNC. Vizfestmény. Eladó.
10. BOSZORKÁNYOK. Vizfestmény. Eladó.

ZÁDOR ISTVÁN.

11. SZÁRADÓ HALÁSZHÁLÓK A TISZA PARTJÁN. Tollrajz . . . . . 120.—
12. HÁRMAS KUT A HORTOBÁGYON. Tollrajz . . . . . 120.—
13. A SZAHARAI SIVATAG. Tollrajz . . . 120.—
14. DÉLUTÁN A ZAGYVA PARTJÁN. Tollrajz . . . . . 120.—
15. A GIZEHI PIRAMISOK. Tollrajz . . . 120.—
16. ATLIT, A KERESZTES VITÉZEK VÁRA. Tollrajz . . . . . 150.—
17. ÖREG TANYA. Tollrajz . . . . . 120.—
18. HALÁSZBÁRKÁK A TISZÁN. Tollrajz 150.—

SZMRECSÁNYI ÖDÖN.

19. BOSZORKÁNYTÁNC. Vizfestmény. Eladó.
20. BOSZORKÁNYOK. Vizfestmény. Eladó.

VASZARY JÁNOS.

21. TENGERI FÜRDŐ . . . . . 150.—
22. VIRÁGOK . . . . . 250.—
23. TRIESZTI KIKÖTŐ . . . . . 200.—
24. PESARO . . . . . 150.—
25. MATRÓZ. . . . . 500.—
26. MONTE ACCIO . . . . . 150.—
27. NŐ VIRÁGOKKAL . . . . . 320.—
28. NYÁR PESAROBAN . . . . . 150.—
29. TENGERI FÜRDŐ . . . . . 300.—
30. SÉTA A TENGERPARTON . . . . . 320.—
31. NAPFÜRDŐ . . . . . 320.—
32. OLASZ NŐ . . . . . 350.—
33. PÁHOLYBAN . . . . . 300.—
34. BARBAN . . . . . 320.—

KISFALUDI STROBL ZSIGMOND.

34a VÉNUSZ. Bronz . . . . . 500.—

MÁSODIK TEREM.

MATTYASOVSZKY-ZSOLNAY LÁSZLÓ.

35. ÖNARCKÉP . . . . . 2000.—

PERLMUTTER IZSÁK.

36. ÜNNEPNAPON. Eladó.

MATTYASOVSZKY-ZSOLNAY LÁSZLÓ.

37. ALVÓ NŐ . . . . . 1000.—

PERLMUTTER IZSÁK.

38. PIHENÉS . . . . . 4000.—

CSÓK ISTVÁN.

39. TENGERPARTON. (Lido) . . . . . 3500.—

GLATZ OSZKÁR.

40. ASSZONY BEKECSBEN . . . . . 2000.—

CSÓK ISTVÁN.

41. EGYENLŐSÉG. (Illusztráció Kemény Simon költeményéhez) . . . . . 2000.—

MATTYASOVSZKY-ZSOLNAY LÁSZLÓ.

42. SZŐKE NŐ . . . . . 800.—

GLATZ OSZKÁR.

43. SOKÁC LÁNY KÖNYVVEL . . . . . 1400.—

FÉNYES ADOLF.

44. ZAGYVAPART . . . . . 350.—

VIDOVSZKY BÉLA.

45. PARKRÉSZLET. . . . . 1200.—

FÉNYES ADOLF.

46. ÉRIK A CSIRA . . . . . 350.—

GLATZ OSZKÁR.

47. FONÓ SOKÁCMENYECSKE . . . . . 2000.—

FÉNYES ADOLF.

48. LELÁTÁS A PÁLVÖLGYBE . . . . . 350.—

VIDOVSZKY BÉLA.

49. FEHÉR SZÁRNYAS AJTÓ . . . . . 1500.—

FÉNYES ADOLF.

50. MÁJUS A BUDAI HEGYEKBEN . . . 350.—
51. ÁBRAHÁM ÉS AZ ANGYALOK . . . 2000.—
52. TAVASZI SZÁNTÁS . . . . . 3200.—
53. SÉTA . . . . . 2000.—

CSÓK ISTVÁN

54. DUHAJ-FASOR. (Illusztráció Kemény Simon költeményéhez) . . . . . 2000.—

HARMADIK TEREM.

MAGYAR-MANNHEIMER GUSZTÁV

55. ALPESI TÁJ . . . . . 1000.—
56. TIROLBAN . . . . . 1500.—
57. VIRÁGCSENDÉLET . . . . . 3000.—
58. OLASZ TÁJ . . . . . 1000.—

HERMAN LIPÓT

59. SZERELMES PÁR . . . . . 800.—

MAGYAR-MANNHEIMER GUSZTÁV

60. PÁSZTORTŰZ . . . . . 2200.—

HERMAN LIPÓT

61. VIRÁGCSENDÉLET . . . . . 800.—
62. FEKVŐ AKT . . . . . 800.—

KANDÓ LÁSZLÓ

63. ARCKÉPTANULMÁNY. Magántulajdon.
64. A BALATONFÜREDI KISFALUDY-SZINHÁZ BELSEJE. Magántulajdon.

RUDNAY GYULA.

65. ŐSZI ESTE . . . . . 2500.—

BÁRÓ HATVANY FERENC

66. FÉLAKT . . . . . 500.—

RUDNAY GYULA.

67. ERDŐ SZÉLE . . . . . 2500.—
68. ERDEI UT . . . . . 2000.—

MAGYAR-MANNHEIMER GUSZTÁV.

69. FELVIDÉKI FALU . . . . . 1100.—

RUDNAY GYULA.

70. BÁBONYI HÁZAK . . . . . 2000.—

NEGYEDIK TEREM.

BÁRÓ HATVANY FERENC.

71. AKT . . . . . 2000.—
72. SÁRGARUHÁS NŐ . . . . . 800.—

MAGYAR-MANNHEIMER GUSZTÁV

73. ŐSSZEL A QUARNERON . . . . . 1000.—

BÁRÓ HATVANY FERENC.

74. AKT . . . . . 1500.—
75. OLVASÓ AKT . . . . . 1000.—
76. FEJTANULMÁNY . . . . . 300.—

MIKOLA ANDRÁS.

77. SZAMOS VÖLGYE . . . . . 700.—

BÁRÓ HATVANY FERENC.

78. ÖNARCKÉP . . . . . 450.—

MATTYASOVSZKY-ZSOLNAY LÁSZLÓ.

79. UTCAI CSŐDÜLET . . . . . 1500.—

STROBL ALAJOS.

80. DR. LÁZÁR ERNŐ KÉPMÁSA. Magántulajdon.

BÁRÓ HATVANY FERENC.

81. KETTŐS AKT . . . . . 600.—

IVÁNYI-GRÜNWALD BÉLA.

82. VIRÁGCSENDÉLET . . . . . 2000.—
83. MAGYAR TÁJ . . . . . 2500.—
84. CIGÁNYOK . . . . . 3500.—
85. VIRÁGZÓ FÁK. Magántulajdon.
86. VIRÁGCSENDÉLET . . . . . 1800.—

ÖTÖDIK TEREM.

LUX ELEK.

87. ÖREG FÉRFI. Bronzban . . . . . 2000.—
88. A LANTOS. (Ady-siremlék dijazott pályaterv.)
89. GERŐ ÖDÖN. Magántulajdon.
90. A BÁNAT. Márványban . . . . . 3000.—
91. WEISZ KLÁRA. Magántulajdon.
92. STRASSER OLGA. Magántulajdon.
93. BURGHARDT REZSŐ. Magántulajdon.
94. A BUCSU. (Harmatta Jánosné siremléke. Töredék.)
95. MADONNA. Fában . . . . . 3000.—

HATODIK TEREM.

VIDOVSZKY BÉLA.

96. REGGELI NAPSUGÁR . . . . . 1500.—

MATTYASOVSZKY-ZSOLNAY LÁSZLÓ.

97. BUZASZENTELÉS . . . . . 900.—

SZÜLE PÉTER.

98. ÜLŐ NŐ . . . . . 1500.—

PÓLYA TIBOR.

99. A BOLDOGSÁG SZIGETE . . . . . 3000.—

HERMAN LIPÓT.

100. BACCHANÁLIA . . . . . 1500.—

MIKOLA ANDRÁS.

101. FALU VÉGE . . . . . 700.—

FÉNYES ADOLF.

102. TAVASZ . . . . . 1000.—

MATTYASOVSZKY-ZSOLNAY LÁSZLÓ.

103. MADÁRFÉSZKEK . . . . . 700.—

FÉNYES ADOLF.

104. VIRÁGZÓ FÁK . . . . . 1000.—

PÓLYA TIBOR.

105. FALUSI UTCA . . . . . 600.—
106. VÁSÁR . . . . . 1200.—
107. TÉL . . . . . 800.—

ZÁDOR ISTVÁN.

108. PUTRI AJTÓBAN . . . . . 600.—

GLATZ OSZKÁR.

109. A BARÁTNŐK. Magántulajdon.

VIDOVSZKY BÉLA.

110. A KASTÉLY . . . . . 250.—

STROBL ALAJOS.

111. FELESÉGÉNEK ARCKÉPE. A főváros tulajdona.

NAGY TEREM.

VASZARY JÁNOS.

112. S. GIACOMO-TEMPLOM PESAROBAN 250.—
113. DÁLIÁK . . . . . 2000.—
114. TAVASZ A TENGERPARTON . . . . 300.—
115. BÁRKÁK . . . . . 1500.—
116. FALUN . . . . . 2500.—
117. PESAROI FÜRDŐ . . . . . 1500.—
118. BUDDHA. Tempera. . . . . 2000.—
119. SZIVÁRVÁNY. Vizfestmény . . . . . 250.—

BERNÁTH AURÉL.

120. TÉL. Magántulajdon.

SZŐNYI ISTVÁN.

121. VERANDÁN . . . . . 700.—
122. ALKONYAT . . . . . 450.—
123. UTAK . . . . . 300.—

CSÓK ISTVÁN.

124. FÜRDÉS UTÁN . . . . . 3000.—

SZŐNYI ISTVÁN.

125. DUNATÜKÖR . . . . . 400.—

CSÓK ISTVÁN.

126. BALATON. Magántulajdon.
127. BOSZORKÁNYTÁNC. Magántulajdon.
128. BALATON. Magántulajdon.

ABA-NOVÁK VILMOS.

129. CSÉPLÉS. Magántulajdon.

SZŐNYI ISTVÁN.

130. FEKVŐ AKT . . . . . 600.—

ABA-NOVÁK VILMOS.

131. TRATTORIA. Magántulajdon.

SZŐNYI ISTVÁN.

132. FÜRDŐZÉS . . . . . 1200.—

BERNÁTH AURÉL.

133. HEGEDŰ . . . . . 1200.—

SZŐNYI ISTVÁN.

134. HALÁSZASSZONYOK . . . . . 500.—

BERNÁTH AURÉL.

135. TERRASZ . . . . . 1200.—

PÓLYA TIBOR.

136. FEKETE KALAPOS NŐ . . . . . 500.—

SZŐNYI ISTVÁN.

137. KAZAL MELLETT. . . . . 300.—

ZÁDOR ISTVÁN.

138. BAJOR GIZA A KRÉTAKÖRBEN. . 2000.—

SZŐNYI ISTVÁN.

139. BESZÉLGETŐK . . . . . 250.—

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN.

140. VITÉZ NAGYBÁNYAI HORTHY MIKLÓS
Magyarország kormányzója. Magántulajdon.

CSARNOKTEREM.

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN.

141. A SZEGEDI EGYETEM ALAPITÁSA. Bronzban . . . . . 3000.—

SIDLÓ FERENC.

142. HUN HARCOS. Bronzban . . . . . 1200.—
143. HONFOGLALÁS. Bronzrelief az Orsz. Levéltárban.
144. HEROS. Bronzban . . . . . 1500.—

KISFALUDI-STRÓBL ZSIGMOND.

145. LEVELDI-KOZMA FERENC (Bárd Miklós). Magántulajdon.
146. RÁKOSI JENŐ. A Pesti Hirlap tulajdona.
147. PROHÁSZKA OTTOKÁR. Bronz . . . 2000.—

SIDLÓ FERENC.

148. NŐI ARCKÉP. Magántujajdon.

KISFALUDI-STRÓBL ZSIGMOND.

149. NÁDOSY IMRE. Magántulajdon.

SIDLÓ FERENC.

150. ŐSMAGYARFEJ. Tanulmány egy készülő műhöz. Bronzban . . . . . 1500.—
151. ŐSMAGYAR HARCOSOK. Egy készülő mű részlete. Bronzban . . . . . 5000.—
152. HALDOKLÓ HARCOS. Bronz . . . . 1500.—

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN.

153. LIEBER BÖSKE. Magántulajdon.

BECK Ö. FÜLÖP.

154. NŐI SZOBOR. Bronzban . . . . . 600.—

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN.

155. CSÓK ISTVÁNNÉ SIREMLÉKE. Magántulajdon.

BECK Ö. FÜLÖP.

156. GRÓF TISZA ISTVÁN Bronzban . . . 1000.—

VITRINBEN.

BECK Ö. FÜLÖP.

Plakettek. Árak jelezve.

ILLUSZTRÁCIÓK

Lux. Elek

Szinyei Tarsaság
Arvabt

Ernst Muzeum

1931. jan-
febr

duplum
előredobva

Lux Elek: Bednár János arcképe.

Az eladási árak minden terem sarkában, vagy az ajtó mellett vannak kifüggesztve.

Az eladásokat *nem a titkári hivatal*, hanem kizárólag

a műtárnok közvetíti

(szobor-csarnok, baloldali ajtó).

Minden, írásban adandó vételajánlat fizetésre kötelez, ha azt a művész elfogadta. A vételár egy negyede, az ajánlati lap aláírásakor előre lefizetendő; a hátralékos összeg pedig legkésőbben a kiállítás bezárásakor.

A műtáros-hivatal megkerülésével létrejött eladások eseteiben az Igazgatóság a művészt föltétlenül megbirságolja, akként, hogy az eladási és nyugdíj-illetéket a kiírt eredeti vételár után helyezi levonásba.

Az ezen kiállításon megvásárolt műtárgyak, a sajátkezűleg aláírott elismervények átadása ellenében, *1911 január 16-tól* kezdve adatnak ki a Műcsarnok helyiségében, hétköznapokon d. e. 9—12 és d. u. 2—4 óra közötti időben. A művek elszállításáról és csomagolásáról a művek tulajdonosai tartoznak gondoskodni.

1911 január 31-én a Társulatnak az összes kiállított művekért vállalt mindennemű felelőssége megszűnik.

Képrőm. Társ. 1913/14
Ách kiáll

Lux Elek

1939 október 21 szombat MAGYAR

Modern protestáns művészek

A *Bethlen Gábor Szövetség* a magyarországi protestánsok összefogására rendezi az Országos Protestáns Napokat. A visszatért felvidéki testvérek és az anyaországi protestánsok ünnepi találkozója alkalmat ad az egyetemes magyar művelődésben előkelő építő szerepet játszó *magyar protestáns kultúra emlékeinek áttekintésére.* Felidézni annak a nemzeti protestáns kultúrának az emlékeit mely a nemzeti szabadság, függetlenség és művelődés egyik hatalmas tartópillére volt.

Ennek a művelődéstörténeti szempontnak megfelelően különböző múzeumokban állítják ki *a protestáns történelmi, irodalmi, népművészeti és képzőművészeti emlékeket.*

A kiállítások sorozatát *a modern protestáns művészek* alkotásainak sorozata nyitja meg az Iparművészeti Társulat Mária Valéria uccai palotájában. Ennek a kiállításnak egyetlen célja — Richter Aladár bevezető soraiban olvassuk — az alkotó művészet nemes hangján jelezni azt, hogy a protestáns magyarok a mai korban is kiváló szerepet játszanak a nemzet életében.

Modern, levegősen tervezett dekoratív környezetben sorakozik fel a mai protestáns művészet. A kis történelmi arcképcsarnok bejárója után a főteremben *Lux* Elek pályanyertes Luther feje foglalja el a főhelyet, mellette *Csók, Glatz, Rudnay* és *Csánky* legjobb képei, *Horvay* genfi Kálvin-szobrának eredeti modelje, *Pásztor* János és *Sóváry* két finom aktja adja meg a kiállítás alaphangját. A többi termekben *Haranghy* legújabb nagyméretű kartonjai, *Koszta* nagyszerű képe, *Hollós Mattioni* Eszter, *Pólya* Tibor, *Thorma* János festményei mellett feltűnik a fiatal *Dörre* Magda mélyérzésű őszinte vászna.

A kevés, de gondosan választott plasztikai anyag mellett a legkitünőbb magyar érem-művészek munkái, *Báthory* Julia üvegei, plakáttervek és végül a protestáns építőművészek munkáiból összeállított fényképgyüjtemény utal a mai magyar művészetbe szervesen belesimuló protestáns művészet erejére. (d)

21.

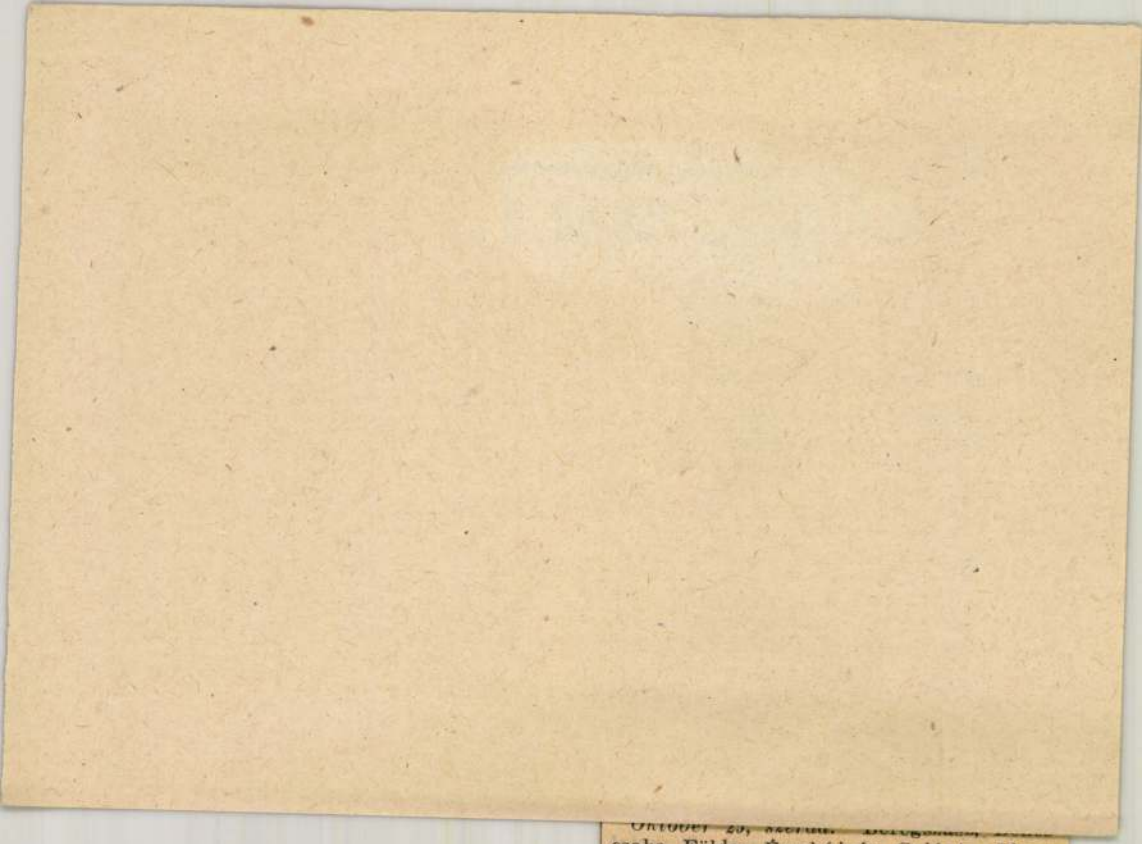

Október 25, szerda: Beregszász, [illegible]csaba, Földes, Érsekújvár, Galánta, Jánoshida, Jászfényszaru, Mándok (állatv.), Nagymegyer, Párkány, Somlószöllős, Volóc, Zomba, Zsámbék (állatv.).

Október 26, csütörtök: Beregszász, Bős, Diósviszló, Felsővadász, Gelse, Jánoshida, Jászszentlászló, Kaposszekcső (állatv.), Komját, Nagymegyer, Nagycenk, Pacsa, Párkány, Répceszentgyörgy, Sümeg, Tét, Tengelic, Torna, Tornaszentandrás, Ungvár, Zsámbék.

Október 27, péntek: Istvándi, Mindszent, Párkány.

Október 28, szombat: Baja, Battonya (állatv.), Erdőbénye, Igal, Izmény, Kapolcs, Mindszent, Párkány, Rákóczifalva, Sárvár, Szekszárd, Ujpetre, Vasszentmihály.

Október 29, vasárnap: Aba, Battonya, Cegléd, Felsődabas, Ráckeve (állatv.), Soroksár, Ujkécske (állatv.).

Esetleges változásokért felelősséget nem vállalunk.

LUX ELEK: STRASSER OLGA ARCKÉPE.
A Benczúr-Társaság kiállításából.

Magyar Művészet
1925. 1. 7.

HERMAN LIPÓT: FÜRDŐ NŐK.
Az Ernst-Múzeum kiállításából.

mány feladata. Innen van, hogy a nagybányaiak művészete nem egyforma, nem egyvágású, hanem egyéni. Miután sem át nem vettek, sem maguk nem alakítottak ki egy kész rendszert, megadták a művészetnek azt a szabadságot, hogy az mesteréhez váljon hasonlatossá. Mindent csak maguktól vártak s attól a természettől, amelynek rögéhez kötötték művészi fejlődésüket. S ezek Nagybánya rögei voltak. A mi mezőnk, bokrunk, erdőnk, levegőnk vált felfogásuk sugallójává, előadásuk kormányzójává. Képeik tehát nem is téveszthetők össze müncheni, bécsi, londoni mesterek képeivel. Mert javarészükön rajta van születésük bélyege: itt születtek nálunk, a mi világunkat tükrözik.

Sajátságos, hogy éppen ezt a magyar rögön kialakult művészetet tekintették Budapesten idegennek s éppen a müncheni rendszeren alapulót tekintették magyarosnak. Pedig a bányai festők fellépésének művészettörténeti jelentősége bizonyára abban csúcsosodik ki, hogy egy rendszer helyett a magyar természetet, a magyar életet választották igazi forrásul. Ebből alakították ki új színharmóniájukat, e tájak architektúrája irányította képeik felépítését. Éppen „naturalizmusuk", amelynek nem voltak előre készített stilisztikai szabályai, tette lehetővé, hogy az odakerült tehetségek mindegyike a maga lelkülete szerint alakíthassa ki egyéni stílusát. Ezzel művészetünk sokrétűvé, gazdaggá, frissé, lírai közvetlenségűvé vált. Nemcsak hogy meggazdagították a magyar palettát tiszta színekkel, hanem tetézték ezt egy még jelentősebb vívmánnyal: el tudták fogadtatni a közvéleménnyel azt az elvet, hogy a művészetben nem a rendszer, nem az irány a fontos, hanem a tehetség és a művészeti erkölcs. Hogy tehát valamely rendszer önmagában véve közömbös, sőt értéktelen és akik csak odáig jutnak, hogy egy rendszer stilisztikai ürlapjait pontosan ki tudják tölteni, még távolról sem művészek, csak éppen bizonyos külsőségekben hasonlítanak hozzájuk. Éppen ezen a ponton volt a művészeti közvélemény a leg-

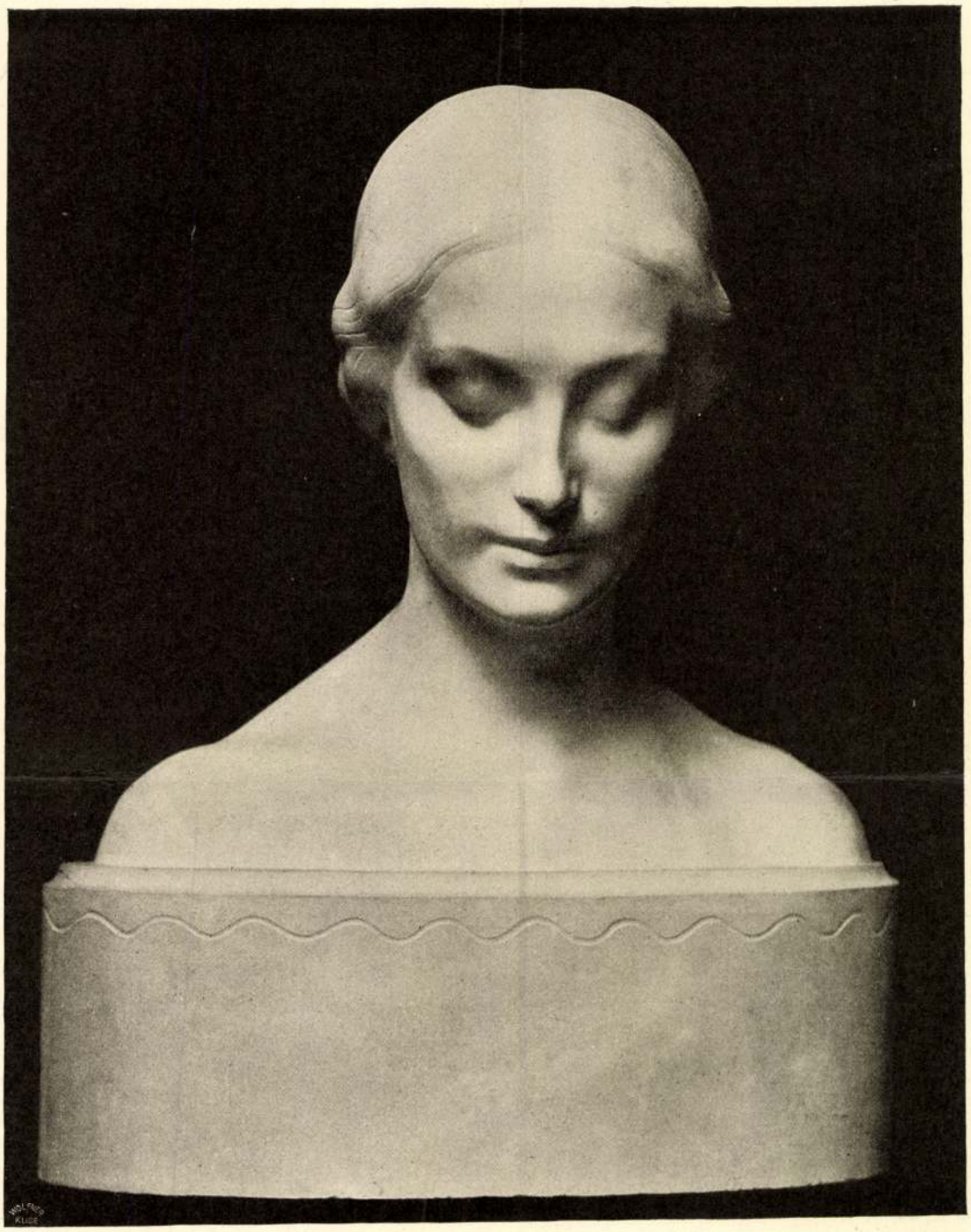

A MŰCSARNOK
TÉLI KIÁLLÍTÁSÁBÓL

NŐI FEJ
LUX ELEK SZOBORMŰVE

Lux Elek

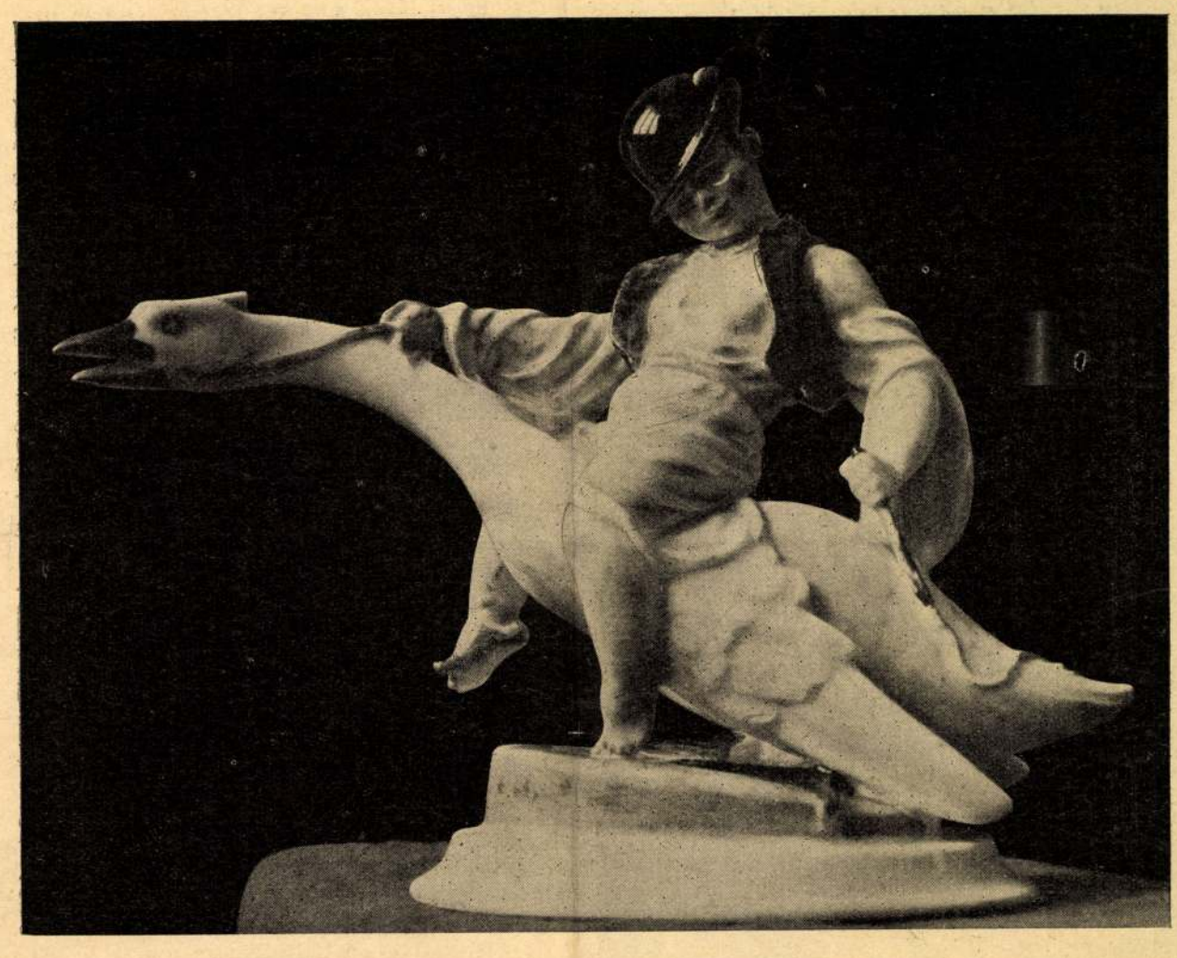

Ludas Matyi. Lux Elek porcellán-műve

Veronika

— BABAY JÓZSEF MAGYAR LEGENDÁJA A NEMZETI SZÍNHÁZBAN —

Szeptember tizenhatodikán mutatta be a *Nemzeti Színház* nagy sikerrel *Babay* József négyfelvonásos magyar legendáját, a „*Veroniká*"-t. A legenda arról szól, hogy *egy* napon és *egy* órában *két* legény kéri meg a gazdag és szépséges Veronika kezét. A menyasszony (*Somogyi* Erzsi) egyiknek sem mondhat nemet, bár egész szívével a derék legényt, *Derék* Sándort szereti (*Lehotay* Árpád). Így aztán Mári néni, a tudós, öreg javasasszony közbejöttével úgy döntenek, hogy a két legény — ősi szokás szerint — *álomlátó port* iszik. Aki a mennyországot álmodja, ahhoz köti a szívét Veronika. Amelyik viszont a poklot látja, az a legény mehet más leányt keresni. Megisszák a legények a port, a derék legény csakugyan a mennyel álmodik, a gonosz a pokollal. Ám az álomból való felébredés után mindkettő arra esküszik; hogy a mennyországban járt. A falu bírósága sem tud dönteni. Így aztán megint csak Mári néni (*Kiss* Irén) bogozza ki az igazság fonalát egy meglepő, pompás fordulattal. Az itt közölt jelenetek Derék Sándornak mennybe-érkezését mutatják be.

HARMADIK JELENET

DERÉK SÁNDOR, SZENT PÉTER, KISANGYALOK.

(Víg nótaszó hallik balról, Derék Sándor hangján):

Rászállott a föcske az ereszre
Elküldött az édes rózsám, hej, de messze!
El se száll a föcske az ereszrül
Máris visszagyüvök hozzád legmesszebbrül.

PÉTER (magához). Jó torkod van fiam, az bizonyos. No, de löszöl mindjárt csöndesebb is. (Szigorú állást vesz fel.)

DERÉK SÁNDOR (balról jön, egy kis mezei úton, ugyanabban a ruhában, amiben elaludt. Derűs, vídám, bátor. Körülnéz, hallgatja a madárdalt, éppen egy rigó fütyül. Nagyszerűen utánozza. A rigó válaszol. Még egyszer füttyent).

MENNYBÉLI KISANGYALOK (a fütyülésre egyenkint megjelennek, a kerítés tetején, bámulva nézik Derék Sándort. Láthatóan tetszik nekik a legény füttye. Nevetnek).

DERÉK SÁNDOR (meglátja őket, elhallgat).

EGYIK KISANGYAL (a kerítésről). Bácsi, fütyüljön még!

PÉTER (hátranéz a falra). Ejnye, azt a jégönkopogóját a buksitoknak, nem möntök le!

KISANGYALOK (eltünnek gyorsan).

DERÉK SÁNDOR (Péterhez). Jó napot, adjon az Úristen, Urambátyám! Mondok meggyüttem, itt vónék, szép lányba karolnék.

PÉTER (mogorván). Ki kérdözött?

DERÉK SÁNDOR. Sértődés ne essék, hát csak úgy köszöntöttem urambátyám, de ha nem akari, ne fogadja. (Figyelmesen nézi, mintegy magára eszmélve.) Engödelmet, tisztött uram, nem Szent Péter atyánkhoz van szöröncsém?

PÉTER. Avvónék.

DERÉK SÁNDOR. Ejnye, hogy a jó Isten áldja mög

Új Idők 1932. XXXVIII. 38.

Kinizsi
Pásztor János új szobormüve a Testnevelési Főiskola kertjében

kögyelmedet, csakhogy már mögismerhetem személösen. Mert sokat emlegettük ám odalenn. Már az iskolában is tanított kendről a tiszteletös úr.

PÉTER (ez a vallomás láthatóan jólesik neki). Ez már beszéd. Hát szóval möggyüttél fiam?

DERÉK SÁNDOR. Mög én, Isten nevében. Mer hogy ketten vótunk kérőbe az Ónody Veronnál, osztán —

PÉTER. Haggyad a mesét, tudom a többit. Na, mi újság van odalenn?

DERÉK SÁNDOR. A háború elmult, de a veszeködés azér mégis áll a népök között.

PÉTER. Ők vallják kárát, édös fiam. Ez vót mindig a bajuk. Akkor is veszeködtek, ha nem is vót mi fölött. Hát egyebekben?

DERÉK SÁNDOR. Semmi különös. (Kis gondolkodás után.) A hadikölcsönt még mindig nem váltották be.

PÉTER. Nem-e, pedig kellene, úgye?

DERÉK SÁNDOR. Bizony, szegény a népség nagyon. A falu is, a város is. A gazda és keresködelöm is. De mongya már, szent atyám, nem lösz valami változás?

PÉTER. Amig az összes kórmány el nem mulik a fődrül fiam, addig nem mögy jobban a sorotok. No, de leülnél, úgy-e?

DERÉK SÁNDOR. Köszönöm szépön, hosszan gyüttem, de azért nem vagyok fáradt. (A föld felől nagy jajgatás hallik, fülel.) Hun jajgatnak, ha szabad érdeklődnöm?

PÉTER. A fődről gyün a hang. Gondulom, valami baj van megint.

DERÉK SÁNDOR. Talán a buza ára esik ujból, pedig már alig állhat alacsonyabban. Idefönt, hogy mérik zsákját? (Csengetés hangzik, valaki csenget a kerítésen belől.)

PÉTER. Mingyán fiam, csak kaput nyitok.

NEGYEDIK JELENET

ELŐBBIEK, VAK KATONA.

Nyílik a kapu, nagy fényesség árad ki, orgonaszó.

VAK KATONA (sapkában, bakaköpenyben, szemét fekete szemüveg takarja. Kezében bot, azzal tapogatja az utat. Egy kisangyal vezeti kézenfogva). Köszönöm alássan, szentatyám. Adjon az Isten minden jót.

PÉTER. Viszont kendnek is, édös fiam. No, javul?

VAK KATONA (a bal szemére mutat). Ebben a baloldaliban már kezd egykissé derengeni. Nagyon jót tösz neki az az alsóparti víz. Hogy, mint tetszik lönni, Pétör bátyám?

PÉTER. Hát csak úgy, öregösen, csöndesen.

VAK KATONA. No, indulok, mer ilyen időtájt bugyog a forrás legerősebben. Décsértessék! (Szalutál csöndesen, indul kisangyallal jobbra.)

PÉTER. Mindörökké ámen. (Sándorhoz.) Ez a szegény jójárt a háborúban. Elvösztötte mind a két szömevilágát. Most kijár ily időtájt ide, az alsóparti dombódalhoz, ott van egy kis forrás, avval mosogati a szöme golyóját. Igön jó gyógyét az, ráesött taval az Isten tekintete, oszt azóta valóságos csodaforrás.

DERÉK SÁNDOR. Szentatyám is használi?

PÉTER. Néha naptyán, fiam, ha egy kissé sajog a lábam. Mert bizony sokat jártam az apostolok lován. Mondok, ha odalenn a szülőidnek van valami ilyen fájása, hát vihetsz egy kulaccsal.

DERÉK SÁNDOR. Álgya mög az Isten kendöt. Köszönöm szépön, élnék is az engödelömmel, de hát nincsen kulacsom.

PÉTER. No, majd akkor adok nekik, ha már idekerültek.

DERÉK SÁNDOR (örömmel). Hát idegyünnek?

PÉTER. Ugy gondulom, ha csak valamivel el nem rontják a dógukat.

DERÉK SÁNDOR. Azok-e? Nincsen még két ollan aranyszívű az egész megyében. Tuggya, szent atyám, mikor bevonútam, oszt elvittek abba a hegyes-völgyes taljánországba, hogy a mennydörgős vihar csapdossa széjjel a —

PÉTER (belevág). Hé! Lassan a szóval! Elfelejtöd, hogy hol vagy?

DERÉK SÁNDOR. Bocsánatot kérök, elragadott kicsit az emléközés. Hát, szóval, szögén édesanyám négy álló hétig nem aludt, amíg csak nem érközött egy tá-

Olcsó munkaerő

Irta: Darkó István

Bennem sem kelti az untság érzését az a történet, amikor az egyszeri, helyesebben mindenkori magyar gazda, találékonyságunk, talpraesettségünk, agyafurtságunk megszemélyesítője kutat akart ásatni udvara végében. A kút létrehozatalát képező kiásás, mint minden gazdasági munkaeredmény, különféle befektetésekkel, munkaenergia igénybevételével, egészen egyszerűen tehát költségekkel jár. Szóban többízben forgó gazdurunk tehát, az emberi természet egyszerű vágyától indíttatva, ezt a költséget elkerűlni kívánta. Egyik verzió szerint petróleummal öntözte meg a kiásandó kút helyét s azt este közeledtével titokban meggyújtotta. Kíváncsi lakói a falunak, sorsunk nehézségeivel nehezen küzdő derék emberek, úgy észlelték, hogy kincs van elrejtve a földben s az jelentkezik ilyen hagyományos módon. Nosza, engedélyt kértek gazduramtól a kincs kiásására, aki azt, részesedés igéretének kivétele után kegyesen meg is adta. Bizonnyal mosolyogva szemlélte, hogy miképpen ássák derék társai a kincset, más szóval az ingyen kutat.

Mondom, nem lepett meg, amikor gyerekkoromnak ez a meséje későbbi életem folyamán gyakran elémállott. A jókedv, az emberek egyszerű hite az élet dolgaiban, a költségek alól való kimenekedés vágya s a ravaszság tisztelete állandó dolgok ezen a földön. Igy esett meg, hogy a régi történet legutóbb, amikor színpadról hangzott felém, megint csak jókedvre derített.

Ám, aki elment, vissza is térhet. Aki hegyre kapaszkodott, le is jöhet a hegyről. Az ellenkező dolgok egyenrangú és jogos volta bátorít, hogy elmondjam a kút betemetésének a históriáját is. Aki utánam jön, áldott legyen! Valahányszor hallani kényszerűlnék történetemet, titkos jóérzéssel mosolyognék rajta.

A kút a csűr mögött, a gyümölcsös legelején állott. Nagyon jó mély kút volt ez, csak éppen társadalmi állásának következményei alól vonta ki magát. Nem volt benne víz, szikkadásig kiszáradt. Ha igaz, hogy mi, emberi teremtmények, nem élhetünk a társadalmi formák, kötelességek, beleegyezések mellőzésével, mennyivel igazabb ez egy egyszerű kútra, erre a közös akarattal létrehívott hiányra a föld egységes szabályokkal rendelkező testén!

—A kút addig kút, amíg víz van benne! Ha kiszárad, nincs többé szükség rá! — adta ki egy nap a véleményt a gazda, Pipa uram.

— És másra illenkor már nem jó, mint hogy a gyerekek beleessenek! folytatta gazdasszonyunk, Pipáné asszony helyes asszonyi szóval, mert hiszen ő éppen attól félt, hogy a gyerekek a kútba zuhannak s ennek az állandósúlt félelemnek az alapján követelte a kút vesztét.

— Akkora mérhetetlen mély kút! Mégha víz volna is benne! — folytatta az asszonyi logika művét nagyanyó, az öregebbik Pipáné!

— Nagyanyám azt mondja, hogy a kutunkat akkor is be kéne temetni, ha víz volna benne?! — pattant fel Ábris, a kisoskolás.

— Azt én! A nehézség essen bele! — mondotta a fogatlan, keserű öreg száj feleletképpen.

— Akkor ... bühühühüüü! — ordított Ábriska és lefeküdt a földre.

— Mit bőgsz, te mafla? — kérdezte az apja tőle.

—Akkor én mibe hagyigálok?! ... Olyan szépen kongik! ... — zokogta Ábris s a kút, szegény, ezúttal is egy kicsi gyerek védelmére maradt a szigorú nagyok ellenében.

— A kút pedig be lesz tömve! — mondotta súlyos végső ítéletnek Pipa uram, a Világrend helytartója a Pipa-portán.

— Nagyon helyes, a kiszáradt kútra nincs szükség! — bólongatott maga a Világrend is.

Pipa uram körűljárta a kiszáradt kutat és megmérni kívánva annak tényleges mélységét, követ eresztett bele. Hangos számlálás útján rejtett mértani művelet eredményeképpen hangosan nyilvánította: Tizenkét méter!

Akkora mély kutat behordani pedig nem tartozik a könnyebfajta munkák közé.

Lux Elek: Fátyoltánc.

Pásztortűz 1929. 2911-8.

hűrjain játszott, mindannyiszor hozzájárult ahhoz, hogy *az életnek egyedűlien szép esztétikai átélésében nemes, felemelő izgalom töltse el lelkünket.* Ugyebár sokkal több az ilyen, mintha egy várostól három évtizedes munkássága után polgármestere búcsúzik? Több, mintha harminc éves nevelőmunka után a tanár megy nyugdíjba? Hogy mivel több: a művészi munkának azzal a lehelet-finomságú patinájával, amely új hitre, új reménykedésre biztat az élettel szemben, amikor csábító megszépítéssel tárja elénk. És mégis, polgármester, tanár s bárki más, a munkában eltöltött hosszú évek után a fizetésével egyenlő nyugdíjjal vonúl vissza a nyugodt és békés életbe. De a művész? ...

Itt vált valami nyilvánvalóvá a kolozsvári Magyar Színház búcsúelőadásán. Néztük, dédelgettük, megsirattuk Laczkó Arankát. Úgy szerettük saját magunkat is, amiért őt úgy szeretjük. Szinte olyan büszkék voltunk önmagunkra, mint rá. Aztán leereszkedett a vasfüggöny, elhangzott az utolsó taps is. És azután? ... Mi lesz ezzel az őszhajú nagyasszonnyal, aki a munka és a művészi ábrázolás lázában töltött el harminchárom, lelket és ideget örlő esztendőt?

*

Egyszerre csak fájdalmas nyilalással gondoltam a kis ezüsthajú asszonyra, akit művészi munkája csupa lélekké finomított. El kell-e neki indulnia, hogy új, a számára idegen városban helyet verekedjen ki, megélhetést keressen? Szép a búcsú művésznőktől, ha azok fiatalok. Ahogy a színpad nagy ürességében hajlongva megállanak, az ember érzi, hogy nincsenek egyedűl. A jövő dicsősége és érvényesülése ott gomolyog a fejük felett. De ezt az őszhajú, csupa lélek Laczkó Arankát a színpad nagy üressége szinte felszívta magába. Ijedten kellett arra gondolni, hogy milyen egyedűl marad. Mi lesz vele, ha majd lehull a függöny? ...

Látják, kedves hölgyeim és uraim, nem kell sajnálni azt a kis ünneplést, dicsőséget, a szeretetnek olykor fel-felbukkanó megnyilvánúlását a művészektől, amikor sorsuk felett ennyire elmaradhatatlanúl virraszt a magukra maradottság borzalmas réme. Egész pályájuk bizonytalan. Egy-egy évre kötnek szerződést a megélhetésért. Igaz, hogy akkor reflektorfényben élnek. Virágot szórnak rájuk. De mikor az év letelt, életük bizonytalansága ismét felkavarodik előttük s az ijesztő intelem annál nagyobb, mennél sűrűbben nyit rájuk az évek változása. És ha eljön az öregség, ha a szív és lélek forrásai kiszáradnak, mit hoz akkor az új színházi év? Mindenütt másutt a korral nő a tekintély és a jövedelem. Itt ellenkezőképpen történik. Mindig kevesebbet és kevesebbet kínálnak s a végén nem marad más, mint a nyugdíj koldúsbotja.

A művészsors szörnyű sors. És meg kell állapítanunk, hogy nemcsak ma az, hanem mindig az volt. Ez ellen ne is lázadozzunk. De azért vannak mégis árnyalatbeli különbségek. Ezek a különbségek a korok kultúrális fokmérői. Ma a fokmérő nagyon alacsony számot mutat. Erre kell ráutalnunk, ezen kell elgondolkoznunk és ebből kell valami tanulságot levonnunk.

Sohasem volt az „élet" (ebben minden benne van: közönség, pályatársak, állam stb.) olyan kegyetlen öregedő, vagy megöregedett művészekkel szemben, mint ma. Mintha azt a barbár szokást, amely egyes vad törzseknél még ma is virul, hogy elaggott embereket leütnek, a mi művelt társadalmunk valami atavisztikus ösztönből éppen a művészekre vonatkozólag akarná gyakorlatba venni. Nem valami hízelgő ez ránk nézve. De ha már így van, legalább okuljunk belőle. Ha művészi ambicióink vannak, ne nézzük ennek az életnek csak forró pillanatait. Gondoljunk a végre. Gondoljunk az öreg, búcsúzó művészekre, akik mind Lear királyok. Még életükben szétosztják lelkük kincseit s vénségükre nem marad más — mint fejükön a festett papirkorona s vállukon az elrongyolódott palást, mi még az időjárás viszontagságai ellen sem védi meg őket.

(Kádé.)

Az akusztika csodáiból

Nemrégiben írtunk arról, hogy a rezonancia tüneménye milyen kellemetlen következményekkel járt a *Zeppelin* léghajó motordefektjének esetében. Ez is mutatja, hogy az akusztika jelenségeinek gyakorlati alkalmazása és az egyes jelenségek kölcsönhatásának vizsgálata a fizika más ágai mellett meglehetősen elmaradt. Igy történhetett meg, hogy olyan nagy technikai felkészültség mellett, mint amilyennel a Zeppelin motorok épültek, a rezonáncia kellemetlen hatásai számításon kívül maradhattak.

Újabban az ősz *Edison* fogott komoly vizsgálatokba a gyakorlati akusztika terén. Ő a *Carnegie* intézet professzorát, *Walther Binghamot* bízta meg, hogy a zenének a lelki életre gyakorolt hatását tegye vizsgálat tárgyává.

Közel hatszáz zenedarabot vizsgált meg Bingham, hogy azok milyen hatást gyakorolnak a hallgatóra? A kísérleti egyének gondosan voltak összeválogatva és így a megállapítások valóságos eredményeknek tekinthetők. A megvizsgált 589 zenedarab közül 139 darabról lehetett megállapítani, hogy állandó jellegű lelki hatásokat váltottak ki a hallgatóságból. A *marseillaise* és sok más induló egykedvű vagy fáradt hangulatú emberekre felfrissítőleg, erősítőleg hatott. Különösen a katonazene lelkesítő hatását minden kétséget kizárólag meg lehetett állapítani. Ezt a hatást különben már réges-régen bevonták a militarizmus szolgálatába. Ezzel a megállapítással tehát Edison újat nem produkált.

Különös megállapítást tettek azonban néhány keringőre és hegedűszólóra nézve. Ezeknek hallgatása a nyugodt, megelégedett lelkeket felkorbácsolta. A megelégedett hangulatot kellemetlen nyugtalanság és elégedetlenség váltotta fel.

A himnuszok és egyházi zenedarabok nagyon szeszélyesen hatottak. A hallgatók egy részét felemelő érzéssel töltötték el és ünnepélyes hangulatot váltottak ki lelkükből. A hallgatók egy igen nagy része azonban vídámsággal reagált a legkomolyabb zenére is. A kísérletek során bebizonyosodott, hogy a zenedarabok különböző hatásainál főképp a *ritmusnak* jut óriási szerep. Kiderült, hogy bizonyos korlátok között a szívverés ritmusa a zenedarab ritmusához igazodott. Azt is megállapították, hogy fizikailag a lábak reagáltak leghatározottabban a ritmusra. Ezt azzal magyarázzák, hogy a láb mozgásai a legfüggetlenebbek az öntudattól.

Nagyon érdekesek azok a vizsgálatok, amelyeket a zenének a munkára gyakorolt hatására nézve végeztek. Régóta ismeretes, hogy bizonyos munkáknál a megfelelő ritmus betartása megkönnyíti a munka elvégzését. Ismeretesek a kovácsok űlő játéka, az evezősök egyhangú dalolása, a súlyemelők ritmikus kiabálása, mindezek a munka hatékonyságának fokozására szolgálnak.

Minden gép határozott ritmusban dolgozik. A vonat kerekeinek kattogása csodálatos szimfóniákat zsong a félálomban levő ember fülébe. A cséplőgép dobjának búgása álmosítólag hat a melegtől ellankadt szervezetre.

A munka ritmusa és a gép muzsikája között bizonyos összhangnak kell lennie, mert ellenkező esetben a munka nem megy jól.

A gép muzsikája és a munka ritmusa közötti összefüggést nem szabad lekicsinyelnünk. Ez az a ritmus harmónia, amelyik nemcsak a munkás teljesítőképességét, de a munka minőségét is befolyásolja. Sőt a ritmusnak ennél is messzebbmenő hatásai lehetnek.

Egy amerikai gyárban történt, hogy egy, az üzemben dolgozó gépnél sorozatos szerencsétlenségek történtek. Egymásután több munkást súlyosan megsebesített a gép. A gépnek végűl is olyan rossz híre ment, hogy a gyár vezetősége alig kapott munkást a gép kiszolgálására. A gépet több szakértő megvizsgálta, de sehogy sem tudtak a hiba nyomára jutni. Végűl egy mérnök észrevette, hogy a gép kiszolgálását végző munkásnak egészen más ritmusban kellett dolgoznia, mint amilyen ritmusú hangokat a gép adott járás közben.

A gépet leszerelték és úgy alakították át, hogy a munka ritmusa talált a gép „muzsikájával". Ezután nem fordult elő több szerencsétlenség.

A zenének tehát csodás hatása van az egyes szervek funkciójára. Kórházi kísérletek igazolják, hogy nemcsak a pulzusszámot, de a lélegzést és a vérnyomást is befolyásolja a zene.

Legutóbb Chicagóban egy súlyos szemoperációt végeztek el „zenei" érzéstelenítéssel. A beteget nem narkotizálták, helyi érzéstelenítést sem alkalmaztak, hanem az operáció ideje alatt egy hegedűművész játszott. Az operáció fényesen sikerűlt s a beteg kijelentette, hogy semmi fájdalmat nem érzett, ellenben a zene nagyon kellemes volt.

Az akusztika jelenségeinek gyakorlati alkalmazása előtt tehát még nagy tér áll. Az elméleti kutatások mind szorosabban kapcsolódnak a mindennapi élet problémáihoz és így remélni lehet, hogy sok hasznos eredménye lesz ezeknek a kutatásoknak.

(Sz.)

—o—

A betegellátásban nincs királyi út

Sok összehangolt intézkedés vihet csak közelebb minket egy elfogadhatóbb egészségügyhöz

Frajna Imre

Valószínűleg senki sem gondolta tizenöt évvel ezelőtt, amikor elkezdődött az egészségügy reformja, hogy lesz még sokkal rosszabb is a helyzet annál, mint amit meg akarnak javítani. A magas színvonalú, mindenki által hozzáférhető és ingyenes egészségügy kapcsán rendszeresen vicceltek, hogy a fenti három alapelvből egyszerre mindig csak kettő teljesülhet. Ám meglepő módon a válságot az egészségügyben nem a szocializmus ismert hibái okozták, hanem az, hogy a múlt század második felétől az egészségügy szerepe drámaian megváltozott. A XX. század első fele Európában az egészségügy sikertörténete volt.

A fertőző betegségek leküzdése a vezetékes ivóvíz, a csatornázás, a védőoltások és az antibiotikumok segítségével jelentősen megnövelte a lakosság élettartamát. A rendszernek egyre nagyobb számú krónikus beteg ellátását kellett megoldania. Ezeknek a kórképeknek az ellátása viszont messze nem volt olyan olcsó és könnyen megoldható, mint a járványok felszámolása. A kutatás-fejlesztés első számú szereplőjévé előlépett egészségipar a korábbiakhoz képest csillagászati összegbe kerülő diagnosztikus és terápiás lehetőségeket fejlesztett ki. Ez valószínűleg önmagában is finanszírozási nehézséget okozott volna, de a helyzetet szinte kezelhetetlenné teszi a fejlett társadalmakat sújtó demográfiai csapás: a népesség elöregedése.

A rendszer lényegét érintő reform csak a rendszerváltást követő kormány idején történt. A szocialista állami egészségügy helyett megkezdődött az áttérés a társadalombiztosítási alapú ellátásra és a teljesítményelvű finanszírozásra. A háziorvosi rendszer kialakítása és a patikaprivatizáció pedig jelentős mennyiségű magánvállalkozást hozott az egészségügy rendszerébe. Visszatekintve a fejlett világban zajló reformfolyamatokra, valószínűleg túlzás nélkül állíthatjuk, hogy finanszírozási technikáját tekintve a világ legmodernebb egészségügyével rendelkeztünk.

Az Antall-kormányt követő kormányok egészségpolitikáját leginkább a „céltalan hajósnak sosem kedvez a szél" fejezi ki a legjobban. A különböző intézkedések mögött nem volt átfogó koncepció, egyes akut problémára adott lépések jelezték az egészségpolitika ténykedését. Az intézkedések között voltak önmagukban jó, az adott problémára megfelelőnek tekinthető megoldások, és jó néhány olyan is, ami nemhogy nem vitt előre, hanem a megoldani szándékozott bajt is inkább fokozta.

Két és fél téveszme áll a továbblépés útjában.

Az első úgy szól, hogy olyan reform kell, amelynek eredményeképpen olcsóbb, jobb és hatékonyabb lesz az egészségügy.

A második úgy szól, hogyha visszaadnák az egészségügynek a rendszerváltozás óta elvett összeget, akkor igazából nem is kellene reform.

És a fél úgy szól: hiába adunk pénzt az egészségügynek, úgysem változik semmi.

Mindhárom álláspont téves. Illetve a harmadik csak félig. Valóban létezik olyan megoldás, ahol rengeteg pénzt el lehet költeni anélkül, hogy érdemben javulna bármi is a rendszerben. Ám ebből azt a következtetést levonni, hogy nem léteznek a pénzköltésnek értelmes és hatékony módozatai az egészségügyben, erősen korlátolt világlátásra vall. Az első álláspontot legtöbbször közgazdászok szájából lehet hallani. Először az ötlik az ember eszébe, hogy vajon miért pont az egészségügy esetében állítják fel ezt a képtelen követelményt, amikor egyetlen nagy rendszer átalakítása esetén sem találkozunk azzal, hogy jobb, hatékonyabb és olcsóbb lett volna a végeredmény, legyen szó akár távközlésről vagy bankrendszerről. Jó esetben drágábban jobb és hatékonyabb lett. Rossz esetben csupán drágább.

Az olcsóság követelménye azért is meglepő, mert az egészségügy a nemzetgazdaságnak az a területe, ahol arányaiban is kevesebbet költünk, mint az EU többi országa, tehát relatív túlköltekezésről sincs szó. Ráadásul a fent említett demográfiai folyamatok és a technológiai fejlődés miatt az olcsóbb egészségügy éppúgy lehetetlen, mint az olcsóbb nyugdíjrendszer. Ha semmiben nem követnénk a technológia fejlődését, az ellátandó betegségek növekvő száma miatt akkor is többe kerülne évről évre az egészségügy.

Viszont az államformánk nem véletlenül köztársaság és nem részvénytársaság.

A második – főleg orvosi és szakszervezeti körökből hallható – téveszmével, miszerint nem is lenne szükség reformértékű változtatásokra, ha a rendszerváltás óta elvont pénzeket visszakapná az ágazat, gyorsabban leszámolhatunk. Egyrészt érdemes elolvasni, mit is gondoltunk 15-20 éve a magyar egészségügyről, mert az minden volt, csak nem dicsérő. Másrészt érdemes végiggondolni, mennyit változott a társadalom, a megbetegedések szerkezete, és mennyit fejlődött az orvostudomány, és nyilvánvaló, hogy változatlan szerkezetben nem lehet képes az egészségügy kezelni ezeket a kihívásokat.

Bár nem köztudott, de a közfinanszírozott egészségügyi rendszer ugyanúgy a nemzedékek közötti szolidaritáson alapul, mint a felosztó-kirovó típusú nyugdíjrendszer, azaz az éppen aktív nemzedék fizeti a már nyugdíjban levők ellátását. Ugyanis az egészségügyi ellátás több mint kétharmadát a nyugdíjas korúak veszik igénybe, akik korábban az őket megelőző nemzedék ellátását fedezték. Éppen ezért minden olyan változtatás, amely az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést megnehezíti, etikusan csak úgy kivitelezhető, ha az érintetteknek lehetőséget biztosítunk a változásokra való felkészülésre. Ez pedig, tekintettel nyugdíjasaink anyagi helyzetére, és arra a körülményre, hogy helyzetükből adódóan nem is várható el tőlük, hogy most kezdjenek el takarékoskodni időskorukra, évtizedekig elhúzódó folyamatot jelent.

Szigorúan csak a példának okáért: ha úgy döntünk, hogy az Európában elterjedt egyik gyakorlatnak megfelelően a betegeknek is fizetnie kell valamekkora összeget az orvosi ellátásért, akkor ezt a kötelezettséget nem terhelhetjük rá a jelenlegi nyugdíjasainkra, sőt ha igazán méltányosak akarunk lenni, akkor a közvetlenül nyugdíj előtt állókra sem. Így aztán ilyen változtatás valószínűleg évtizedekig nem hozna mérhető bevételt az egészségügynek, és így – szilárd közmegegyezés híján – állandó kísértés tárgyát képezné a populista okokból való megszüntetése.

Van azonban egy olyan feladatunk is, amelynek további hanyagolása azzal a veszéllyel fenyeget, hogy az összes többi lépésünk hiábavaló lesz. Ez pedig az emberi tényező kezelése az egészségügyben. Sokféle magyarázat született arra, hogy világszerte miért bomlott meg a hagyományos orvos–beteg viszony. Az ősi legendákban gyökerező mítosz az emberről, aki jön és segít a bajunkon, egyre inkább kezd szertefoszlani. És a helyzettel egyre nehezebben birkózik meg a gyógyító és a beteg is. Valószínűleg ez okozza, hogy a fejlett világban szinte mindenütt orvoshiány jelentkezik, és kelet-nyugati orvosvándorlás indult el. Nekünk a nemzetközi tendenciák mellett a szocializmus örökségével is meg kell birkóznunk.

A rendszerváltozás nehezen elfogadható veszteséget okozott az orvosoknak társadalmi státusukat tekintve. A szocializmus idején orvosnak lenni a legmagasabb presztízsű szakmának számított, jövedelmi viszonyaik a középrétegnek megfelelő életszínvonalat biztosítottak, kapcsolati tőkéjük és megbecsültségük igen magas volt. Úgy tűnt, mindaz a lemondás, amivel ennek a hivatásnak a művelése jár, valamilyen szinten megbecsülést jelent.

A rendszerváltozást követően az egyre szélesedő jövedelmi különbségeket az anyagi helyzetük romlásaként élték meg, erkölcsi megbecsülésük is megingott.

Az orvosok a lábukkal szavaztak. A pályaelhagyás mára általános gyakorlattá vált. Az uniós csatlakozás óta pedig egyes területeken keresleti piaca van a szakorvosoknak. A külföldi munkavállalás egyik fő indoka meglepő módon nem a jövedelem, hanem a munkakörülmények minőségének különbsége. Itthon pedig – ettől függetlenül is – néhány szakmát a kihalás fenyeget, egyes területeken már főorvost is nehéz találni, a háziorvosok harmada a nyugdíjkorhatár betöltése után dolgozik még.

A megoldáshoz szükséges változást a fejekben kell végrehajtani. Az orvosok anyagi helyzetének rendezése – matematikai kifejezéssel élve – szükséges, de nem elégséges feltétele a folyamat megfordításának. Ha nem változtatunk a közalkalmazotti státusukon, nem lesz lehetőség a munkájuk differenciált megbecsülésére. Ebből a szempontból súlyos hiba volt a szabadfoglalkozású orvos intézményének eltörlése. Az erkölcsi megbecsülés helyreállítása a politika és a média közös feladata. Sajnálatos módon politikusok rendre kísértést éreznek arra, hogy az érdekképviseletekre való nyomásgyakorlás céljából vagy más politikai cél érdekében igaztalan és általánosító kijelentésekkel rombolják az orvosok elismertségét. Mindannyiunk közös érdekében az ilyen jellegű beszédet a jövőben éppúgy el kellene kerülni, mint a rasszista vagy más előítéletes felhangokkal terhelt beszédet.

Valószínűleg senki számára nem kell bizonyítani, hogy a biztosítási rendszer éppúgy javításra szorul, mint az egészségügyi rendszer többi fontos eleme. A biztosítási rendszert illetően két szándékos téveszme akadályozza a továbblépést. Az egyik, amely a társadalombiztosítást az egy állami biztosítóval azonosítja, a másik, amelyik a több biztosító jelenlétét az üzleti típusú egészségbiztosítással azonosítja. Mindkét állítás annyira ellentétes a tényekkel, hogy vagy a társadalombiztosítási rendszerek ismeretének abszolút hiányát feltételezi, vagy valamilyen mögöttes cél érdekében elkövetett szándékos hazugság.

Az egy állami biztosítóval üzemelő társadalombiztosítás ugyanis hungaricum. És ez sem tartozik a múltunk dicső emlékei közé, mert a kommunista államosítás következtében jött létre. A II. világháború előtt hazánkban is több biztosítóból állt a társadalombiztosítás. És ahol Európában társadalombiztosítást találunk, ott mindenütt több biztosító nyújtja az ellátásokat, legyen szó a bismarcki rendszer hazájáról, Németországról, Franciaországról, a Benelux államokról, Ausztriáról, Csehországról, Szlovákiáról vagy a balti államokról. A felsorolt országok között vannak olyanok, ahol üzleti biztosítók is részt vesznek a társadalombiztosításban, ám ez elenyésző kivételnek tekinthető. Az üzleti biztosítók által nyújtott általános egészségbiztosítás az Egyesült Államokra jellemző, annak minden ismert hátrányával együtt.

Amennyiben azt szeretnénk, hogy a biztosító helyettünk, állampolgárok helyett lépjen fel vásárlóként az egészségügyi szolgáltatások piacán, akkor tisztában kell lennünk azzal, hogy ez egy államigazgatási szervezet esetében annyi eséllyel kecsegtet, mintha vízilóval indulnánk az epsoni derbin. Ezért, ha ragaszkodunk a hungaricum társadalombiztosítási modellünkhöz, akkor is szükséges a társadalombiztosítás hatósági és vásárlói funkcióinak szétválasztása. Ennek egyik lehetséges útjának tűnt az irányított betegellátási modellkísérlet.

A modellkísérlet arra a felismerésre épült, hogy a jelen finanszírozási rendszerben nincsen koordináció az egyes szereplők között, egyetlen szereplő sincs érdekeltté téve, hogy a beteg kezelésének teljes folyamatát áttekintse, és egyetlen szereplő sem érdekelt a betegségek megelőzésében. Sajnálatos módon a kísérlet hatodik évében sem tudunk objektíven állást foglalni arról, hogy a kitűzött cél szempontjából a kísérlet mennyiben volt eredményes. Az álláspontok ugyanis végletesen eltérők. A támogatók egyetlen hibát sem voltak képesek találni a modell működésében, az ellenzők szerint pedig színtiszta lopás volt az egész kísérlet. Abban a rendszerben, ahol szinte minden szereplő igencsak rugalmasan kezeli a finanszírozási szabályokat, azt állítani, hogy egyetlen visszaélés sem fordult elő, igencsak nehezen hihető. Mint ahogy az ezzel totálisan ellentétes állítás is nélkülöz minden bizonyítékot. A Medgyessy-kormány által elkészített „parazita-reform" terv is súlyosan kompromittálta, mert az üzleti szereplők érdekeltségévé tette volna az egészségügyi szolgáltatók együttműködésén alapuló modellt.

Jelenleg attól kell tartanunk, hogy a modell független értékelés híján úgy lesz megszüntetve, hogy semmivel sem leszünk tapasztaltabbak, mint a kísérlet indulásakor. És ebben az esetben valóban kidobott pénz lesz minden forint, amit a modellre költöttünk.

A biztosítás rendszerének javítása mellett hozzá kell nyúlni az ellátórendszer szerkezetéhez is. Mert szintén a szocializmusból örökölt, régóta hurcolt adósságunk, hogy kórházaink és szakrendelőink – néhány kivételtől eltekintve – költségvetési intézményi formában működnek. A költségvetési intézmények gazdálkodásának szabályait alapvetően azok az elvek szabályozzák, amelyeket az állami hivatalok működésére találtak ki. Ezek pedig a legkevésbé sem milliárdos forgalmú nagyüzemként működő kórház gazdálkodására vannak hangolva.

A költségvetési intézményként való működés erősen szűkíti a gazdálkodás mozgásterét. A számvitele nem kompatibilis a gazdaság többi szereplőjével, nem ismeri az amortizációt, így külső forrásokat akkor is szinte lehetetlen szereznie, amikor azok megtérülése garantált. Az átalakulás ösztönzésének valószínűleg az egyik leghasznosabb módja az egészségügy áfakörbe emelése lenne.

Egy évtizede folyamatos probléma a gyógyszerköltségek alakulása. A kiadásokat egyre megfizethetetlenebbnek érzi a költségvetés és a betegek is. Ennek jegyében az elmúlt évtizedet folyamatos gyógyszerárháborúk jellemezték. A bevezetett intézkedések csak részleges eredményekre vezettek. A folyamat megállításához lényegesen radikálisabban kellene hozzányúlni a támogatásba való befogadáshoz és különösen a támogatás megszüntetéséhez. És nem a költségvetés, hanem a betegek érdekében. Ha belegondolunk abba, hogy a néhány évvel ezelőtt fogyasztott támogatott gyógyszereket a mai árukon ingyen tudnánk adni mindenkinek, akkor beláthatjuk, hogy igencsak érdemes megvizsgálni, hogy az azóta a fogyasztásban bekövetkezett változások megérik-e azt az irdatlan menynyiségű pénzt, amit mindannyiunknak fizetni kell. Néhány gyógyszer esetében biztosan, de egészében biztosan nem.

Sajnálatos módon látni kell: nemcsak a matematikában, de az egészségügy átalakításában is sincs királyi út. Sok összehangolt intézkedés vihet csak közelebb minket egy elfogadhatóbb egészségügyhöz.

A szerző orvos, országgyűlési képviselő, az Orbán-kormány tb-alapokat felügyelő államtitkára volt

TARDI SÁNDOR RAJZA

Amíg Luther Márton szobrot kap

Evangélikus szeretetotthont avatnak Rákospalotán · Helyére kerül a reformátort felidéző alkotás

Ünnepelni jön össze ezen a hét végén a rákospalotai evangélikus gyülekezet: a Juhos utcai kistemplom százötven éves jubileumáról emlékeznek meg. S nem csupán az új felekezeti szeretetotthont avatják fel, de a hívek először láthatják végleges helyén az eredetileg a Luther-szobor környezetébe szánt monumentális domborművet is. A Luther Márton és a magyar evangélikusok kapcsolatát illusztráló, huszonnyolc alakos alkotás sok évtizedes hányattatás után válhat zarándokhellyé – összességében pedig egy százhetvenöt éves történet végére kerül pont.

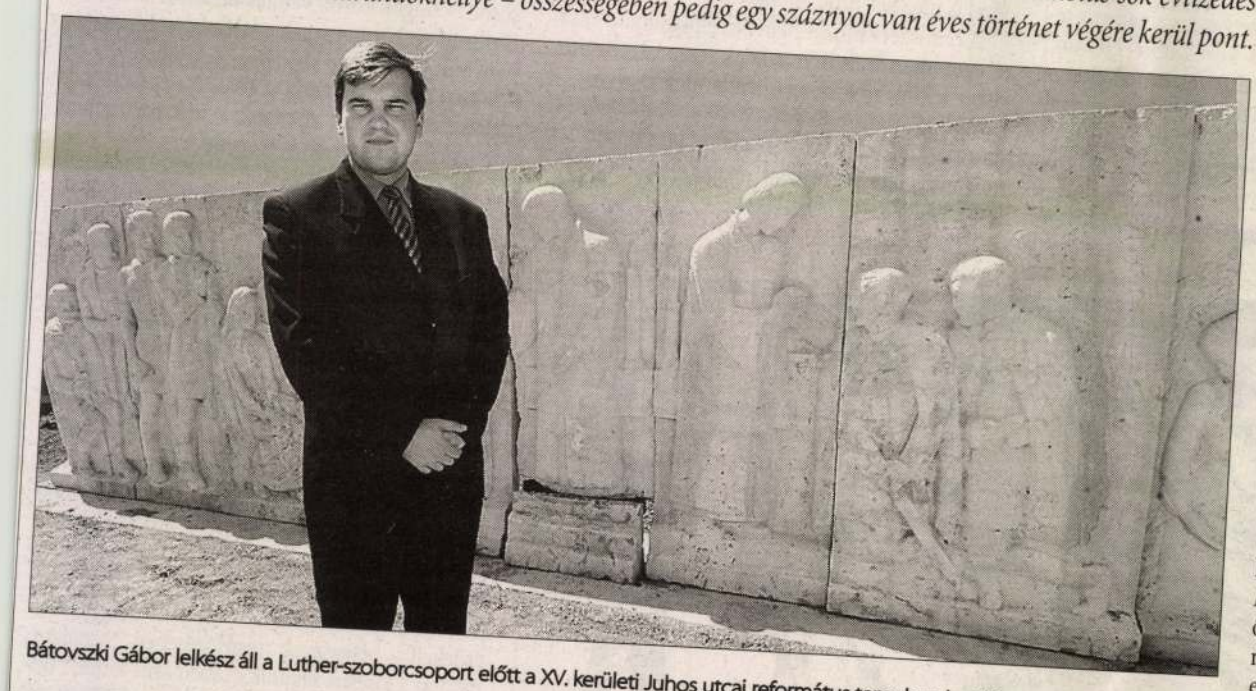

Bátovszki Gábor lelkész áll a Luther-szoborcsoport előtt a XV. kerületi Juhos utcai református templom kertjében FOTÓ: ÉBERLING ANDRÁS

Csontos János

Amilyen régi a rákospalotai evangélikus gyülekezet, olyan fiatal a lelkésze. *Bátovszki Gábor* harmincas évei elején jár, s a mezőberényi német ajkú gyülekezetből került Palotára. Az itteni evangélikusoknak manapság két templomuk is van: az előző század elején épült kupolás nagytemplom mellett található egy kistemplom is, amely 1855 óta áll a Juhos utcában. Ez az egyik legrégebbi bázisa a lutheránusoknak a fővárosban: a *Bohus Sámuel* földesúr által ide telepített szlovákság még a reformkorban, az 1820-as években magyarosodott el. A templom megépítése előtt szórványgyülekezet volt a palotai, ahol fóti, csömöri, cinkotai lelkészek, illetve a helyi tanító tartotta az istentiszteletet. A kistemplom megépülte után igen markáns lett a nemzeti beállítottság: az 1860-as években például *Kossuth Ferenc*, a száműzött kormányzó fia volt itt a felügyelő. A történelem a kistemplomot sem kímélte: a harangjából ágyút öntettek. A 2000-es népszámlálás idején a XV. kerületben 2200-an vallották magukat evangélikusnak; ebből 1500-1600-an laknak Rákospalotán. Bátovszki Gábor szerint az aktív hívők úgy négy-ötszázan vannak, ám a működésük annál hatékonyabb. Az 1994 óta létező gyülekezeti alapítvány tíz éve határozta el egy evangélikus szeretetotthon létesítését a kistemplom mellett, s szombaton fel is avatják a tizenkét szobából álló, huszonnégy embernek hajlékot nyújtó létesítményt. A hetvenmilliós beruházásba besegített az egyház is, de nagyrészt önerőből készült el. A beköltözőknek nem írnak elő felekezeti megkötöttséget: az önfenntartó otthon a lakók nyugdíjából működik majd. Az üzemeltető gyülekezet ugyanakkor a keresztény értékrend szellemében képzeli el itt az életet: a napot például mindig elcsendesedéssel kezdik.

Az ünnepség azonban attól válik országos jelentőségűvé, hogy először most lesz látható végleges helyén az a huszonnyolc alakos dombormű, amely eredetileg a Luther-szobor környezetébe került volna. Az emlékmű *Luther Márton* és a magyar evangélikusok kapcsolatát dolgozza fel. Magának a főalaknak az elkészült része sokáig a Deák téri evangélikus templom udvarán volt látható, a magyar vonatkozású dombormű számára viszont az egyház eddig nem talált megfelelő helyet. Bátovszki Gábor javaslatára ez a hely mostantól a rákospalotai szeretetotthon udvara lesz: a lelkész azt reméli, a kistemplom a hazai evangélikusok zarándokhelyévé válik.

A Luther-szoborkompozíció története százhetvenöt éves múltra tekint vissza. A nagy reformátornak a Habsburg-uralom idején nem lehetett szobrot állítani – az első konkrét kezdeményezést erre csupán a reformkorban lehetett megtenni. Egy bizonyos Töpler nevezetű pesti egyháztag 1826-ban a saját költségén kívánta elkészíttetni a szobrot *Ferenczy Istvánnal*, a kor ünnepelt művészével. Ám a konvent elhárította a felajánlást, mondván: se konventépülete, se könyvtára nincsen, ahol a szobrot el tudná helyezni. Néhány dombormű ugyan – például a Rákóczi úti Luther-házon vagy Miskolcon – elkészült, az igazi Luther-szobor gondolata azonban majdnem egy évszázadra feledésbe merült.

Az újabb felbuzdulásra a reformáció négyszáz éves évfordulója adott alkalmat. 1917-ben Luther-szoborbizottság is alakult; a világháború, majd a vörösterror azonban keresztülhúzta számításaikat. Tíz év múlva az Országos Luther-szövetség elevenítette fel a tervet. A korábbi gyűjtés eredménye azonban a gazdasági válság miatt elértéktelenedett, a szoborállítás ismét elodázódott. Az egyházi zsinat újabb tíz év múlva tűzte ismét napirendre a kérdést, hatvantagú bizottságot választva. A Deák téri szoborállítás határideje 1946 volt, mint Luther Márton halálának négyszázadik évfordulója. 1938-ban megindult a gyűjtés, s kiírták a pályázatot is. A remélt negyvenezer pengő helyett százezer pengő jött össze; a pályázatra pedig ötvennyolc szobrász hetvennégy pályaműve érkezett be. (Köztük egy bizonyos *Tóth Imréé*, aki később *Amerigo Tot* néven vált világhíressé.) A zsűri azonban elégedetlen volt a termésssel: nem adott ki díjat, inkább újabb szűk körű pályázatot írt ki. 1939-ben a meghívott négy művész közül *Lux Elek*, az Iparművészeti Főiskola szobrásztanára lett a befutó. Lux szepesváraljai kékfestő családból származott, Münchenben és Brüsszelben tanult, s művei nem csupán a Nemzeti Galériában és a szegedi panteonban (meg a szolnoki bábaképzőben) találtak otthonra, de például a velencei Giovanelli Múzeumban is. Az öt méter magas, haraszti kőből faragott Luther-szobor azonban nem készült el teljesen, mert Lux Elek 1941 februárjában hirtelen elhunyt. Unokahúga, *Gregersen Hugóné Lux Alice* fejezte be a munkát, s őrá várt a bizottság által ugyancsak megrendelt reliefek elkészítése is. A magyar evangélikus egyháztörténet olyan alakjai láthatók ezeken, mint *Dévai Bíró Mátyás, Thököly Imre, Berzsenyi Dániel* és *Kossuth Lajos*.

A szobor felállításának előre hozott határideje ekkor már 1944. április 18., a wormsi birodalmi gyűlés emléknapja lett volna. Ezt a légitámadások meghiúsították. A háború után a Luther-szobor félig kész felső része a Százados utcai művésztelepre került, a reliefeket elnyelte a raktár. A Deák téri egyházközség 1957-ben szállíttatta át a Deák térre a kompozíció megmaradt részeit: a torzó az udvaron volt megtekinthető. A szobor felállítására tett újabb javaslat 1982-re datálható, és az országos presbitériumtól származik. Az újabb határidő 1984, Luther Márton születésének fél évezredes jubileuma volt. A szobor befejezésére *Buza Barna* szobrászművészt kérték fel, s a zuglói gyülekezet közadakozása jóvoltából *Kotsis Iván* építészmérnök tervei szerint a Teológiai Akadémia kertjében meg is történt az avatás. Itt azonban a reliefeknek nem volt elég hely – így kerülhetett a monumentális dombormű Rákospalotára. Bátovszki Gábor lelkész meg kívánja adni a módját az avatásnak: a hivatalos átadásra tervei szerint ősszel, a reformáció világnapján kerül sor. Luther Márton és az ő magyarjai ily módon ugyan továbbra sem lesznek együtt láthatók, ám a százhetvenöt éves történet végére pont kerülhet…

A csehek nem kegyelmeznek meg a kommunizmusnak

Magyarországon bizonyára sokan fogadnák értetlenkedéssel, sőt felháborodással, ha egy napon arról születne döntés, hogy a szervezett bűnözés elleni, a kábítószer elleni, a gazdaságvédelmi és a többi főosztály mellett a rendőrségen belül külön részleget hoznának létre a kommunizmus által elkövetett bűntettek felderítésére. Csehországban más a helyzet.

Kaszás Péter

Prágai és brünni székhellyel a kommunizmus bűneit kivizsgáló és dokumentáló hivatal (ÚDV) 1995. január elsején a cseh belügyminisztérium szerveként jött létre, 2002 januárjától pedig rendőri szervként működik. Az ÚDV létrehozásáról és tevékenységének támogatásáról a Cseh Köztársaság 198/1993. számú törvénye rendelkezik, amely egyebek mellett kimondja: az 1948 és 1989 közötti időszakban történt visszaélésekért és jogsértésekért a Csehszlovák Kommunista Párt vezetői és tagjai tartoznak felelősséggel, s a Cseh Köztársaság számára a kommunista rezsim „bűnös, illegitim és elfogadhatatlan".

„Hivatalunk a bűnügyi rendőrség része, s közvetlenül az országos rendőrfőkapitány alá tartozik" – tudtuk meg *Ján Srbtől*, az ÚDV sajtószóvivőjétől, aki elmondta: irodáikban jelenleg összesen 47 rendőr és 47 civil munkatárs van alkalmazásban, s hatáskörük olyan bűntettek felderítésére és kivizsgálására terjed ki, amelyeket 1948. február 25. és 1989. december 29. között követtek el, de politikai okokból nem kerültek bíróság elé, illetve amelyekben nem születtek jogerős ítéletek. Csehszlovákiában az 1948-as kommunista hatalomátvételtől az 1989-es „bársonyos forradalomig" politikai okokból több mint kétszázezer embert zártak börtönbe, s közülük mintegy kétszázat kivégeztek. Emellett több ezerre tehető azoknak a száma, akik a vizsgálati fogságban vagy a büntetés végrehajtása során haltak meg. „Az ÚDV a mai napig 187 személy ügyében folytatott nyomozást és 88 esetben tett javaslatot vádemelésre" – közölte Srb.

A hivatal dokumentációs tevékenysége publikációk megjelentetésére és terjesztésére, kiállítások rendezésére terjed ki – továbbá nélkülözhetetlen információkkal szolgál magánszemélyek nemzetbiztonsági átvilágítása során. 2000-ben az ÚDV sürgetésére oldották fel a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága irattárának titkosságát is. A sajtószóvivő elmondta: a szervezet feladatához tartozik, hogy vizsgálja és dokumentálja mindazt, ami 1945. január elseje és 1989. december 29. között történt, valamint, hogy az összegyűjtött és feldolgozott anyagokat, információkat – előadások, kiadványok, kiállítások formájában vagy a média segítségével – a nyilvánosság elé tárja.

Az ÚDV munkatársai rendszeresen tartanak előadásokat a prágai Károly Egyetem bölcsészettudományi, a pardubicei egyetem humántudományi, valamint a Hradec Karlove-i és Ústí nad Labem-i egyetem pedagógiai karán, egyes középiskolákban és gimnáziumokban, illetve különböző konferenciákon és szimpóziumokon. „Intézményünk tízéves tevékenysége leginkább publikációinkban, előadásainkban és kiállításainkban tükröződik, illetve a vádemelésekben, valamint abban a segítségnyújtásban, amellyel bizonyos személyek rehabilitációjához és kárpótlásához járultunk hozzá" – jegyezte meg végül Ján Srb sajtószóvivő. ■

MEGVÉDI BENEST PRÁGA. Kizárólag a csehekre tartozik, hogy tisztelik-e *Eduard Benest*, az egykori Csehszlovákia második elnökét vagy sem – reagált csütörtökön *Jirí Paroubek* cseh miniszterelnök magyar kollégája, *Gyurcsány Ferenc* azon nyilatkozatára, amelyben bírálta egy Benes-szobor leleplezését Prágában. „Úgy vélem, hogy a magyarok egy kis lelkiismeret-vizsgálatot tarthatnának, megnézhetnék az okot és a következményt, megnézhetnék azt, hogy milyen módon vettek részt Csehszlovákia szétverésében a müncheni egyezmény aláírása után" – nyilatkozta Paroubek a cseh hírügynökségnek. A cseh miniszterelnök megjegyezte: őt nem zavarja, hogy Magyarországon szobrot állítottak *Horthy Miklósnak*, aki kormányzóként a II. világháború idején *Adolf Hitler* szövetségese volt. „Kizárólag a csehek dolga, hogy tisztelni fogják-e második elnöküket vagy sem" – hangsúlyozta Paroubek, aki nemrégiben vette át a kormány irányítását. Gyurcsány Ferenc a Kossuth rádiónak nyilatkozva bírálta a szoboravatást. Hangsúlyozta, hogy Magyarország nem a viták, hanem a tárgyalások és az együttműködés híve. A szobor leleplezését már vasárnap élesen bírálta *Edmund Stoiber* bajor kormányfő is.

Mit tudunk a székely himnusz szerzőjéről?

Kő András

Hagyomány, hogy a csíksomlyói búcsún, fent a Hargitán, a szentmise után eléneklik az emberek a székely himnuszt. A tudósításokból kiderült, hogy az idén minden eddigit felülmúló tömeg fejezte ki óhaját a hit, az anyanyelv és az önrendelkezés mellett. Félmillió zarándok ajkán hangzott fel az ismert dallam és szöveg. De vajon mit tudunk a székely himnusz szerzőjéről?

Írója, *Csanády György* száztíz éve, 1895-ben született Székelyudvarhelyen. Ifjúként vett részt az első világháborúban. Ez a kemény, katonás idő egész lényét átformálta: markánssá tette az arcát, egyenessé a tartását, de akik ismerték, állítják: szemeiből melegség áradt. 1926-ban az Új Élet, 1927-ben a Híd című lap szerkesztője volt. 1928-tól a Magyar Rádió munkatársa, később rendezője. Több hangjátékot írt (például *Csokonairól* és *Katona Józsefről*), amelyet egyéb műsoraival együtt sugárzott is a rádió. 1940-ben Krisztusról írott drámáját a Nemzeti Színház mutatta be.

Székelyföldön született, Erdély szerelmese volt, és műsoraiban ennek hangot is adott. Egyik tanulmányából – amelyet Erdély címmel a Párizsi Magyar Akadémia könyvtára jelentetett meg 1927-ben – idézzük szép gondolatait: „Erdély egy örökké külön világ volt ebben a világban, egy forduló volt a két vízfolyam, Kelet és Nyugat összeágazásában, zivatarok és nehéz telek kivájta kis öböl, amelyben fennakadva rengett, kerengett, beléhullt falevél, pozdorja, könnyeső, vérhab, mosolyszivárvány. Öböl, amelyet a havasok megközelíthetetlen és áthághatatlan falakkal zárták körül… Idegen nációval nem elegyedett, mely minden kenyerét, minden kultúráját és minden fényűzését abból a földből vette, amelyen élt… S a népe mégis a kultúrában soha el nem maradt, mégis ennek a népnek evolúciója tiszta és tökéletes volt, mégis kitermelt magából annyi zsenit, amennyit elhelyezni sem tudott a világ piacán…"

Csanádi György 1952 májusában hunyt el.

A székely himnusz a Trianont követő fájdalmas időkben, 1921-ben született. Pontos szövegét – népszerűsége dacára – kevesen ismerik. Még kevesebben ismerik magát a költőt, Csanády Györgyöt, akire 110. születési évfordulóján és az idei csíksomlyói búcsú felejthetetlen órái után hálás szívvel emlékezünk.

A zeneszerző, *Mihalik Kálmán* orvostanhallgató volt. Az erdélyi magyarság himnuszát először a Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületének énekkara adta elő 1922-ben. Magát a csíksomlyói búcsút az 1567-es esztendő óta tartják meg, minden pünkösd szombatján. *Domokos Pál Péter*, az erdélyi föld egyik apostola, író és tanárember, a csíksomlyói parasztcsalád fia, aki gyermekként maga is közreműködött a búcsúkon, harangozott és énekelt vagy csengetett a toronyban, egyszóval a valóságában látta az eseményt, ezt jegyezte le emlékirataiban: „el-elgondolkozom azon, hogy különös okának kell lenni, hogy 1567 óta minden esztendőben egy célból itt, Csíksomlyón összegyűlnek az emberek".

Volt idő, amikor tiltották a székely himnuszt. Most azonban már szabad énekelni. De néhány évvel ezelőtt a Petőfi-szobornál még nem énekelhettük. Persze Erdély magyarjainak sorsáról sem jelenhetett meg *Illyés Gyula* írása. 1986-ban, amikor Domokos Pál Péter betegsége miatt már nem lehetett jelen egykori tanítóképzős diákjainak találkozóján Kolozsvárott, ezt a levelet küldte nekik: „Csak lélekben lehetek ott, de kezetekben tartjátok a betűimet, s veletek vagyok mégis. Annyit üzennék, hogy régi kor árnya felett nem búslakodom, messze jövendővel komolyan összevetem a jelenkort, hatok, alkotok, gyarapítok, és jósolok: a haza fényre derül!"

Idézzük most fel a székely himnusz első versszakát:

„Ki tudja merre, merre visz a végzet,
Göröngyös úton, sötét éjjelen
Vezesd még egyszer győzelemre néped
Csaba királyfi csillagösvényén.
Maroknyi székely porlik, mint a szikla
Népek harcának zajló tengerén,
Fejünk az ár, jaj, százszor elborítja,
Ne hagyd elveszni Erdélyt, Istenünk!"

Kölcsey Himnuszának első szakaszában is ott ez a könyörgés és ott a fájdalom. A harangok szava, amely *Erkel Ferencet* is segítette a zene megkomponálásában.

CSATHÓ KÁLMÁN

összegyűjtött műveinek díszkiadása

12 kötet Famentes, hófehér papíron, könnyen olvasható, modern, művészi betűkkel nyomva, díszesen aranyozott félbőrkötésben. Ára **120** pengő.

A díszkiadás 3700 oldalon Csathó Kálmán következő munkáit tartalmazza:

1–3. Leányok, anyák, nagyanyák.
I. Leányok. II. Asszony a bakon. III. Mindhalálig.
4. Földiekkel játszó égi tünemény.
5. Varjú a toronyórán.
6. Most kél a nap.
7. Mikor az öregek fiatalok voltak. — Blanche avagy a szegény rokon.
8. Pókháló. — Ibolyka.
9. Te csak pipálj, Ladányi. *(Regény)* — A kék táska.
10. Juliska néni. — Miért nem ment hozzá nagymama a nagyapához.
11. Az új rokon. — Házasságok az égben köttetnek.
12. Te csak pipálj, Ladányi. *(Vígjáték)* — Lilla.

Megrendelési feltételek és rendelési szelvény a boríték 4. oldalán.

UJ IDŐK SZERKESZTI HERCZEG FERENC

XXXV. évfolyam, 9. szám
Budapest, 1929 február 24

Leányfej. Lux Elek szobormüve

Kiadóhivatal: Budapest, VI., Andrássy-út 16.

Ára 50 fillér

Bálint Lajos: Lux Elek M.M. 1927. 28. Lux Elek.

Kippi kékfestő mesterdő, szepesváraljai zipser patricius-familia
Bártfa-Hötzel-féle áthamilag segélyezett oltárépítő szakiskola
Iparmův. ist. Mátrai Lajos tanítvány 1905-ig. A bégett a dádi-
hazat építi - oltárt épít.
München. - Kepn. Ak. - Balthazar Schmidt tanítvány (Cikónkuszel)
brüsseli akadémia. Díjakat nyer - itthonál öntöndíj.
Paul Dubois, Victor Rousseau és Charles van der Stappen prof.
V. ér, több díj, külön mintérem.
3 ér Brüssel, utána London, Paris, Berlin, München, Wien.
1911 itthon. - 1912 első kiállítás. Katona. Tőrénárak folyvnát
mintak. Sajtóhadiszállásra jut. Portrek (Kram tab. Wulf
Olaf Fragesszag./
1919 - Ernst. mn. - Szép-Mův. Mn. vezérel.
Iparmův. hívják profnak.
„Anyaság" - hohazi kiállítás.
Szépmův. - 3 portre. - Hága, Amsterdam, 3 Vallace, Helsingfors,
London, Brussel, Bern, Monza kiállítás
Londonban a The Grafic Mozi nabrant.

MDK

Lux Elek

tésülködő nőjét, tátyoltáncosát és
Matyó Madonnáját Herendem porcelán-
ra égetik. (más adat nincs.)

Gál Zoltán: Színek, illatok, fények — He-
rendem.

Ország-Világ, Bp. 1958. november 26. 8.l.

Lux Elek

v aktszobrai herendi porcelánból

„Fátyoltánc" c. műve, „Fésülködő nő."

dr. Sikota Győző: Herendi porcelán 72.
Műszaki Kiad. 1970.

Lux Elek szobrász

-i: Két kiállitás. N.Szal. Pesti Napló, 1936. okt. 17. 11 l.

Lux Elek
Vánus, körtefa

Tavaszi Tárlat. Műcsarnok. 1932. április, 6 l.

város köré csoportosítjuk, ami nemcsak tár
megkönnyíti a felvételezést. Az egymásutá
A kötetek megjelenését mégsem köthetjük s
a lista végén látjuk, ennek oka az, hogy korá
Budapest művészeti emlékeiről, de azt sem j
nak fog megjelenni.

Az egyes köteteken párhuzamosan dolg
szolgálja az óhajtott célt, hogy Magyarország
hamarabb a műemlékvédelem és a kutatók

Lux Elek
Benkhard Ágostné

Tavaszi Tárlat. Műcsarnok, 1932. április,
9 l.

174. kép. *Magyar szobrász 1510 körül: Feszület-torzó.*

Lux Elek tanár

A díszítő szobrászati szakosztály munkáiból.

Az O.N.K. Iparmüészeti Iskola évkönyve 1930-34; 30.l.

Lux Elek

A díszítő szobrászati szakosztály kisplasztikai ágazatának vezető r. tanára.

Az O.M.Kir. Iparrajzi Iskola évkönyve 1930–34; 43. l.

Lux Elek

a Lenendi porcelángyár
akt figurájnak mintázójaként
emlékve

Művészettörténeti Értesítő
51. old. 1973/1

Lux Elek
Wein Klári, márvány

Tavaszi Tárlat. Műcsarnok, 1932. április, 11 l.

jól ismerik, a szakirodalom s
les rétegek látogatják a fővá
ták különösen nyáron. Az izlés
mint a tudományos kutatást. A
nása, az itt felvetett problé
a művészet, különösen a magya
ha azt állitjuk, hogy itt, a p
tett meg az addig nem ismert
szet története. Itt fedeztük
történetébe és európai távlat
táblaképfestőt, Kolozsvári Tam
mesterét, a XV. és XVI. szazad
kortársát, a széles lendületű
évszázad hazai fejlődését jel
a báti, az aranyosmaróti, jánc
három csegöldi mestert, stb. A
rajzolódtak ki a régi magyar f
vonalai, a középkortól a renes

Lux Elek

Táncosnő, bronz

Ernst-Museum CXXXI. /jubiláris/ kiállításon.
1932. május, - 15 1.

164. kép. *Kassai Jakab: Szent nő mellszobra.*

Női szent

Lux Elek
Térdeplő, terrakotta

Tavaszi Tárlat. Műcsarnok, 1932. április, 5

OVÁLIS KRISTÁLY,
faragatlan.
7×5 cm.
IX. század?

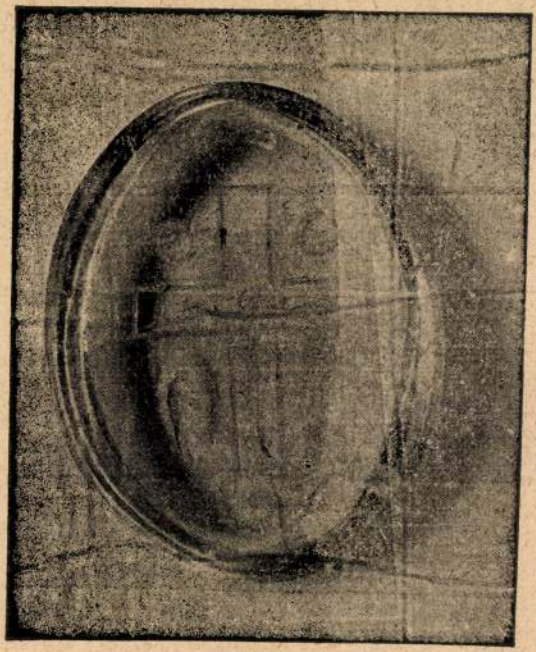

230. kép. *Ovális ~~faragvány~~, IX. század.*

MDK

Lux Elek rajzai

Fésülködés. Repr. 134.
Táncosnő. " 135.

A magyar ált. kiállítás albuma. Ömeáll: Lyka - Majovszky - Petrovics. Mp. 1926. 134-135, 161-162.

Lux Elek

Alkotása szerepel a művészeti sorsjáték anyagának kiáll.-én.

N.U.932.II.11.

Lux Elek

Szerepelt a Műcsarnok Tavaszi tárlatán.

Szórai Újság 1927. IV. 3.

Lux Elek

szobrászmüvész

Uj Magyar Otthon Kiállitás, 1940. katalogusa

36 lap

M.D.K.

Lux Elek szobrász

Müveét a YMüvészeti és Muzeumki Direktórium megvásárolta

Sulydobó

Gerelyes Ede: A magyar muzeumügy a két forradalom időszakában 1918-1919, Bpl. 1967. 361.l.

Lux Elek

Meghívták a Blaha-séremlék zártkörű pályázatára.

Magyarság 1926. X. 16.

Lux Elek

A Benczur Társaság tagja megalakulásától.
1923-ban a Nemzeti Szalonban volt első kiállitásuk.

Rabinovszky Máriusz: Két korszak határán. Bp 1965.
310.1

Lux

Alkotásával szerepelt a velencei nemzetközi kiáll.-on.

P.H.930.IX.28.

Lux

Alkotása szerepel a magyar művészeti sorsjáték anyagának kiáll.-án a Nemzeti Szalónban.

Est, 932.IV.10.

Lux Elek

Női képmás, szobor, repr.

Képzőművészeti élet 1926-ban. Pesti Hirlap 1927 évi nagy naptára. 144 l.

Lux Elek, szobrászművész (1884-1941).

Luther Márton születésének ötszázadik évfordulója alkalmából felállították szobrát a Sopron Evangélikus Teológiai Akadémia kertjében. A szobrot – Lux Elek 1939-es nyertes pályaterve alapján – Buna Barna szobrászművész készítette. (repr.)

Magyar Hírlap, 1983. nov. 12., 3-old.

Lux Elek
kabán

Rékt vek a Műcsarnok harmadik
nemzeti képrőművészeti kiállításán.

Nemzeti Ujság 1935. III. 24.

Lux Elek.

Az Ernst-muzeumban holnap nyílik meg kiállítása Csák István és Mörffy Ödön művészekkel együtt.

Magyarság, 1928. jan. 22.

Lux Elek

Szobormüvei a Művészeti Sorsjáték kiáll.-án a Nemzeti Szalonban.

M.932.IV.10.

Lux

Szobormüve, a velencei nemzetközi képzőm. kiállitáson.

N.U.930.IX.28.

Lux Elek.

szobrászművész,

Az Ernst Muzeum ~~ban~~ hármas csaportkiállításán művei szerepelnek.

Nemzeti Ujság, 1928. jan. 24.

Lux

Fafaragású Vénusza és női portréja, a Műcsarnok tav. tárlatán.

8.0.932.IV.24.

Lux

Fafaragású Vénusza és női portréja, a Mácsarnok tav. térlatén.

8.0.932.IV.24.

Lux.

Az Ernst Museum a Csák-Maffey-Lux-kiállítást febr. 12.-ig meghosszabbította.

Magyarság, 1928. febr. 7.

Lux Elek

Részt vesz a Műcsarnok harmadik nemzeti képzőművészeti kiállitásán.

8 ó.ujság 1935.III.24.

Lux Elek.
szobrászművész

Az Ernst-muzeumban Csák István, Márffy Ödön festőművészekkel egyetemben megnyi-lik ~~csoportos~~ gyűjteményes kiállítása.

Esti Kurir, 1928. jan. 22.

Lux Elek.

Az Ernst-muzeum a ma megnyíló kiállításán Csák István és ~~Lx~~ Márffy Ödönnel közösen szerepel.

Ujság. 1928. jan. 22.

LUX ELEK
Szobrász

Budapest
Széchenyi István Kereskedelmi
Szakközépiskola.
TKM 414

MDK

Lux Elek

Madonna, herendi porcelán

M. egyházművészeti kiáll. N.Szal. 1941. II.

Lux Elek.

Az Ady Endre síremlékpályázatának szükebbkörű pályázatára kapott meghívást.

Pesti Napló, 1928. jún. 14.

Lux lélek.
szobrászművész.

Kiállítása jan. 22-én nyílik meg az Ernst-Múzeumban

Nemzeti Újság, 1929. jan. 20.

M.D.K.

Lux Elek
nobrain

Wathay nobra Székesfehérvárott
van elhelyezve.

Kovács Gyula: Magyar nobrászat 1920-1945
Művészet, 1966. szeptember - 31 lap.

Lux Elek.

Az Ady-nyemlékpályázat bírálóbizottsága szükebbkörű pályázatra hívta meg.

Pesti Hirlap, 1928. febr. 12.

Lux Elek.

Az Ernst-muzeumban Csók István-Márffy Ödönnel egyidőben állítja ki szobrait.

Pesti Napló, 1928. jan. 22.

Lux Elek

Szobrokkal szerepel az Iparművészek Társ. kiállításán a Műcsarnok Andrássy úti kiállító helyiségében.

M. 1924. X. 16. (Magyarság)

Lux Elek.

Szükebb pályázatra hívta meg az Ady-szeremlékpályázat zsürije.

Magyarság, 1927. febr. 15.

Lux Elek.

A fővárosi tanács Ady Endre szó-
emlék-~~p~~ terpályázatán részt vett
alkotásával.

Magyarság, 1927. dec. 8.

Lux Elek.

Ady-síremlékpályázaton részt vesz pályaművével, mely leszegzett fejű költőt ábrázol. (emlétve.)
A művészt szűkebbkörű pályázatra kapott meghívást.

Magyarság, 1928. febr. 14.

Lux

Az Ady-szívemlékpályázat
szörje szűkebb pályázatra
hívta meg.

a Reggel, 1928. febr. 13

Lux Elek.

Az Ady-síremlékpályázaton részt vesz pályaművével. Szűkebbkörű pályázatra kapott meghívást.

Az Est, 1928. febr. 14.

Lux Elek.

szobrászművész

Az Ernst-Múzeumban három csoportkiállításon művei szerepelnek.

Magyarság, 1928. jan. 24.

Lux Elek.

Az Ernst-muzeum mester-kiállításainak második sorozatában Csák István és Márffy Ödönnel szerepel.
Táncosnői, Vénus-aktjai, fürdőző női, puttói, portrait-szobrai „Anyaság" c. szobra, Blaha Lujza üremlékének terve szerepel. (aulítva.)

Pesti Hirlap, 1928. jan. 22.

Lux Elek

szobrász

Téli Tárlat - a Műcsarnokban - szoborral szerepel.
Némethy Károly arcképmása.

Pesti Hirlap 1931.XII.19.

Lux

szobrász

Téli Tárlat a Mücsarnokban - szobor portréval szerepel.

Magyarság 1931.XII.20.

Lux Elek

Szerepelt a dűcsarnok Tavaszi fárlatán.

N. M. 1931. IV. 26.

Lux

szobrász

Műcsarnok Téli Tárlata - szobrával szerepel. Portré.

8 órai Ujság 1931.XII.20.

Lux Elek

Terakotta-, és bronzszobrai, a Műcsarnok tav. tárlatán.

M.H.932.IV.24.

Lux Elek

Terakotta-, és bronzszobrai, a Műcsarnok tav. tárlatán.

M.H.932.IV.24.

Lux Elek

Szerepelt a Műcsarnok tav. tárlatán.

E.K.932.IV.24.

Lux Blek

Lux lelke.

Az Ady-emlékpályázaton részt vett pályaművével. Szíkelelkű pályázatra kapott megbízást.

Nemzeti Ujság, 1922. febr. 14.

Lux Elek.

Részt vesz az Ady Endre-
síremlék pályázaton.

Nemzeti Újság, 1928. febr. 9.

Lux Elek.

Az Ady-síremlékpályázat bírálobizottsága szükebbkörű pályázatra hívta meg.

Nemzeti Ujság, 1928. febr. 12.

Lux Elek

Az Ady-emlékpályázat zsűrijének megnyerte tetszését pályanűve, 700-pengővel díjazták és szűkebbkörű pályázatra kapott meghívást hat művészel együtt.

Pesti Napló, 1928. febr. 12.

MDK

Lux Elek

Öreg férfi feje, br.

Szépm. Muz. Uj magyar képtárnak kat. 1928.

MDK

Lux Elek

Táncosnő, körtefa

Akt-kiáll. 1925. dec. Műcs.

Lux Elek

Kiállít a Bruczúr Társaság Kéresfehérváron rendezett első vidéki kiállításán.

M. 1926. II. 5. (Magyarság)

Lux lelek.

A főváros Ady-szeremlékpályázat
szűrije szükebbkörű pályázatra
hívta meg.

Nemzeti Ujság, 1928. jún. 14.

MDK

Lux Elek

Fésülködés, márv.

Akt-kiáll. 1925. dec. Mücs.

Lux Elek.
szobrász

Az Ernst-Museumban jan. 22-én
nyílik meg kiállítása.

Magyarság, 1928. jan. 20.

Lux Klek.

zobrázn.

A főváros Ady Endre síremlék szükebb pályázatára hívták meg.

Magyarság, 1928. jún. 14.

Lux
szobrász

Debrecen városa a debreceni Déry muzeum számára megvásárolta jelentős alkotásainak gipszpéldányait és kis bronzát.

Budapesti Hirlap
1930.II.23.

Lux Elek

Szobormüve, a Képzőm.Társ. tav. tárlatán.

P.H.932.IV.24.

Lux Plex

Lux Elek

szobrász

Képzőművészeti Társulat kiállitása - Mücsarnokban - szobrával szerepel.

Nemzeti Ujság 1931.XII.22

Lux Elek

Szobormüve, az Ernst-Múzeum jub. kiállitásán.

N.U.932.V.31.

Lux Ilex

Lux Elek

Szobormüve, a Céhbeliek kiáll.-án a Nemzeti Szalonban.

B.H.932.III.20.

Пик Клэй

Спокойно, я Сайфелек Кид. -Ун я Номоеп
-мальчик.

В.Н. 032.111.20.

Lux

Szobormüve, a "Céhbeliek" kiáll.-án a Nemzeti Szalonban.

P.N.932.III.20.

ГПИ

Lux Elek

Szobormûve, a "Céhbeliek" kiáll.-én.

P.H.932.III.20.

Для заметок

Lux Elek

Szerepelt a művészcsoportok ünnepségi kiállításán.

Est 1931. II. 22.

Lux Elek

Szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki kiállításán.

B. H. 1931. II. 22.

Lux Elek

Szerepelt a Műcsarnok Tavaszi tárlatán.

PH. 1931. IV. 25.

Lux Elek

Szerepelt a Műcsarnok Tavaszi tárlatán.

M. H. 1931. IV. 26.

Lux Elek

Szerepelt a Műcsarnak Tavaszi tárlatán.

8 ó ú. 1931. IV. 26.

Lux Elek

szerepelt a Műcsarnok Tavaszi tárlatán.

BH. 1931. IV. 26.

Lux Elek

szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki kiállításán.

EK 1931. II. 24.

Lux

Résztvett a Szinyei-Társaság kiállitásán. A kiállitást az Ernst-Múzeumban rend.

1

P.N.931.V.24.

Lux

Alkotása, a Műcsarnok tav. tárlatán.

M.932.IV.24.

Lux

Alkotása, a Mücsarnok tav. tárlatám.

M.932.IV.24.

Lux Elek szobrász

Műcsarnokban a nagy magyar kiállításon neve szerepelt.

EK. 932. II. 21.

Lux Elek

Szobormüve, a szfőv. mügyüjteményének kiáll.-án a Mücsarnokban.

N.U.932.VI.17.

Lux Elek

Szobormúve, a szőv. múgyüjteményének kiáll.-án a Múcsarnokban.

N.U.932.VI.17.

Lux Elek

Alkotása a Céhbeliek kiáll.-án a Nemzeti Szalonban.

Est, 932.III.20.

Lux Ifek

Lux Alice

szobrász

Képzőművészeti Társulat jubileumi kiállitása - a Műcsarnokban - szoborral szerepel.

8 órai Ujság
1930.XII.21.

Lux Elek

Alkotása a Munkácsy-Céh kiáll.-én az Ernst Múzeumban.

M.O.932.IV.3.

Lux Elek

Alkotása a Munkácsy-Cén kiáll.-án az Ernst
Múzeumban.

M.O.032.IV.3.

Lux Elek, kobrázsm.

is szerepel műveivel.

Kárkilenc magy. képzőműv. vesz. részt a veneziai kiállításán.

N. U. 932. III. 27.

Lux Alice

- szobrász

Képzőművészeti Társulat jubileumi kiállításán - a Műcsarnokban - szoborral szerepel. Kisplasztika

Magyarság
1930.XII.21.

Lux Elek szobrász

Alkotása, a Munkácsy-Céh kiállitásán.

M.932.IV.3.

Lux Elek szobrai

Alkotás. a Munkácsy-Díj kitüntetés.

M.032.IV.3.

Lux Elek

Szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki kiállításán.

M.H. 1931. II. 22.

Lux Elek

Szepesváraljón született 1883-ban, Budapesten halt meg 1941-ben; az Iparművészeti iskolában Mátrai Lajosnál a müncheni Akadémiáu B. Schmittnél a brüsszeliën is tanult.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 40l

Lux Elek

A brüsszeli akadémián Charles van der Stappen, Victor Rousseau és Paul Dubois voltak mesterei. 1912 tért vissza Budapestre; elsősorban kisplasztikával foglalkozott.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 40 l.

Lux Elek

Táncmozdulatu nőszobrai, porcelán-szobor mintái, siremlékei a legismertebbek. Fontosabb vidéki közterületi szobrai: Anyaság (Szolnok) 1926; Szent Imre (Székesfehérvár 1935) Vattay Ferenc várkapitány a.o.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 40 l.

Lux Elek

" Hősi emlékmű", XX ker. (Pesterzsébet)
Hősök tere, 1939-ben állították fel;
bronz, építmény mészkő; 2.10 m magas,
talapzata 4,30; a domborműves fal
16 m széles és 2,30 magas.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 40 l.

Lux Elek

Szinyei Társaság III. kiállításán az Ernst Múzeumban több munkájával szerepelt, pl. fafaragású Madonnája.

MH. 931.T.11.

LUX

Szinyei Társaság Ernst Múzeumban rendezett kiállításán szobrával szerepelt.

MO.931.T.M.

Lux Elek

Szinyei Társaság jubiláris kiállításán az Ernst Múzeumban szobraival szerepelt.

Új Nemzedék 931. T. 11.

Lux Elek

a Zsolnay-gyár terveket vásárol tőle

Pataky Dénesné: A Zsolnay kerámia. Bp. 1955.

15.o

M.D.K.

Lux Elek,szobrász

A Zsolnay gyár a két világháború között porcelán szobor terveket vásárolt tőle. 272.o.

Komváry Ferenc: Sinkó András művészetéről 269.o.

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve. 1966. része. 1967 Somogymegyei Nyomdaipari Váll. Kaposvár

Lux Elek
szobrász

M. Dk

A Zsolnay kerámiai hiálhtóron
kisplasztikai műve is szerepel.

Nékám Lajosné Művészi Zsolnay kerámiak hiálhtósa...
Művészet, 1968. október - 40 lap.

Lux Elek

oktatta fagaragásra Pándi Kiss Jánost az Ipanművészeti Főisk. esti tagozatán

P. K. J. Tárlata
Pestmegyei Hírlap 1966. júl. 17. vasárnap, 8. a

Lux Elek

tanítványa, Csucs Ferenc volt.

Gádor E.: Budapest zsoltai, Budapest, 1955. 26 l.

M.D.K.

Lux Elek, szobrász

műve a pécsi Hunyadi ut klassicizáló é barokk lovrácskái hört hiatakult his téren, álló „Aranyos-kút".

Huba László: Budapest - Pécs - Mecsek

Bp. ~~12~~ /é.n./, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 10.köt./

70. old.

Lux Elek

A 30-as években a herendi porcelángyár részére figurákat tervezett

Andrássy Antal: Művészház a gyárban

Építők Lapja 1968 X. 21.

Lux Elek

Szerepelt a Munkácsy-Céh kiállitásán az Ernst Múzeumban.

Pesti Napló, 932.IV.3.

Лик Ецех

Застерелт в Мункеду-Сён Мйлйтёна ве Ёлмет
М'хаумбан.

Реата Мврід. 632.IV.3.

Lux Elek

Iparművészeti Iskola jubiláris kiállításán tanítványai kisplasztikával szerepeltek.

Újság 930. XI. 15.

Lux Elek

szobrán, az 1930-as években a herendi porcelán-gyár vezére elad modelleket.

P. Brestyánszky Ilona: A kerámia és a porcelán története
212.o. Bp. 1966.

Lux Elek szobr.

a N. Szal. szeronzáró kiállitásán szereplő kiemelkedő műcészek egyike.

Dékány András
M. 932. VI. 19.

Lux Elek

Szinnyei-Merse Pál Társaság III. kiállításán az Ernst Múzeumban "A lantos" c. férfi aktjával, Madonna-faszobrával és 4 kitűnő szoborképmását látjuk tőle, különösen jó Gerő Ödön feje.

PH. 931. T. 11.

Lux Elek

szobrász

A Szinye-Társaság által rendezett tavaszi szalon kiállitás zsürijében vesz részt

Ujság
1930.V.11.

Lux Elek.

Műve szerepelni fog Bécsben, a muzetkoži kiállítás keretében. A kiállítás ápr. 9.-én nyílik meg.

Magyarság, 1927. márc. 31.

Lux Elek

Szinyei Társaság III. kiállításán az Ernst Múzeumban szobrával szerepelt.

PN. 931. T. 11.

LUX.

Szinyei Merse Pál Társaság III. kiállításán az Ernst Múzeumban szobrával szerepelt; különösen egy madonnája kelt feltűnést.

M.931.T.11.

Lux Elek.

Műve szerepelni fog az ápr. 2.-án megnyíló varsói magyar kiállításon.

Magyarság, 1927. márc. 19.

Lux Elek.

Utsa rezepelni jöcz az ápr. 2.-án
megjelő vasai magyar hi-
ratásan.

Budapest, 1927. máj. 19.

Lux Elek

Szinyei Társaság jubiláris tárlatán az Ernst Múzeumban női fejével és két tanulmányával szerepelt.

P.ÓM.931.T.11.

Lux Elek

"Kis Szalon" karácsonyi
kiállításán neve szerepelt.

M. 930. XII. 11.

Lux Elek.

zobrázművész

A Varsában rendezett magyar kiállításon résztvevő művészt a varsai képzőművészeti társulat tiszteleti és elismerő oklevéllel tüntette ki.

Magyarság, 1927. okt. 4.

MDK

Lux Elek

Szépmüv. Muz. Évk. 1935. VII. 193 l.

Lux Elek

Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításán neve szerepelt.

MH.930.XI.16.

Lux Elek

A lantos c. szobormüvét megrendelik a főváros.

NM. 932. VIII. 3.

Lux Elek

MDK

Magyar Madonna, repr.

Műcsarnok 1938 Szent István kiállítás

Magyar Madonna, торг.

Lux Elek
szobrászművész

Kiállítása megnyílt az Ernst-
múzeumban.

Magyarság, 1928. febr. 11.

Lux Elek

Iparművészeti Iskola jubilaris kiállításán kisplasztikai szakosztályának növendékeivel szerepelt.

PH. 930. X. 15.

Lux Elek

Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításán tanítványai kisplasztikai munkáikkal szerepeltek.

8.Óu.930.XI.16.

Lux Elek MDK

Szent János, bronz

Műcsarnok 1940 A magyar művészetért c. kiáll.

Lux Elek

A Tamás Galériában rendezett lahást díszítő kiállításon kisplasztikával szerepel.

N.U. 1937. IX. 26.

Lux Elek

11-ik Szinyei kiállításon szerepelt.

Az Est 931. T. 11.

Lux Elek

A Műcsarnok 1927-es tavani tárlatán a Szinyei Merse Pál-Társaság tagjaként szerepelt.

? 1927. IV. 1.

Lux Elek szobrai

Szinyei Társaság III. kiállításán az Ernst Múzeumban kis gyűjteménnyel szerepelt.

Újság 931. T. 11.

Lux Elek

A Göteborgi Nemzeti Muzeum megvásárolta „Toilette" c. márványból faragott szobrunkat. (említve.)

Nemzeti Ujság, 1928. dec. 12.

MSK

Lux Elek

Kampis A: Az Ipm. Isk. jub. kiáll.
Szépmüvészet, 1941. 9.sz. 225-26 l. képekkel.

MDK

Lux Elek

Dékány A: Az Ipm. Társ. Gy.K. emlkiálla.
Magyarság, 1934. máj. 19.

Lux Elek
nohán

Pónai Hyleg
1924 nov. 30. 6. l.

Lux Elek
nohán
Pozsony. Tyszéj
1925 márc 8. 6 l.

Lux Elek spobrodz

Pesti Hirlap. 1919. nov. 2. 5

K. K. L. Hánnas Kiállítás

Lux Elek szobrász

Pesti Hirlap. 1926. jan. 24. 6

Kérdi: a Szinyei Társaság az Ernst-mecze-
nuban

Lux Elek spolorasz

Pesti Hirlap. 1926. febr. 28.4

k.k.l. a Cehbelich kicellitása

Lux Elek

MDK

Id. Szent-Istványi Gyula, bronz

Beneszur Társ. reprezentativ kiáll.
N.Szal. 1936. okt. 15 l.

egyemeletes, 3+9+3 ablakos, oromzatos,
zicista lépcsőkorlát, oszlopos lépcső-

MDK

Bux Elék

Kődobó fiu, szobormü
Táncos nő, "
Akt, "

Helikon 3. kiáll. 1922. ápr. 2o 1.

Lux Elek MDK

Táncosnő, bronz

Mücsarnok 1940 A magyar művészetért c.kiáll.

Lux Elek

A Rücsamok 1927-es
tavasi tárlatán szerepelt.

M. 1927. IV. ?

Lux Elek.

Kisplasztikával nekrejd az I. hagy. Orn. Iparmüvészeti Tárlaton

/emlitve/

Nemzeti Ujság 1938 XI. 5

MDK

Lux Elek

A Hősi emlék I. pályaterv-kiállitásán résztvevő müvészek. Képzőművészet 1927. 2. sz. 3.l.

MDK

Lux Elek

Magyar Madonna, repr.

Szent István-kiállitás a Műcsarnokban. Uj Magyarság képes melléklete. 1938. jun.12.

MDK

Lux E. szobrász

Nemzetk. velencei kiáll. Képzőművészet, 1930.
31. sz. 145 l.

LUX ELEK MDK

szobrászművek

karikatúrája, rajzolta

Gehért Lajos

Gehért Lajos: Egy cijány, egy király.

(karikatúrák) Bp. 1928.

MDK

Lux Elek

A dal, gipsz

Hadviselt művészek kiáll. Műcs. 1919. márc. 28 l.

MDK

Lux Elek

Tanulmányfej, gipsz

Hadviselt művészek kiáll. Műcs. 1919. márc.

30 l.

MDK

Lux Elek

Táncosnő, bronz kisplasztika, marvany talpon. Jelezve: Lux Elek.

Almásy Teleki III. 1940. 62.1.

MDK

Lux Elek
/1883.Szepesváralja - 1941 Bp./

szobrász

Tanárai Mátrai Lajos, B Schmitt/München/ Charles van der Stappen, Victor Rozsseau és Paul Dubois /Brüsszel/
1912-ben tért haza.
"Anyaság" Szolnok 1926.
"Szent Imre" Székesfehérvár 1935.
Vattay Ferenc Városkapitány szobra . Székesfehérvár

"Hősi emlékmű" Pesterzsébet 1939.
40.o.

Gádor Endre: Budapest szobrai. Bp. 1955.

Lux Elek nobrán M. D. V.

Wathay Ferenc ülő bronz nobrának alkotója. A nobor a székesfehérvári várfal előtt helyezkedik el.

Fitz Jenő: Séta a régi Székesfehérvárt. Székesfehérvár 1956 8.

MDK

Lux Elek

Geduly püspök siremléke

fehérvári: Nyiregyházi műv. hetek. Szépmivészet,
1940. 1.sz. 22 l.

Lux Elek
Kolozsvár

M.D.K.

A Zsolnay gyár terveket készített tőle.

Pataky Dénesné: A Zsolnay kerámia.

15 l.

M.J.N.

Rue Sloët
Bordeaux

Photographie : Schwartz Frères.

151

MDK

Lux Elek

xp: As 616 magy.keramika. Magyarország,
1942, nov. 6. 7 l.

MDK

Lux Elek

~~IxOxMx~~

r: Első o.m. Keramikai Kiáll. Pest, 1942.
nov. 6. 4 l.

MDK

Dux Block

Kraus.

re: Misc o.s. Kermanizat Kirill. Peat, 1942.

Nov. 6. 41.

MDK

Lux Elek

A Tisza-szobrok. Az Est 1929. jun. 16. 5.l.

Lux Elek épitém M.D.K.

Bp. I. Ybl Miklós tér 3. 1913-tól a Fi-
nek club tagja.

A „Fiszek" ... tagnévjegyzéke Bp. 1929, 41

Lux Elek építész M.D.K.

A Fészek klub választmányi tagja.

A „Fészek" ... tagnévjegyzéke. Bp. 1928.

MDK

Lux Elek

Kuti Dezső ev.lelkész, gipsz

Benczur Társ. reprezentativ kiáll.
1936. okt. 15 l.
N.Szal.

zintes, 3+3+3 tengelyes. Romantikus,

L/

MDK

Lux Elek

Bors Károly, gipsz

Benczur Társ. reprezentativ kiáll.
N.Szal. 1936. okt. 15 l.

, 1+5+1 ablakkal, klasszicista,

Lux Elek

A göteborgi magyar képzőművészeti kiállításon szerepelt „Toilette" c. márványzobrát megvásárolta a Göteborgi Nemzeti Museum. (említve)

Magyarság, 1928. dec. 11.

MDK

Lux Elek
Szent János-szobor

B.V: Magyarország a római egyh.müv.i kiállitáson.
Tér és Forma, 1934. 3.sz. 84 l.

MDK

Lux Elek

Szent János, gipsz

M.I. , gipsz

Táncosnő, bronz

Nemz. Képzőmüv. kiáll. Mücs. 1933. ápr. 1.

32

Lux Elek MDK

Női fej, szobormü

Miesarnok 1911/12. Jubiláris kiállitás

MDK

Lux Elek szobrász

Pogány Jenő (1929), Mgt.
Eszményi fej (1912), az Orsz.Magyar Szép-
művészeti Múzeum tul.
Marietta (1922), Mgt.

Nemzeti Szalon, 1937.Márc. Szepesi művészek.

MDK

Lux Elek szobrász

Dr. Jakubovich Lajosné (1935), Mgt.
Strasser Olga (1921), "
Toperczer Ákos (1936), "
Kisleány fej (1935), "

Nemzeti Szalon, 1937. márc. Szepesi művészek.

MDK

Lux Elek szobrász

Kunvald Cézár (1930), Mgt.
Eszményi női fej (1914), Mgt.
Táncosnő
Táncosnő

Nemzeti Szalon, 1937.Márc. Szepesi művészek.

MDK

Lux Elek

Vénusz

Magyar Művészet 1926. 416.l.

MDK

Lux Elek

Lux Elek bronztárgyakkal vett részt a Berlini Nemzt.Kézművesipari Kiáll.-on.

Cikk: Magyar kézművesipar a berlini kiáll.-on.

Magyar Iparművészet, 1938. 158.lap

Lux Elek MDK

Idylle, szobormü

Mücsarnok 1911/12. Jubiláris kiállitás

MDK

Lux Elek

Magyar Müvészet 1926. 47.l.

Lux E., szobrászm.

a tavaszi tárlat szobrászati anyaga jobb a festőkénél. Mindannyian kvalitásosan szerepelnek.

III. Szinnyei-Társaság. Tavaszi tárlat.
Képzőművészet. ? I.évf. 1.sz. 1o.1.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

a plasztikai anyag nagy része ismert, és kiállításokon szerepelt már, de itt is örömmel látjuk.

L.E. kecses táncosnői gyönyörködtetnek.

/-t-/: Nemzeti Képzőművészeti Kiáll. Magyán.
A magyar MÁV palotájában.
Pesti Napló.1939.okt.29. 6.old.

Lux Elek MDK

Női fej,

Műcsarnok 1913. tavaszi kiállitás

Lux Elek MDK

Női fej,

Mücsarnok 1913-14 téli kiállitás

Lux Elek

MDK

Orpheus, szobor
Táncosnő,
Babus, szobor

Műcsarnok 1915. Tavaszi tárlat

Lux Elek MDK

Bednár János arcképe, repr.

Műcsarnok 1913-14. téli kiállitás

MDK

Lux Elek

Ad astra

Képzőművészet 1931. 41. sz. 142.l.

MDK

Lux Elek

A képzőművészeti év eseményei. P.H.1934 évi naptára. 6o.l.

MDK

Lux E. - Czencz I.

munkái Pécs, szinházi előcsarnok

Kiáll. Pécsett. Pesti Hirlap 1925.dec. 19. 12.

MDK

Lux Elek

aranyérmet kapott

A Társadalmi Egyesületek Szövetségének kitüntetései a magyar iparművészeknek. Magyar Iparművészet 1934. 202.l.

MDK

Lux Elek

A "Céhbeliek" jub.kiáll. Nemzeti Újság 1934.jan. 14.

MDK

Lux Elek

Képzőművészet 1932. 52. sz. 153.l.

Lux Elek MDK

Női fej,

Micsarnok 1913-14 téli kiállitás

Lux Blek

Not fel.

Lux Elek MDK

Leányakt

Mücsarnok 1913-14 téli kiállitás

Lux Elek

MDK

Bednár János festőművész

Műcsarnok 1913-14 téli kiállitás

MDK

Lux Elek

Táncosnő. Bronz.

Ernst Múzeum kiállításai. XIII. Bpest.
1913. 25.lap

Lux Elek MDK

Tánc,

Mücsarnok 1913-14 téli kiállitás

MIK

Lux Elek, szobrászm.

könnyedvonalu magyar Madonnája föltünt.

Kende Béla: Szent István kiállitás a Mücsarnokban.
Müvészet. - 1938. 88.l.

MDK

Lux Elek

-rp-: "A magyar művészetért" kiállitása. Magyarország 1940. dec. 14. 6.l.

Max Bleek

Lux Elek szobrász M.D.E.

/ 1883-1941/

Kisebb

Élete végén a Luther-emlék kivitelére nem kerül

már sor.

Szapis Antal: A képzőművészetek története 763.l.

A Kultura Világa Bp. 1963.

MDK

Lux Elek

Máz alatt szinezett porcellánok. 1928.
Repr.

Felvinczi Takács Z.: Keleti és magyar formák a Zsolnay-kerámikában. Magyar Művészet 1928.
383.1.

Lux Elek MDK

Táncosnő, repr.

Mücsarnok 1915. tavaszi tárlat

MDK

Lux Elek

Az Iparműv.Társ.kiáll.-ból. A szobrok Kisfaludi Strobl Zsigmond és Lux Elek művei. Repr.

Uj Idők, 1925.okt.18. 42.sz. 396.lap

MDK

Lux Elek

Márvány női aktja, az Iparműv.Társ.kiáll.-án.

Ybl Ervin: Az Iparműv.Társ.jub.kiáll.

Magyar Iparművészet, 1925. 173.lap

MDK

Lux Elek szobrász

Vázlatterve a Rezső-téri Magyarok Nagyasszonyáról nevezett és I. Ferenc József emlékezetére épült plébániatemplom belső, művészi kialakításához.

Képzőm.Társ. 1934.évi téli kiáll.tárgym.
Jan.14-Febr.11.

Lux Elek

Szerepelt a Múlcsarnok Őszi tárlatán.

N le 1926. X. 24.

MDK

Lux Elek

Réti I.: Madách és Luther. Két szoborpályázat.
Az Est 1938. okt. 22. 6.l.

MDK

Lux Elek

Két kiállitás. Mai kisplasztika és szoborportré.
Pesti Napló 1935. jan. 20. 13.1.

MDK

Lux Elek

A Hősi Emlék Pályaterv tárlaton az Orsz. Magyar Hadimuzeum Egyesület II.díját nyerte.

Cikk: Megnyilt a Hősi Emlék Pályaterv kiáll.

Ujság, 1927.aug.19.

Lux Elek MDK

Sulydobó, szobor

Emlékezés

Mücsarnok 1915-16 téli tárlat

Lux Elek

Szerepelt a Műcsarnok Tavaszi Tárlatán.

PH 1927. IV. 2.

MDK

Lux Elek

A lap közli a művész fényképét is.

Gy.N.: Magyar mesterek.

Képzőművészet, 1932. 46.sz. 13-15.l.

MDK

Lux Elek szobrászművész-tanár.

A szepesi művészek kiállitásánál közreműködött.

Nemzeti Szalon, 1937.Márc.Szepesi művészel.

MDK

Lux Elek

Női fej. (Fragment.) Groupe idylle.Szobormű.
Idylle. Szobormű.

Műcsarnok, 1911/12. téli kiáll. 50.lap

Lux Elek
zobrázs

Tavaszi kiállítás - Műcsarnokban - szobrapostré-
val szerepel

Budapesti Hírlap

1929 III. 3

Lux Elek

Szent Imre emlékkiállításon a Műcsarnokban "Mezőkövesdi madonnája"-val szerepelt.

Est 930. VII. 13.

MDK

Lux Elek

Wattay Várkapitány (Székesfehérvár) c.műve.
Repr.

Europa, 1943. 3.sz. 170.l.

MDK

Lux Elek

"Táncosnő" Bronzszobor. Repr.
"Táncosnő" c. szobor. "

Magyar Iparművészet, 1919. 86, 89.l.

M.D.K.

Lux Elek, szobrász

Nevét említi Lyka Károly a Szinyei Merse

Társaság kiállitásáról irt beszámolójában

Idézve: Magyar Művészet, 1926. I. 1-2. old.-ról

Kortársak szemével, 1896-1945. Szerk Németh Lajos
Bev. és összeáll. Pernoczky Géza,
Bp. 1967. Corvina

175. old.

MDK

Lux Elek

Zsuzsánna, br.szobor

Női akt, " "

Boxoló, " "

Felajánlás," "

Főv. Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke

Bp. 1952.

M.DK

Lux Elek
szobrász

Az Ady emlékmű elkészítésére
kiírt pályázaton részt vett.

Csap Erzsébet: Csorba és Ady
Művészet, 1967. November - 20 lap.

Lux Elek

Nagyobbméretű aktjait és aktkompozicióját porcelánba önlokéra
H-i gyárban, úgymint a „Jesülődő nőt", a Térdeplő nőt, a Fürdőző
nőt és a Táncosnőt. A nagyméretű
lovas amazont B. Cöle Éva mintáta
porcelánba. Porcelánba önlokésmúgy a
~~nagyméretű~~ bony olult technikája „Vénusz,
Fáklyolos nő", Kidni, Éva, c.
kompozicióját ~~[illegible]~~ Molnár László, 61.
Herendi porcelánnobrok – Vénusz –

MDK

Lux Elek

szobrász, a Benczur Társ. művésztagja

Benczur Társ. reprezentativ kiáll. 1936. okt.

4 l.

N.Szal.

Lux Elek
szobrász

Kőszeberyi magyar reprezentatív kiáll tís-
szoborral szerepel.

Kemenes ujság
1929 II 28

Lux Elek tanár

Iparművészeti Iskola jubiláris kiállításán szakosztálya kisplasztikai munkákkal szerepelt.

PN.930.XI.16.

Lux Elek

Szent Imre-emlékkiállításon a Művészetben szobrával szerepelt.

NÜ. 930. VII. 13.

Lux Ilek

MDK

Női akt, bronz

Műcsarnok 1924 február-március

MDK

Lux Elek

Cipőthuzó ballerina, bronz

Benczur Társ. reprezentativ kiáll. 1936. okt.

11 l.

N.Szal.

MDK

Lux Elek

Felajánlás, bronz

Benczur Társ. reprezentativ kiáll. 1936. okt.

N.Szal. 11 l.

Lux Elek MDK

Táncosnő, bronz

Műcsarnok 1924 február-március

LUX

Iparművészeti Főiskola jubileumi kiállításán növendékeivel szerepelt.

MO.930.XI.16.

Lux lelek.

A varsói magyar kiállításon
szobrai szerepeltek. A varsói
képzőművészeti társulat „membre
honorable"-lel tüntette ki.

Magyarország, 1927. május 29.

Lux

szobrász

Iparművészeti Társulat jubiláris kiállitása - Iparmüvészeti Muzeumban - kisplasztikai munkákkal szerepel

Pesti Hirlap
1935.XII.4.

Lux Elek

szobrász

Céhbeliek kiállitása - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.

Magyarság
1934.I.14.

Lux Elek

MDK

Boxoló, bronz

Műcsarnok 1924 február-március

Lux Elek

Táncosnő c. műve

a Magyar Képzőművészek Egyesülete jub.kiállitásán.

Pesti Hirlap, 934.XII.13.

Lux Elek

Római egyházművészeti kiállításon
művét dicsérelben részesítették.

MH. 934. III. 6.

Lux

szobrása

Szinnyei Társaság reprezentatív kiállitása - Ernst Muzeumban - szobrával szerepel.

Magyarság
1935.VI.5.

MDK

Lux Elek

"Bánat" c. szobormüve. Repr. (A II. Nemzeti Kiáll.)

Képzőművészet, 1934. VIII.évf. 74.sz.134. lap

Lux Elek

Szobormüve szerepel a magyar képzőművészek egyesületének jubiláris kiáll.-án.

M.934.XII.8.

Lux Elek

Kunwald Cézár és Jeszenszky Ely feje

a Magyar Képzőművészek Egyesülete jub.kiállitásán.

Pesti Hirlap, 934.XII.13.

Lux Elek

Kunwald Cézár feje művével szerepel a Magy. Képzőművészek Egyesületének kiáll.-án.

Ujság, 934.XII.8.

Lux Elek

szobrász

Postatakarékpénztár aukciója - árverési csarnokban - szoborral vesz részt.

Nemzeti Ujság
1930.VI.7.

LUX Elek szobrász

Postabakarékpénztár Árverési Csarnokának áprilisi aukcióján szerepelt.

NU·930·III·30

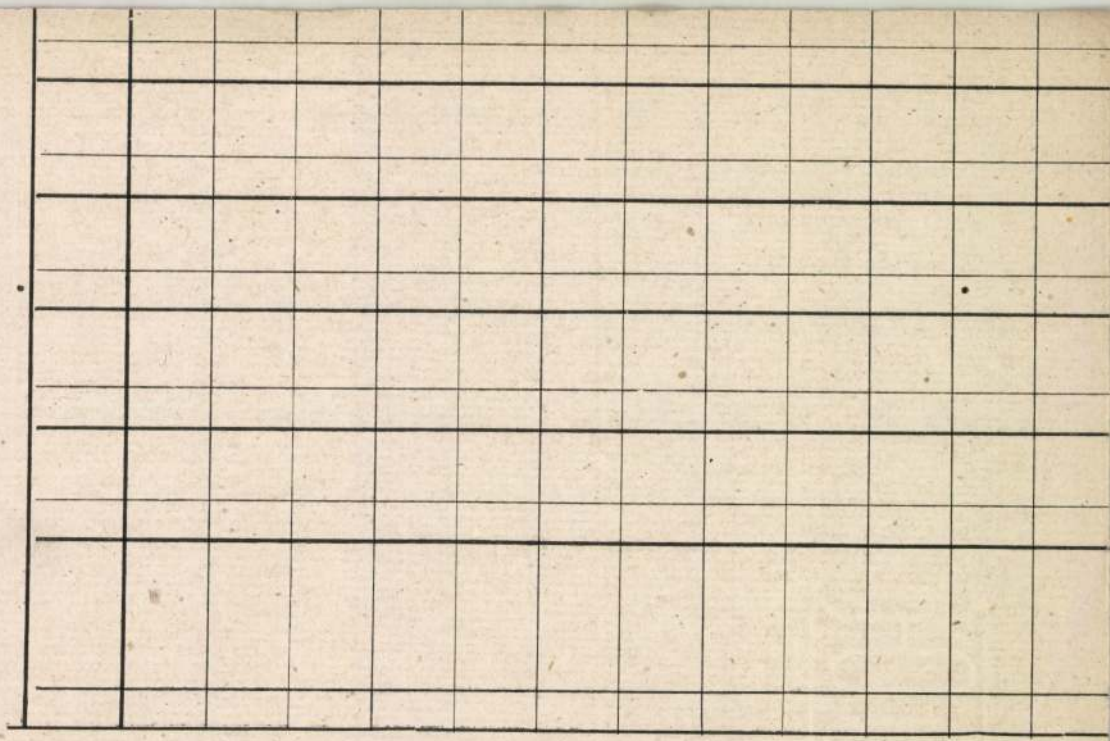

LUX Elek szobrász.

Postatakarékpénztár aukció kiállításán szerepelt egy alkotásával.

PH. 930. III. 30.

Paris

Tavaszi Szalon.
(magyar kiállítók)
1932. V. is.

Lux Elek

szobrász

Céhbeliek jubiláris kiállitása - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.

Nemzeti Ujság
1934.I.14.

Lux Elek

szerepelt a magyarság képzőművészeti kiállításán.

M. 1933. XI. 5.

Lux Elek

A műnapi emlékmű-pályázatra beküldött tervét a bíráló bizottság megvételre ajánlotta.

M. 1933. XII. 12.

Lux Elek

szobrász

Téli Tárlat - Műcsarnokban - a Rezső téri templom belső művészi kialakításának szoborterveivel szerepel.

Nemzeti Ujság
1934.I.13.

Lux Elek

szobrász

Téli Tárlat - Műcsarnokban - a Rezső téri Magyarok Nagyasszonyáról elnevezett plébániatemplom belső kialkitására készült alkotásokkal szerepel.

A körszobrok között bensőséges, összefogott Szent József szerepel.

Magyarság
1934.I.21.

Lux Elek

szerepelt a Szinyei Társaság IV. kiállításán.

PH. 1933. XI. 19.

Lux Elek

szobrász

Céhbeliek jubiláris kiállitása - Nemzeti Szalonban-szoborral szerepel.

Esti Kurir
1934.I.17.

Lux Elek

Szerepelt a nemzeti kiállításon.

PH 1933. IV. 20.

Lux Elek

szobrász

Téli Tárlat - Műcsarnokban - a Magyarok Nagyasszonyáról nevezett I.Ferenc József emlékezetére épült Rezsőtéri plébániatemplom belső művészi diszítésének szobor terveivel szerepel.

Pesti Hirlap
1934.I.17.

MDK

Lux Elek

A Studio a magyar szobrászatról. Magyar Művészet 1926. 7. sz. 419-420.l.

MDK

Lux Elek szobrász

Kuthy Dezső (1935), Mgt.
Siremlékszobor (1935),Mgt.
Gerő Ödön (1926), Mgt.
Siremlékszobor (1927), Mgt.

Nemzeti Szalon, 1937.márc.Szepesi művészek

Lux Elek MDK

Strasser Olga mellszobra, gipsz

Műcsarnok 1927 tavaszi kiállitás

M.D.K.

Lux Eler, szobrász

dekorativ hatásu lantost mintázott az Ady sircmlék-pályázatra „akinek – Komor János szerint – alakja szép szilnettet ad, mindössze kisse keveset mond, amikor Ady egyénségére gondolunk."

Vállalkozók Lapja. Bp. 1928. XLIX. évf.

febr. 15. sz. 6. old.

Lux Elek

MDK

Györgyi Kálmán arcmása, bronz

Szivessy Tiborné mellszobra, gipsz

Micsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Lux Elek MDK

Táncosnő, bronz

Venus, kőrtefa

Műcsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Lux Elek, szobrászm.

MDK

A Szinyei Társ. értékes tárlattal ünnepli a
25 esztendős Ernst Muzeumot.

Müvei emelik a tárlat müvészi szinvonalát.

Dékány András: Két kiállitás.
Uj Magyarság.1937.okt.17. 6.l.

M.D.K.

Lux Elek, nobráz

Szintén hiállitott az Orsz. Iparművészeti Társulat 40 éves jubiláris hiállitásán a régi Műcsarnokban.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1925. XLVI. évf.

okt. 14. sz. 2. old.

MDK

Lux Elek

Örményi M.: Rajongó levél - képekről és szobrokról.
Magyar Nők Lapja 1942. márc. 1. 13.1.

MDK

Lux Elek

1922. Szinyei-jutalomban részesült

A Szinyei Merse Pál Társ. Értesitője. 1927. febr. 3. sz.

MDK

Lux Elek

Táncosnő, br.

Radisics E.: A Népszövetség palotájának magyar terme. Magyar Iparművészet 1936. 193.l.

MDK

Lux Elek

V.Szabados Bélát bizták meg a Kamermayer Károly-szobor elkészitésével. Pesti Hirlap 1939. máj. 2o.

MDK

Lux Elek

A vármegyeház melleti téren helyezik el Kammermayer Károly szobrát. Magyarország 1939. máj. 20.

MDK

Lux Elek

Zsuzsanna

A Szinyei Merse Pál Társaság kiállítása Brüsszelben.
Magyar Müvészet 1926. 5. sz. /La Meuse/.
302.l.

MEK

Lux Elek, szobrászat.

14. szüreti jelenetek. /Herend/.

Klebelsberg emlékkiáll. Tárgymutató. 31.l. 1933.

MDK

Lux Elek

Fésülködő. Márvány.

Műcsarnok, 1925/26. okt.kiáll. 14.lap

Lux elek

Részlikből. Murvány.

Műszaktrok, 1925/26. okt.kiell. 14.Ia.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

6. Sulyábó. Szobormü.

7. Emlékezés. "

Szabad művészek csoportja.
KMT 1915/16 téli kiáll. Kat. 31.1.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

a X.-XI.terem a különböző irányu, de kiforrott egyéniségü mesterek életmüvét mutatja be.
Minden név egy-egy fogalom.

A Műcsarnok reprezentativ kiállitása.
Képzőművészet.1932. 48.sz. 63.l.

MDK

Lux Elek

Kunwald C. fej, gipsz

Női fej, bronz

Céhbeliek VII. kiáll. kat. 1932.

Lux Elek MDK

Ülő női akt, szobor

Műcsarnok 1913-14 téli kiállítás

MDK

Lux Elek

Női képmás, szobormü,repr.

Képzőmüvészeti élet 1926-ban. Pesti Hirlap 1927 évi nagy naptára. 144.l.

MDK

Lux Elek

Képzőművészet 1931. 141.l.

MDK

Lux Elek

Táncosnő.

Az Ernst-Múzeum Kiáll.CVI.A Munkácsy-céh
II.Reprezentatív Kiáll.Bpest.1929.Okt.hó
Kat. 15.1.

MDK

Lux Elek

Hátrahajló táncosnő.
Táncosnő lepellel.

Az Ernst-Múzeum Kiáll.CVI. A Munkácsy-céh
II.Reprezentatív kiáll.Epest.1929.Okt.hó
Kat. 14.1.

Dnk Alex

Mitzwah Tanzen.
Tanzend Jeglied.

14.J.

Lux Elek

Szerepelt az I. nemzeti tárlaton.

M H 1933. IV. 19.

Lux Elek

Kisplasztikával és porcelánnal szerepel a Benczur Társaság kiállításán

Nemzeti Újság 1936 X. 17

Lux Elek

1926 körül a Zsolnay gyár kisplasztikai terveket vásárolt tőle és porcelánban kivitelezte.

107 l.

Lux Elek

Alkotása szerepelt a magyar művészeti sors-
játék kiáll.-án.

N.U.933.V.27.

Lux Elek szabrász

Szerepel „A nő a művészetben"
c. kiállításon a hűvösvölgyben

Cyság 1936 X. 24

Lux Elek

Művével szerepel a Műcsarnok Téli Tárlatán.

N. ü. 929. XII. 22.

P. H. 929. XII. 24.

Lux Elek
szobrász

Iparmüvészeti Társulat jubiláris kiállitása - rendezi a szobrászati részt

Nemzeti Ujság
1935.VII.26.

Lux Elek nobrása.

Kisplantikával nekapel
„A nő a művészetben" c.
kiállításon a Műcsarnokban

Nemzeti Ujság 1936 X. 25

Lux Elek rajzai

Kiállításával megnyílt a
Benczúr Társaság kiállítása
a Nemzeti Szalonban

Pesti Hírlap 1936 X. 18

Lux Elek

szerepelt a fiumei Társaság kiállításán.

PM 1926. I. 24.

Lux Elek szobrász

Szerepel a Benczúr Társaság
kiállításán a Nemzeti Szalonban

Pesti Napló 1936 X. 17

Lux Elek nobrász

Szerepel a Benczúr Társaság

Kiállításán a Nemzeti Szalonban

Ajság 1936 X. 17

Lux Elek

Szerepel a Szinyei Társaság kiállításán.

Nyíság 1935. VI. 5.

Lux Elek tanár

Iparművészeti Iskola jubiláris kiállításán növendékei kisplasztikai munkáikkal szerepeltek. (Szent Sebestyén, és egyéb nőalak).

M. 930. XI. 15.

M.D.K.

Lux Elek, szobrász, 1883-1941

Mozgalmas kisaktok, Csökkenő müvészi tartalom. Luther emléke nem került kivitelre. 545.o.

[illegible]ntal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a színház és a film. Minerva. 1960. Budapest

Lux Elek

Munkácsy- cch T. kiállításain az Ernst Múzeumban szerepelt.

BH. 929. X. 20.

MDK

Lux Elek szobrász

Krisch Jenőné (1934), Mgt.
Vénus, fa
Táncosnő (Nikitina)
Mojzes Andorné (1931), Mgt.

Nemzeti Szalon, 1937.Márc.Szepesi művészel

MDK

Lux Elek szobrász

Alice (1926), Mgt.
Csánky Dezső (1925), Mgt.
Apostol (1933), Mgt.
Guttmann Géza (1918), Hágai Városi Múzeum tul.

Nemzeti Szalon, 1937.Márc.Szepesi művészek

MDK

Lux Elek szobrász

Táncos kicsi.
Madonna (1937), Mgt.
Mágócsy-Dietz Sándor (1930), Mgt.
Luther (1934), Mgt.

Nemzeti Szalon, 1937.Márc.Szepesi művészek

MDK

Lux Elek szobrász

Napozás, olajfm. Mgt.
Nagynéném, " "
Szepesvára, " "

Nemzeti Szalon, 1937, Márc. Szepesi művészek

MDK

Lux Elek szobrász

Dr.Haberern J. Pál (1925), Mgt.
Urnáttartó női akt (1936), Mgt.
Dr.Hutyra Ferenc (1930), Mgt.
Tanulmány (1934), Mgt.

Nemzeti Szalon, 1937.Márc.Szepesi művészek

MDK

Lux Elek

Bronzszobra.

Magyar Iparművészet, 1924. 111.1.

MDK

Lux Elek szobrász

Akt
Gerő Ödön (1935), Mgt.
Vathay Ferenc várkapitány fehérvári szobrának vázlata.
Táncosnő.

Nemzeti Szalon, 1937.Márc.Szepesi művészek.

Lux Elek

Szobormüve az iparmüvészeti társulat Györgyi Kálmán emlékkiállitásán.

Magyarság, 934.V.19.

MDK

Lux Elek szobrász

Férfi fej (1921), az Orsz.Magyar Szépművészeti Múzeum tul.
Táncosnő
Térdepelő nő, márvány
Start

Nemzeti Szalon, 1937.Márc.Szepesi művészek

Lux Elek MDK

A Blaha Lujza siremlékpályázat pályamüvei

Mücsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Lux Elek

A hősi emlékek kiállításán az
Orn. magyar Hadi múzeum
Egyesület II. díját kapta

Budapesti Hirlap 1927 VIII. 19

Lux Elek

Rómában a második egyházművészeti kiállításon neve szerepelt.

PH.934, II. 13.

Lux

szobrász

Céhbeliek kiállitása - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.

B s t .
1934.I.14.

Lux Elek

szobrász

Nemzeti Képzőművészeti Kiállitás - Műcsarnokban-
szoborral szerepel.
Szinezett gipszportrék.

Nemzeti Ujság
1935.VI.7.

Lux Elek

Kacsázó fiú c. műve

szerepelt a Magyar Művészeti Sorsjáték nyereménytárgyai között.

N.U.933.VI.21.

LUX Elek

Munkácsy-céh II. kiállításán az Ernst Múzeumban a táncosnője és más szobra szerepelt.

Ujság 929. X. 20.

Lux Elek

Munkácsy-cél II. kiállításán az Ernst Múzeumban táncosnője szerepelt.

MH.929.X.20.

Lux Elek

szobrász

Téli Kiállitás - Műcsarnokban - szoborral szerepel.

Esti Kurir
1934.I.14.

Lux Elek

Alkotása szerepelt a magyar művészeti sors-
játék nyereménytárgyainak kiáll.-án.

B.H.933.V.28.

Lux Elek

Munkácsy-cél II. kiállításán az Ernst Múzeumban szerepelt.

NM.929. X.20

Lux Elek

Munkácsy-céh II. kiállításán az Ernst Múzeumban szerepelt.

M. 929. X. 20.

Lux Elek

szerepelt a Szinyei Társaság kiállításán.

MN 1926. I. 26.

Lux Elek

Szerepelt az I. nemzeti tárlaton.

M. 1933. IV. 20.

LUX

Munkácsy-céh II. kiállításán az Ernst Múzeumban szerepelt

Mo. 929.X.20

Lux Elek

Munkácsy-cèh II. kiállításán az Ernst Múzeumban szerepelt.

EK. 929. X. 20

Lux Elek MDK

Zsuzsanna, fa

Mücsarnok 1944 Főv.Képt.Jub.Kiáll.

Lux Elek

szerepelt az I. nemzeti tárlaton.

Pécsi Ujság 1933. IV. 20.

Lux Elek, szobrász (1883-1941) M.D.K.

tehetséget egy sorozat kis plasztikára fecsérelte, melyeket fokozott mesterségbeli készséggel és különleges ügyességgel készített. Utolsó éveinek nagy erőpróbájára, egy valóban monumentális Luther-emlékre, már nem került sor.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina, 349. old.

Lux Elek

A herendi porcelángyár a 30-as
években modellelet vásárol
tőle.

P. Breslyánszky Ilona,
Igmond mely a Zsámiát, Bp. 1966,

212 l.

Ahmed Mohammed Ali
Tala.

P. Box 1500
Aswad Mill & Machinery Dp. 1956.

Lux Elek

Részt vett az I. nemzeti kiállítás rendezésében.

M. 1933. III. 18.

Lux Elek

Szerepelt az I. nemzeti tárlaton.

Nu 1933. IV. 20.

Lux Elek

Szerepelt a Szinyei-Társaság IV. kiállításán.

M. 1933. XI. 19.

Lux Elek

szerepelt a Szinyei Társaság IV. kiállításán.

Reggel 1933. XI. 20.

Lux Elek

Kisplasztikai szerepelnek az Orn. Magyar Iparmüvészeti Társulat Lázár-nagyi kiállításán a régi Műcsarnokban

Magyarság 1927 XI. 27

Lux Elek

Római egyházművészeti kiállításon
művét dicséretben részesítették.

M.934.III.6.

Lux Elek

Szerepelt a lakást diszitő művészetét bemutató kiáll.-on Tamás Galéria.

Kat.1935.Szept.26.-Okt.10.

Lux Elek

szobrász

Harmadik Nemzeti Képzőművészeti Kiállítás - Műcsarnokban-szoborral szerepel.

Ujság
1935.III.23.

Lux Elek

A hősi emlékterv kiállításon az Orsz. Hadimuzeum Egyesület II. díját kapta

Nemzeti Újság 1927. VIII. 19

Lux Elek

Kohner aukció kiállításon az Ernst Múzeumban művei szerepeltek.

MH. 934. II. 28.

Lux Elek

Szerepel a nürnbergi magyar kiállításon

Nemzeti Ujság 1929 II. 28

Lux Elek

szobrász

Harmadik Nemzeti Képzőművészeti Kiállitás - Műcsarnokban - szoborral szerepel.

Magyarság
1935.III.24.

Lux Elek

M.D.K.

szobrász

herendi szobrai:

Szüret	375 mm		sines
Mulatozó legény	207 "	"	"
Csárdás	247 "	"	"
Ludas Matyi	200x242 "	"	"
Matyó Madonna, kicsi	185 "	"	"
Magyar cserkész	212 "	"	"
Putto csigán	165x184 "	"	"

É.M. Árjegyzék. Herendi porcelán szobrok és domborművek. Bp. 1959. 22. old. és 30. old.

Lux Elek

szobrász

M.B.K.

Herendi szobrai:

Fésülködő nő, nagy	555 mm	festett
Táncosnő	182 "	"
Fésülködő nő, kisebb	370 "	"
Térdeplő nő	336 "	"
Női akt, ülő	220×210 "	"

É.M. Árjegyzék. Herendi porcelán szobrok és dombormüvek. Bp. 1959. 28. old. és 29. old.

MDK

Lux Elek

Perl L.-né. Szinezett gipsz. Mgt.

III.Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.1935.
Marc.24-Máj.15. Műcsarnok. Kat. 8.1.

MDK

Lux Elek

Dr.M.A. Szinezett gipsz.
Budanovics Mária. Szinezett gipsz.

III.Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.1935.
Márc.24-Máj.15.Műcsarnok. Kat5.1.

Lux Elek MDK

Táncosnő, körtefa

Műcsarnok 1925-26 Akt-kiállitás

MDK

Lux Elek szobrászművész

A Rezső-téri Magyarok Nagyasszonyáról nevezett és I. Ferenc József emlékezetére épült plebánia-templom belső művészi kialakításához, készitett ingyenes tervet.

(m.v.): A Műcsarnok téli tárlata.

Nemzeti Ujság, 1934.Jan.13. 11.lap

MDK

Lux Elek

"Keresztelő Szt.János" c. szobormüve. Repr.

Nemzeti képz.kiáll. 1933.

MDK

Lux Elek

"Akt" c. szobormüve. Repr.

KM Társ.jub.kiáll. 1936.

MDK

Lux Elek

"Táncosnő" c. szobormüve. Repr.

KMTárs. 1932.febr.-márc. kiáll.

MDK

Lux Elek

"Perl L.-né" c. szobormüve. Repr.

Nemzeti képzóm.kiáll. 1935.

MDK

Lux Elek

"Siremlékterv" c. szobormüve. Repr.

Nemzeti Képzőm. kiáll. 1934.

MDA

Lux Elek

Vénusz, körtefa faragvány
Táncosnő, bronz

Magyar Képzőművészek szegedi reprezentativ
kiáll.1930.Munkácsy-Céh.Kat. 23.1.

MDK

Lux Elek szobrászművész

Radnay Miklós festőművész, Lux Elek szobrászművész és Vágfalvi Quittner Ervin építész, aki a Touring Club alelnöke is, együttesen készitették a "Film szobrát" a sanfranciscói világkiállitás részére. Repr.

Kristóf Károly: Három magyar művész készitette a Film szobrát...

Az Est, 1938.Nov.5. 10. o.

MDK

Lux Elek

"Keresztelő Szt.János" c. szobormüve. Repr.

Magyar Művészet, 1933. 152.l.

MDK

Lux Elek

"Táncosnő" c. szobormüve. Repr.

KMTárs. A nő a művészetben. 1936.

MDK

Lux Elek

Szent Imre, szines majolika

Magyar Képzőművészek szegedi reprezentativ kiallitasa. 1930. kat. 31.l.

MOK

Lux Elek

Akt-tanulmány. Tollrajz.
Orosz falu.
Tanulmány.

A Szinyei Merse Pál Társaság VI.Kiáll.
Bpest.1937.Okt.Kat. 15, 16.1.

MDK

Lux Elek

Férfi mellszobor.Mgt.
Férfi mellszobor.Mgt.

A Szinyei Merse Pál Társaság VI.Kiáll.
Bpest, 1937.Okt.Kat. 19.1.

Lux Elek MDK

A dal, gipsz

Mücsarnok 1919. Hadviselt művészek kiáll.

MDK

Lux Elek

A Szinyei-Társaság reprezentativ kiállitása.
Pesti Napló 1937. okt. 17. 12.1.

MDK

Lux Elek

Táncosnő, repr.

Gerő Ödön: Az akt-kiállitás. Magyar Müvészet 1925. 430.l.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

Női fej. Gipsz.

Nemz. Szal. 1919. okt. kiáll. Kat. 9.l.

MDK

Lux Elek

Madonna, repr. Faszobor.

Magyar Müvészet 1931. 3o.l.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

kisplasztikai tárgyakkal szerepelt.

Az Ipm.Társ. kiállitása.-Lipótvárosi Kasz.nyári helys.
Magyarság. 1922.dec.13. 5.l.

MDK

Lux Elek

Táncosnő

A Szinyei-Társaság kiáll. Pest 1942. febr. 5.

Lux Elek MDK

Szobrok

Műcsarnok 1925.Iparművészeti Társ.Jubiláris kiáll.

Lux Elek.

A Benczur Társaság tagja a megalakulás idején 1923.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

MDK

Lux Elek

A Szinyei-Társaság reprezentativ kiállitása.
Pesti Napló 1937. okt. 17. 12.1.

MDK

Lux Elek

Fésülködés, márvány

Műcsarnok 1925-26 Aktókiállítás

M.D.K.

Lux Elek

"Ady" c. szobortervének repr.-ját hozza a lap válaszul a "Fájó kérdés a magyar szobrászokhoz" c. körkérdésre, amelyben a cikkiró azt kérdezi, hogy melyik volna az a szobor, amelyiket a legszivesebben megfaragnának, ha helyzetük megengedné.

/A cikkiró neve megállapithatatlan, mert a lap hiányos./

Szinházi Élet. Bp. 193o. ~~márc~~ febr. 23.- márc. 1. XX. évf. 9. sz. 5-6. lap

MDK

Lux Elek

"Ad Astra" c. szobormüve. Repr.

KMTárs. 1931.tav.kiáll.

MDK

Lux Elek

"Fésülködés" c. műve. Repr.

Évk. KM$_t$. 1928. 59.1

MDK

Lux Elek

Az 1925-26.évi Akt-kiállitáson kitüntető elismerésben részesült Lux Elek "Fésülködés" c. szoborművével.

Évk. KMT. 1928. 60.l.

MDK

Lux Elek

A Szinyei Merse Pál Társaság brüsszeli kiállitása. Nation Belge, május 29. Magyar Mivészet 1926. 5. sz. 298.l.

M.D.K.

Lux Elek

"A lantos" c. művének repr.-ját hozza a lap a Szinyei-Merse Pál Társaság harmadik kiállitásár.l az ERNST Muzeumban.

Szinházi Élet. Bp. 1931. jan. 25-31. XXI. évf.5. sz. 39. lap.

MDK

Lux Elek

Lyka K.: A Szinyei Merse Pál Társaság kiáll. Magyar Művészet 1926. 1. sz. 2.l.

MDK

Lux Elek

Táncosnő

A Szinyei Merse Pál Társaság kiállitása Brüsszelben. Magyar Művészet 1926.5.sz./La Libre Belgique,jun.9./ 3o1,3o2.l.

MDK

Lux Elek

K.E.: A Szepesség ujabbkori festői és szobrászai. Szepesi művészek. N. Szalon 1937. márc.

MDK

Lux Elek

A Szinyei Merse Pál Társaság kiállitása Brüsszelben.
Magyar Müvészet 1926.5.sz. /L'Horizon,jun.5./
3ol.l.

MDK

Lux Elek

Szent János, bronz

"A Magyar Művészetért" Képzőm.Kiall.Kat.
Műcsarnok, 1940 Dec.15 - 1941 Jan.12. 12.1.

MDK

Lux Elek, szobrászm

kisplasztikái kvalitásosak.

A Műcs. téli tárlata.-

Képzőművészet. 1932. VI.évf. 46.sz. 18.l.

MDK

Lux Elek

Ernst Muzeum kiáll. XIII. Bpest 1913.

MDK

Lux Elek

Táncosnő

A Szinyei Merse Pál Társaság kiállitása Brüsszelben.
Magyar Művészet 1926. 5. sz. /Standsard. 1926.máj.31.
298,299.l.

MDK

Lux Elek

Magyar Művészet 1930. 57.l.

MDK

Lux Elek

A Szinyei Merse Pál Társaság tagjai 1940.

Lux Elek MDA

Rózsika képmás, gipsz

Műcsarnok 1922 jubileumi kiállitás

Lux Elek

MDK

Táncosnő, gipsz

Műcsarnok 1922 jubileumi kiállítás

MDK

Lux Elek

Táncosnő, bronz

"A Magyar Művészetért" Képzőm.Kiáll.Kat.
Műcsarnok, 1940 Dec.15 - 1941 Jan.12. 15.1.

MNK

Lux Elek

Bánat, bronz

"A Magyar Művészetért" Képzőm.Kiáll.Kat.
Műcsarnok, 1940 Dec.15 - 1941 Jan.12. 14.1.

MDK

Lux Elek

Eldőlt a müszaki emlékmü-pályázat. Pesti Napló 1933. dec. 12.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

a Kisplasztika termében szerepelt müveivel.

Az Iparm.Társulatnak az Iparm.Muz.-ban rendezett
50.éves jub.kiállitásának részt vevői.
Magyar Iparmüvészet.1935. 264.l.

MDK

Lux Elek

Művészet 1915. 155.l.

MDK

Lux Elek

Táncosnő, repr.

KMTárs.1929/3e. téli kiáll. kat.

MDK

Lux Elek

A képzőművészeti év eseményei. P.H. 1933. évi nagy naptára. 54.l.

MDK

Lux Elek

Művészet 1936. 3-4. sz. 59.l.

MDK

Lux Elek

Lakást diszitő kiállitás. Nemzeti Ujság 1937. szept. 26.

MDK

Lux Elek

-ie.: A mai lakás díszítőművészete. Évadnyitó kiáll. a Tamás Galériában. Pesti Napló 1937 szept. 26.

MDK

Lux Elek, ip.müv.-Szombáthely.

a Mimár Pál által tervezett üveg - és porcellán tárló-ban láthatóak müvei.

Az Iparm. Társulatnak az Iparm.Muz.-ban rendezett 50. év. jub.kiállításának részletvevői.

Lux Elek

Emue, szobor

Miccormok 1914. tavaszi kiállitás

Lux Elek

Szobormüvével szerepel a Műcsarnok 75 éves jubiláris kiállításán.

N. U. 936. V. 3.

Lux Elek

szobrász

Céhbeliek jubiláris kiállitása - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.

Magyar Hirlap
1934.I.14.

Lux Elek

szobrász

Céhbeliek Kiállitása- Nemzeti Szalonban - csoporral szerepel.

Mellszobraiban az élet lelki mozgalmassága jelentkezik, amely a Táncosnő alakjában külső mozdulatban is kifejeződik.

Budapesti Hirlap
1934.I.14.

MDK

Lux Elek

"Strandon" gipsz

A Balatoni Társaság II. Kiáll. Kat.1924.
Nov.29.-Dec.8. 15.lap

Lux Elek MDK

[illegible].

Moldován Béla festőművész nejének képmása, gipsz

Műcsarnok 1922 őszi tárlat

MTK

MDK

Lux Elek, szobrászm.

táncosnője a gazdagon vezetett vonalak lágyságával kapja meg a szemet.

Ernst Muzeum.- A Szinyei M.P.Társ. müv.tagjainak II. kiállitása. 1926.jan.24.-febr.28. Kat. 5.1.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

a plasztikában kiemelkedő müvel szerepel.

Elsörangu mellszobrot készitett dr.Némethy Károly-ról.

A Mücs.téli tárlata.

Képzömüvészet.1932. VII.évf. 46.sz. 17.1.

Lux Elek MDK

Venus, repr.

Műcsarnok 1927 tavaszi kiállitás

MDK

Lux Elek

Kiállitásokról. Magyar Nemzeti Mivészet 1938. 4. sz. 79.1. 80.1.

MDK

Lux Elek

Öreg férfifej, br.

Pólya Tiborné, gipsz

Az 1921.évi őszi kiáll.tárgym. Műcsarnok.1921. nov. 7.1.

MDK

Lux Elek

Siremlék c. műve. Repr.

Nemzeti Szalon, 1940. Jan-febr. Szinyei Társ.
VII.kiáll.

MDK

Lux Elek

Strasser Olga mellszobra, c. műve. Repr.

Benczúr Társaság kiáll. 1925.márc.

MDK

Lux Elek

A Studio a magyar szobrászatról. Magyar Művészet 1926. 419,420.l.

MDK

Lux Elek

Feleségem, terracotta

Táncosnő, br.

Az 1921.évi őszi kiáll.tárgym. Műcsarnok. 1921. nov. 6.l.

MDK

Lux Elek szobrász

Akt (panasz) (1935), Mgt.
Szent János (1931), "
Jeszenszky Ella (1933),"
Matyó Madonna (1934), "

Nemzeti Szalon, 1937.Márc.Szepesi művészek

MDK

Lux Elek szobrász

A Rezső-téri plébániatemplomban a körszobrok között Lux Elek Szent Józsefe.

Pipics Zoltán dr.: Templomi művészet.

Magyarság, 1934.Jan.21. 20-21.lap

MDK

Lux Elek

"Fésülködő leány". A herendi porcellángyár szobormüve. Repr.

Magyar Iparművészet, 1930. 1-2.sz. 14.l.

MDK

Lux Elek

Lux Elek és Szivessy Tibor a pestszenterzsébeti hősi emlékmű pályázaton I. dijat nyert.

Cikk: A pestszenterzsébeti hősi emlékmű.

Művészet, 1939. 35.l.

Lux Elek, porcelán

M.D.K.

Majolika madonnájának felhasználásával készült az a kompozíció, mely a „Herend 100 éves" kiállítás bejáratával szemközti falat díszítette

10

"Herend 100 éves" kiállítás katalógusa.

Bp. 1939. 10. old.

M.O.K.

Lux Elek, szobrász

a „Herend 100 éves" kiállításon következő szobrai szerepeltek:

Fésülködő nő
Álló anyja madonna
Térdeplő akt
Cserkész
Ludas Matyi

"Herend 100 éves" kiállítás katalógusa.

Bp. 1939. 34-36. old.

./.

M.D.K.

Lux Elek. porcelán (folyt.)

Szüretelő csoport
Táncosnő
Putto csigán
Karas Márton

34-36

"Herend 100 éves" kiállitás katalógusa.

Bp. 1939. 34-36. old.

Lux Elek

Alessio Lux : *Danzatrice.*

Velence, kiáll. 1926

Anselmo Bucci: *Ritratto della signorina Maria Nardi Beltrame.*

Lux Elek

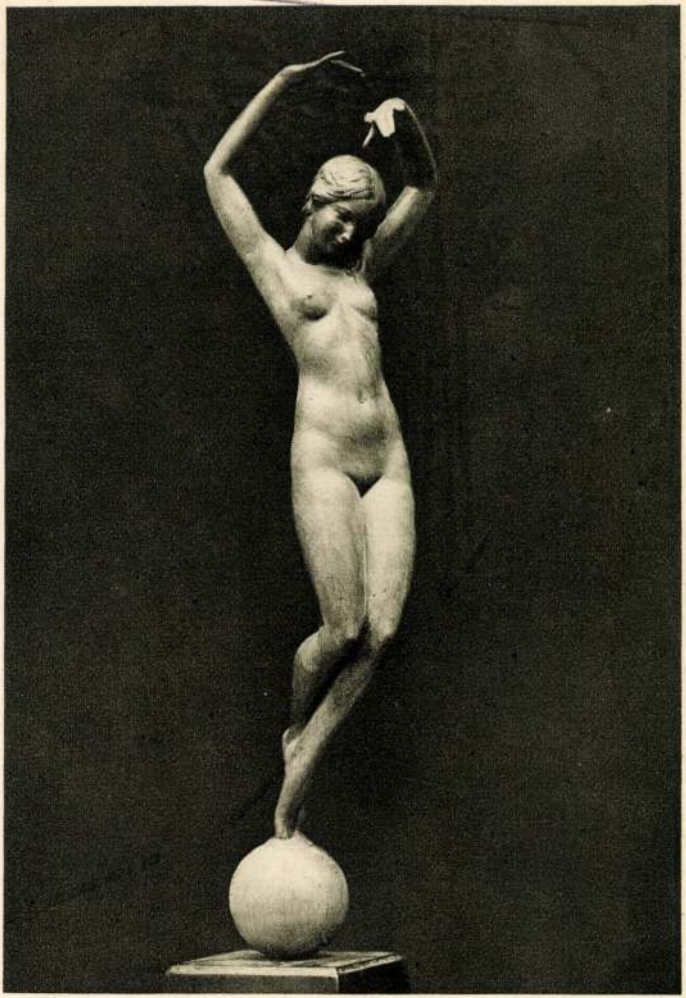

LUX ELEK: VENUS

Képzm Paris 1927. tav. Eiáll, Eat

NEMES GYÖRGY: AZ ELSŐ LÉPÉS

Lux Elek

Porcelán műtárgyai (másolatuk) bemutatásra kerül a Herendi porcelán reprezentatív kiállításán Párizsban (IV. 7 – 14.).

Magyar Hírlap, 1970. III. 31. 6. l.

Lux Elek

szobrán

„Fésülködő nő" – porcelán 1929;

„Fátyoltáncos" – porcelán, 1929.

/Herendi Múz./ Repr.

dr. Sikota Győző: Herendi porcelán 100.

Műszaki Kiad. 1970.

Lux Elek

„Fésülködő nő" – herendi porcelán.

dr. Sikota György: Herendi porcelán ??.
Művészet Kiadó. 1970.

Lux Elek

Leples táncosnő, Bronz

A Szinyei Merse Társ.
I. Nyári Kiall. Ernst M193

Lux Elek.

Lux Elek alkotta a Székes-
fehérvári Szent Imre szob-
rot és a „Wathyt".

„Kovalovszky Márton: Székesfehérvár, 1938.
" -rot 1977. december - 16. lap

Lux Elek

Ludas Matyi figurája herendi porcelánból

Av. Sikota Győző: Herendi porcelán 70.
Műszaki Kiciáló 1970.

Lux Elek

„Matyó - madonna" - porcelán, 1939
/Herendi Múz./ Repr.

dr. Sikota Győző: Herendi porcelán 100.
Műszaki Kiad. 1970.

Lux Elek

„Fürdőző nő" figurája – herendi porcelán

dr. Sikota Győző: Herendi porcelán 77.
Műszaki Kiad. 1970.

Lux Elek

~ „Matyó-madonna" herendi porcelánból.

dr. Sikota Győző: Herendi porcelán 71.
Műszaki Kiad. 1970.

Lux Elek

életrajz

írod

Csokassy 24. l.

1919. ben az ipartmüzetti
iskola tanára lett.

Milanói, velencei Giovanelli
hágai, római Capitolinni
muzeumokban vannak szobor
müvei.

T. 4615.

es kastély kapujához az árkon (ás) kar-
dig hegyek látszanak. Felirata fö-

: 14.5 cm.

Kisplasztika. Két táncosnő. Lux.

Magyar Művészet 1925. 52-53. o.
Vásárlások a velencei kiállitáson.

Kisplasztika. Táncosnő drapériával.
Lux.

Magyar Művészet 1925-52-53.o.
Vásárlások a velencei kiállitáson.

Kisplasztika. Modern táncosnő. Lux.

Magyar Müvészet 1925. 52-53. o.
Vásárlások a velencei kiállitáson.

Lux Elek szobrász

Magyar Müvészet 1925. 2. sz. 49-53. o.
Velence.

Révész Zoltán.

Tér- és Forma. IV. é. f. 1931. 149-150 l. Zab.

Dr. Bierbauer Virgil: A bpesti orvosok turista egyesületének háza a Bakonyban.

MDK

Lux Elek

Pólya Tiborné arcképe

Szokolay B.: A mücsarnok tárlata. Erdélyi Hirek 1921. nov. 21. 3.l.

Lux Elek MDK

Táncosnő, bronz

Műcsarnok 1922 őszi tárlat

MDK

Lux Elek szobrászművész

Dr.Lechner Jenő épitőművész és Lux Elek szobrászművész: Hősiemlék-epitáfium.Repr.

Magy.Iparművészet, 1928. 60.lap

MDK

Lux Elek

Képzőművészet 1934. 37.1.

MDK

Lux Elek

Tárlatok. Képzőművészet 1931. márc. 61.l.

M.D.K.

Lux Elek

A Szinyei-Társaság ezévi dijai közül a szobrász-dijat nyerte.

Képzőművészet rovat hiradása
Szinházi Élet. Bp. 1923. febr. 18-24.
XII. évf. 8. sz. 45. lap.

Lux Elek.

A "Céhbeliek" társaságának tagja.

Bende J: A Képzőművészeti egyesületek történet
kézirat.

Lux Elek.

Az Ernst muzeom kiállitást rendez müveiből 1928-ban.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat

Lux Elek MDK

Táncosnő, bronz

Műcsarnok 1922 jubileumi kiállitás

Lux Elek MDK

Zsuzsanna, bronz

Mücsarnok 1922 jubileumi kiállitás

MDK

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV., Dózsa György út 41

szövarch.139.1.ó

Lux Elek.

Pándi Kis János kikérdezése.
kikérdező:?

Lux Elek.

A Tamás Galéria kiállitásain szereplő művész.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat

MDK

. Lux Elek, szobrászm.

A Társ.fennállása óta ez a III. együttes felvonulás, bár nem teljes, mert egyesek külföldön tartózkodnak v. egyébb oknál fogva maradtak távol.

Az érzés nála lágy, merengő.

dr.Lázár Béla: A Szinyei Társaság III. kiállitása.
Szinyei Merse Pál Társ. 10.éves jubiluma.
1931. jan.7. 12.1.

MDK

Lux Elek, kisplasztikus-
porcellángyári tervező.

a porcellánt Herend és Zsolnay képviselik a régi Hüttl Tivadarral együtt. Bátran felvehetik a versenyt tervezőjükkel együtt a külföld híres porcellángyáraival.

? Iparművészeti kiállítás. ?.
Művészet.1938.III.évf. 22.sz. 16o.l.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

decens aktjai az üvegszekrényben körtefából faragottak.

/sz./ : ?

Képzőművészet. IV.évf. 26.sz.

MDK

Lux Elek, szobrászm.-kisplasztikus

Kampis A tal egyet.m.tanár emlékezett meg a közgyülésen kegyeletes szavakkal elhunyt müvésztagról.

Az Iparmüvészeti Társulat közgyülése.
Ujság. 1941.máj.8.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

435. Táncosnö. Körtefaszobor.

Mücsarnok. - 1925/26. Akt-kiállitás. Kat. 31.l.

Lux Elek MDK

Tanulmányfej, gipsz

Mücsarnok 1919. Hadviselt művészek kiáll.

MDK

Lux Elek, kisplasztikus

A díszitő szobrászat, kisplasztikai és érem-
művészet legjobb erőkkel vonul fel. Mint a-
milyen fentnevezett.

?

Iparművészeti kiállitás. ?.

Művészet.1938.III.évf. 22.sz. 159.l.

Lux Elek, XXXXXXXXX
kisplasztikus müvészünk MDK

tanitja a szobrászatot / a hozzátartozó bonctant Stein János/festöm./

Gróh István: Az esti tanfolyamok ujjászervezése az Orsz. M.Kir.Iparm. iskolában.
Magyar Iparmüvészet. 1921. 75.l.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

70. Semelweiss-emlék. Terv./A szegedi Nemzeti Emlékcsarnok részére./

Klebelsberg emlékkiállítás. 1933. Tárgym. 19.1.

76.

M.D.K.

Lux Elek

Az Ernst-Muzeum kiállitásán a müvész "..kecses női aktocskái közrajongás tárgyai voltak."- irja a kritika.

Képzőmüvészet rovatban Varásnapi kiállitási séta c. Szinházi Élet. Bp. 1923. január 14-20. 3. sz. 34. lap.

Lux Elek MDK

Aranka, szobor

Mücsarnok 1916. tavaszi tárlat

Lux Elek szobrasz

Műveivel résztvett a Szinyei Merse Pál Tarsaság II.kiállitasan.

Lyka Károly: A Szinyei Merse Pál Tarsaság kiállitasa.

Magyar Művészet, 1926. 1,2.lap

MDK

Lux Elek

Ad astra

Képzőművészet 1931. 41. sz. 142.l.

MDK

Lux Elek

Zsuzsanna, br.

A Szinyei Merse Pál Társaság kiállitása Brüsszelben.
Magyar Müvészet 1926.5.sz. ~~/Lilevantail 1926x/~~
/Etoile Belge, jun. 1./. 299.1.

MDK

Lux Elek

Szivessy Tiborné, repr.

Ernst Muzeum kiáll. LXXXI./1926/. Szinyei Társ. II-ik. kiáll.

MDK

Lux Elek

Kiállitások. Magyar Művészet 1925. 584/.l.

MDK

Lux Elek

Perl L.-né, c. szobormüve. Repr.

Nemzeti képzőm. kiáll. 1935.

M.D.K.

Lux Elek, szobrász

„Fátyoltáncosnő"-je és „Ludas Matyi" figurája a Herendi porcelángyár legsikerültebb és legnépszerűbb darabjai közé tartozik.

G.Boncz - K.Gink: Herender Porzellan

Bp.1962. Pannónia, 62 old. 44 k. köztük 30 sz.t.

52. old. 28-29. á.

M.D.K.

MDK

Lux Elek

Táncosnő, c. szobormüve. Repr.

Gyöngyösy, 87.lap

MDK

Lux Elek

Sajtóvélemények a velencei magyar kiállításról.
Magyar Művészet 1926. 7. sz. 415.l.

Lux Elek

művei, Róma, kiáll.

Tér és Forma, 1934 VII. 131

M.D.K.

Lux Elek

"Budanovics Mária szobra" cimmel repr. a Mücsarnok kiállitásáról, amelyet Márkus László méltat "Békekonferencia a Mücsarnokban" cimmel.

Szinházi Élet. Bp. 1935. márc. 31.- ápr. 6. XXV. évf. 14. sz. 38-4o. lap

.D.T.

Lux Elek

1919. szept. az esti szobrász-tanfolyam vezetésével biztak meg az Iparművészeti Iskolában.

Magyar Iparművészet
1919. 106. l.

YAR
VÉSZET

VÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA
SZETI TÁRSULAT KÖZLÖNYE

ÖZOKTATÁS-
MINISZTER
SZERKESZTI
KÁLMÁN

A-BR

MDK

Lux Elek

Kampis Antal: Az ujabb magyar szobrászat. A szépművészetek könyve. Bp. 1940.

518.1.

Lux Elek, szobrász 7 Ok

„Fésülködő nő" című porcelán-figuráját a Külföld szívesen vásárolja.

S. Nagy Sándor: Herendi porcelán 35 országban 11. l

Sp. '96 i. aug. 12. [Vidéki]

NÉPSZABADSÁG

M.D.K.

Lux Elek, szobrász

Mint a Herendi gyárnak dolgozó művészről emlités történik

Herendi Porcelán, 1839-1954. Kiállitás. Bp. 1954. Dobrovits Aladár előszavával. 18.old.

MDK

Lux Elek, szobrász

Vadkerty Baba. Patinázott gipsz.

Dp.Mücs. -GMKT. Kons.Képzőmův.kiáll. 1934.ápr.29.-
Kat. 8.1. jun.17.

M.D.K.

Lux Elek

Szobrászmüvész Wattay várkapitányról mintázott szobra Székesfehérváron van.

Városok Lapja 1938. XXXIII.évf. 11.szám. 308.oldal.
A városi mérnökök országos szövetségének székesfehérvári tanulmányi kiréndulása.

M.D.K.

Lux Elek /1883-1941/

846.Táncosnő./I./ Bronzszobor. 30.7 cm.
847. Táncosnő. II. Bronzszobor. 43. cm.

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. I. füzet.
MUMOK. Bp. 1952. 92. l.

MDK

Lux Elek, szobrász

142. Saisi. Gipsz.

345. Siremlék. 16.1. "

Sp.mücs.-MMKT. Nemz. Képzőműv. Kiáll. 1934.ápr.20-
Kat. 9., 16. l. jún.17.

M.D.K.

Lux Elek

Majolika disztárgyak. /Zilzer Hajnal/ A pécsi Zsolnygyár ujabb porcellánjai. Mintázta Lux Elek. Repr.

Az Orsz. M.Iparm. Társ., a Baross Szövetség kiáll. emlékalbuma. Bp. 1929.
Szerk.: Györgyi Kálmán. 38. l.

MDK

Lux Elek, szobrász

alkalmazta leggyakrabban a táncmozdulatokat. /Nemrég hunyt el./ Kisbronzai, a herendigyár részére készitett modelljei, Zsolnai porcellánjai tanuskodnak erről. XXXXXX

Táncosnö. Repr. 79.l.

Szalay Karola; A tánc a képzömüvészetben. A P.F. Tud. Egy. dolgozatai. /Müv.tört. és Kor.Rég. Intézet./ Bp.1941. 78.l.

MDK

Lux Elek

Kubanyi Gyuláné mellszobra

KMT. 1912/13. téli kiáll. kat. 61.l.

Lux Elek

A Petőfi Társaság a Petőfi kultusz terén szerzett érdemei elismeréséül kültagjává választotta.

Az Orsz. M. Kér. Iparműbészeti Iskola évkönyve 1834-36; 18. l.

1/. MDK

Lux Elek, szobrászm.

".. Az uj magyar szobrászat legqazdagabb lelkü szobrásza."

Szobormüvei:

126. P.T. urnö arcképe. Márvány.
A Szépm. Muz. tul.

127. Öreg férfifej. Bronz.
A Szépm. Muz. tul.

Dr. Lázár Béla bevezetöjével.
Ernst - Muzeum XXIII. csop. kiállitása. Kat. 9.1.
Bp. 1923. jan.

2/.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

Szobrművei:

128.	Fátyolos tánc.	Bronz.
129.	Hátrahajló táncosnö.	"
130.- 133.	Táncosnö.	Bronzok.
134.	Harisnyakötö lány.	Bronz.

Dr. Lázár Béla bevezetöjével.
Ernst - Muzeum XXIII. csop. kiállitása. Kat. 9.l.
Bp. 1923. jan.

3/. MDK

Lux Elek, szobrászm.

Szobormüvei.

135. Zsuzsanna. Bronz.
136. Táncos csoport. Bronz.
137. Guggoló nö. Karrarai márvány.
138. Ülö nöi szobrocska. Terracotta.

Dr. Lázár Béla bevezetöjével.
Ernst - Muzeum XXIII. csop. kiállitása. Kat. 9.l.
Bp. 1923. jan.

MDK

Lux Elek, szobrászm.

Szobormüvei:

139. Női fej. Terracotta.
140. Beöthy Lászlóné és leánya. Mgt.
141. Női torso.
142. G.G.ur arcképe. A bronzpéldány a hágai muzeum tulajdona.

Ernst-Muzeum XXIII. csop.kiállitása. Kat. 9.1. Bp.1923. jan.

MDK

5/1

Lux Elek, szobrászm.

Szobormüvei:

143. Leányka feje.

144. Női fej. Fayence.

Ernst-Muzeum XXIII. csop. kiállitása. Kat. 9.1.
Bp. 1923. jan.

Lux Elek Kolozsvár

Magyar Művészet, 1927

453-463.o.

Bálint Lajos: Lux Elek.

Lux Elek spokradz

Pesti Hilap. 1924. márc. 2. 13

Elloptak egy spokrot a Untersuchlóg

Lux Elek sfobrász

Pesti Hirlap. 1924. febr. 27

a Szinyei Társaság díjai

Lux Elek

nobrán

Pórai-Nyiág

1925 márc. 15.

Lux Elek nobrázmüvén.

8 órai Ujság.
1928. I. 22., 6.
(:Kritika.:)

Lux Elek szobrán

Magyar Művészet, 1926

297-302.o.

Művészeti élet. A Kimpei Morse Pál Társaság brüsneli kiállítása.

Lux Elek [illegible]

Prof. [illegible]

1928. 226-28

Lux Elek spobrász

Pesti Hirlap. 1923. jan. 6. 8

k. k. l. Márk Lajos és kísérete m

Lux Elek szobrász

Pesti Hirlap. 1923. dec. 8. 9

Kézdi: kiphiállítások

Lux (Elek) szobrász

Magyar Művészet, 1926

419-420. o.

Studió a magyar szobrászatról.

Lux Elek tolvaja

Magyar Művészet, 1926

415-416.o.
Művészeti élet. /e.a./ Fayló levél a velencei magyar kiállításról.

Lux Elek szobrász

Pesti Hirlap. 1923. ápr. 15. 7

k. k. h. a Benczur Társaság mukiállitása

Lux Elek szobrász

Pesti Hirlap. 1923. ápr. 22. 7

Díjkiosztás a Benczur Társaság kiállításán

Lux Elek szobrász.

Mibarát.1923.III.24.1.

Szobrászat, 1900-1919 - Körplasztika,
- Képmás

L u x E l e k :
Leányfej
/ nyeremény a téli kiállitáson,
1913-14 /

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
85.

Szobrászat, 1900-1919 - Körp - tika - Arcmás KÉPMÁS

L u x E l e k :
Leányfej
/:A király vásárlása:/

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
85.

Lux szobrász.

Népszava.1923.V.1. 11.1.

L u x E l e k szobrász
1883 -

L e á n y f e j
/A király vásárlása a téli ki-
állításon, 1913-14/

M Ű V É S Z E T
XIII. évf. 1914.
85.

Lux Elek szobrász

Magyar Müvészet 1952.52-53.o.
Vásárlások a velencei kiállitáson.

Lux Elek szobrász

Magyar Müvészet 1925.52.o.
Kiállitások.

Lux Elek szobrász

Pesti Hirlap. 1932. márc. 20. 8

Fóthy János: A Cehletich kiállítása
a Nemzeti Szalonban

Lux Elek szobrász

Pesti Hirlap. 1932. ápr. 3. 6

Fóthy János: Két kiállítás

Szobor Lux Elek k.-i

Magyar Művészet, 1927

453-463.o.

Bálint Lajos: Lux Elek.

Lux Elek, szobrász

Művészet, 1936. I. évf. 2. sz. 60. l.

A Bencsur Társaság reprezentatív kiállítása.

Lux Elek, szobrász

Művészet, 1937. II. évf. 6. sz. 34. l.

Kende Béla: Téli-tárlat a Műcsarnokban.

Lux Elek szobrász.

Mibarát.1923.III.22.1.

Lux Elek, szobrász

Nouvelle Revue de Hongrie

1933. XXVI. a. XLVIII. I. 609-613. l.

Gerevich Tibor: Képzőművészeti kiállítás a Műcsarnokban.

Lux Elek, szobrász

Képszarva 1919. nov. 7. 4. o

Csoportkiállítás

Luk Elek srobrász

Népszava 1923. jan. 6. 7. o.
Kiállítások

Lux Elek szobrász

Magyar Művészet 1925. 433-435. o.
Kiállitások.

Lux Elek, szobrász

Pásztortűz, 1926. 3 sz.
70. l.
Szoholay Béla: A budapesti aktkiállítás

Lux Elek, szobrász

Pásztortűz, 1927 7 sz.
168. l.
a. b.: A budapesti Műcsarnok tavaszi tárlatáról.

Nüvösset politika

Tér ér Forma. III. é. f. 1930. 289. 291 l. 3 áb.

Háy Gyula: Mindenki bútora.

Lux Elek nekrológ

Pásztortűz 1925. XI. évf.
131. l.

Prohászy Béla: Budapesti művészeti események

Lux Elek szobrász

Magyar Müvészet 1925.369-392.o.
Gerő Ödön: Az akt-kiállitás.

Lux Elek, szobrász

Budapesti Szemle, 1912 (CL) 457-464 l.

D.: Téli tárlatok.

Lux Elek, robrán

Müzzenjtő 1930. XI. 321-22.

Lux Elek festő.

Katol.Szemle.1932.II.54-60.l.

Lux Elek festő.

Katol.Szemle.1937.I.230-32.l.

Lux E. festő.

Katol. Szemle. 1933. II. 450-56. l.

Lux Elek festő.

Katol.Szemle.1931.I.128-35.l.

Lux Elek

Katol.Szemle.1942.89-91.l.

Lux Elek szobrásza

Budapesti Szemle CCX. 1928.
291-304. o.: Gál Ervin: Az el-
mult képzőművészeti év

Lux Elek Kolozsvár

Magyar Művészet, 1926

303. o.

Előadások a velencei nemzetközi képzőművészeti kiállítás magyar csoportjáról.

Lux Elek szobrász

Magyar Müvészet 1926.1-2.o.
Lyka Károly:A Szinyei-Merse Pál
Társaság kiállitása.

Lux Elek szobrász

Magyar Müvészet 1925. 583-584. o.
Kiállitások.

Lux Elek, szobrász

Rendbehozzák szeremlékét. (Kerepesi Temető)

F. G.: 1972-ben új képzőművészeti alkotásokat helyeznek el a fővárosban 9.

Népszabadság, Bp. 1971. nov. 18.

Lux Elek

Lux Elek (1884–1941): szobrász. Portrékat, zsánerszobrokat, aktokat mintázott. Több művét sokszorosította a herendi porcelángyár. 1922-től az Iparművészeti Iskola tanára volt.

Mihályfi Ernő:Müvészek,barátaim Bp.Corvina 1977.

LUX ELEK, éremművész

Gáty-Goldmann Fülöp 1921-ben az általa elérhető összes magy. szobrász-éremművéstől megrendelte önarcképüket 100+100 mm. plaketten.-A gyüjt.a MNM.-ban van. 116.drb. A sorozathoz tartozó önarcképplakettek:
LUX ELEK.-Felirat:"L" "E".-MNM.-100+100 mm.-Leirás: HP. 3429. 31.old

GOSZTONYI ~~JÁNOS:~~ JÓZSEF: Magyar szobrászok és éremművészek önarcképplakettjei 24.old

AZ ÉREM, XXXII.évf. 1975.-1. Bp. 1975

Lux Elek, szobrasz
--

Az Orsz.M.Kir.Iparművészeti Iskola tanárai,tanarsegédei,/segédtanarok/,-Lux Elek,-1919.-1941.-Kisplasztikai osztaly vezetője. 53.old

Mezei Ottó? Az Orsz.M.Kir.Iparmüv.Iskola/1880-1944/ oktatasi rendszere és formai forrasai 37.old

Müv.Tört.Ert. 1975. XXIV. 1.sz. Bp

LUX ELEK, szobrasz

Az 1940.évben "Nyiregyhazi Művészetu Hetek" keretében nagy orszagos kiallitast rendeztek. valamennyi él vonalbeli festönk és szobrasgunk képviselve volt azon. A majus 4-tól junius 3-ig nyitva tartott kiallitason 147 mü volt kiallitva. Köztük az övé is. 32.old

DIENES ISTVÁN: Művésztelep a nyiregyházi Sóstófürdőn, 1931-34. 25.old

Szabolcs-Szatmári Szemle, 1970. V. 4.sz

Az 1940. évben "Nyíregyházi Művészeti Hetek" kereté-
ben nagy országos kiállítást rendeztek. Valamennyi él
vonalbeli festőnk és szobrászunk képviselve volt azon.
A majus 4-től június 3-ig nyitva tartott kiállításon
147 mű volt kiállítva. Könyvük az övé is. 32.old

Lux Elek, szobrász

Müvészek, tervezők, akik az Orsz.M.Kir.Iparmüvészeti Iskola beiratkozott-növendékei voltak 1896 és 1919 közt Lux Elek, szobrászat, diszitőszobrászat szakon 54.old

Mezei Ottó: Az Orsz.M.Kir.Iparmüv.Iskola/1880-1924/ oktatási rendszere és forrásai 37.old

Müv.Tört. Ért. 1975. XXIV. 1.sz. Bp

Lux. Elek

Rátz László, 1930

v. br. 80mm

Tele Ede és tanítványai

MNG és Tüv István M, Baja

1977

Lux Elek

MDK

Katona Nándor festőművész, szobor

Műcsarnok 1915-16 téli tárlat

Lux Elek.

Az Ady-szemlékpályázaton részt vesz lantverő aktját ábrázoló pályanűvével. (anlitve.) Szükebbkörű pályázatra kapott meghívást.

Magyarság, 1928. febr. 12.

Lux Elek.

Az Ady Endre-szémlék elké-szítésének pályázaton részt vesz.

Magyarság, 1928. febr. 9.

LUX ELEKm szobrász

Dinnyés Éva az Iparmivészeti Főiskolán keramikusként kezdte tanulmányait, majd Lux Elek növendékeként, mint szobrász végzett. A felszabadulás előtt több finom jellemzésü portréval mutatkozott be a különböző tárlatokon. 78.old

TROGMAYER OTTÓ: Dinnyés Éva kerámiái 78.old

Szabolcs-Szatmári Szemle, 1975. X. 3.sz

LUX Elek szobrász

I. Világháborúban elesett tanulók
emlékе 1933.

(Sándorné)
ld. ORBÁN Rózsa: Széchenyi István
Keresztedelmi Szakközépiskola (Bp. Vasu.)
Bp. 1992 (TKM 414)

Barta András 2009
V.Barta Éva 1785
Bárth János 427, 871
Bartha Elek 1221
ifj. Bartha Lajos 1079
Bartha László 1327, 1786
ifj. Bartha Tibor 1139
Bartl József 1787
Bartók János 872
Bartošová-Pinterová, Zuzanna
Basics Beáta 1240, 1416
Bátai Pál 754
Batári Ferenc 369, 582, 825
Batorović, Mato 873
Batthyány Ádám 894
Batthyány Gyula 1318
Bauer György 546, 1269
Baumann, Ludwig 1289

Lux Ede (Elek?)

Műcsarnok szobrász. Bruxelles

1911–12. jub. kiáll. 285, 293

1912–13. téli kiáll. 369.

1913. tav. kiáll. 245

1913–14. téli kiáll. 234, 241, 244, 247, 249, 347

Angster, orgonagpáros X. 17. — Jó-
zsef X. 124.

Lux Elek

szobrász

Szül. 1885. Szepesváralja.
Iparmův. iskola Bpest.
Akadémia Brusszel és
München.

Ködsbó, bronz kisplasztika.
Bacchanalia, u. az

Kat Nürnb 1929

28. l.

1635 [illegible]

1932 okt 14.

Lux Elek

1921. Kitüntetés elisnerés.
Halmos Izor kisplasztikai dija 1922

Lux Elek

irod

Ujság 1926. okt. 17.

(c. a.: A Blaha Lujza sirmlék — pályázat.)

(Keppel.)

Lux Elek

festőművész * 1884 Szepesváralján

Nyelt 1905 iparművészeti iskola (Mátrai L.)

1907 münchen akadémia (B. Schmitt)

Parma (rónai lovasság pajzsa)

V. 251.

Lux Elek szobr. 2

1910 brüsseli akadémia (Van der Stappen, Rousseau, Dubois) tanítványa.

1911. tanulmányutan Berlin, Páris, London.

Bpesten működik

Praefectus vigilum V. 251.

KOVÁCS SÁMUEL.

141 Csendélet. Olajf. Eladó.

PAPP GÁBOR.

142 Komika. Olajf. Magánt.

BASCH GYULA.

143 Gizella leányom arcképe. Olajf. Magánt.

BASCH ÁRPÁD.

144 Ifj. Keglevich Gábor gróf arcképe. Olajf. Magánt.

VAJDA ZSIGMOND.

145 Hazafelé. Olajf. Eladó.

BARTA ERNŐ.

146 Csendélet. Olajf. Eladó.

KMETTY JÁNOS.

147 Tanulmány. Olajf. Eladó.

MIKOLA ANDRÁS.

148 Kisvárosi utca. Olajf. Eladó.

LUX ELEK.

149 Katona Nándor festőművész. Szobormű. Eladó.

MURÁNYI GYULA.

150 Plakettek. *a*) Dobai Székely festőművész, *b*) Csók István festőművész. Eladó.

151 A fájdalom. Bronzszobormű. Eladó.

TATZ LÁSZLÓ.

152 Borotválkozó férfi. Olajf. Eladó.

DOLÁNYI IDA.

153 Rózsák. Olajf. Eladó.

MÁNYAI JÓZSEF.

154 Ingadozás. Olajf. Eladó.

155 Alidia. Olajf. Eladó.

KADA ALAJOS.

156 Falu széle. Olajf. Eladó.

CZENCZ JÁNOS.

157 Önkéntes. Olajf. Eladó.

BRUCK HERMINA.
125 Parkrészlet. Olajf. Eladó.

WÁGNER GÉZA.
126 Vágás szélén. Olajf. Eladó.

CZIGÁNY DEZSŐ.
127 Magányos asszony. Olajf. Eladó.

HENDE VINCE.
128 Palestrina. Olajf. Eladó.

JÓZSA KÁROLY.
129 Odaliszka. Olajf. Eladó.

CSAKY LÁSZLÓ.
130 Haza gondolunk. Olajf. Eladó.

FRECSKAY ENDRE.
131 Parkrészlet. Pastell. Eladó.

ZÁHONYI GÉZA.
132 Hazafelé. Monotypia. Eladó.

TELKESSY VALÉR.
133 Klári. Olajf. Magánt.

ZÁHONYI GÉZA.
134 Virágzás. Olajf. Eladó.

KÁRPÁTY REZSŐ.
135 Kertrészlet. Olajf. Eladó.

BOROSS GYULA
136 De mennyire illatos. Olajf. Eladó.

ZSIGMONDYNÉ JÁRMAY EDITH.
137 Tarka liliomok. Vízf. Magánt.

MIHÁLOVITS MIKLÓS.
138 Fekvő nő. Olajf. Eladó.

VAJDA ZSIGMOND.
139 Pro patria. Olajf. Eladó.

PAP EMIL.
140 Munkaközben. Olajf. Eladó.

Lux Elek

A plasztikát képviseli az Ernst Muzeum kilencedik csoportkiállitásán, melyről Major Dezső számol be a Müvészet c. rovatban.
Szobrászi megoldásai igen komolyak. A "Táncosnő" c. szobormü, a ritmikus plasztika érdekes kisérlete. Finom portréit kiemeli.

A HÉT, Bp. 1919. nov. 13.
XXX. évf. 14. sz. 219-22o. lap.

MDK

Lux Elek

Táncosnő, br.

KMTárs. M. Müv.ért. 1940-41

15.1.

Lux Elek

M.D.K.
szobrász

Herendi szobrai:

Elmulás c. szobrát átdolg: Lőrincz István	180x360 mm fer. és sinc.
Fátyoltánc	225x170 " " " " "
Táncosnő (drapériával)	210 " " " " "
Fürdőrőnő	287 " " " " "
Aht (táncoló)	250 " " " " "
Merengés	280 " " " " "
Táncosnő (görögös)	270 " " " " "

É.M. Árjegyzék. Herendi porcelán szobrok és domborművek. Bp. 1959. 40. és 41. old.

M.D.K.

Lux Elek, szobrász

Herendi szobrai:

Kis Ludas Matyi	78×90 mm	színes
Matyó Madonna, nagy	345 " "	terrakotta színes
Ülő matyó Madonna	380 " "	"

É.M. Árjegyzék. Herendi porcelán szobrok és domborművek. Bp. 1959. 19.old.

Lux Elek

Lázár Béla dr.
mellszobra
repr.
Szinház Élet
1925. 22. 24.

vegges

LXIII

1 Köt. folio

Zoller,

D. Edmund von

Die Orden und Ehrenzeichen
Deutschlands und Österreichs
in zwölf Tafeln in Farbendruck,
enthaltend 289 Abbildungen.

Zweite Auflage

M.D.K.

Lux Elek

1069. Zsuzsánna. Szobor 32 cm. mag. bronz.
1070. Női akt. " 36.5 " " "
1071. Boxoló. " 44 " " "
1072. Felajánlás. " 24 " " "

Elvesztek. /Fővárosi Képtár/

Háborus-mütárgyveszteség-jegyzékek. IV. füzet.
76. l.
MUMOK. Bp. 1952.

Lux Elek szobrász
Szinyei Társaság harmadik kiállitása
Ernst Muzeum, 1931 január, 12. l.

Lux Kálmán szobrász
Táncosnő
Az Ujság, 1925. okt. 23.
Szinyei Társ. kiáll. Londonban

301. kép. *4. (Mss. I. 20.)*

LUX ELEK, szobrász

1972-ben Lázár Bélané a pécsi múzeumra hagyta/férje 64 darabból álló képzőművészeti gyüjteményét. Nagy része a 30-as évek végén került Lázárhoz, a művészek ajándékakér Elsősorban a Római Iskolat reprezentálják. A gyüjtemény: 63.sz.-LUX ELEK: "LÁZÁR BÉLA", cimü müve. bronz. 34 cm. Ltsz: 72.375. 298.old

ROMVÁRY JÓZSEF FERENC: A Modern Magyar Képtár története.-Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII. 1972-73. Pécs, 1975.

Lux Elek
szobrász

Lux Elek mintázta Lázár Béla
bronzportréját, ami beherült a
pécsi Modern Magyar Képtárba az
adományokat megörökítő ábrá-
zolások mellé.

Mendöl Zsuzsa: Lázár Béla magán gyűjteménye.
Művészet, 1975. március – 12 oldal.

Lux Elek

"Leányfej" c. szobormüve maradandó hatásu, megkapóan fantasztikus munka.
Minden kis részletében müvészi alkotásnak nevezi a kritika.
A Mücsarnokban rendezett jubiláris téli tárlaton szerepel.

ÉLET, Bp. 1911. dec. 31. III. évf.
53. sz. 1643-1645. lap.

Lux Elek, Bp. I. Ybl Miklós-tér 4.

Adressenverzeichniss der ungarischen Medailleure

Lux Elek

Moldován Béla festőművész nejének képmása, gip

Őszi Tárlat kiállitása. Műcs. 1922. nov. lo 1

Lux Elek

Strandon, gipsz

Balatoni Városság II. kiáll. Nemz. Szal. 1924.
nov. 15 l.

Lux Elek szobrászmüvész
Táncosnő bronzban / Táncosnő bronz
Szinyei Merse Pál Társaság müvésztagjainak
negyedik kiállitása.
Nemzeti Szalon, 1933. november

176. kép. *Magyar szobrász, 1*

MAGYAR SZOBRÁSZ, XVIII. század

Női szent

Fa, mag. 47·5 cm.

Az 1905-ös múzeumi tűzvész alkalmából megégett?

Restaurálta Nikássy Lajos, 1933.

— 1 rongálódott.

Lux Elek
Szinyei Társaság rendes tagja, 1924
Szinyei Merse Pál Társaság VII. kiállitása.
Nemzeti Szalon, 194o. jan.febr.

II. Ulászló-kódex) XVI. sz. 234b lap.

Lux Elek szobrászmtivész
Szinyei jutalom 1922
Szinyei Merse Pál Társaság VII. kiállitása
Nemzeti Szalon, 1940. jan.febr.

ugyancsak groteszk férfifej, nő, angyal, majom, medve stb. díszítésesel.

A miniátor általában a világoszöld, sárga, rózsaszín, vörös és kék színeket kedveli, amelyek élénkek, frissek.

A kódex lappjai a kötésnél levágódtak, ezáltal a lapszéldíszítések erősen megsérültek. A díszesebb lapokon a hangjegyek és a szöveg soronként váltakozva arany, kék, vörös színűek, sőt a 220b lapon zöld és lila hangjegyekkel is találkozunk.

Az eredeti lapszámozással ellátott B XII., XIII., XIV., XVII., XVIII., XIX. levél, s még négy számozatlan levél a kódex legelejére van kötve, — a B XI., XV., XVI. levél hiányzik.

1a lap: (B XII): Keretezetlen fekete iniciálé (kb. 68×70 mm) híg festékkel pergamenre festett piros, kék, zöld árnyékolású levéldíszítéssel. Hasonló iniciálék, férfifej, tekercset tartó próféta, bagoly, majom, imádkozó angyal, nő, pásztor, sárkány, lovas stb. díszítésekkel a következő lapokon: *1b (2); 2b (2); 3a; 4a; 4b; 5a (3); 6a; 6b; 8a; 11a* (aranybetű); *11b (2); 12b; 13a* (ördög); *13b (2,* próféta); *14a (2); 14b (2); 15a; 16a (2); 16b; 17b; 18a (2); 19a; 19b; 20a; 20b; 21a; 21b (2,* majom); *22a; 22b; 23a; 23b; 24b; 25a (2); 25b (2); 26b; 27a; 27b; 28a; 28b (2); 29a* (bagoly); *29b; 30b (2); 31a; 32a; 32b (2); 33b; 34a; 34b; 35a; 35b; 35b* (vörösbetű); *37a (2); 38a; 38b; 39a; 40a; 40b (2); 41a (2); 42b (2); 43a; 43b; 44b; 45b; 46a; 46b; 47a; 48a; 48b; 49a (2); 50a; 50b; 51a (2); 51b (3); 52a (2); 52b (2); 53a (3); 54a; 54b; 55b (2); 56b; 57a; 57b; 59a; 59b; 60b (2); 61b (2); 62a; 63a; 63b.*

Lux Elek szobrász
Prof[illegible]ta vázlat gipsz, bronzban
Szinyei Merse Pál Társaság művésztagjainak
negyedik kiállitása
Nemzeti Szalon, 1933. november
Női fej tönkrement gipsz

NÉMETALFÖLD
ÉS FLAMAN

CUYP, ALBERT (1620—1691) KÖVETŐJE
Tengeri kikötő
Jelezve lent jobbra: A. Cuyp.
Vászon, olaj, 66×83 cm. (Hivatal.)
Maszlaghy II., 437. szám.

FLAMAND FESTŐ, XVII. század
Patricius család
Vászon, olaj, 83×106 cm. (14. szoba.)
Maszlaghy II., 555. szám.

FRANCKEN, FRANZ (1542—1616)
Jézus születése
Fa, olaj, 49×36 cm. (44. szoba.)
Maszlaghy II., 202. szám.

HAANEN, REMY VAN (1812—1894)
Napkelte a svájci havasok közt
Vászon, olaj, 73×103. cm. (44. szoba.)
Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 772. l. — Maszlaghy II., 124. szám.

Lux Elek festőművész
Siremlékterv
Tanulmányfej, bronz
Szinyei Merse Pál Társaság VII. kiállitása
Nemzeti Szalon, 1940. jan.

Lux Elek szobrász
Márjás Viktor: Régi és uj impresszionizmus
Nemzeti Ujság, 1933. nov.21.

306. kép. 5. *(Mss. 26.) Pontificale*

Lux Elek festőművész
Szinyei jutalom. 1922.
A Szinyei Merse Pál Társaság Értesitője. 1927.febr.

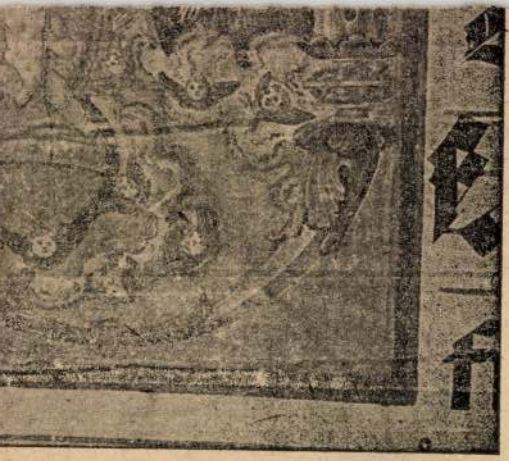

kódex). 1519—1525 körül. 8b lap.

radása. Hegyes-dombos táj előterében fekszik egyik pásztor, dudájára támaszkodva, szürke hában és csizmában. Kezét fölemelve, föltekint kék égbolton rózsaszín felhők között, arany andorlában térdeplő szürkeruhás angyalra, aki zében nyitott tekercset tart; szárnya piros-rös-zöld színű. A pásztor előtt fehér kutya kszik. A háttérben legelésző juhok között egy ásik pásztor áll botjára támaszkodva, piros hában és fekete csizmában, s kezét felemelve angyalra néz. A felső nyolcszögletű miniatu-ban (74×81 mm) *Szent Jeromos* ábrázolása ható. Nyitott könyv előtt vörös bibornoki orná-

Lux Elek szobrászmüvész †
Táncosnő, bronz
Szinyei Merse Pál Társaság müvésztagjainak
8-ik kiállitása. 1942. január 31.

SONT-TÁRGYAK

SZENT SEBESTYÉN.
Dombormű alakos háttérrel.
Német munka, XVIII. század.
Fakeretben. Elefántcsont, 8·5×11·5 cm.
Egyházműv. kiállítás, 1930., 159. szám.

KORSÓS NŐ,
XVIII. század.
Elefántcsont, mag. 4·6 cm.

INDIAI KIRÁLY TEVEHÁTON.
Dombormű dobozban.
Német munka, XVIII. század.
Elefántcsont, mag. 10 cm.

MÁRIA TERÉZIA NÉGYESFOGATA.
Modell.
XVIII. század.
Elefántcsont.

ÉREM,
előlap Férfi és nő arcképe, hátlap: Haldokló férfi. Zsidó felirattal.
XVIII. század.
Elefántcsont, átm. 5·3 cm.

ROKKA.

Lux Elek

szobrász MDK

////~~Wathay~~// "Wathay Ferenc" -.-

Fitz, Székesfehérvár. 41.o.

Lux Elek szobrászmüvész
Férfifej, bronz és márvány
Magyar Reprezentativ kiállitás
Nemzeti Szalon, 192o, nov.

mély tisztelettel maradtunk

elnök.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
687/1936
1936 okt. 12.

Lux Elek szobrász MDK

Wathay Ferenc szobra

Fitz, Székesfehérvár, 47.o.

repr. 21. kép.

MDK

Lux Elek

Szinyei-Társ. ösztöndij-bizotts. tagja.

N.Szal. 333. kiáll. Dijazott művészek, 1925. márc. 10 l.

MDK

Lux Elek

Dr.Lázár Béla képmása, gipsz
P.T.-né képmása, gipsz
Öreg férfi fej, gipsz
Vénusz, gipsz

N.Szal. 333. kiáll. Díjazott művészek. 1925. márc. 18 l.

MDK

Lux Elek
Szinyei-jutalom

N.Szal. 333.kiáll. Dijazott müvészek. 1925. márc.
7 1.

MDK

Lux E.

Versenyen kivül vett részt a kiállitáson

N.Szal. 333. kiáll. Dijazott müvészek. 1925. márc. 9 l.

Lux Elek
Táncosnő, bronz

Őszi Tárlat. Műcs. miállitása. 1922. nov.
31 l.

Lux Elek

Lázár Béla, br. 34 cm
Lázár Béla, gyűjt, 34 cm

Lázár Béla gyűjteménye

Lux Elek

Telcs Ede, Kisfaludi Stróbl Zsigmond, Pásztor János, Lányi Dezső, Körmendi Frim Jenő, Lux Elek, Kis György, Beszédes János László, Markup Béla, Zs. Csiszér János, Schmigelschi Oktáv, Pongrácz Sigfried szobrász művészek szerepeltek müveikkel a Mücsarnok jubiláris téli tárlatán.
Az itt következő festőművészek ugynezen a kiállitáson mutatták be alkotásaikat: Kümmerle Pál, Udvary Géza, Fesztyné Jókai Róza, Székely Andor, Coulin Artur, Gergely Imre, Edvi Illés Aladár, Martin Hadzsi Olga, Vastagh Géza, Pap Emil, Csók István.

ÉLET, Bp. 1911. dec. 31. III. évf.
53. sz. 1643-1645. lap.

Lux Elek

Herendi figurái nerepeltek a Kassai Magyar Orsz. Sparnův Tatlatou (1943)

dr Sibota Győző: Herendi porcelán 77. Műnak Kiad. 1970

Lux Elek

Orbán, Sidló, Ligeti, Somogyi, Rápolthy, Gách, Szentgyörgyi müvei méltók az elismerésre, irja: dr. Szemess Miklós: "A Képzőművészeti Társulat 60 éve a Műcsarnokban" c. beszámolójában, mely a jubiláris tárlatról szól.
Külön kiemelkednek a nagy dijjal jutalmazott Pásztor János munkái, aki "iskola példáját adja a finom, gondos mintázásnak." Stróbl Alajos "márvány portréja külön művészi reveláció" éppen ugy, mint Kisfaludi Stróbl kiválóan sikerült "Gyik"-ja.
Lux Elek "Táncosnő"-je a kiállitás egyik legszebb alkotása. Knoppné Curtis Gertrud vizfestményeit is megdicséri.- A kritikában feltüntetett teljes művésznévsort lásd: Stróbl Alajos nevénél.

Élet, Bp. 1922. május 28. XIII.évf. 11. sz. 269-270. lap.

Lux Elek szobrászmüvész

Erdey Dezső szobrát Bajza Józsefről, a Nemzeti Szinház igazgatójáról, a szinház előcsarnokában leplezték le.

Lux Elek a Nemzeti Szinház megalapitójáról, Földváry Gáborról készitett szobrot.

Mindkét müvész szobormüvét bemutatja a lap. Repr.

Délibáb, Bp. 1938. szept. 17. XII. évf. 38. sz. 17. lap.

Lzx Elek,

Szász Vilmos, Deményi József és Ligeti Miklós müvészeket sorolja fel a szobrázok közül J.P.: "Tavaszi kiállitás" c. kritikájában, azok közül, akik a Mücsarnokban szerepelnek müveikkel. Fentiek azok közé tartoznak, akik komoly, önfeláldozó munkával elérték pályájukon azt, hogy eredményeket tudtak fölmutatni.

A HÉT, Bp. 1914. ápr. 5. XXV. évf.
14. sz. 223. lap.

LUX ELEK, szobrasz

1972-ben Lázár Béláné a pécsi múzeumra hagyta férje 64 darabból álló képzőművészeti gyüjteményét. Nagy része a 30-as évek végén került Lázárhoz, a művészek ajándékaként. Elsősorban a Római Iskolát reprezentálják. A gyüjtemény:

62.sz.-LUX ELEK: "LÁZÁR BÉLA". cimü müve. gipsz. 34 cm. Ltsz: 72.374. 298.old

ROMVÁRY JÓZSEF FERENC: A Modern Magyar Képtár története.-Új szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII. 1972-73. Pécs, 1975.

Lux Elek

1937-1938-ban készült Lux Elek Szent Imréje és Wathayja.

K. Kovalovszky Márta: Székesfehérvár, 1938.
Művészet, 1974. december -16 lap.

Lux Elek

Térdeplő nő. Márvány

A Szinyei Merse Társ.
I. Nyári Kiall. Ernst MI 93

Lux Elek

Hátrahajló táncosnő

Bronz

A Szinyei Merse Társ.

I. Nyári Kiall. Ernst. MI 93

Lux Rleh

Sz. Imre. Brouz

A Szinyei Merse Társ.
I. Nyári Kiall. Ernst M 1931

Lux Elek, szobrász

. Székesfehérvárott a Monostor-kápolna előtti parkban áll Wathay Ferenc szobra, Lux Elek alkotása.

Antalffy Gyula: Székesfehérvár millenniuma
839-845.

Élet és Tudomány, 1972. máj. 5. XXVII. 18.

LUX ELEK, szobrász

Telcs Ede atyamesterévé vált egy fiatalabb művészgárdának. Tanitványai mind hires művészek lettek. Igy Lux Elek is. 126.old.

SZIGETI ISTVÁN: Telcs Ede szobrászművész érmei és plakettjei 126.old.

AZ ÉRME, Közlemények az éremgyűjtés köréből. ---------- KK. 1964. 27-28.sz. Bp.

Lux Elek

Kisplasztikai osztályának anyaga szerepelt az iskola jubiláris kiállításán.

Az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola évkönyve 1930–1934; Bpest 1934, 12. l.

Lux Elek

Mulatozó paraszt. Bronz

A Szinyei Merse Tár s.
I. Nyári Kiall. Ernst M 1 93

Imre Elek

A jubilárisi küldöttség (1930) kapcsán a vallás- és közoktatásügyi minisztert elismerésében részesült.

A 20. M. Kir. Iparművészeti Iskola évkönyve 1930–1934; Bpest 1934, 15. l

LUX ELEK, szobrász

Gács/Gácsik/Lajos szobrászművésznek az Iparművészeti Főiskolán/1922-1924/Lux volt a tanára. 19/379/.old.

SZIGETI ISTVÁN: Gács/Gácsik/Lajos szobrászművész érmei és plakettjei 19/379/.old.

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyűjtés köréből.
AVIII. 1962. 20.sz. sp.

Lux Elek

Ady siremlék
pályatero
repr –
Györgyi Kálmán mellszolva
repr.
Karczagmagyállam

lapszám nincs –

Lux Elek

irod.

Ujság. 1928 febr. 12.
(e.a.: Ady siremlékének pályázata.)

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Lux Elek

orvosár

† 1941. febr. 26-án

Budapesten 58-ik évében

Gyászjelentés

1904. június 23. 289

Téglás Gábor cz. főigazgatónak: a múzeumi czélokkal közvetlen összefüggésben nem álló kutatások nem segélyezhetők, rendkívüli régészeti kiküldetésekre pedig dr. Cserni Béla régészeti szakmegbízott szolgálatai állanak rendelkezésre (325/1904)

Lux Elek szobrász
Akt-tanulmány
Tanulmány
Orosz falu
Férfi mellszobor
Férfi mellszobor
Szinyei társaság kiállitása
Ernst muzeum, 1937 október

Pásztorleány
Karton, olaj, 17×23·5 cm.

GUERIN, JEAN PAULIN (francia festő, 1783—1855)
A betlehemi gyermekgyilkosság
Vászon, olaj, 93×93 cm.
Jelezve lent balra: Guerin J. fecit.
Maszlaghy II., 306. szám.

JOHANNES DE BURGUNDIA (burgundi festő, működött 1500 körül)
Női arckép (135. kép)
Fa, tempera és olaj, 41·5×30 cm.
Jelezve a ruha felső szegélyén: OPUS IOHANES BURGUNDI.
A San Marco-gyüjteményből.
Restaurálta Váli László, 1932. Ekkor került napvilágra a szignatúra, egy eddig teljesen ismeretlen művészé.
Gerevich PA, 236. és 263. l. (Bernardino dei Conti.) — Benesch Belved, 70. l. (Bartolomeo Veneto köre.) — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 6—7. l.

LEBRUN, CHARLES (francia festő, 1619—1690)
Szentlélek
Ovális, vászon, olaj, 52×40 cm.
A tarnowi püspök címerével díszített keretben.
Maszlaghy II., 554. szám.

LE SUEUR, EUSTACHE (francia festő, 1617—1655)

32.589/1927.szám.-

III.a.

A Műemlékek Országos Bizottsága
t. Elnökségének,

B u d a p e s t.

Folyó évi április hó 28-án 128. szám alatt kelt felterjesztésére tudomásvétel végett közlöm a t. Elnökséggel azzal, hogy az 1927/28. évi költségvetési évben a művészeti célok támogatása, Rendes kiadások, Rovat: 8. javadalma terhére még 300 Pengő hozzájá-

Lux Elek szobrász
Táncosnő bronz
Színyei Társaság jubiláris kiállítása
Ernst Múzeum, 1945

sügyi miniszternek 32.589/192[illegible].
I. és Csekkosztályhoz intézett

zeti célok támogatása cim. Rendes kiad
oltalma alatt álló stb. Bélyegilleték

gy a Magyar Nemzeti Bank Bankosztályá-
l László, Párisban tartozkodó magyar
en 8.765, azaz Nyolcezerhétszázhat-

Lux Elek szobrászművész
I.N.leánykafej gipsz
I.L.-né arcképe
Szinyei Merse Pál Társaság művésztagjainak
negyedik kiállitása.
Nemzeti Szalon, 1933. november

169. kép. *Magyar szobrász 1480 körül: János evangelista.*

Lux Elek szobrászmüvész, ~~zisbrouzok~~, o—o
A Szinyei Társaság brüsszeli kiállitása
Magyar Müvészet, 1926, 5.sz. 298, 299, 300, 301, 302 l.

Mepe Pál

o—o Táncosnő – (több), zisbrouz
Zsuzsanna, brouz.

hetetlenné teszik, hogy e munka
könyvvásárló réteg, amelynek fel
nál épitenünk kellene a többször
növelése stb. után kulturális cé
lemérsékelte, hogy ott még a kis
és müvészeti munkák elhelyezése
küzdésével válik lehetővé.-

Amidőn őszinte köszön
sitott bizalomért, készséggel fe
litett munka előállitására szolg

A megtekintésül küldö
köszönetünk kifejezése mellett vi

Melléklet.

Lux Elek szobrászmüvész
Női fej, márvány
Szinyei Társaság jubiláris kiállitása
Ernst Muzeum, 1945

gel lejében halmincnat /30/

adási csekkszámla terhére ut

7-én. A miniszter rendeletéb

nácsos.

A hivatal

Felzm

s.

A MAGYAR KIR. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISTERIUM

Lux Elek szobrászmüvész
Férfi mellszobor
Szinyei Társaság kiállitása
Ernst Muzeumk 1937 október

MS mester művészete. Magyar Szemle XXXIII. kötet, Bp. 1938., 142—150 l. (3. kép, I. tábla.) — Leopold—Lippa 54. l. (2. kép, XIV. táblán.) — Horvát Enrico: Il rinascimento in Ungheria. Roma 1939., 98., 102—103. l., 162. kép.)

GARAMSZENTBENEDEKI FESTŐ, 1510-bő
Oltárszárnyak:

1. *Vir dolorum és donátor* (51. kép)
(Belső kép.)

Lux Elek szobrászmüvész
Szt.Imre.Bronz
Mulatozó paraszt.Bronz
Leples táncosnő.Bronz
Hátrahajló táncosnő.Bronz
Térdeplő nő.Márvány
Szinyei Társaság első nyári kiállitása
Ernst Muzeum, 1931, május

Lux Elek szobrászmüvész

Sz.T.II.K.Budapest, Sz.T.K.Bradfort, Bruxelles Venezia, Céhbeliek, N.Sz.V.K.Győr, Kecskemét, Nagykőrös, Pécs, Szombathely, Sz.T.K.Békéscsaba, "Anyaság"/márvány szobormü/ a szolnoki m.kir.bábaképző intézetben.
Szinyei Társaság rendes tagjainak 1926. évi müvészi és irodalmi müködése.

Jeszenszky: Szinyei Társ.Ért.1927.II.

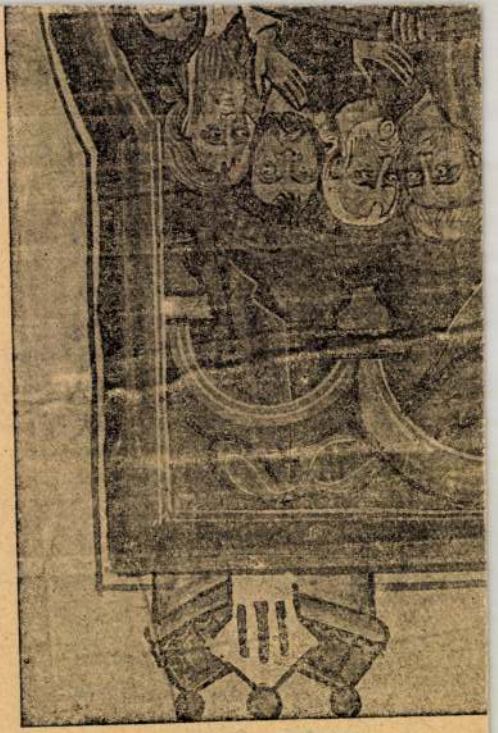

MDK

Lux Elek kitüntető elismerés és öntési költségek

Fésülködés, repr.

Kézdi Kovács László: A Műcsarnok kiállitásai. Évk. KMT. 1928, 6o 1.

Lux Elek

Tanulmányfej, gipsz

Magyar Képzőművészek Segitő Bizottsága. Művészeti kiállitás. 1914. 8 l.

nyainé/ I

a az országut két oldalán,
att. Sok szép ház oszlopos
odern kulturházzal.

em:
ály arkangyal.
ugati vegen, magas dombon áll
elett, igy mindenhonnan jól
bokrokkal van körül veve.
lött ujabbkori kereszt. Ma-
yoldalon a temető. A temp-

i homlokzat tornyos, egyhaj
oltszakaszos szentélye a
éval zárul; ez a rész 14/15.
a középkori egyház. A XVIII;
leben nyugatra kétszeres
épitettek hozzá, mely 3 bolt
gotikus templomot igy alaki-
szentellyé. Nyugati homlok-
k kevésse ugrik ki a front-
reszre tagol. Lendületesen
. A homlokzat két oldalán
felett barokk eromzatrész.
3 kis kerek ablak. A terem

Lux Elek
Táncosnő

Ernst-Muzeum CXXXI. /jubiláris/ kiállitása. 1932.
május, 18 1.

221. l. elé

Az Esztergomi Főszékese
dagabb egyházi kincstára, nem fog
ház összes művészi és történeti,
liturgikus használatban volt vagy
nemüeket, amelyek nemes anyaguk,
muzeális célt is szolgálhatnak. I
célból, istentiszteleti és ájtat
rezte az Egyház. Vagy állandó he
restyében őrizték, ahonnan id
egyházakban, ahol értékesebb rel
tyét kincstárnak is nevezték. De a
lyet, raktárt jelentett. A muzeu
tárgyaknak oly elhelyezése, hogy
legyenek, a látogatóközönségre
1886-ban járult a kincstár fogal
tergomi Bazilika egyik termét pá
liturgikus használatból már kive
a még időnként használt, de egyé
ben kiállításra tették.

Lux Elek
Szinyei Társaság reprezentativ kiállitása
Ernst Muzeum, 1935

abzuschlüssen, da ich mit
uch mehr in Verbindung beha
he, diesen Sommer auch
Jungenfeld am Schloß Nod
it ist möchte ich mich dafür
te ergebenst um Aufklärung

Achtungsvoll

Mislivecz Tal

Bauunternehmer

Kesmark N 56.

Schloßgasse

-1- M. D. K.

LUX Elek szobrász

(1883 - 1941.)

1064. Huszár Gál Ltsz.: 6404

1065. Kiss János altábornagy szobra Ltsz.: 8720

1066. Női fej Ltsz: 5406

1067. Női mellszobor Ltsz.: 56.762-N

1068. Öreg vérti feje Ltsz.: 5665

A M. N. Galéria alkalmazgyére T/b. r.

Bn. 1959. 20., 21. l.

 M. D. K.

LUX Elek szobrász

1069. Pólya Tiborné rajmása Ltsz.: 5891

1070. Sulydobó Ltsz.: 5.500

1071. Táncosnő" Ltsz.: 6721

1072. Zsuzsanna Ltsz.: 56.433-N.

A M. N. Galéria állagjegyzése T/b. v
Bn-1959 22., 23. l.

LUX ELEK szobrászművész

Wathay Ferenc várkapitányt ábrázoló szobrát említik a Sárvár történelmének ikonográfiája cím alatt (képen is közlik)

Kondics József: Sárvár és a sárváriak a magyar képzőművészetben

I. rén

Vasi Szemle 1983. 4

Lux Elek

Tuskés Gábor: Mesterség a szépre, jóra
ihletes
Ösze András művészete

Művészet, 1982. július

Lux Elek

Az épitészeti tanszék tanárai az Iparmüvészeti Iskolában:
György Dénes
Weichinger Károly
Szablya Ferenc, akikről A.V. sign.-val közölt beszámoló, "Az Iparmüvészeti Iskola kiállitása" cimmel ugy emlékezik meg, mint kiváló eredményeket elért professzorokról. Ezután megemliti még Lux Elek müvésztanárt, aki a kisplasztikát tanitja.
Arról nem szól a kritika, hogy közelebbről kinek és milyen müveit mutatták be a tárlaton. A tantestület valamennyi müvésztagjának nevét lásd: Simay Imre nevénél.

ÉLET, Bp. 1925. nov. 7. XVI. évf. 23. sz.

Lux Elek szobrász
Kődobó fiu
Táncos nő
Akt

Helikon III. kiállitásn. 1922. ápr. 2o l.

Lux Elek

Lux Elek és Róna József nevét emliti meg Décsey Géza kritikájában, mely a "Benczur Társaság" által a Mücsarnokban rendezett kiállitásról ad képet. A két müvész alkotásairól annyit mond, hogy a megszokott magas nivón szerepelnek.

Udvary Géza: zsánerképei, "kedves, jóhumoru alkotások."

A kritikában felsorolt müvészneveket lásd: Burghardt Rezső nevén készült cédulán.

ÉLET, Bp. 1925. márc. 29. XVI. évf.
7. sz. 139-140. lap.

Lux Elek

Beöthy László
és Beöthy Baba
kettős portréja.
fenti szobornunde
repr.

Szinházi Élet
1925. 19. sz.

Honvéd lovasság:

A képen ábrázol
portoulnak, két ül lovr
egy a szűz Mária lobog
nak kantárszárát fogja

Olajfestés, vászonr
Az 1848-diki

Lux Elek

Strasser Olga arcképe
Női portré, és
Táncosnő c.
nobrai
repr.
Szinházi Élet
1925. 12. sz.

Danyánics János:

Térdig, ülve s kissé j
dik s baljával térdére tám
fekete, szeme barna s bajus
nak gallérja zöld; derekát

Olajfestés, vászon
Az 1848-diki

Lux Elek

Máz alatt szinezett porcellánok 1928.
Fenti mintavita
Repr.

Felvinczi Takács Zoltán

Keleti és magyar formák a Zsolnay-keramikában

MAGYAR MUVESZET

1928. 383 l.

592

1880

265

Lux Elek

Nobrán

Földváry Gábor, Pest megye alispánjának mellszobra a Nemzeti Színház előcsarnokában lelepleztek 1938-ban.

Krassó-Szöré

Krassova, várrom.
Német-Facset, várro
Turnul, „Ovidius tor
Valkó, csúcsíves tem
Zsidóvár, várrom.

Lux Elek szobrász (sz. 1884, Szepesváralja)
Táncosnő (repr.)
Női fej
Ernst Endre: A Szinyei Társaság és müvésztagjai, 1926. 36, 67, 70 l.

Messe Pál

Kiállítás ol, ~~[illegible]~~ díjak.

[Képmásával]

pest, 1907. november 18.

általános váltóüzlet
. társaság

helyben.

elismerjük kétszer, de
nyel, hogy mai napon

Lux Elek ~~szobrász,~~ O.M.Hadimuz. Egy. II. dij

A hősi emlékek pályatervkiállitásának dijnyertesei
Ép.Ip.-Ép.Mův. 1927. szept. 1. 132 l.

MDK

Lux Elek

Táncoló nő, [redacted] szobor

Vásárlások a római magyar kiállitáson. Ujság, 1928. máj. 20.

MTI

Lux Elek

Péter András: A hónap kiállításai. Tükör, 1936. nov.

Lux Elek

LUX ELEK: NŐI FEJ
Bronz